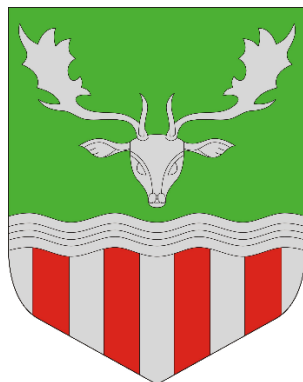

TAMÁSI VÁROS (Tolna megye)

Fenntartható Városfejlesztési Stratégiája 2022-2027

Fenntartható városfejlesztési stratégiák támogatása (TOP_Plusz -1.3.1-21)

Végleges egyeztetési változat 3.0

Készítette: MSB Fejlesztési Tanácsadó Zrt.

2022. július

Tartalom

Vezetői összefoglaló	1
1. A partnerségi folyamat ismertetése az FVS tervezés időszakára vonatkozóan	6
Partnerek definiálása.....	6
Partnerségi akciók és azok tartalma.....	9
Partnerségi akciók ütemezése a tervezési folyamatban	10
2. Megalapozó munkarész.....	11
2.1. Helyzetelemzés.....	11
2.1.1. Településhálózati összefüggések, a település helye a településhálózatban, térségi kapcsolatok.....	11
2.1.2. A területfejlesztési dokumentumokkal (Országos Területfejlesztési Konceptióval és a területileg releváns megyei, valamint térségi területfejlesztési koncepciókkal és programokkal) való összefüggések vizsgálata	13
2.1.3. A területrendezési tervekkel való összefüggések vizsgálata	16
2.1.4. A szomszédos települések hatályos településszerkezeti terveinek - az adott település fejlesztését befolyásoló - vonatkozó megállapításai.....	17
2.1.5. A település társadalma	17
2.1.6. A település humáninfrastruktúrája	24
2.1.7. A település gazdasága	29
2.1.8. Az önkormányzat gazdálkodása, a településfejlesztés eszköz- és intézményrendszere.....	38
2.1.9. Településüzemeltetési szolgáltatások, okos város települési szolgáltatások	47
2.1.10. Zöldfelületi rendszer vizsgálata	48
2.1.11. Közlekedés.....	50
2.1.12. Közművesítés.....	54
2.1.13. Környezetvédelem és településüzemeltetés.....	59
2.1.14. Városi klíma	64
2.2. Területi lehatárolás	68
2.3. Helyzetértékelés, szintézis	70
2.3.1. Prosperáló város.....	71
2.3.2. Zöldülő város	74
2.3.3. Digitális város	77
2.3.4. Megtartó város.....	79
2.3.5. Kiszolgáló város	82
2.4. A város irányítási és működési modellje	88
2.4.1. Irányítási modell.....	88
2.4.2. Működési modell.....	91

2.4.3.	Várostérségi koordináció.....	94
2.5.	Kockázatok és lehetőségek értékelése.....	95
2.5.1.	Prosperáló város.....	95
2.5.2.	Zöldülő város	97
2.5.3.	Digitális város.....	98
2.5.4.	Megtartó város	99
2.5.5.	Kiszolgáló város	100
3.	Stratégiai munkarész	101
3.1.	Forgatókönyv elemzés.....	104
3.2.	Tamási város jövőképe	113
3.3.	Tamási város stratégiai célrendszere	114
3.3.	A reziliens város a stratégiai célrendszerben	124
3.3.1.	Tamási, a prosperáló város.....	126
3.3.2.	Tamási, a zöldülő város	128
3.3.3.	Tamási, a digitális város.....	129
3.3.4.	Tamási, a megtartó város	130
3.3.5.	Tamási, a kiszolgáló város	131
3.4.	A stratégia összhangja más stratégiákkal.....	131
3.4.1.	Az Európai Unió által előrevetített stratégiai célok.....	132
3.4.2.	Illeszkedés nemzeti stratégiai célokhoz	133
3.4.3.	Illeszkedés a Tolna Megyei Területfejlesztési Programhoz, valamint a megyei Integrál Területi Programhoz.....	135
3.4.4.	Illeszkedés városi stratégiákhoz	137
4.	Monitoring.....	139
4.1	FVS monitoring rendszere, nyomon követés a tervezés és végrehajtás során	139
4.2	Az FVS-hez kapcsolódó indikátorok és azok mérési módszertana	139
4.3	A beavatkozásokra vonatkozó adatok gyűjtésének és kezelésének helyi módszertana.....	143
5.	Irányítási és működési modell	144
5.1.	A városirányítási modell indokolt módosításai	145
5.1.1.	Az átfogó városirányítási rendszer indokolt módosításai.....	145
5.1.2.	A térségi koordináció mechanizmusainak változtatásai	147
5.1.3.	Részvételi akciók a stratégiai ciklus végrehajtási szakaszában.....	147
5.2.	A város működési modellt érintő tervezett változtatások	148
6.	Cselekvési terv	148
6.1.	Intézkedések és beavatkozási területek rendszerezése.....	149
6.2.	Az akcióterületek kijelölése, a kijelölés és a lehatárolás indoklása.....	154

6.3.	Városi szintű beavatkozási területek részletezése	157
6.3.1.	Stratégiai célkitűzéseket támogató egyedi beavatkozások.....	157
6.3.2.	Stratégiai célkitűzéseket támogató nagyobb városi területekre kiterjedő akcióterületi beavatkozások	163
6.3.3.	Stratégiai célkitűzéseket támogató, átfogó szervezeti rendszerként működő stratégiai keretrendszerek (hálózatos, vonalas fejlesztések).....	168
6.4.	Várostérségi szintű beavatkozási területek részletezése	180
6.4.1.	Stratégiai célkitűzésekkel rendelkező térségi bevonással megvalósítható egyedi projektek.....	180
6.4.2.	Átfogó stratégiai megalapozottságú térségi keretrendszerek (térségi hálózatos, vonalas fejlesztések).....	181
6.5.	Stratégiai együttműködési menetrendek.....	186
6.5.1.	Zöld átállás menetrend.....	186
6.5.2.	Digitális átállás menetrend.....	195
7.	Finanszírozási terv	200
7.1.	Elérhető és bevonható források.....	200
7.1.1.	Aktorok, meghatározó szereplők	201
7.1.2.	Kitekintés	202
7.1.3.	Egyéb kööttségek és lehetőségek	202
7.2.	Az üzleti modell bemutatása	203
7.2.1.	Beavatkozások adatainak gyűjtése és ismertetése dimenzióként összegezve	204
7.2.2.	A finanszírozási terv összefoglalója	209
7.3.	Fenntartható üzemeltetés.....	209
7.4.	Projektcsatorna fejlesztés intézményesítése	210
7.4.1.	Ellátandó funkciók.....	210
	Kulcsszereplők nevesítése	211
7.4.2.	Intézményi modell bemutatása.....	212
8.	Mellékeltek.....	213
8.1.	Antiszegregációs terv	213
8.1.1.	Helyzetelemzés és értékelés	213
8.1.2.	Antiszegregációs terv	221
8.2.	Kérdőív mellékletek.....	244
8.2.1.	Lakossági kérdőívek.....	244
8.2.2.	Intézményi kérdőívek	251
8.3.	Finanszírozási terv beavatkozásokként.....	257

Ábrajegyzék

1. ábra: Tamási és járásának elhelyezkedése a Tolna megyén belül (2015).....	12
2. ábra: A lakónépesség és állandó népesség számának alakulása Tamásiban 2010-2020 között (fő)	17
3. ábra: Az öregedési mutató alakulása Tamásiban 2010-2019 között (fő)	18
4. ábra: Tamási lakosságának korfája 2020-ban (fő).....	19
5. ábra: A belföldi vándorlási különbözet alakulása Tamásiban 2010-2019 között (fő).....	19
6. ábra: Nyilvántartott álláskereső arányának alakulása Tamásiban a 15-64 éves korosztályon belül, 2010-2020 között (%)	20
7. ábra: Egy lakosra jutó nettó jövedelem 2010-2019 között (Ft)	21
8. ábra: Az egyes oktatási intézményi típusokba járó óvodások és diákok száma 2010-2019 között (fő).....	25
9. ábra: Az egy pedagógusra jutó óvadás/diák számának alakulása 2010-2019 között (fő) ...	26
10. ábra: A Tamásiban működő vállalatok megoszlása az egyes gazdasági ágazatok szerint (2020)	30
11. ábra: Egy lakosra jutó iparűzési adó értékének alakulása 2014-2019 között (1000 Ft)	31
12. ábra: Egy lakosra jutó bruttó hozzáadott érték (1000 Ft).....	32
13. ábra: Az egyes operatív program keretében megvalósult uniós projektek megoszlása a finanszírozás mértéke szerint, a 2014-2020-as fejlesztési időszak során (Ft)	34
14. ábra: Ingatlanárak változásának mértéke az egyes járárok vonatkozásában (2020, %) ...	37
15. ábra: Lakóingatlanok átlagos értéke járásonként (Ft/m ²).....	37
16. ábra: Újonnan épített lakások aránya (A tárgyévben épített lakások aránya az év végi lakásállományon belül, %).....	38
17. ábra: Tamási önkormányzati bevételeinek megoszlása 2014-2019 között (ezer Ft).....	40
18. ábra: A Tamásit körülvevő területek térinformatikai besorolása	48
19. ábra: Az Országos Ökológiai Hálózathoz tartozó területek Tamási környékén	49
20. ábra: Natura 2000 területek elhelyezkedése Tamási környezetében	50
21. ábra: Tamási helyi autóbusz-közlekedésének térképe	51
22. ábra: Tamási közlekedési helyzete	52
23. ábra: Kerékpáros infrastruktúra Tamási területén és a város környezetében	54
24. ábra: A Tamásiban szolgáltatott víz és elvezetett szennyvíz mennyisége	55
25. ábra: A Tamásiban szolgáltatott földgáz megoszlása az egyes felhasználók között.....	56
26. ábra: A Tamásiban szolgáltatott áram megoszlása az egyes felhasználók között	57
27. ábra: Kiváló termőhelyi adottságú számtok területe Tamási környékén (barna színnel jelölve)	60
28. ábra: Tamási Város Önkormányzatának belső szervezeti felépítése	91
29. ábra: Tamási Város Önkormányzatának működési térképe	93
30. ábra: Tamási Fenntartható Városfejlesztési Stratégiájának összhangja a különböző szintű stratégiai dokumentumokkal	138
31. ábra: A fenntartható városfejlesztés nyomonkövetésének indokoltsága	139
32. ábra: Tamási akcióterületi térkép	156
33. ábra: Beavatkozások besorolása tervezési dimenzióként	185

Táblázatjegyzék

1. táblázat: Tamási FVS stratégiai célrendszere	3
2. táblázat: FVS szintű egységes indikátorok.....	4
3. táblázat: A finanszírozási terv összefoglaló táblázata	5
4. táblázat: Az FVS kidolgozása során tervezett partnerségi akciók és azok ütemezése.....	10
5. táblázat: A szociális ellátásban részesülők száma Tamásiban	27
6. táblázat: Az esélyegyenlőséggel kapcsolatos problémák és megoldási elképzelések Tamásiban	28
7. táblázat: TOP10 éves árbevétellel rendelkező vállalat Tamásiban (2020)	33
8. táblázat: A TOP10 GINOP projekt listája Tamásiban 2014-2020 között	34
9. táblázat: Tamási településfejlesztési projektjei 2014-2020 között.....	41
10. táblázat: A 2014-2020-as fejlesztési időszakban megvalósított energetikai relevanciájú projektek Tamásiban	46
11. táblázat: Tamási Város Helyi Klímastratégiája által azonosított főbb kihívások.....	66
12. táblázat: Területi lehatárolás ellátott funkciók szerint	68
13. táblázat: A külső hatások és a vizsgálandó kockázati tényezők az egyes tervezési dimenziók bontásában.....	104
14. táblázat: Tamási város kitettség mátrix	108
15. táblázat: Tamási város felkészültségi mátrix.....	111
16. táblázat: Tamási város stratégiai célrendszere	118
17. táblázat: Tamási város FVS stratégiai célmátrix	119
18. táblázat: Tamási FVS célmátrix stratégiai dimenzióként	121
19. táblázat: Tamási FVS területi célmátrix sablon – várostársági összefüggések	122
20. táblázat: Városi rezilienciát fejlesztő lépések mátrixa	125
21. táblázat: Összefoglaló indikátor táblázat	140
22. táblázat: Az FVS egységes indikátorai	143
23. táblázat: A cselekvési terv intézkedéseihez tartozó tematikus beavatkozási területek..	150
24. táblázat: Intézkedések és beavatkozási területek prioritásonként a tervezési dimenziók mentén	151
25. táblázat: Akcióterületek lehatárolása	154
26. táblázat: Az előzetes zöld célkitűzések kapcsolódása a zöld dimenzió szempontjaihoz .	191
27. táblázat: A zöld finanszírozási keretrendszer lehetséges indikátorai	192
28. táblázat: A zöld finanszírozási keretrendszer indikatív beavatkozási területei	193
29. táblázat: A zöld átállás tervezésének ütemezése.....	194
30. táblázat: Tamási indikatív digitális céljainak kapcsolódása az FVS célrendszeréhez és az okos alrendszerekhez	198
31. táblázat: egyes Operatív Programok forrásainak felhasználásával kapcsolatos irányító hatósági feladatok ellátására kijelölt szervezet	201
32. táblázat: Beavatkozások adatainak gyűjtése és ismertetése dimenzióként összegezve	204
33. táblázat: Összesítő pénzügyi tábla	209
34. táblázat: Tamási város horizontális antiszegregációs céljai	224

Vezetői összefoglaló

fenntartható városfejlesztési stratégia	A megyei önkormányzatok döntése alapján az ERFA rendelet 11. cikke alá tartozó hazai városoktól elvárt területi stratégia dokumentum
fenntartható városok program	A TOP Plusz intézkedése, az ERFA rendelet 11. cikk alapján működtetett egyéb területi eszköz. Az intézkedés a megyei integrált területi programok keretében, azokhoz kapcsolódva valósul meg. Az érintett városok kiválasztása a megyei önkormányzatok bevonásával történik. A forrásfelhasználás a helyi városfejlesztési stratégia alapján történik (FVS).

Forrás: FVS módszertani kézikönyv 2021-27

A 2021-27 közötti programozási időszakban nem csak a megyei jogú város, hanem egyéb városi jogállású települések számára is biztosítani lehet a **fenntartható városfejlesztés** eszközének alkalmazását. A programozási ciklusban a fenntartható városfejlesztés módszertana **Tolna megyében** - a Tolna Megyei Önkormányzat döntése alapján – **Bonyhád, Dombóvár, Paks, Szekszárd, Tamási és Tolna** városok esetében alkalmazható.

A megye által kijelölt városok a TOP Pluszhoz (Terület- és Településfejlesztési Operatív Program Plusz) illeszkedő tartalommal elkészített Fenntartható Városfejlesztési Stratégiával (FVS) pályázhatnak a TOP Plusz 1-3. prioritásain fenntartható városfejlesztésre elérhető forráskeretre. **A fenntartható városfejlesztési stratégiát a TOP Plusz illeszkedési tartalommal kiegészített FVS jelenti.**

A Pénzügyminisztérium Regionális Fejlesztési Programok IrányítóHatósága (RFP IH) 2021. októberében adta ki a végleges változatát annak az útmutatónak - Fenntartható Városfejlesztési Stratégia Módszertani Kézikönyve 2021-27. – amely alapján a stratégiát a kijelölt városoknak – köztük Tamásinak is - el kell készíteni.

A benyújtott stratégia elfogadásával Tamási jogosulttá válik a stratégiában tervezett és a TOP Pluszhoz illeszkedő fejlesztései, beruházásai és projektjei megvalósítására a stratégiában elfogadásra kerülő forráskeretének összegéig. A 2021-27 közötti programozási ciklusban a TOP Plusz Tolna megyei keretén belül **Tamási előzetesen meghatározott forráskerete 3,1234 milliárd Ft.**

A Fenntartható Városfejlesztési Stratégia azonban nem korlátozódik csupán a TOP Plusz forrásainak a felhasználására, hanem **teljes tervezéssel készül**, ezáltal támogatva a városokat a fenntarthatóság, különösképpen a pénzügyi fenntarthatóság és forráskombináció megvalósításában egy reziliens, zöld- és digitális átmenetet szolgáló, várostérségben gondolkozó városfejlesztési gyakorlat kialakításában. A stratégia tervezése során a város a jelenleg hatályos integrált településfejlesztési stratégiájának adaptációjából indulhat ki, az FVS Kézikönyv módszertana alapján felülvizsgálja, vagy újradefiniálja jövőképét, célrendszerét, cselekvési tervét, ugyanakkor a tervezés során biztosítja az összhangot a későbbi fejlesztési dokumentumokkal. A Fenntartható Városfejlesztési Stratégia megalapozza a város további, jövőben elkészítendő stratégiai dokumentumait.

Az FVS módszertana **öt tervezési dimenziót** határoz meg a stratégiaalkotás folyamatában, mely megjelenik mind a helyzetértékelés, mind a stratégiai fejezet célrendszerében, mind a cselekvési terv kidolgozása során:

1. Prosperáló város (helyi gazdaságfejlesztés)
2. Zöldülő város (energetikai átállás)
3. Digitális város (digitális technológia alkalmazása, okos megoldások működési integrációja)
4. Megtartó város (társadalmi folyamatok, beleértve a befogadást és esélyegyenlőséget is)
5. Kiszolgáló város (városi területhasználat, közmű infrastruktúra, épített és természeti környezet)

Az FVS lényegében 6 fő fejezetből áll, melyből jelen dokumentum az 1-2. és részben a 3. fejezet kidolgozott elemeit tartalmazza, azaz a város jövőképe és célrendszerének meghatározásáig tart.

Tamási város jövőképe

Tamási 2014-2020 közötti integrált városfejlesztési stratégiájában megfogalmazott jövőkép, melyet a város településfejlesztési koncepciója változtatás nélkül megerősített a következő:

**„TAMÁSI A HELYI ERŐFORRÁSOK SOKOLDALÚ, INNOVATÍV ÉS INTEGRÁLT HASZNOSÍTÁSÁN
ALAPULÓ GAZDASÁGFEJLESZTÉS ÉS EZZEL ÖSSZHANGBAN
NÖVEKVŐ TÁRSADALMI JÓLÉT VÁROSA.”**

A Stratégia célrendszere

A 2022-ben készülő új Fenntartható Városfejlesztési Stratégia mind a Településfejlesztési Koncepcióban (TK), mind az Integrált Településfejlesztési Stratégiában (ITS) foglalt valamennyi cél tematikus tartalmával teljes mértékben egyetért, azokat a megváltozott makrokörnyezeti-, tervezési- és közös európai uniós céloknak megfelelően teljeskörűen integrálja a város új átfogó célrendszerébe. A célrendszerben azonban két fő hangsúlyeltolódást szükséges kiemelni a korábbi tervezési időszakhoz képest:

- a demográfiai célok – a folyamatosan romló tendenciák miatt –, továbbá
- a környezeti-, klimatikus- és energetikai célok

hangsúlyosabban szükséges, hogy megjelenjenek az FVS-ben.

Átfogó cél 1 – TÁRSADALMI-DEMOGRÁFIAI FENNTARTHATÓSÁGI CÉL:

Tamási javuló népességmegtartó és népességvonzó képességgel rendelkező kisváros.

Átfogó cél 2 – GAZDASÁGI FENNTARTHATÓSÁGI CÉL:

Tamási a helyi erőforrásokra alapozó, fenntartható, innovatív és versenyképes gazdasággal bíró, gazdaságilag stabil és önellátó város.

Átfogó cél 3 – KÖRNYEZETI-, KLIMATIKUS- ÉS ENERGETIKAI FENNTARTHATÓSÁGI CÉL:

Tamási a klímaváltozás külső körülményeihez alkalmazkodó, megújuló energia alapú karbonsemleges élhető kisváros.

A három átfogó (középtávú) célhoz összesen 11 tematikus (stratégiai) cél kapcsolódik.

A stratégia célrendszerét az alábbi táblázat foglalja össze:

1. táblázat: Tamási FVS stratégiai célrendszere

Jövőkép 2035	„TAMÁSI A HELYI ERŐFORRÁSOK SOKOLDALÚ, INNOVATÍV ÉS INTEGRÁLT HASZNOSÍTÁSÁN ALAPULÓ GAZDASÁGFEJLESZTÉS ÉS EZZEL ÖSSZHANGBAN NÖVEKVŐ TÁRSADALMI JÓLÉT VÁROSA.”										
Átfogó célok (2035)	I. Társadalmi-demográfiai fenntarthatósági cél			II. Gazdasági fenntarthatósági cél					III. Környezeti-, klimatikus-, energetikai fenntarthatósági cél		
Tematikus stratégiai célok 2035-ig	I.1. Életminőség javítása, vonzó életkörülmények biztosítása a helyi lakosok számára és a betelepülés erősítése érdekében	I.2. Társadalmi kohézió erősítése, a leszakadó csoportok felzárkóztatása, integrálása	I.3. A humán szolgáltatások fejlesztése a népességmegtartó képesség erősítése és a betelepüléshez szükséges vonzerő növelése érdekében	II.1. A helyi gazdaság növekedési feltételeinek biztosítása, az ehhez szükséges infrastrukturális tényezők fejlesztése, kiépítése	II.2. A helyi gazdaság hozzáadott értékének növelése, a hálózatosodás, klaszteresedés-, digitalizáció elősegítése, a feltételek biztosításával	II.3. Az egészségügyi fejlesztése a szükséges tényezők kiépítésével, a feltételek biztosításával	II.4. A mezőgazdasági-, élelmiszeripari gazdasági aktivitás növelése, a helyi beszállítói láncok és hálózatok kialakulásának támogatása	II.5. A gazdasági fenntarthatósághoz és a növekedéshez szükséges oktatási- és egyéb képzési feltételek biztosítása	III.1. Karbonsemleges helyi társadalmi-gazdasági ökoszisztéma kialakítása megújuló energetikai bázison (T1)	III.2. A klímaváltozás hatásaihoz alkalmazkodó, azt mérséklő hosszútávú elhatározás (lakó-) környezet kialakítása	III.3. A természeti környezettel szimbiózisban élő és fejlődő, folyamatosan csökkenő ökológiai lábnyommal rendelkező település kialakítása
Rész- célok 2027- ig	Az életminőség javítása a városi humán szolgáltatások infrastrukturális fejlesztésével			Új termelővállalatok Tamásiba történő betelepülésének elősegítése, támogatása					Tamási város klimatikus/élhetőségi fejlesztése a lakótelepi zöld/kék infrastruktúra fejlesztésével		
	Szegregációval érintett városi lakosság és városi területek fejlesztése, életminőség javítása			Helyi gazdaság fejlődési-fejlesztési lehetőségeinek elősegítése-támogatása					Kerékpárforgalmi hálózati tervben szereplő kerékpáros fejlesztések megvalósítása, folytatása		
	Életkezdesi feltételek és lehetőségek javítása: „Maradj Tamásiban, gyere Tamásiba”			Barnamezős területek városrehabilitációs és gazdaságfejlesztési célú fejlesztése					Tamási Város Önkormányzata ökológiai lábnyomának csökkentése az önkormányzati épületek energetikai felújításával		
	Közösségi, kulturális és sport infrastruktúra fejlesztése a városi életminőség, a város népességmegtartó képességének javítása céljából			Körforgásos gazdaság helyi feltételeinek fejlesztése-javítása					Városi úthálózat fejlesztése, parkolási lehetőségek javítása, bővítése, közlekedés biztonságának javítása		
	Az életminőség javítása az egészségügyi szolgáltatások fejlesztésével			A helyi gazdaság egészségügyi alapú fejlesztése							
				Okos város fejlesztések megvalósítása a gazdasági versenyképesség javítása érdekében							

A stratégia ezen felül elvégzi a célok/részcélok öt dimenziós rendszerezését, továbbá várostérségi célokat és leképeződéseket is meghatároz, melyek részletes bemutatása a dokumentum vonatkozó fejezeteiben található.

A Stratégia monitoring- és indikátor rendszere

A stratégia 4. fejezetében az FVS monitoring rendszerét, a megvalósulás nyomon követését rögzíti. Mindemellett ugyanezen fejezetben az FVS-hez kapcsolódó indikátorok és azok mérésének módszertana került részleteiben meghatározásra. Az FVS módszertani iránymutatása kötelezően elvárja FVS szintű egységes indikátorok meghatározását, ezek a rezilienciát, illetve az öt tervezési dimenzió mentén történő eredményeket vizsgáló indikátorok, melyet a következő táblázat mutat be:

2. táblázat: FVS szintű egységes indikátorok

	indikátor	mérték- egység	bázisérték	célérték 2029
Reziliencia: a gazdaság több lábón állása	helyi gazdaság diverzifikációjának mértéke	%	0,28 (2019)	0,35
Reziliencia: energiafüggőség alternatív energia-forrásokkal való oldása	megújuló energia termelés arányának növekedése	%	0,46	0,55
Reziliencia: digitális város	digitálisan indított ügymenetek aránya	%	0,06	0,12
Reziliencia: megtartó város	Az életminőséget meghatározó szolgáltatásokkal való elégedettség	%	48,6	55
Reziliencia: zöldfelületek	zöld- és vízfelületek arányának változása	%	1	7
Prosperáló város	fejlesztésekbe bevont külső forrás aránya	%	96,9	90
Zöldülő város	éves ÜHG kibocsátás egyenérték (CO ₂ /t)	tonna CO ₂ egyenérték	20930,17 (2020)	16.500
Digitális város	digitálisan mért adattípusok száma	db	2	6
Megtartó város	vándorlási egyenleg	fő	-42	0
Kiszolgáló város	újonnan belterületbe vont területek és a kihasználatlan városi területek aránya	%	0	5

Az irányítási és működési modell

A 2. (helyzetelemzés) fejezetben bemutatásra és értékelésre került a város irányítási és működési modellje, majd ugyanezen témakör indokolt módosításait szerepeltetjük az 5. fejezetben. Az elemzés eredménye szerint Tamási Város Önkormányzata jelenleg nem tart indokoltnak nagy volumenű átalakításokat a különféle városi működési területeken.

A város működési modelljében ugyanakkor – a digitális és zöld átállás menetredek, illetve az antiszegregációs terv megvalósítása során a zöld és digitális munkacsoportok felállítása mellett – olyan további, előre nem látható többletfeladatok is felmerülhetnek a későbbiekben, amelyek kezelése a digitális és zöld átállás akciótervekkel, illetve az entiszegregációs intézkedésekkel összhangban történhet meg hatékonyan.

Cselekvési és finanszírozási terv

A stratégia 6. és 7. fejezetében részletesen kifejtjük a helyzetértékelés megállapításaira épülő, a célrendszerben rögzített célkitűzéseket elérendő konkrét beavatkozásokat és azok becsült bekerülési költségét. A beavatkozásokat a 6. fejezetben városi és várostérségi beavatkozásokra bontottuk, a városi beavatkozásokat tovább csoportosítottuk egyedi (kulcs-)projektekre, akcióterületi projektekre, egész várost vagy nagyobb várostérséget érintő beavatkozásokra, illetve vonalas/hálózatos projektekre.

A 7. fejezetben többek között ezen beavatkozások üzleti modelljét állítottuk össze.

3. táblázat: A finanszírozási terv összefoglaló táblázata

Megvizsgálandó szempontok	Tervezett beruházási költség (Ft)
Prosperáló dimenzió összesített tervezett beruházási költsége	41 130 000 000
Zöldülő dimenzió összesített tervezett beruházási költsége	4 750 000 000
Digitális dimenzió összesített tervezett beruházási költsége	4 150 000 000
Megtartó dimenzió összesített tervezett beruházási költsége	37 007 000 000
Kiszolgáló dimenzió összesített tervezett beruházási költsége	10 150 000 000
FVS összesített tervezett beruházási költsége	97 387 000 000

Antiszegregációs terv

A mellékletek között (8. fejezet) részletesen értékeltük a szegregáció átfogó társadalmi folyamatait, kiemelve a legutóbbi helyi esélyegyenlőségi program és antiszegregációs program elkészítése óta bekövetkezett változásokat. Az átfogó értékelés mellett a 2011-ben meghatározott és a város Integrált Településfejlesztési Stratégiájában szereplő szegregátumokra vonatkozó hasonló elemzést is elvégeztük. A következtetések alapján összeállítottuk az antiszegregációs terv cél és beavatkozási rendszerét az említett két szinten, továbbá bemutatjuk a beavatkozások összefüggéseit, ütemezését és előzetes pénzügyi tervét.

Egyéb mellékletek

A 8. fejezetben található a lakossági és intézményi kérdőíves kutatás értékelése, valamint az interjúk és egyéb egyeztetések rövid összefoglalása.

Ugyanitt tekinthető meg a részletes, beavatkozásonkénti finanszírozási tervtábla (külön excel dokumentumként elérhetően).

1. A partnerségi folyamat ismertetése az FVS tervezés időszakára vonatkozóan

partnerségi /érintetti csoport (stakeholder csoport)	Tervezési partnerek (partnerségi csoport) a tervezésbe különböző, az aktív részvételt biztosító eszközökkel sikeresen bevont érintettek. Kellően nyitott tervezési folyamatban valamennyi érintett lehetőséget kap arra, hogy partnerré váljon, ugyanakkor a bevonás eszközein is múlik, hogy az érintettek milyen köre válik aktívvá.
részvételi (participatív) tervezés	Olyan, az érintettek bevonásán alapuló, megtervezett és következetesen felépített tervezési folyamat, amelynek során az érintett szereplők a folyamat korai szakaszától kezdve aktívan részt vesznek az egyes tervezési feladatokban (helyzetértékelés, célok, jövőkép meghatározása, tevékenységek azonosítása stb.), és eközben szabadon kommunikálhatják igényeiket és javaslataikat úgy, hogy egymás szükségleteit és ötleteit is megismerve konszenzusos célokat vagy megoldásokat azonosíthassanak. A partnerségi folyamat az egész stratégiai ciklusra is kiterjed, így a bevonásának különféle lehetőségei vannak a terv (stratégia) megvalósítása során is.

Forrás: FVS módszertani kézikönyv 2021-27

A partnerségi folyamat tervezéséhez az alábbi dokumentumok szolgáltak alapul:

- Tamási Város Önkormányzat Képviselő-testületének 7/2017 (III. 31.) sz. önkormányzati rendelete a Partnerség rendjének szabályairól;
- Tamási Város Partnerségi Terve (2015).

Partnerek definiálása

A fent hivatkozott dokumentumokkal és a Módszertani Kézikönyv ajánlásával összhangban az FVS kidolgozása és későbbi megvalósítása során az alábbi partnerek, csoportok bevonása szükséges:

- a város teljes lakossága és a helyi média;
- a város területén működő civil szervezetek;
- az Önkormányzat releváns (pl. stratégiai tervezési, fejlesztési, pályázatos, főépítési, pénzügyi) szervezeti egységei, részönkormányzatai;
- önkormányzati és egyéb, a térségben működő közintézmények, önkormányzati tulajdonú cégek, közszolgáltatók;
- jelentősebb helyi vállalkozások, érdekvédelmi és szakmai csoportok helyi képviselői;
- a környező települések önkormányzatának képviselői, DÁM Önkormányzati Társulás;
- a Tolna Megyei Önkormányzat.

Tamási Város Önkormányzata által jóváhagyott ún. intézményi partnerségi lista az alábbi szervezeteket/személyeket azonosította:

Önkormányzati szervezeti egységek, kisebbségi önkormányzatok:

1. Önkormányzat – Polgármester: Porga Ferenc, Alpolgármester: Széles András
2. Önkormányzat – Jegyző: Gulyásné dr. Könye Katalin
3. Önkormányzat – Városfejlesztési és Városüzemeltetési Iroda: Hamar Zita
4. Önkormányzat – Városfejlesztési és Városüzemeltetési Iroda - városüzemeltetési csoport: Szécsi László
5. Önkormányzat – Hatósági Iroda: Dr. Menyhárt Judit
6. Önkormányzat – Hatósági Iroda Műszaki hatósági csoport: Lehr Péter
7. Önkormányzat – Pénzügyi Iroda: Simonné Horváth Andrea
8. Önkormányzat – Titkársági Iroda, Aljegyző: Szaváriné dr. Bakonyi Lídia
9. Önkormányzat – Főépítész: Béres Gábor
10. Önkormányzat Képviselő-testülete és Bizottságai
11. Roma Nemzetiségi Önkormányzat: Brandt Róbert
12. Német Nemzetiségi Önkormányzat: Gutheil Magdolna
13. Tamási Vagyongazdálkodó Kft.: Varga-Pintér Rudolf
14. Tamási Városüzemeltető Kft.: Weinreich Toni Bodo
15. Tamási Szolgáltató Kft.: Kopitár Krisztina
16. Tamási Külföldi Biztosok

Fontosabb közszolgáltató intézmények, szervezetek:

17. Tamási Járási Hivatal: Göttlingerné Pintér Judit
18. Tamási és a Városkörnyéki Önkormányzatok Szociális Integrációs Központja
19. Helyi média
20. Dr. Várady János Rendelőintézet - Dombóvári Szent Lukács Kórház
21. Háziorvosi szolgálatok (felnőtt- és gyermek háziorvosok, fogorvosok)
22. Védőnői szolgálatok
23. Tamási Rendőrkapitányság
24. Tamási Aranyerdő Óvoda és Bölcsőde
25. Tamási Waldorf Alapítványi Óvoda és Tamási Aranyalma Waldorf Iskola
26. Tamási Tankerületi Központ
27. Tamási Közétkeztetési NKft.
28. Würtz Ádám Általános Iskola és AMI
29. Tamási Béni Balogh Ádám Katolikus Gimnázium, Kollégium, Általános Iskola és Óvoda (egyházi intézmény)
30. Tolna Megyei SZC Vályi Péter Szakképző Iskola és Kollégium
31. Tamási Művelődési Központ
32. Tamási Könnö László Városi Könyvtár
33. Tamási Termálfürdő
34. DÁM Önkormányzati Társulás
35. Dám Pont Ökoturisztikai Látogatóközpont
36. Sportok Háza
37. Volánbusz Közlekedési Zrt. – Tamási kirendeltség
38. Dunántúli Regionális Vízmű Zrt. Tamási üzemvezetőség
39. NKM Földgázszolgáltató Zrt. Tamási iroda (MVM Next Energiakereskedelmi Zrt.)
40. E.ON Áramszolgáltató Kft. Tamási iroda
41. Vertikal Zrt. (hulladékgazdálkodás)
42. Nemzeti Agrárgazdasági Kamara Tamási iroda
43. Magyar Telekom Nyrt., Tarr Kft., Vodafone Zrt., Yettel Zrt.

Jelentősebb vállalkozások, gazdasági szervezetek:

44. Signify Kft.
45. Tam-Bau Kft.
46. Tamási Hús Kft.
47. Ramivo Kft.
48. Csepregi és Társa Kft.
49. Topa és Társa Kft.
50. FHL Björn Hungary Kft.
51. Metalpro Kft.
52. GarzonBútor Zrt.
53. Csike Szabolcs gazdálkodó
54. Gyulaj Erdészeti és Vadászati Zrt.

Civil- és sportszervezetek:

55. Tamási és Térsége LEADER Egyesület
56. Tamási Szabadidő és Sport Egyesület
57. Tamási Bringasport Egyesület
58. Tamási Caritas Egyesület
59. Tamási Turisztikai Egyesület
60. Tamási Polgárőr Egyesület
61. Tamási Romákért Civil Egyesület

Munkacsoportok:

Stratégiai munkacsoport

A munkacsoport az Önkormányzat releváns szervezeti egységeinek vezetőiből és a Tervezői munkacsoport képviselőjéből áll. A munkacsoport a tervezés során operatív döntéshozók munkát végez. Fontos a kezelhető méret, az elérhetőség, az összeférhetőség és az alapvető tájékozottság a feladatot és a város helyzetét illetően. Az tagok beosztásuknál, gazdasági vagy véleményformáló erejükénél fogva döntéshozói szereppel bírnak.

A munkacsoport tagjai:

- Porga Ferenc polgármester
- Széles András alpolgármester
- Hamar Zita, Szécsi László, Kissné Sütő Éva, Nagy Krisztina - Városfejlesztési és Városüzemeltetési Iroda
- Lehr Péter, Műszaki hatósági csoport
- Béres Gábor főépítész
- Vadász Krisztina projektvezető, MSB Fejlesztési Tanácsadó Zrt.
- Cseke Bence, Dr. Merza Péter János szakértők, MSB Fejlesztési Tanácsadó Zrt.

Tervezői munkacsoport

A tervezői csoport a rendelkezésre álló adatokból, információkból elkészíti a város jellemzését, valamint a résztvevők bevonásával kialakítja a város stratégiáját és az annak megvalósulása érdekében elvégzendő feladatokat.

A munkacsoport tagszervezetei:

- MSB Fejlesztési Tanácsadó Zrt.
- S-FACT Kft. (antiszegregációs program kidolgozása)

- 5T Építészeti és Városfejlesztési Kft. (amennyiben a településrendezési eszközök kapcsolata miatt szükségessé válik)

Partnerségi akciók és azok tartalma

Tekintettel a viszonylag rövid tervezési időtartamra, továbbá a tervezés során fennálló aktuális veszélyhelyzeti előírásokra, a megvalósítandó partnerségi akciókat az alábbiak szerint határoztuk meg:

Lakosság bevonása:

- Kérdőíves felmérés a Módszertani Kézikönyvben megadott kérdőív sablon használatával;
- 1. társadalmasítási, véleményezési kör: helyzetértékelés, célrendszer;
- 2. társadalmasítási, véleményezési kör: elkészült FVS.

Intézményi partnerek bevonása:

- Kérdőíves felmérés a Módszertani Kézikönyvben megadott kérdőív sablon használatával;
- Munkacsoport egyeztetések;
- Mélyinterjúk, személyes egyeztetések;
- 1. társadalmasítási, véleményezési kör: helyzetértékelés, célrendszer;
- 2. társadalmasítási, véleményezési kör: elkészült FVS;
- A partnerség speciális esete a megyével történő egyeztetés.

Az alkalmazott munkamódszerek ismertetése:

- **Kérdőíves felmérés:** A lakosság és a partner-intézmények bevonása esetében alkalmazandó kommunikációs eszköz a kérdőíves felmérés (Google Űrlap használatával). A lakosság bevonásának további fontos helyszínei a városi honlap, a helyi újság és a város közösségi média (facebook) felülete.
- **Online és személyes interjúk:** egy adott kérdéssor, mint vezérfonal köré felépített mélyinterjú, irányított beszélgetés, mely az adott problémakör intenzív elemzésére fókuszál. Célja az interjúalany véleményének részletes megismerése, valamint helyspecifikus információk begyűjtése. A mélyinterjúk során került sor azon adatok, információk megismerésére és elemzésére, melyek nyilvános adatbázisokban nem, vagy csak korlátozottan érhetők el. A megalapozó vizsgálat során mélyinterjúk keretében történt meg az öt területi dimenzió speciális kérdéseinek megvitatása, értelmezése is.
- **Írásos véleményezés:** Két ízben kerítünk sort ezen munkamódszer alkalmazására. Első ízben a helyzetértékelés, szintézis és a célrendszer elkészültével, másodszor az elkészült FVS véleményezése céljából. E munkamódszert mind a lakossági, mind az intézményi partnerek esetén alkalmazzuk. Előbbinél a városi honlap, közösségi média és a helyi média sajtómegjelenésén keresztül, utóbbinál közvetlen megkeresés, megszólítás útján.
- **Honlap, weboldal, facebook, média:** Az Önkormányzat a partnerek tájékoztatásának elősegítésére a <http://www.tamasi.hu> honlapján és a @tamasivaroshivatalos · Városháza facebook oldalán biztosít tárhelyet a partnerségi egyeztetés tárgyát képező és az egyeztetés során keletkező dokumentumok megjeleníthetősége érdekében.
- **Munkacsoport egyeztetések:** A tervezési folyamat során rendszeresen, de szükségszerűen kerül sor – elsősorban online formában – a munkacsoport egyeztetésekre. Ezek célja elsősorban a döntési pontokon a szükséges döntések meghozatala, a tervezési részterületek egymásra épülésének, koherenciájának biztosítása, az elkészült anyagok minőségbiztosításának előkészítése.
- **Megyével történő egyeztetés:** az elkészült FVS és TVP tervezetét véleményezésre meg kell küldeni a Tolna Megyei Önkormányzatnak. A Megyei Önkormányzat nyilatkozatát a TOP_Plusz-1.3.1-21 pályázati támogatási kérelemhez csatolni szükséges.

Partnerségi akciók ütemezése a tervezési folyamatban

Az FVS tervezése 2021. év végén indult meg, azonban a stratégia alapját az alábbi meglévő városfejlesztési dokumentumok adják, hiszen ezek még ma is hatályosak és relevánsak:

- Településfejlesztési koncepció (TK);
- Integrált Településfejlesztési Stratégia (ITS);
- TK és ITS Megalapozó dokumentuma (MD).

Ezen fejlesztési dokumentumok a településfejlesztési koncepcióról, az integrált településfejlesztési stratégiáról és a településrendezési eszközökről, valamint egyes településrendezési sajátos jogintézményekről szóló 314/2012 (XI. 08.) Kormányrendelet alapján készültek, betartva az abban foglalt partnerségi egyeztetési és társadalmasítási követelményeket, így mindhárom dokumentum széleskörű társadalmi és intézményi egyeztetésen alapul, amelyek lehetőséget biztosítottak az érintettek véleményének megismerésére.

A jelen stratégia készítése során az alábbi partnerségi akciók megvalósítása tervezett:

4. táblázat: Az FVS kidolgozása során tervezett partnerségi akciók és azok ütemezése

Partnerségi akció típusa	Tervezett dátum
Kérdőíves felmérés (lakossági és intézményi)	2021. november – december
Online és személyes interjúk	2022. január - február
Lakossági egyeztetés 1. kör (honlapon és közösségi médián keresztül)	2022. március
Írásos partnerségi véleményezés 1. kör	2022. március-április
Munkacsoport egyeztetések (folyamatosan)	2021. november – 2022. június
Lakossági egyeztetés 2. kör (honlapon és közösségi médián keresztül)	2022. június-július
Írásos partnerségi véleményezés 2. kör	2022. június-július
Tolna Megyei Önkormányzattal történő egyeztetés	2022. július

2. Megalapozó munkarész

2.1. Helyzetelemzés

2.1.1. Településhálózati összefüggések, a település helye a településhálózatban, térségi kapcsolatok

Tamási a Dél-dunántúli régióban, Tolna megyében található, mely elsősorban aprófalvas, kistelepüléses, relatíve fejletlen városhálózattal rendelkező térségként jellemezhető. Az aprófalvas térszerkezetet jól bizonyítja, hogy a dél-dunántúli régiót összesen 656 település alkotja, amelyből csupán 41 (6,25 százalék) rendelkezik városi jogállással. Ennek következményeként városi lakosság részaránya a régiók rangsorában Észak-Magyarország után Dél-Dunántúlon a legalacsonyabb, a lakosságnak ugyanis nagyságrendileg csak 55 százaléka él városokban (főként kisvárosokban), mely leginkább a társadalmi–gazdasági életében, a lakossági szolgáltatások biztosításában meghatározó szerepet betöltő megyeszékhelyeken koncentrálódik (Pécs, Szekszárd, Kaposvár).

A dél-dunántúli városhálózat gerincét tizenegy 10–30 ezer fő közötti lakosságú kisváros alkotja. Igaz, Tamási lélekszáma 10 ezer fő alatti, mégis a megyén belüli kiterjedt vonzáskörzete és relatíve kevésbé periférikus földrajzi pozíciója miatt kiemelt jelentőségű térségi központként (járásszékhelyként) tekinthetünk rá. Mindez Tamási státuszára minden szempontból pozitív hatást gyakorol. A Dél-Dunántúlon elhelyezkedő tízezer főnél kisebb népességű városok (Tamásin kívül 26 település) ellátó intézményrendszere – Tamásihoz viszonyítva – erősen hiányosnak mondható, a nem konvencionális szolgáltatásokat a lakosok kénytelenek máshol igénybe venni, míg az infrastrukturális hiányosságok miatt ezen kisvárosok megközelíthetőségének minősége is kedvezőtlenebbnek ítéltető.

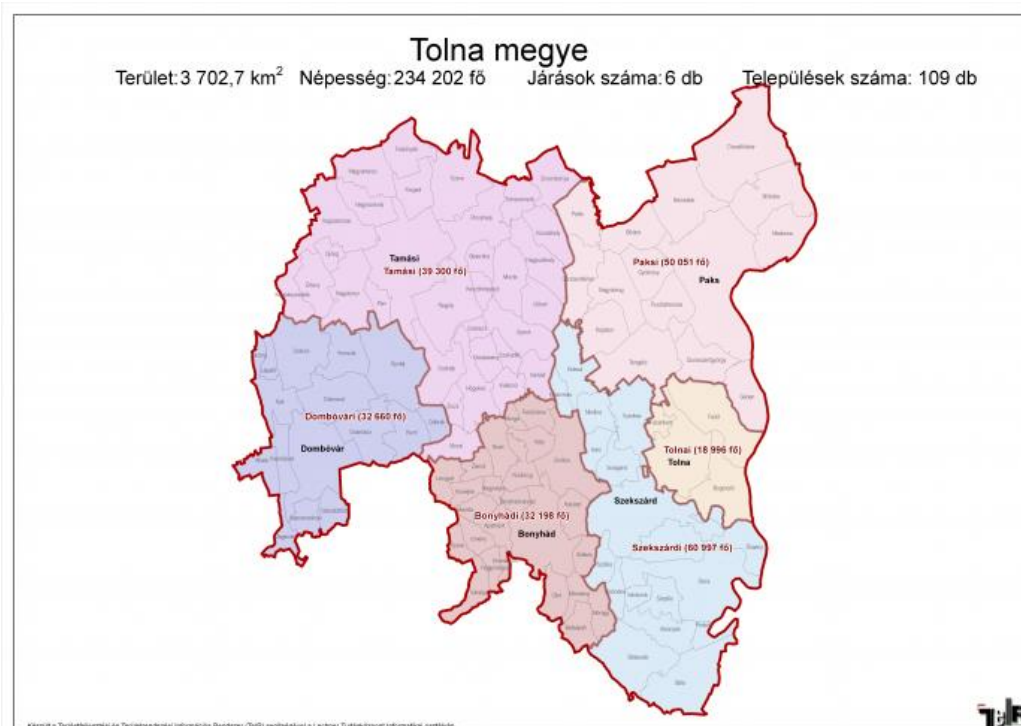
Fontos azonban megjegyezni, hogy a kisvárosok hálózata mellett Tamási környezetében az aprófalvas, városhiányos területek (mint például Tolna megye középső részének vidékei és a Somogyi-dombság) szintén számos tényező mentén determinálják Tamási fejlesztési kilátásait. A régió településhálózatának körülbelül 55 százalékát kitevő aprófalvakban ugyanis a lakosságnak hozzávetőlegesen 10 százaléka él, mely kifejezetten periférikus gazdaságföldrajzi környezetet teremt Tamási közvetlen szomszédságában, ahol a falvak nagyságrendileg 30 százaléka 500 fő alatti lakossággal rendelkezik. (Ehhez viszonyítva a Duna-menti területeken ugyanakkor jóval népesebb települések helyezkednek el, itt ugyanis 500 fő alatti település nem található, az átlagos népességszám pedig két és félszerese a belső területek átlagának).

A Tamási által vezetett járást összesen 32 település alkotja, melyek egyben a város társadalmi és gazdasági vonzáskörzetét is jelentik. Tekintettel járásszékhely státuszára, az összes járási hatókörű igazgatási, oktatási, egészségügyi stb. szervezet is Tamásiban található, mely a város gazdasági és társadalmi pozícióit tovább erősítik. A járás területén emellett Gyöng és Simontornya nyújt még városi jellegű szolgáltatásokat, illetve Hőgyésznek és Pincehelynek van még korlátozottabb jellegű, kiegészítő térségi települési szerepköre. Tekintettel arra, hogy a járásban összesen három 2000 főnél népesebb falu (Hőgyész, Pincehely, Iregszemcse) található, ezért a járásban lévő három várost (Tamási, Simontornya, Gyöng) tehát egy dominánsan (2000 lakos alatti) „kisfalvas” térség öleli körbe. Mindennek megfelelően Tamási nem csupán társadalmi és adminisztratív, hanem foglalkoztatási központként is szolgál, a nagyságrendileg 3600 helyben foglalkoztatott közel 30 százaléka más településről jár be rendszeresen Tamásiba dolgozni. Ezzel Tamási az ingázók aránya alapján a tolnai járásszékhelyek között Szekszárd, Paks és Bonyhád után a 4. legnagyobb ingázási bázissal rendelkezik. Ezzel együtt regionális, illetve megyei szerepkörrel a város nem rendelkezik, vagyis a magasabb színvonalú oktatási, adminisztratív és ellátó-jellegű szolgáltatásokat leginkább Pécsen és Szekszárdon lehet igénybe venni.

A Tamási vonzáskörzetében elhelyezkedő települések eltérő intenzitással kapcsolódnak a városhoz. A város társadalmi és gazdasági vonzerejének perspektívájából alapvetően egy nyugat–keleti megosztottság azonosítható a járáson belül. A járás nyugati részében elhelyezkedő települések

erősebben kötődnek a járásszékhelyhez, míg az elsődleges vonzáskörzetbe a délnyugati szomszédságban fekvő két település (Nagykónyi és Pári) tartozik, amelyek gyakorlatilag minden funkció terén Tamásihoz integrálódnak (Pári 1984-től 2006 októberéig Tamási részét képezte). Ezen kívül a járás távolabbi, főként keletebbre és délebbre elhelyezkedő települései egy valamivel gyengébben vonzott, másodlagos térséget alkotnak. Ezek a falvak többnyire a járási alközpontokként működő másik két város (Gyöngyös és Simontornya) felé gravitálnak. A leggyengébb kapcsolódás a Tamástól legtávolabb fekvő, legdélebbi településeken észlelhető, ahol Tamási gravitációs ereje megszűnik Bonyháddal.

1. ábra: Tamási és járásának elhelyezkedése a Tolna megyén belül (2015)

Forrás: TeIR

2.1.2. A területfejlesztési dokumentumokkal (Országos Területfejlesztési Konceptióval és a területileg releváns megyei, valamint térségi területfejlesztési koncepciókkal és programokkal) való összefüggések vizsgálata

Tamási Fenntartható Városfejlesztési Stratégiájának megtervezésekor alapvetően az alábbi négy, a helyi fejlesztési törekvéseknek keretet szabó fejlesztéspolitikai stratégiai alapidokumentum iránymutatásait vettük alapul, melyek egyben a Fenntartható Város Stratégia végrehajtása kapcsán is követendő célkitűzéseket fogalmazzák meg:

- Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptió
- Közép-Duna Menti Kiemelt Térség Fejlesztési Konceptiójához kapcsolódó Stratégiai Program
- Tolna Megye Területfejlesztési Konceptója 2021-2030
- Tolna Megyei Területfejlesztési Program 2021-2030

Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptió

A 2014-ben elfogadott Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptió (OFTK) Magyarország társadalmi, gazdasági, valamint ágazati és területi fejlesztési szükségleteiből alapozva fekteti le az ország 2030-ig szóló fejlesztési jövőképét, melyben külön célokat és elveket fogalmaz meg a 2014-2020, illetve a 2021-2027 közötti európai uniós források felhasználását illetően. Az OFTK 2030-as céldátummal összesen 4 hosszú távú, illetve további 7 specifikus hosszú távú célt jelöl ki, melyek az alábbiak:

- **Átfogó célok:**
 - értékteremtő, foglalkoztatást biztosító gazdasági fejlődés,
 - népesedési fordulat, egészséges és megújuló társadalom,
 - természeti erőforrásaink fenntartható használata, értékeink megőrzése és környezetünk védelme,
 - térségi potenciálokra alapozott, fenntartható térszerkezet
- **Specifikus célok (szakpolitikai és területi):**
 - versenyképes, innovatív gazdaság,
 - gyógyító Magyarország, egészséges társadalom, egészség- és sportgazdaság,
 - életképes vidék, egészséges élelmiszertermelés és -ellátás, az élelmiszerfeldolgozóipar fejlesztése,
 - kreatív tudástársadalom, piacképes készségek, K+F+I,
 - érték tudatos és szolidáris, öngondoskodó társadalom,
 - jó állam, szolgáltató állam és biztonság,
 - stratégiai erőforrások megőrzése, fenntartható használata és környezetünk védelme.

Mindezen célkitűzésekkel szoros logikai összefüggésben az OFTK az alábbi köztes célokat tűzi ki a 2021-2027 közötti uniós fejlesztési időszak tekintetében:

- patrióta gazdaság, kis- és középvállalati bázison, nagyvállalati partnerségben,
- fordulat a teljes foglalkoztatottság és tudástársadalom felé,
- útban az erőforrás- és energiahatékonyság, illetve az energiafüggetlenség felé,
- népesedési és közösségi fordulat,
- területi integráció, térségi és helyi fejlesztések a helyi gazdaság bázisán.

Térségspecifikus célkitűzésként pedig Tolna megye viszonylatában az OFTK a következő célkitűzéseket fogalmazta meg a megyei fejlesztéspolitikai törekvések koordinálása számára:

- innovatív környezeti ipar és energetika lehetőségeinek megteremtése, a Paksi Atomerőmű fejlesztéséhez kapcsolódó szak- és felsőoktatási képzés biztosítása,

- piacképes, hagyományosan jelenlévő ipari ágazatok fejlesztése (élelmiszeripar, textil- és bőripar, fémfeldolgozás), mezőgazdasági termékek feldolgozása, piaci értékesítése; a biotermelés ösztönzése, az agrármarketing- tevékenység fejlesztése,
- közúti és vasúti közlekedésinfrastruktúra fejlesztése (M9 gyorsforgalmi út megépítése, Sárbogárd-Dombóvár vasútvonal felújítása, Rétzilas-Bátaszék vasútvonal villamosítása) a táji, környezeti szempontok figyelembevételével,
- a termálvízkincs egészségügyi, energetikai és mezőgazdasági hasznosítása,
- a turizmus jelenlévő ágazatainak fejlesztése, tematikus összekapcsolása (termál-, gyógy- és egészség turizmus: Dombóvár, Hőgyész, Tamási, Tengelic, Bonyhád; vadászturizmus: Gemenc, Gyulaj; tájjellegű és kulturális turizmus: Sárköz, szekszárdi fesztiválok; vízi turizmus: Fadd-Dombori, a Sió-csatorna fejlesztése; horgászturizmus: Duna és horgásztavak; borturizmus: Szekszárdi borvidék, Tolnai borvidék),
- Szekszárd, mint megyei fejlesztési pólus központi és idegenforgalmi funkcióinak megerősítése, és a megye városainak képessé tétele az innováció befogadására.

Közép-Duna Menti Kiemelt Térség Fejlesztési Konceptiójához kapcsolódó Stratégiai Program

A TOP Pluszban megfogalmazott Közép-Duna menti kiemelt térségfejlesztési célkitűzésekkel szoros összhangban 2021 márciusában készült el a térség komplex fejlesztési irányvonalait kijelölő stratégiai program, mely alapvetően a paksi energetikai nagyberuházás köré kíván koherens, Tamási esetében is releváns területfejlesztési keretet teremteni. Mindennek megfelelően a program kiemelt stratégiai célja, hogy az összes ágazati prioritás, illetve az ezekhez kötődő alcélok és az azok megvalósulása érdekében körvonalazott beavatkozások egyaránt a paksi beruházás által teremtett lehetőségek minél célzottabb és hatékonyabb kihasználását támogassák, mind ágazati, mind pedig területi szinten. A térség sikeres fejlesztését, versenyképességének erősítését ugyanis közvetlenül a helyi gazdaságot a globális értékláncba illeszkedő üzemek és birtokok, az atomerőmű körüli gazdaságfejlesztési és innovációs ökoszisztéma, néhány nemzetközi, hazai léptékkal is jelentős vállalat, illetve a kisebb vállalkozások, gazdaságok életteli világa határozza meg. A gazdaság stabilitásának és dinamizmusának kulcsa az együttműködésre és megújulásra nyitott, erős helyi vállalkozói társadalom. Éppen ezért a stratégiai program a Közép-Duna menti térség komplex gazdaságfejlesztését az alábbi hat fő pillérre helyezi:

- A munkahelyek széles körét biztosító ipari és mezőgazdasági termelés;
- A helyi igények magas fokú és széles spektrumú kiszolgálására épülő, a nagyvárosi kínálattal a piacszervezés és az együttműködés korszerű formáit kihasználva sikeresen versenyző szolgáltató szektor;
- A helyi sajátosságokra és technológiákra, illetve a helyi szereplők összefogására épülő, magas szolgáltatás-intenzitású, saját márkákkal fémjelzett, innovatív agrár- és élelmiszerszektor;
- Az atomerőmű-fejlesztés és -üzemeltetés generálta, tudás- és technológia-intenzív innovációs és technológiai klaszter;
- A körforgásos gazdaság alapelveire épülő fenntartható környezetgazdálkodás megvalósítása, melynek megkülönböztető jellemzője a tiszta energia széleskörű, a praktikus életet és a legkorszerűbb technológiákat összehangoló felhasználása;
- Turisztikai szolgáltatások, tevékenységek, melyek munkahelyet teremtenek, illetve bevonzzák a térségbe a fizetőképes látogatókat.

Tolna Megye Területfejlesztési Konceptiója 2021-2030

A 2021 szeptemberében elfogadott Területfejlesztési Konceptió első számú célja mindannak megalapozása, hogy a 2021-2027 uniós fejlesztési ciklus során – és azt követően – a lehetőségekhez mérten a lehető legtöbb, illetve a megye számára minél magasabb haszonnal járó fejlesztési forrás hasznosuljon Tolna megyében. Ennek szellemében stratégiai célkitűzésként azonosítható, hogy a

következő hét év során a különböző fejlesztési programokból a megyébe érkező forrás legalább annyi, vagy több legyen, mint amennyi az előző hét éves fejlesztési időszakban.

A Konceptió törekvése, hogy kereteket biztosítson mindannak érdekében, hogy a megyében felmerülő fejlesztési elképzelések hosszú távon ható, a megyében élők életminőségét érdemben javító fejlesztésekké álljanak össze. A megye fejlesztéspolitikai kulcsszereplői által közös alapvetésként elfogadott Konceptió – mint területfejlesztési alapidokumentum – arra ad lehetőséget, hogy a jövőre nézve koordinált és koherens formában valósulhassanak meg a fejlesztési törekvések megvalósulásához szükséges közös lépések.

A megye gazdaságának erősödése – mint a megye fejlesztésének kiemelt célja – a gazdasági aktivitás és a tőkevonzó képesség erősödését, a térség versenyképességének erősödését, a termelési kapacitások és a piacok bővülését jelenti. A termelés bővülése során növekszik a megye gazdaságában rendelkezésre álló tőke, javul a megyében működő vállalkozások technológiai színvonala, stabilan növekvő reálbérek és életszínvonal járul hozzá az életminőség színvonalának emeléséhez, valamint új munkahelyek jönnek létre. Mindennek hatására, a megyei piac növekedése során bővül a helyi fogyasztás, egyre több turista érkezik Tolna megyébe, továbbá egyre több és jobb szolgáltatás közül választhatnak a Tolna megyeiek. A fejlesztési források reálgazdasági hatásaikon túl azt is célozzák, hogy

- a megye népességmegtartó ereje növekedjen,
- a települések és más helyi közösségek megerősödjenek,
- a társadalmi béke és a biztonság stabilitása fennmaradjon,
- a fenntarthatóságra és a környezettel való harmóniára épülő vidéki életmód megerősödjön,
- olyan fejlesztések valósuljanak meg, melyek bevételt termelnek és/vagy költséget csökkentenek és/vagy értéket növelnek,
- a fejlesztések közvetlen vagy közvetett módon segítsék elő a koronavírus-járvány hatásainak kezelését, valamint a védekezés, megelőzés eszközeként is szolgáljanak a jövőre nézve.

Tolna Megyei Területfejlesztési Program 2021-2030

A 2021. októberében elfogadott megyei területfejlesztési program legfőbb szakpolitikai motivációja, hogy az OFTK 2030-as céldátumával összefüggő módon fogalmazzon meg Tolna megye számára reális, a térségi adottságokhoz illeszkedő, azokra fokozottan építő fejlesztési irányvonalakat, mely a 2021-2027-es uniós költségvetési ciklus során, illetve azon túlmenően nyújt koherens alapot a megyei fejlesztéspolitikai törekvések sikeres implementálásához, valamint a rendelkezésre álló források hatékony és célzott felhasználásához.

A megyei területfejlesztési program szakmai alapvetése szerint Tolna megye az ország központi jelentőségű pontjaitól távol fekvő, kisvárosokra és falvakra épülő agrárvidék. A megye ugyan természeti szépségekben gazdag, de turisztikai szempontból kevés a nagyobb volumenű vendégforgalmat generáló desztináció. Ezzel szemben azonban Tolna megye fejlesztésében jelentős potenciált nyújt, hogy a térség identitása és kultúrája kifejezetten erősnek ítéltető. Éppen ezért a Fejlesztési Program szempontjából a legfontosabb kihívás, hogy miként lehet az erős helyi kultúrában és a környezetben rejlő szinergikus energiákat mozgósító, realizisztikus fejlesztési elképzeléseiket összeállítani és fejlesztési projektek formájában megvalósítani.

Mindezen fejlesztési iniciatívák sikeres megvalósítása érdekében az aktualizált megyei területfejlesztési program az alábbi célrendszert fektette le:

- **Átfogó célok:**
 - a megye gazdasági potenciáljának növelése, a vállalkozói aktivitás erősítése
 - társadalmi megújulás, társadalmi kohézió
 - a vidékies térségek gazdasági szerepvállalásának megerősítése és vonzó vidéki élettér megteremtése

- *Specifikus célok:*
 - új K+F+I és logisztikai központok kialakítása vállalkozói együttműködések létrehozásával iparáganként, termékpályánként,
 - piacképes, hagyományosan jelenlévő ipari ágazatok, elsősorban könnyűipari tevékenységek (gépgyártás, fémfeldolgozás, élelmiszeripar, textil- és bőripar) fejlesztése,
 - a megye természeti erőforrásainak, táji és természeti értékeinek és épített környezetének védelme, szélesebb körű megismertetése, potenciáljának javítása, fenntartható hasznosítása és tematikus összekapcsolása,
 - Vállalkozások versenyképességének erősítése,
 - Oktatásfejlesztés, hátrányos helyzetű csoportok munkaerő- piaci esélyeinek javítása, a digitális átállás elősegítése az oktatásban,
 - A kedvezőtlen demográfiai folyamatok hatásainak mérséklése,
 - Települési infrastruktúra és közszolgáltatások fejlesztése,
 - Mezőgazdasági alapanyagokra épülő nagy hozzáadott értékű termék előállítás, -feldolgozás, piaci értékesítés és agrármarketing tevékenység termelői együttműködéssel,
 - Vidéki életminőség javítása és a rurális térség népességmegtartó képességének elősegítése
 - A Közép-Duna Menti Kiemelt Térség Tolna megyét érintő területének fejlesztése

2.1.3. A területrendezési tervekkel való összefüggések vizsgálata

Tamási alapvetően a rajta keresztülhaladó közutakkal és kerékpárutakkal jelenik meg az Országos Területrendezési Tervben (OTrT), a tervezett országos gyorsforgalmi út-és vasútpályák továbbra is elkerülik a várost és térségét. A Terv 2019-ben átdolgozott verziójában a tervezett gyorsforgalmi utak között továbbra sem kap helyet a Pécs-Dombóvár és Tamásin keresztül Székesfehérvárral (így az M6-ot az M7 autópályával) összekötő M65 gyorsforgalmi út kiépítése, melynek koncepciója még a 2010-es évek elején, az M9 autópálya megvalósíthatósági tanulmányának elkészítése kapcsán merült fel. Ugyanakkor a járásszékhelyet két-két fontosabb közút és kerékpárút is érinti:

- Tamási két, a 6. és a 7. számú főutakat összekötő főút (61. és 65.) metszéspontjában található:
 - a 61. számú Dunaföldvár–Tamási–Dombóvár–Kaposvár–Nagykanizsa főútvonal, illetve
 - a 65. számú Szekszárd–Tamási–Siófok főútvonal
- Az OTrT-ben az országos kerékpárút törzshálózat két eleme is érinti Tamási városát (a térképen rózsaszín pöttyözött vonallal).
 - a 61. számú, Bugacpusztaháza–Soltvadkert–Kiskőrös–Dunapataj–Solt–Dunaföldvár–Simontornya–Tolnanémedi–Tamási útvonalon haladó Közép-magyarországi kerékpárút végpontja
 - a Balatont Péccsel összekötő 72. számú, Szántód–Kőröshegy–Tamási–Hőgyész–Bonyhád–Mecseknádasd–Pécsvárad–Pécs–Újpetre útvonalon haladó Külső-somogyi kerékpárút egyik állomása

Tamási a következő, az OTrT-ben rögzített övezetek érintik:

- országos ökológiai hálózat övezete (a külterület déli része, illetve a Koppány városba vezető szakasza, a Tamási-víztározók és a Fürgei-patak menti területek)
- kiváló termőhelyi adottságú szántóterület (jelentős kiterjedésű a külterület északi felében)
- jó termőhelyi adottságú szántóterület (vízfolyások mentén)
- kiváló termőhelyi adottságú erdőterület (jellemzően a külterület déli részén)
- térségi jelentőségű tájképvédelmi terület (nagyobb egybefüggő területen a város déli részén, illetve vízfolyások völgyeiben, mint az Ireg-patak és a Tamási-víztározók, a Cseringáti-patak menti állóvizek, a Kecsegi-árok, illetve a várost északkeletről szegélyező Halastavak)

A 2020-ban aktualizált Tolna megyei területrendezési tervben Tamási alapvetően a közlekedési és közműhálózatok tekintetében jelenik meg.

Közlekedési hálózatok:

- Térségi jelentőségű a mellékúthálózat tervezett Paks–Nagydorog–Tamási szakasza (a 6232 j. út felhasználásával), ennek részeként a Belecska–61. sz. főút, illetve a Miszla–Sárszentlőrinc közötti szakaszok.
- Az OTRT-nél már említett 61. és 72. számú országos jelentőségű Közép-magyarországi és Külső-somogyi kerékpárutakon kívül a térségi kerékpárút-hálózat elemét képezi a felhagyott vasútvonal mentén végigfutó Dombóvár–Kocsola–Pári–Tamási–Felsőnyék kerékpárút, valamint a Duna-part felé, részben felhagyott vasútvonalon végigfutó Törökkoppány–Nagykónyi–Tamási–Keszőhidegkút–Gyöngyös–Kölesd–Tengelic kerékpárút.
- A Tolna megyei területrendezési tervben szerepel a nemzetgazdasági szempontból kiemelt Siófok – Tamási - Pécs térségi kerékpárútvonal Tolna megyei szakasza.

2.1.4. A szomszédos települések hatályos településszerkezeti terveinek - az adott település fejlesztését befolyásoló - vonatkozó megállapításai

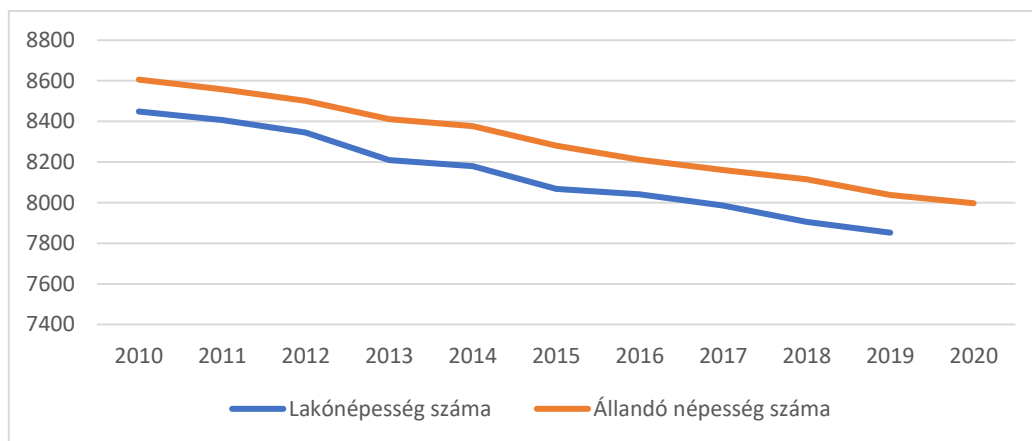
Tamási városát 10 Tolna megyei település (Pári, Nagykónyi, Iregszemcse, Nagyszokoly, Magyarkeszi, Fürged, Ozora, Pincehely, Regöly, Gyulaj) határolja. A településekre településszerkezeti terv és helyi építési szabályzat készült. A kapcsolódó területek és hálózatok fejlesztési koordináltak, a települések vezetői törekvéseiket igyekeznek minél nagyobb összhangban megvalósítani. Ebben a tekintetben elmondható, hogy a szomszédos települések tervezési dokumentumai nem tartalmazzak Tamási település fejlesztési koncepcióját befolyásoló megállapításokat, így a város fejlesztése nem áll érdekellentétben középontjában.

2.1.5. A település társadalma

2.1.5.1. Demográfia, népesség, nemzetiségi összetétel, képzettség, foglalkoztatottság, jövedelmi viszonyok

Tamási társadalmi pozícióját és trendjeit elsőként a város demográfiai helyzetképével és a mögötte lévő folyamatokkal jellemezhetjük. A KSH által publikált statisztikákból megállapítható, hogy a város lakó-, és állandó népességszáma – a korábbi trendeknek megfelelően – folyamatos csökkenést mutat. Mindennek következményeként, 2010 és 2019 között Tamási lakosságszáma 8.449 főről 7.852 főre, míg 2010 és 2020 között állandó népességszáma 8.606 főről 7.997 főre csökkent, mely mindkét mutató esetében, a múlt évtizedben, egy közel 7 százalékos demográfiai fogyást eredményezett (2. ábra).

2. ábra: A lakónépesség és állandó népesség számának alakulása Tamásiban 2010-2020 között (fő)

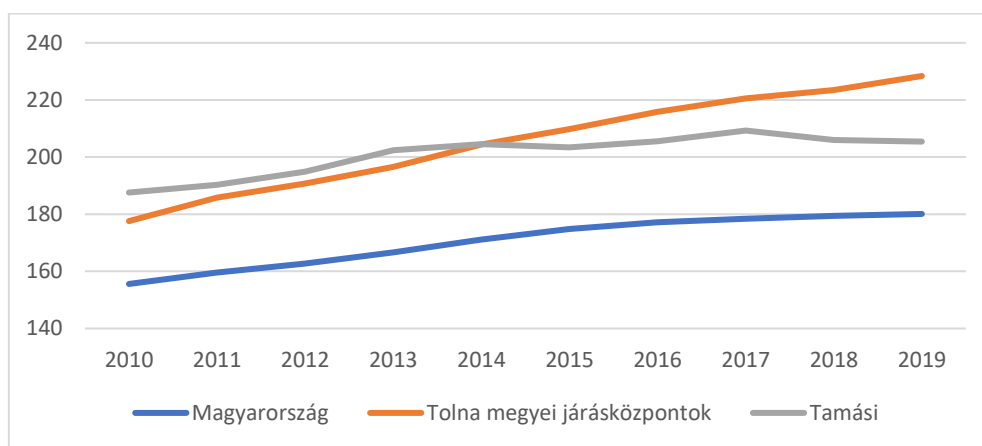
Forrás: KSH

Mindennek tükrében kijelenthető, hogy Tamási a Tolna megyei járásszékhelyek között a legkisebb népességszámmal rendelkező település, amely a megye lakosságának körülbelül 3,6 százalékát alkotja, míg népsűrűsége (70,10 fő/km²) alapján szintén a legritkábban lakott tolnai járásközpontként definiálhatjuk.

Tamási romló demográfiai helyzetképe mögött alapvetően két háttértényező azonosítható; a város lakosságának fokozatos elöregedése, valamint – ennél kisebb mértékben – az elvándorlás jelensége. A TelR adatai alapján, a lakosság fokozódó elöregedési tendenciája tekintetében elmondható, hogy Tamási öregedési indexe (vagyis a 100 fő 15 évnél fiatalabb lakosra jutó 65 évnél idősebb lakos számát megjelenítő mutató értéke) 2010 és 2019 között 188 főről 205 főre emelkedett, mely egy közel 8 százalékos növekményt jelent (3. ábra).

Mindez a nemzeti szinten mért öregedési index átlagos növekedését 2019-ben nagyságrendileg 25 fővel haladta meg, vagyis Tamási a magyar társadalom átlagos elöregedési tendenciájához képest a fokozott mértékű elöregedés kihívásával küzd még akkor is, ha az öregedési indexének mértéke, illetve annak növekedési intenzitása elmarad a Tolna megyei járásközpontok átlagától.

3. ábra: Az öregedési mutató alakulása Tamásiban 2010-2019 között (fő)

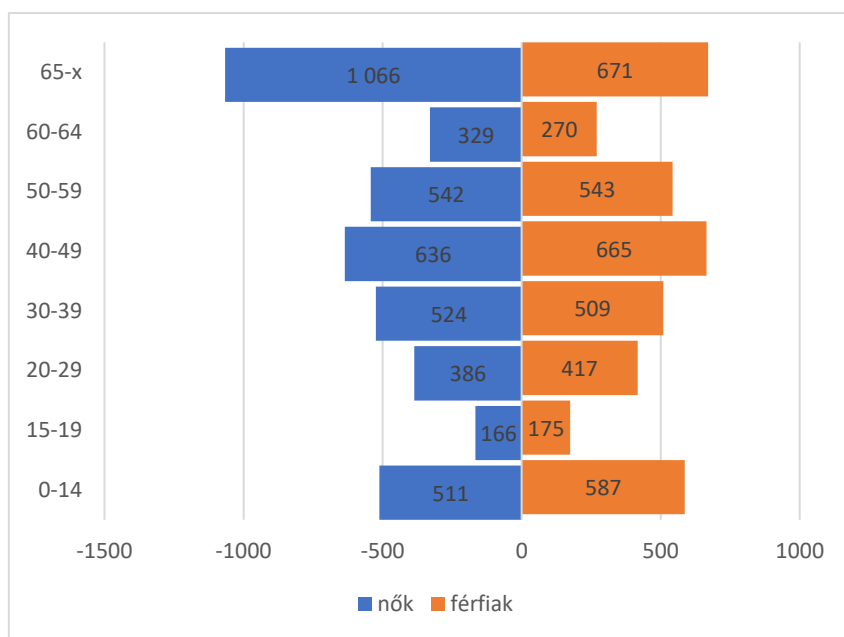

Forrás: TelR

Megjegyzés: Az öregedési mutató 100 fő 15 évnél fiatalabb lakosra jutó 65 évnél idősebb lakos számát mutatja

A fokozott elöregedés ténye Tamási korfájának szerkezetében is egyértelműen megállapítható. A KSH 2020-as kimutatásai alapján elmondható, hogy a város lakosságának közel 30 százaléka 60 év, illetve nagyságrendileg 43 százaléka 50 év feletti lakosnak minősül miközben a 30 évnél fiatalabb lakosok aránya összesen 28 százalékot tesz ki (4. ábra). Mindennek tudatában, valamint a fokozódó öregedési trend ismeretében Tamási jövőbeli fejlesztései között szükségszerűen megfelelő hangsúlyt szükséges helyezni az idősebb korosztályok igényeinek kielégítésére, elsősorban a szociális és kulturális szférán belül, mely a város „nyugdíjasbarát” szolgáltatásaiban eredményezhet érdemi előrelépést. Ezzel párhuzamosan ugyanakkor a fiatalabb generációk helyben tartására is szükségszerűen reflektálni kell a városi fejlesztések során – kiváltképpen versenyképesebb munkahelyek és szolgáltatások biztosításával – mely a fiatalok elvándorlásának mérséklésében eredményezhetne előrelépést.

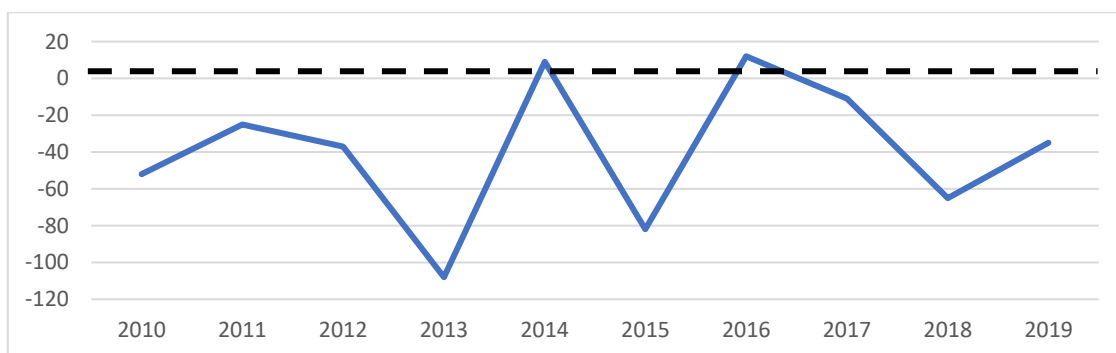
4. ábra: Tamási lakosságának korfája 2020-ban (fő)

Forrás: KSH

Tamási demográfiai zsugorodása mögött álló másik tényező, az elvándorlás (pontosabban negatív belföldi vándorlási különbözet), mely ugyan az egyre fokozódó ütemű előregedési tendenciához képest mérsékeltebb módon érezteti negatív hatásait, de ezzel együtt hozzájárulása tagadhatatlan a város lakosságszámának csökkenésében. A KSH ide vonatkozó kimutatásaiból megállapíthatjuk, hogy 2010 és 2019 között összesen két év kivételével (2014 és 2016) a vándorlás különbözete változó mértékben, de mindig negatív volt (5. ábra). Mindennek eredményeképpen a várost, a vizsgált időszak során éves szinten átlagosan nagyságrendileg 40 fő hagyta el, melyek számottevő részét elsősorban azok a fiatal egyetemisták és pályakezdő fiatalok alkotják, akik számára a felsőoktatási és foglalkoztatási téren Tamási kevésbé versenyképes perspektívát és vonzerőt nyújt. A fiatalok elvándorlása pedig kifejezetten kedvezőtlen hatást gyakorol a helyi társadalom megújulására, illetve a fiatal generációk újratermelődésére, melynek kedvezőtlen hatásai Tamási fejlesztéspolitikai jövőképét a gazdasági és szociális síkon egyaránt kardinális kihívásokkal szembesítik. Éppen ezért, a fentiekkel összhangban a város vonzerejének, valamint a Tamási általa nyújtott életminőség javítására a jövőbeli fejlesztések során kitüntetett figyelmet szükséges fordítani.

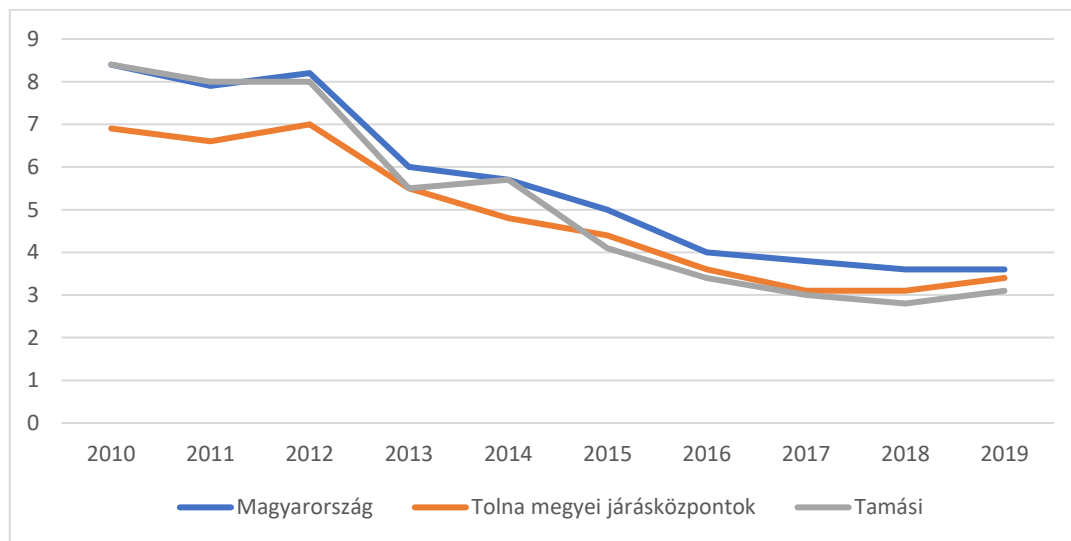
5. ábra: A belföldi vándorlási különbözet alakulása Tamásiban 2010-2019 között (fő)

Forrás: KSH

A demográfiai helyzetkép mellett a város társadalmi státuszát legkézenfekvőbb módon a munkaerőpiaci és jövedelmi/jóléti mutatókkal szemléltethetjük, melyek segítségével Tamási népességmegtartó erejéről és életminőségéről is releváns következtetéseket fogalmazhatunk meg. A munkaerőpiaci helyzetkép tekintetében megállapítható, hogy a nyilvántartott álláskeresők aránya Tamási esetében, a hazai és térségi trendekkel megegyező mértékben, 2012 óta fokozatos csökkenést mutat (6. ábra). Ennek a pozitív munkaerőpiaci folyamatnak eredményeként Tamásiban a regisztrált álláskeresők aránya a 15-64 éves korosztályon belül 2012 és 2019 között 8 százalékról 3,1 százalékra zsugorodott, vagyis a város területén a foglalkoztatás további bővítése számára már csupán korlátozott humánkapacitás áll rendelkezésre.

6. ábra: Nyilvántartott álláskeresők arányának alakulása Tamásiban a 15-64 éves korosztályon belül, 2010-2020 között (%)

Forrás: TeIR

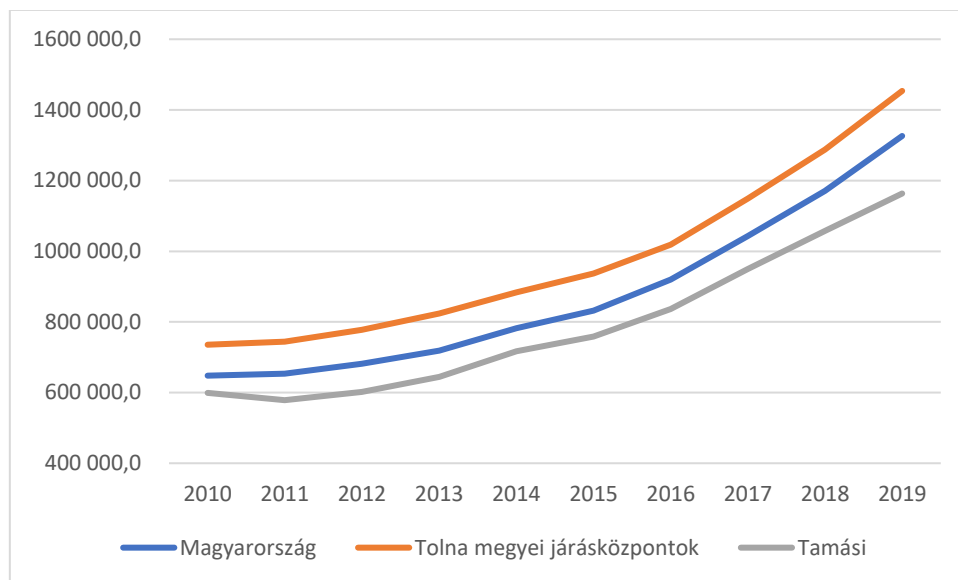
Hasonló pozitív következtetésre juthatunk, ha a 180 és 360 napnál hosszabb ideje munkanélküli státuszban élő lakosok arányának változását vesszük szemügyre. Ebben az esetben, a vizsgált időszak során a 180 napnál hosszabb ideje nyilvántartott munkanélküliek aránya a munkanélküliek teljes csoportján belül 51,2 százalékról 35,4 százalékra, míg a 360 napnál tovább regisztrált munkanélküliek aránya 2,7 százalékról 0,6 százalékra mérséklődött. Vagyis elmondható, hogy az utóbbi 10 év foglalkoztatáspolitikai eszközeinek hatására a városban mért munkanélküliségnek nem csak mértéke, hanem a munkanélküliségben töltött idő hossza is csökkent, mely egyértelműen a számottevő mértékben javuló helyi foglalkoztatási viszonyokat bizonyítja.

A TeIR adatai alapján azonban fontos negatívumként megjegyezni, hogy az álláskeresők arányának, illetve az álláskeresés idejének csökkenésével párhuzamosan a 25 év alatti fiatal munkanélküliek, valamint az alacsony presztízsű (jövedelmű) szakmákban elhelyezkedők aránya 2011 és 2020 között kisebb léptékű növekedésen ment keresztül. Ennek eredményeként a 25 évnél fiatalabb munkanélküliek aránya Tamásiban – az országos trenddel ellentétesen – 16,3 százalékról 19,3 százalékra nőtt, míg az alacsony presztízsű szakmát betöltők aránya (a foglalkoztatottak csoportján belül) – az országos trendhez igazodva – a 24,7 százalékról 34 százalékra emelkedett. Vagyis következtetésként hangsúlyozandó, hogy Tamási erősödő foglalkoztatási státusza nem eredményezett javulást sem a fiatalok munkaerőpiaci integrációjának hatékonyságában, sem pedig a foglalkoztatás minőségi javulásában. Így a város foglalkoztatási szerkezetét továbbra is a fiatalok nehézkes belépése, valamint a konvencionális (alacsony hozzáadott értéket előállító) foglalkoztatási formák jellemzik, mely a város gazdaságfejlesztése elé jelentős gátakat emel.

Ami Tamási jóléti státuszát illeti, a rendelkezésre álló TeIR adatok függvényében a legkézzelfoghatóbb következtetéseket alapvetően az egy lakosra jutó nettó jövedelemi kimutatással fogalmazhatjuk meg,

mely a lakosság által előállított fajlagos jövedelem mértékét mutatja meg. Ebben a város gazdasági fejlődését alátámasztó pozitívumként megállapíthatjuk, hogy a városban mért fajlagos jövedelem értéke – a megyei, illetve az országos tendenciához idomulva – 2010 és 2019 között óta töretlenül növekedett, melynek hatására az egy főre jutó nettó jövedelem szintje a nagyságrendileg 600 ezer forintos szintről kiindulva 2019-re megközelítette az 1,17 millió forintos szintet, mely hozzávetőlegesen 95 százalékos növekményt jelent (7. ábra).

7. ábra: Egy lakosra jutó nettó jövedelem 2010-2019 között (Ft)

Forrás: TelR

Ezzel párhuzamosan ugyanakkor negatívumként megállapítható, hogy a számottevő mértékben javuló jövedelmi tendencia ellenére Tamási fajlagos jövedelme továbbra is elmarad a Tolna megyei járásközpontok, valamint a hazai jövedelmi átlag növekedési ütemétől és volumenétől, így mindennek következményeként 2019-re Tamási fajlagos jövedelme a hazai átlagtól nagyságrendileg 150 ezer, míg a Tolna megyei járásközpontok (Paks által torzított) átlagához képest pedig 280 ezer forint értékű elmaradást mutatott, mely a város jövedelmi felzárkózásának sikertelenségét, illetve ezzel együtt a helyi gazdaság relatív versenyképtelenebb jövedelemtermelő képességét bizonyítja.

2.1.5.2. Térbeli-társadalmi rétegződés, konfliktusok, érdekviszonyok

Tamási évszázadokon keresztül mezőgazdasági tevékenységeket folytató településként működött, változás csak az 1960-as években kezdődött, amikor üzemek, gyárak leányvállalatai települtek az akkori nagyközségbe. Az ipar fejlődésétől ezek után sem maradt le a mezőgazdaság, a déli lejtők mindig is kedvező feltételeket biztosítottak a szőlő- és gyümölcstermesztésnek. A gyors fejlődés eredményeként Tamási 1984-ben városi rangot kapott. Ugyanakkor a fejlődés tendenciáját megtörte, hogy a rendszerváltozás által előidézett gazdasági átalakulás itt is számos nehézséggel kellett szembenézni, a privatizáció, az ipari nagyüzemek széthullása és a földosztás ugyanis jelentősen átalakította a helyi társadalom szerkezetét. A gazdasági átalakulás egyszerre járt a növekvő munkanélküliséggel (főként a nők és a roma lakosság körében), illetve új társas és egyéni vállalkozás megalakulásával és letelepedésével, mely a munkahelyteremtésen keresztül részben enyhíthetett a foglalkoztatási gondokon, azonban a munkanélküliség miatt fokozatosan megnövekedett az elvándorlás aránya is, amely főleg a térségben kevés perspektívát látó fiatalokat érinti.

Szintén komoly lakossági problémát jelent az eladósodás, különösen a hátrányos helyzetű, munkájukat elvesztő vagy alacsony jövedelmű, idős, vagy több gyermekes családoknak. Ez a réteg veszítheti el a lakását, válhat hajléktalanná leginkább, vagy végső esetben náluk kapcsolják ki fizetés hiányában a közszolgáltatásokat.

Az önkormányzat fontosnak tartja, hogy minden lehetséges közmunkaprogramban részt vegyen, és kiaknázzon minden lehetőséget arra vonatkozóan, hogy minél több ember helyben történő foglalkoztatása valósuljon meg ezen programok keretében. Ennek értelmében a Tamási Járási Kormányhivatal Foglalkoztatási Osztályával együttműködve az önkormányzat arra törekszik, hogy a hátrányos helyzetű emberek foglalkoztatására is lehetőség nyíljon, és esetleges képzéseken való részvételekkel segítség ezen réteg munkához való jutását.

Ugyanakkor nehézséget okoz, hogy a gyakorlatban – ahogy a város esélyegyenlőségi programja fogalmaz – a mélyszegénység fogalmát a cigánysággal azonosítják, mely egyben a település egyik legfőbb társadalmi konfliktusát is jelenti. Ez nem más azonban, mint az etnikai és szociális dimenzió összemosása, és ezzel a társadalmi kirekesztettségéből fakadó összes probléma hibás kategorizáció szerint történő felfogása. Fontos azonban tudomásul venni, hogy a cigányság és a mélyszegénység két olyan halmazt képez, melynek van ugyan közös metszete, ám a kettő nem fedi teljesen egymást. Nem igaz, hogy minden mélyszegénységben élő ember cigány. Ugyanakkor az elmondható, hogy a településen élő romák élete a mélyszegénységtől függetlenül is sokkal inkább terhelt az őket érintő diszkrimináció rejtett és nyílt dimenzióinak érvényesülése miatt.

Tamási Helyi Esélyegyenlőségi Programjának kategorizációja szerint a város területén Kosbán és a vele egybefüggő Újvárhegyen területén alakult ki szegregációval veszélyeztetett terület, amely a város központjától 3,5 km-re délkeletre található, a város belterületén. A terület a Rác-völgyi árok mentén fut, melynek vonalát követi a 65. számú út. Az enyhén hullámos felszínű, széles és viszonylag egyenes dombháttakkal rendelkező szőlő területen alakult ki folyamatosan lakott terület. Ahogy arra. atelepülés esélyegyenlőségi programja is reflektál, Kosba lakossága a 2011-es népszámláláskor 9 fő volt. Szegregációs indexe a 2011. évi statisztikai adatok alapján 31 százalék, ami alapján még éppen szegregációval veszélyeztetett területnek minősül, de Tamásin belül itt a legmagasabb az alacsony komfortfokozatú lakások (86,7 százalék), és az egyszobás lakások aránya (48 százalék). Kosba területén az infrastruktúra hiányos: csak egy részén van szilárd útburkolat, nincs kiépített gázhálózat, sok a leromlott állapotú épület. A területen kizárólag lakóházak vannak, közösségi szolgáltatás, közintézmény nem található.

Az itt tapasztalt életkörülmények, szociális helyzet javítása érdekében Tamási Város Önkormányzata sikeresen pályázott a Társadalmi Megújulás Operatív Program keretében megvalósuló TÁMOP -5.3.6-11/1 kódszámú „Komplex telepprogramra”. A projekt az említett szegregátumban valósult meg, 24 hónap (2013. április 1. – 2015. március 31.) alatt, komplex beavatkozási szemlélettel, mely a szociális, közösségfejlesztési, oktatási, egészségügyi, képzési és foglalkoztatási területeket integráltan kezelve járult hozzá a településrész fejlesztéséhez.

Tamásin belül tényleges szegregátumként azonosíthatjuk Öreghenyét és Buda városrészt. Az esélyegyenlőségi profram szerint Öreghenye lakossága a legutóbbi 2011-es népszámláláskor 57 fő volt. A terület a városközponttól 5 km-re helyezkedik el, szegregációs indexe a 2011. évi statisztikai adatok alapján 35,9 százalék volt, mely számos szociális mutató tekintetében a legkedvezőtlenebb helyzetet jelenti Öreghenye számára. Az alacsony komfortfokozatú lakások aránya a Helyi Esélyegyenlőségi Programban rögzített adat szerint 83,3 százalék. A területen az infrastruktúra rendkívül hiányos: nincs szilárd útburkolat, nincs kiépített ivóvízhálózat, nincs kiépített gázhálózat, valamint sok a leromlott állapotú épület. A területen kizárólag magántulajdonú lakóházak vannak, közintézmény nem található a külterületen.

Buda városrészen a szegregáció régóta fennálló probléma. Általánosságban elmondható, hogy a területen korábban élő emberek közül sokan elköltöztek külföldre vagy más nagyvárosokba munkalehetőségek hiányában. Az elköltöző családok helyére részben az alacsony ingatlanárak, részben pedig családi, szívességi lakáshasználati rendszerek kedvező lehetőséget teremtettek az alacsonyabb végzettségű, alacsony jövedelmű családok számára a letelepedéshez.

További negatívumként hangsúlyozandó, hogy az alacsonyabb státuszú háztartások magukkal hordozzák a deviancia jegyeit. A városrész számára ugyanakkor kitörési pontot jelent, hogy a

szegregátum magasabb társadalmi státuszú lakók által lakott utcákkal körülvett terület. Továbbá a szegregátum környezetében és a szegregátumon belül is kiépített az ivóvíz- és szennyvízhálózat, illetve korábban csapadécsatorna hálózat is létesült. Ezen túlmenően a közelmúltban (2020 évben) a Budai szegregátum komplex felújítása is megtörtént. A Hunyadi tér, mint közösségi tér (több funkcióval) kialakult, az utak aszfaltburkolattal megújításra kerültek. A meglévő hálózat ellenére a legfontosabb környezeti problémát továbbra is a szennyvíz okozza, mivel számos ingatlan esetében az ingatlan becsatornázása nem megoldott.

A Budai szegregátum helyzetén az önkormányzat a 2022. évben záruló TOP-5.2.1-es konstrukcióban elnyert város rehabilitációs projekttel kívánt érdemben javítani a Magyar Máltai Szeretetszolgálat Egyesület együttműködésével, mely több éves tapasztalattal rendelkezik a hátrányos helyzetű területeken, szegregátumokban végzett komplex fejlesztési programok megvalósításában. A projekt célja a szegregátumban élők életminőségének javítása, és integrációjának elősegítése volt. A társadalmi együttműködés erősítését szolgáló helyi szintű komplex program megvalósítása, komplex módon célozta a közösségi és egyéni szintű társadalmi integráció feltételeinek megteremtését, a folyamatos szociális munka biztosítását, a foglalkoztatás elősegítését, az egészségtudatos életmód népszerűsítését, illetve a a szolgáltatásokhoz való hozzáférés javítását.

Ehhez kapcsolódóan az önkormányzat „Leromlott városi területek rehabilitációja” címmel, a TOP-4.3.1-15 azonosító számú konstrukció keretében, egy újabb városrehabilitációs projekt megvalósításával pedig lehetőséget teremtett arra, hogy újabb szociális bérlakások kerüljenek kialakításra, valamint a TOP-2.1.1. projekttel a város északnyugati területén fekvő, régóta funkció nélkül álló, használaton kívüli egykori kenyérgyári épület és az azt övező környezet helyreállítása is megvalósuljon. A tervezett fejlesztésekkel a városrészben a fokozott társadalmi igényeknek megfelelően „sportok háza” névvel közösségi épület jött létre, hozzájárulva a városban élők, valamint a közelben, szomszédos területeken lévő szegregátumban élők sportolási lehetőségeihez. Az önkormányzat ezzel is közvetlenül járult hozzá a szegregátumban élők életminőségének javításához, integrációjának elősegítéséhez.

2.1.5.3. Települési identitást erősítő tényezők (történeti és kulturális adottságok, társadalmi élet, szokások, hagyományok, nemzetiségi kötődés, civil szerveződések, vallási közösségek stb.)

Végül a város társadalmi helyzetét vizsgálándó, célszerű az etnikai és kulturális tényezőket is értékelni, mellyel Tamási identitása és hagyományai kapcsán fogalmazhatunk meg következtetéseket. Ebben a tekintetben összességében megállapítható, hogy demográfiai méretéhez viszonyítva Tamási aktív civil és kulturális élettel rendelkezik, melyet az önkormányzattal együttműködő 63 civil szervezet (KSH, 2019) – közülük is legfőképpen a Caritas, Hagymányápolással Tamási Kultúrájáért Alapítvány, a Csokonai díjas Tamási Koncert-Fúvószenekar, valamint Nyugdíjas Egyesület – a helyi roma és német nemzetiségi önkormányzatok, valamint a történelmi egyházak (katolikus, református, evangélikus) gazdagítanak. A civil önszerveződés további ösztönzése érdekében Tamási Város Önkormányzata a nonprofit szféra szereplőivel – Civil Kerekasztal néven – strukturált együttműködést alakított ki, melyben pénzügyi, szakmai és infrastrukturális támogatást nyújt a helyi civil szervezetek számára, tevékenységeik és törekvéseik megvalósítása érdekében. Mindez a helyi civil közélet számára relatíve stabil anyagi háttérrel nyújt a város kulturális és szabadidős programjainak szervezése terén.

Az önkormányzat által folyósított civil támogatások elsősorban a helyi sportéletben mutatkoznak meg legmarkánsabban. A nyilvántartások szerint Tamásiban összesen 11 sportklub (Aranyszarvas KHSE, Tamási 2009 FC, Tamási KC, Tamásik Kerékpáros Club, Tamási Koppány SE, Tamásik Kerékpáros Alapítvány, Tamási Omega AC, Tamási Szabadidő és Sport SE, Tamási Kosárlabda SE, Fehér Szarvas Judo és Jiu-Jicu Szakosztály) működik, mely a térségben lakosságárányosan kifejezetten aktív helyi sportéletre vall. Ennek köszönhetően a helyi rendezvények között is kiemelkedő a sportesemények közösségformáló szerepe (pl. kézilabda és kosárlabda mérkőzések, kerékpártúrák, gyalogostúrák, Tamási Kupa, teljesítménytúra, súlyemelőverseny, Tamási Október 23 Kupa, Mikulás Kupa Cyclo-cross

és MTB verseny stb.), melyeknek nagyrészt a 300 fő befogadására alkalmas városi sportpálya, illetve a városi kerékpárpálya (szabadtéri velodrom) ad helyszínt.

Tamási társadalmi, kulturális életét a város nemzetiségi összetétele és tradíciói szintén tovább gazdagítják. A legutóbbi, 2011-es népszámlálás szerint Tamásiban a lakosság 7,4 százaléka (616 fő) vallotta magát valamely hazai nemzetiséghez tartozónak, amely arányában csak minimálisan haladja meg a járási átlagot (6,7 százalék), ugyanakkor a megye átlagától (9,7 százalék) elmarad. A statisztikák összesítésével elmondható, hogy Tamásin belül a nemzetiséghez tartozók 44 százaléka német, 51,5 százaléka pedig cigány etnikumba sorolta magát, vagyis a város lakosságának 3,3 százaléka a német, 3,7 százaléka pedig a cigány nemzetiséghez tartozik. Kitüntetett társadalmi szerepüket pedig tovább erősíti, hogy érdekvédelmüket és kulturális önszerveződésüket helyi szinten a roma és német nemzetiségi önkormányzatok látják el, melyek Tamási Város Önkormányzatával szorosan együttműködve jelenítik meg a két etnikumot a település társadalmi életében. A roma és német nemzetiségek mellett bolgár, horvát, román és szerb etnikumhoz tartozó lakosok is élnek Tamásiban, de arányuk a teljes népességhez viszonyítva elenyészőnek tekinthető.

A településen élők identitásának jövőbeni erősítése terén fontos potenciálok rejlenek a város történelmi múltjának (török hódoltság korszaka) felelevenítésében, a nemzetiségekhez köthető tradíciók ápolásában, valamint a város imázsában kiemelt szerepet kapó desztinációk turisztikai célú fejlesztésében. Ilyen városi identitásképző desztinációként említhető az Esterházy hercegi uradalom részeként világhírűvé vált Tamási Parkerdő, ahol a kontinens egyik legnagyobb dómvad populációja él, vagy a Tamási Termálfürdő, mely az uniós forrásból finanszírozott fejlesztéseknek köszönhetően országos hírű idegenforgalmi célponttá erősödött. Mindezen tényezők együttes fejlesztése utat nyithat Tamási társadalmi kohéziójának, illetve a város imázsának erősítésében, mely a város jövőképében újabb perspektívákat nyithat meg az ott élő lakosok számára.

2.1.6. A település humáninfrastruktúrája

2.1.6.1. Humán közszolgáltatások

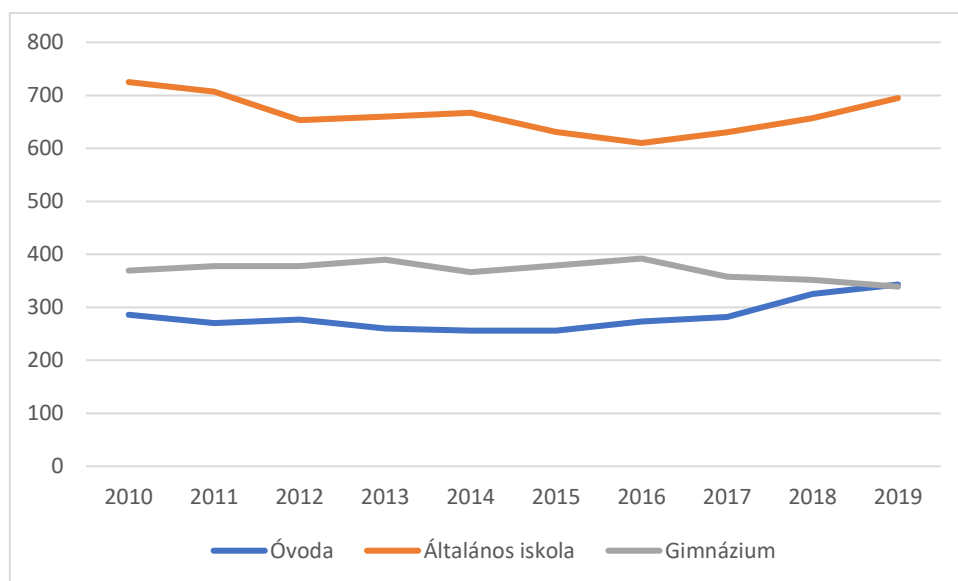
A Tamásiban és a járásban élő lakosok életminőségét alapjaiban határozza meg a városban elérhető humáninfrastruktúra, illetve az általa biztosított közszolgáltatások (elsősorban az oktatás, egészségügy, szociális ellátás, sport és kultúra) színvonala. A város központi, térszervező szerepét jól szemlélteti, hogy Tamási – mint járásközpont – a járásban elhelyezkedő 32 település, valamint az itt élő, nagyságrendileg 35 ezer lakos számára nyújt ellátást, vagyis a város humáninfrastruktúrájának működése az egész térség fejlődési kilátásaira, jóléti helyzetére közvetlen hatást gyakorol.

A város köznevelési rendszere Tamásiban teljes értékűnek nevezhető, vagyis a bölcsődei neveléstől a középfokú oktatásig minden szegmenst lefed. Iskolahálózatában az alábbi intézmények működnek:

- Tamási Aranyerdő Óvoda és Bölcsőde
- Tamási Waldorf Alapítványi Óvoda (magánintézmény)
- Taási Aranyalma Waldorf Iskola
- Würtz Ádám Általános Iskola és AMI
- Tamási Béni Balogh Ádám Katolikus Gimnázium, Kollégium, Általános Iskola és Óvoda (egyházi intézmény)
- Tolna Megyei Szakképzési Centrum Vályi Péter Szakképző Iskola és Kollégium

Ezekben az oktatási intézményekben (a bölcsődét nem beleszámítva, ahol 5 csoportban összesen 51 gyermek ellátását tudják biztosítani, a járásban egyedüli feladatellátó intézményként) a KSH 2019-es kimutatásai szerint összesen 1377 óvodást és diákot regisztráltak, mely összességében nem mutat jelentős létszámcsökkenést a 2010-ben regisztrált 1380 fős városi diákállományhoz képest (8. ábra).

8. ábra: Az egyes oktatási intézményi típusokba járó óvodások és diákok száma 2010-2019 között (fő)

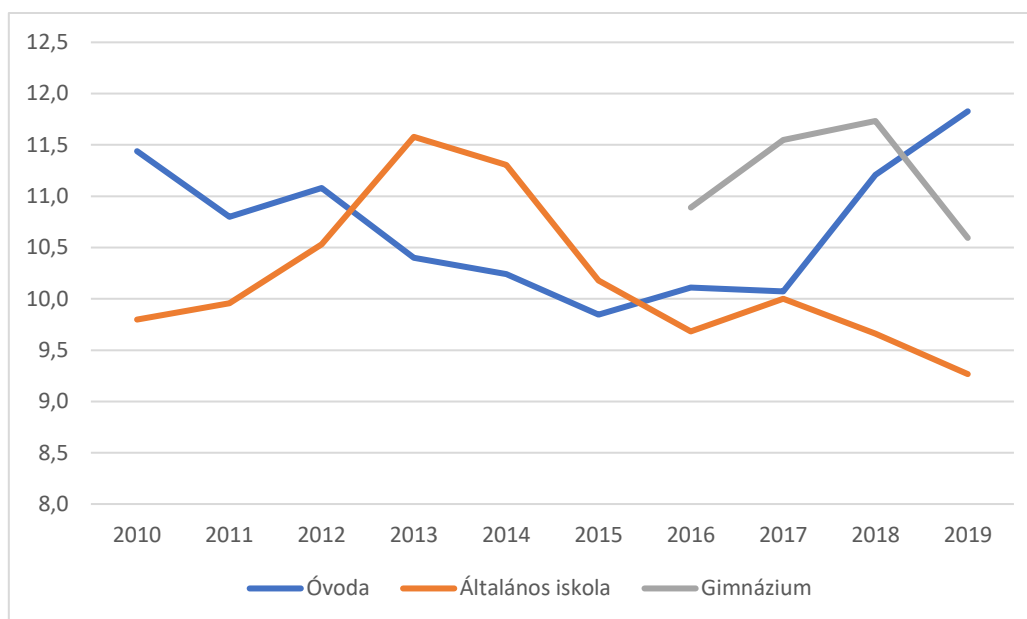

Forrás: KSH

A diákállományhoz kapcsolódó helyzetképet azonban jelentősen árnyalja, hogy Tamási, mint járásközpont, a környező településekről ingázó diákok esetében az utóbbi évek során egyre vonzóbb oktatási helyszíneként azonosítható, így a város diáklétszáma – a csökkenő demográfiai adatok ellenére – évtizedes viszonylatban közel azonos szinten stagnál. Mindez jól szemlélteti, hogy a TeIR adatai szerint 2014 és 2019 között az általános iskolai tanulók között az ingázók aránya 23,2 százalékról 29,2 százalékra emelkedett, míg a középfokú oktatásban résztvevő diákok esetében az ingázók aránya már 2009-2015 között 32,8 százalékról 58,7 százalékra növekedett. Vagyis Tamási nem csak a városban élő fiatalok, hanem egyre inkább a város környékén élő diákok tanulmányi színtereként funkcionál, mely Tamási oktatási pozíciót erősíti Tolna megyén belül.

Tekintettel arra, hogy Tamási jövőbeli fejlesztéseinek szempontjából kiemelten fontos a megfelelően kvalifikált humán erőforrás utánpótlása, ezért a helyi oktatási infrastruktúra kapacitása és versenyképes működtetése a város stratégiai fejlesztéspolitikai szükségletének tekinthető. Mindezt alapvetően kétféle módon, az egy férőhelyre jutó diákok száma, valamint az egy pedagógusra jutó diákok száma alapján vizsgálhatjuk legcélravezetőbben. Ami a bővítést követően 27-ről 51 férőhelyesre növekedett (és így már 3 helyett 5 csoportos) városi bölcsőde kihasználtságát illeti, a TeIR adataiból megállapíthatjuk, hogy az elmúlt 10 év viszonylatában a férőhelyek függvényében az intézmény kihasználtsága maximális szinten áll, míg az óvodai kapacitások kihasználtsága is közel telítettnak tekinthető (0,86 fő/férőhely, 2019). Az egy óvodapedagógusra jutó diákok száma alapján ugyanakkor 2015 óta egy fokozatosan növekvő trendet azonosíthatunk, melynek következményeként 2019-ben egy óvodapedagógusra – a korábbi 10 gyermek helyett – már 12 gyermek jut (9. ábra). Vagyis az óvodapedagógusok állományához viszonyítva a Tamásiban zajló óvodai nevelés telítettsége megnőtt.

9. ábra: Az egy pedagógusra jutó óvodás/diák számának alakulása 2010-2019 között (fő)

Forrás: KSH

Tekintettel arra, hogy az alap-, és középfokú oktatás esetében a TelR nem közöl férőhely-arányos statisztikákat, így ebben a szegmensben csakis a KSH által közölt, pedagógusállományhoz viszonyított adatokból tudunk következtetéseket megfogalmazni. Mindebből azt tapasztalhatjuk, hogy 2013-2014-től kezdődően az általános iskolai, majd 2018-tól – ugyanazon évfolyam középiskolai kimenetelével – a középfokú oktatásban is drasztikusan lecsökkent az egy pedagógusra jutó diákok száma. A folyamat eredményeként 2019-re egy általános iskolai pedagógusra 9, egy középiskolai tanárra pedig 10 diák jut. Mindebben további negatívum, hogy a demográfiai fogyás hatására a diákok utánpótlását Tamásiban a következő évek során már a járás településeiről ingázó diákok sem fogják megfelelő mértékben biztosítani, így a köznevelésben dolgozó pedagógusállomány korrekciója már középtávon szükségessé válhat.

A Tamásiban működő középfokú oktatás kapcsán fontos megemlíteni, hogy egy szakképző intézmény is működik, mely 2005 óta Vályi Péter Szakképzőiskola és Kollégium néven végzi tevékenységét, a Tolna Megyei Szent László Szakképző Iskola és Kollégium tagintézményeként. Az intézmény oktatási profiljában számos képzési modul (informatika, kereskedelem, vendéglátóipar, gépészet, építőipar, turizmus-vendéglátás, érettségire felkészítő képzés) megtalálható, mely 3 éves oktatás eredményeként szakvizsgát biztosít az itt végző diákok számára. Ennek megfelelően az intézmény Tamási életében – mint egyedüli szakképző iskola – stratégiai szerepet tölt be, mivel a helyi munkaerőpiac képzett szakmunkások iránti keresletét elsősorban a Vályi Péter Szakképzőiskola és Kollégium közreműködésével lehet hatékonyan kielégíteni. Éppen ezért a szakiskola szerepe nem csak a humáninfrastruktúra működésében, hanem a térségi foglalkoztatás erősítésében is kiemelt fontosságúnak tekinthető.

A városi humáninfrastruktúra egészségügyi vetületei kapcsán összességében elmondható, hogy Tamásiban jelenleg 4 praxis és 3 háziorvos, továbbá 2 gyermek-háziorvos biztosítja az alapfokú egészségügyi ellátást a Dr. Várady János Rendelőintézet keretein belül, melynek lakosságárányos orvosi kapacitása (1570 fő/háziorvos) nagyságrendileg az országos átlagnak (1624 fő/háziorvos) feleltethető meg. Ez itt végzett járóbeteg ellátást kiegészítendő, a városban a fogorvosi ellátást 2 fogorvos biztosítja, valamint a településen 3 gyógyszerár működik. Az egészségügyi alapellátás színvonalát nagymértékben javítja, hogy a rendelőépületet 2011-ben uniós támogatásból felújították (szigetelés, nyílászárócseré, lift, akadálymentesítés), valamint eszközállományát és informatikai rendszerét alapjaiban modernizálták, mely az intézet 1984-es létrehozását követően az első renovációs

beavatkozásnak számít. Tamási számára ugyanakkor nagy kihívást okoz, hogy a színvonalas egészségügyi alapellátás mellett a város kórházzal nem rendelkezik, így az itt élő lakosok kórházi ellátását a várostól 35 kilométerre elhelyezkedő dombóvári Szent Lukács Kórház biztosítja. Mindez a betegek kórházi ellátásában, pontosabban a kórházi szolgáltatásokhoz való hozzáféréseben a városlakók számára számos nehézséget okoz, mely a városvezetés részéről szakpolitikai intézkedések meghozatalát teszi szükségessé. Fontos ugyanakkor hangsúlyozni, hogy Tamásiban védőnői szolgálat működik, mely főként az óvodás és iskolás gyermekek egészségügyi védelmében, illetve a családvédelem terén biztosít alapszolgáltatásokat a lakosság számára.

Az önkormányzat anyagi támogatásával működik a Tamási és a Városkörnyéki Önkormányzatok Szociális Integrációs Központja, melynek szociális profilja az alábbi típusú ellátások működtetését fedi le:

- család- és gyermekjóléti szolgálat
- család- és gyermekjóléti központ
- házi segítségnyújtás
- idősök nappali ellátása
- demens nappali ellátás
- szociális étkeztetés

Mindezek alapján fontos azonban hangsúlyozni, hogy a szociális integrációs központ csupán nappali szolgáltatásokat biztosít a jogosultak számára, tartós bentlakást lehetővé tevő szociális intézmény Tamásiban nem üzemel, így az ilyen jellegű intézmények (idősök otthona) csak a szomszédos településeken érhetők el (Koppányvölgye Idősök Otthona – Törökkoppány, lackner Aladár Evangélikus Szeretetszolgálat Idősök Háza – Nagykónyi, Gyöngy, Barnahátpuszta). A tamási szociális integrációs központ nappali ellátása számára összesen 38 férőhely kapacitás áll rendelkezésre, ugyanakkor a megállapodással rendelkező személyek száma 2021-ben 45 főt tett ki. A nappali ellátás mellett -2021-ben a központ átlagosan további 97 helyi lakos számára nyújtott szociális étkeztetést, valamint 42 fő számára biztosított házi segítségnyújtást, A nappali ellátáson felül 2019-ben a központ további 128 helyi lakos számára nyújtott szociális étkeztetést, valamint 44 fő számára biztosított házi segítségnyújtást, mely az utóbbi években nagymértékben bővülő ellátotti kör miatt az intézmény számára fokozódó működtetési kihívásokat eredményez.

5. táblázat: A szociális ellátásban részesülők száma Tamásiban

	Szociális étkeztetésben részesülők száma (fő)	Házi segítségnyújtásban részesülők száma (fő)	Idősök nappali ellátásában engedélyezett fh-k száma (db)	Idősök nappali ellátásában részesülők száma (fő)
2010	36	23	28	22
2011	65	97	28	30
2012	56	96	28	27
2013	74	105	28	29
2014	55	48	28	31
2015	70	46	30	38
2016	74	42	37	47
2017	71	38	37	48
2018	87	36	37	48
2019	79	39	37	48
2020	128	44	37	45

Forrás: KSH

2.1.6.2. Esélyegyenlőség biztosítása

Tamási városa a helyi esélyegyenlőségi program elkészítését az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény (továbbiakban: Ebtv.) előírásai alapján készítette el, mely jelenlegi formájában 2018 és 2023 között hatályos. Az esélyegyenlőségi programban beazonosított problémák mellett a következő tényekkel kell szembenéznie Tamási városának:

6. táblázat: Az esélyegyenlőséggel kapcsolatos problémák és megoldási elképzelések Tamásiban

Célcsoport	Következtetések	
	Problémák beazonosítása rövid megnevezéssel	Fejlesztési lehetőségek meghatározása rövid címmel
Romák és / vagy mélyszegénységben élők	180 napnál régebben regisztrált munkanélküliek szociális hátrányainak fokozódása	A munka világába történő visszakerülést segítő ismeretek és készségek szinten tartása, fejlesztése, mentális állapot óvása
	Pályakezdő munkanélküliként eltöltött időszak kockázatainak csökkentése	Munka világával kapcsolatos szocializáció korrekciója
	Kompetencia hiányok a roma népesség körében, foglalkoztatás akadályoztatottságának fő oka.	Kompetencia fejlesztést célzó programok, tevékenységek az érintett célcsoport részére
	Nincs olyan program, amely az oktatásból kikerülő fiatalok munkaerőpiacra történő átlépését segíti.	Pályakezdők, fiatal munkanélküliek foglalkoztatási lehetőségeinek kidolgozása, pályaaorientációs tanácsadás a munkáltatók bevonásával
	Fiatalok foglalkoztatása és az oktatásból a munkaerő piacra való átmenet megkönnyítése	Oktatási intézmények és potenciális munkáltatók szolgáltatásainak és igényeinek összehangolása
	Szociális bérlakások számának alacsony száma	Szociális bérlakás építési program esetleges pályázati forrás igénybevétele
Gyermekek	Nem áll rendelkezésre megfelelő adat a mélyszegénységben élő gyermekek számáról	Felmérés elvégzése a mélyszegénységben élő gyermekek számáról. A helyzetfeltárásból adódóan lehetőség nyílik a szociális hátrányok enyhítésére, a változások követésére a potenciális partnerek bevonásával
	Problémák beazonosítása rövid megnevezéssel	Fejlesztési lehetőségek meghatározása rövid címmel
	A külterületen, szegregált lakóterületeken élő gyerekek számára hátrányt jelent a távolság és a közlekedés megoldatlansága, nehezen jutnak be az óvodába, iskolába	A külterületeken és szegregátumokban élő gyerekek szolgáltatásokhoz való hozzáféréseinek javítása
	A jelenlegi gyereklétszám ugyan lefedett védőnői kapacitással, de a növekvő gyereklétszáma való tekintettel bővítése indokolt.	Védőnői szolgálat minőségi fejlesztése
	Nincs olyan program, amely a munkaerő megtartását a helyi oktatási-nevelési intézmények bevonásával és a helyi vállalkozások bevonásával ösztönözné.	Pályaaorientációs program kidolgozása a helyi köznevelési intézményekben tanulók számára, helyi munkáltatók bevonásával.
Idősek	Elmagányosodás megelőzése, visszafordítása	Az elmagányosodás megelőzése érdekében aktivitást megőrző programok szervezése
	Idős, beteg emberek ápolása, gondozása	Az idős, segítségre, ápolásra szoruló emberek részére bentlakásos szociális intézmény kialakítása pályázati forrásból
Nők	Nem áll rendelkezésre krízishelyzetben igénybe vehető szolgáltatás a városban	Törekvés a krízishelyzetben igénybe vehető szolgáltatások biztosítására, anyaoththon kialakítása, pályázati forrásból erre szolgáló épület építése
	A népességben belül magas a nők aránya	A jelenleg meglévő civil szervezetek tevékenységének bővítése a nők képviselőivel, vagy esetlegesen női civil szervezet létrehozása

Fogyatékkal élők	A járdák, parkok nagy részén nem megoldott az akadálymentesítés	Akadálymentesítésre fordítható pályázati források feltérképezése, utak, járdák, közparkok felújítása, építése
	Fogyatékosokkal szembeni előítélet ismerethiány miatt	Fogyatékosokkal szembeni előítélet enyhítése
	Az egészségügyi ellátás javításra szorul a városban	Egészségügyi ellátás színvonalának javítása (sürgősségi ellátás biztosítása)

Forrás: Helyi Esélyegyenlőségi Program

Tamási városa a fenti problémák beazonosítása mellett kialakította az esélyegyenlőség megvalósítását szolgáló intézkedési tervet, tehát egyértelműen elindultak a kezdeményezések. Az intézkedési terv célja olyan beavatkozások tervezése, amelyek a helyzetértékelésben felvetett problémákra megoldást nyújtanak. Tamási Város Önkormányzata az Esélyegyenlőségi Program elfogadásával érvényesíteni kívánja:

- az egyenlő bánásmód, és az esélyegyenlőség biztosításának követelményét,
- a közszolgáltatásokhoz történő egyenlő hozzáférés elvét,
- a diszkriminációmentességet,
- szegregációmentességet,
- a foglalkoztatás,
- a szociális biztonság,
- az egészségügy,
- az oktatás és a lakhatás területén.

A helyzetelemzés során feltárt problémák komplex kezelése érdekében szükséges intézkedéseket. A köznevelési intézményeket – az óvoda kivételével – érintő intézkedések érdekében együttműködik az intézmény-fenntartó központ területi szerveivel (tankerülettel).

2.1.7. A település gazdasága

2.1.7.1. A település gazdasági súlya, szerepköre

Gazdasági szerepkörét és súlyát tekintve Tamási gazdaságát alapjaiban hagyományosan a feldolgozóipari és alacsony innovációs intenzitású elektronikai tevékenység határozza meg, mely a város gazdasági portfóliójában főként betanított munkásokra épülő, alacsony hozzáadott értékkel termelő ipari tevékenységekkel (pl. lámpatestek gyártása, tartálygyártás) párosul.

A jelenlegi és távlati iparfejlesztések súlypontja a város északi területeinek (potenciális) iparterületeinek hasznosítására fókuszál. A város gazdaságának egyik legnagyobb kihívása, hogy Tamásiban nem található megyei szinten kiemelkedő jelentőséggel rendelkező vállalat (sőt, a 2000-es évek során több, korábban meghatározó vállalat leépült), de a város az üzemei miatt jelentős szerepet tölt be a járás lakosságának foglalkoztatásában, a térség gazdasági aktivitásának fenntartásában. A helyi gazdasági tevékenységek jelentőségét azonban nagyban árnyalja, hogy a 90-es évek privatizációs hullámát követően a helyi erőforrások mobilizációjára épülő szerves gazdaságfejlesztéssel szemben a külföldi tőkebefektetéseken alapuló gazdaságfejlesztés került előtérbe. Mindez szignifikáns mértékben tette kiszolgáltatottá Tamási gazdasági jövőképét, ezzel torzulást okozva a foglalkoztatás szerkezetében, amely az időről-időre bekövetkező leépítéseket követően a térségi munkanélküliség megnövekedéséhez vezetett.

Gazdasági szempontból azonban pozitívmként értékelendő, hogy Tamási és szűkebb térsége kedvező mezőgazdasági adottságokkal rendelkező terület, mely a város, illetve a környező települések gazdasági életében a mai napig jelentős szerepet tölt be. A térségben rejlő gazdasági potenciálok kiaknázását azonban nehezíti, hogy a térség szervesen nem kapcsolódik a gazdasági–technológiai magterületeket kiszolgáló autópálya és vasúti infrastruktúrákhoz. Éppen ezért, infrastrukturális és gazdasági periférius státuszának köszönhetően Tamási, mint gazdasági erőter, elsősorban a város környéki, jó közlekedési ellátottsággal rendelkező településeken érezteti hatását. Fontos azonban

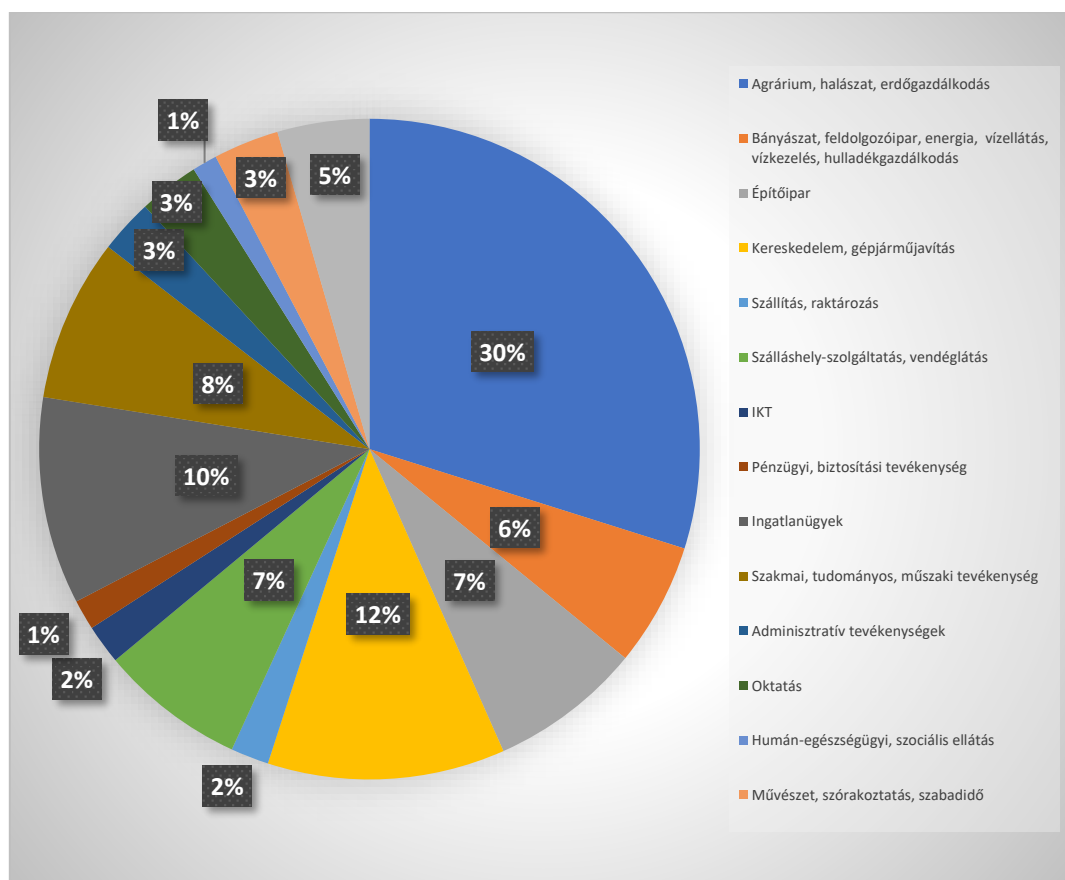
megjegyezni, hogy a közúthálózatból adódó sajátosságok miatt a járás gazdasági értelemben két részre osztható; a 61. és 65. sz. főutak menti, fejlettebb, jobb gazdasági és foglalkoztatottsági mutatókat produkáló településekre, illetve a főutaktól távolabb lévő, drasztikusan marginalizálódó falvakra. Mindebből kifolyólag Tamási és a járás gazdaságfejlesztését ezen szempontok figyelembevételével szükséges megtervezni és megvalósítani a következő évek során.

Tamási kisvárosként önmagában kisebb potenciált jelent a befektetők számára. Elérhetősége sem ideális, a munkaerőt az egész járás területéről a jelentősebb központok vonzzák. Részből ez az oka, hogy a város a helyi erőforrásokra támaszkodva, de térségi hálózatokba ágyazva (egészen a Balatonig) és a Közép-Duna menti Kiemelt Térség településeként a Paksi Atomerőmű fejlesztéséhez kapcsolódva képzeletben a helyi gazdaság jövőjét. A város a Dél-Dunántúl dinamikus zónáihoz próbál húzni, észak felé ilyen Siófok és a Balaton déli partja, kelet felé pedig Paks és az erőműfejlesztés projekt.

2.1.7.2. A település főbb gazdasági ágazatai, jellemzői

Tamási gazdasági státuszának vizsgálatában első lépésként a KSH által közölt kimutatások nyújtanak számunkra eligazodást, melyek segítségével megállapításokat fogalmazhatunk meg a város fontosabb makrogazdasági adottságait és mutatóit illetően. A rendelkezésre álló gazdasági adatok függvényében elsőként kijelenthetjük, hogy 2020-ban a városban összesen 1557 regisztrált vállalatot tartottak nyilván, melyeknek nagyságrendileg csupán 35-40 százaléka számít aktívan működő entitásnak. Ágazati tekintetben a regisztrált vállalatok közül kiemelkedő az agrártevékenységgel foglalkozó vállalatok köre (465 vállalat), melyek a vállalati szférán belül kifejezetten magas, 30 százalékos részarányt alkotnak (10. ábra).

10. ábra: A Tamásiban működő vállalatok megoszlása az egyes gazdasági ágazatok szerint (2020)

Forrás: KSH

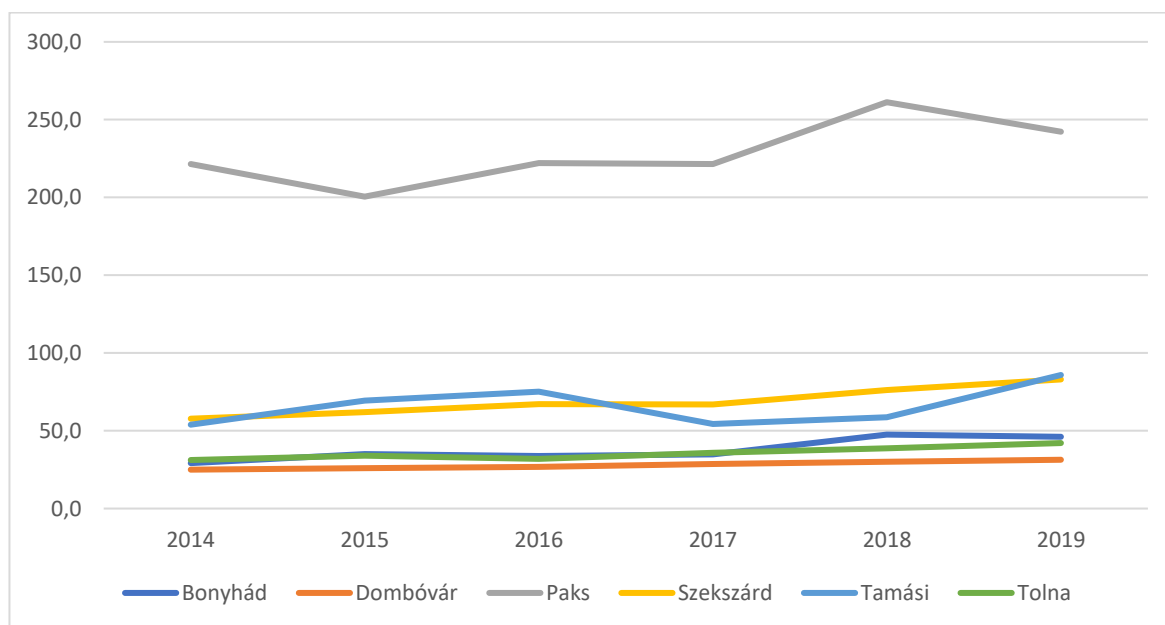
Ezzel ellentétben ugyanakkor a magasabb hozzáadott értéket termelő, innovatívabb ágazatok (pl. IKT, pénzügyi tevékenységek) a város gazdaságában csak minimális súllyal jelennek meg. Ennek

megfelelően Tamási gazdasági szerkezete továbbra is hagyományosnak mondható, főként agrár termelést, feldolgozóipari tevékenységet, illetve a lakossági igények kiszolgálását célzó piaci és adminisztratív szolgáltatásokat működtető szerkezettel funkcionál.

A helyi vállalatok foglalkoztatási teljesítménye tekintetében a KSH 2020-as adataiból kiolvasható, hogy a Tamásiban regisztrált vállalatoknak mintegy 98 százaléka 9 főnél kevesebbet foglalkoztató mikrovállalkozás (1526 vállalat), míg a kisvállalati kategóriába (10-249 foglalkoztatott) 28 vállalat, a középvállalkozások (250-499 foglalkoztatott) körébe pedig összesen 3 vállalat (Signify Hungary Kft., Tamási-Hús Kft., Kop-Ka Zrt.) sorolható. Vagyis a város gazdasági szerkezetében a mikrovállalkozások jelenléte – részarányukat tekintve – dominánsnak tekinthető. Így Tamási jövőbeli gazdaságfejlesztési és vállalkozástámogatási törekvéseiben – mind foglalkoztatási, mind pedig értékteremtési szempontból – szükségszerűen erre a vállalati szegmensre kiemelt hangsúlyt kell helyezni mindannak érdekében, hogy a helyi mikrovállalkozások versenyképesebb módon tudjanak bekapcsolódni a térségi szinten működő gazdasági értékláncokba.

A vállalati szféra összetétele mellett a város gazdasági státuszát az egy főre jutó iparűzési adó értékének alakulásával is vizsgálhatjuk, mely a helyben folytatott gazdasági tevékenységek teljesítménye kapcsán közvetít releváns képet. Ebben a viszonylatban, a KSH önkormányzati adóbevételekre vonatkozó kimutatásai alapján kijelenthetjük, hogy a Tolna megyei járásközpontok összehasonlításában Tamási az egy főre jutó iparűzési adó tekintetében kifejezetten kedvező pozícióval rendelkezik. Ha Paks kiemelkedő státuszától eltekintünk (mely egyéb meghatározó gazdasági tevékenység híján kizárólag a paksi atomerőmű által befizetett iparűzési adónak tulajdoníthatja költségvetési helyzetét), megállapíthatjuk, hogy Tamási iparűzési adóból származó bevételei egy főre vetítve nagyságrendileg megegyeznek a megyeszékhely, Szekszárd 86 Ft/fő értékű eredményével (11. ábra). Vagyis megyei kitekintésben Tamási gazdasági aktivitását nem tekinthetjük marginálisnak, ugyanakkor konvencionálisnak mondható ágazati struktúrája viszonylag kevés teret nyújt a gazdasági prosperáció fokozott kibontakoztatásához.

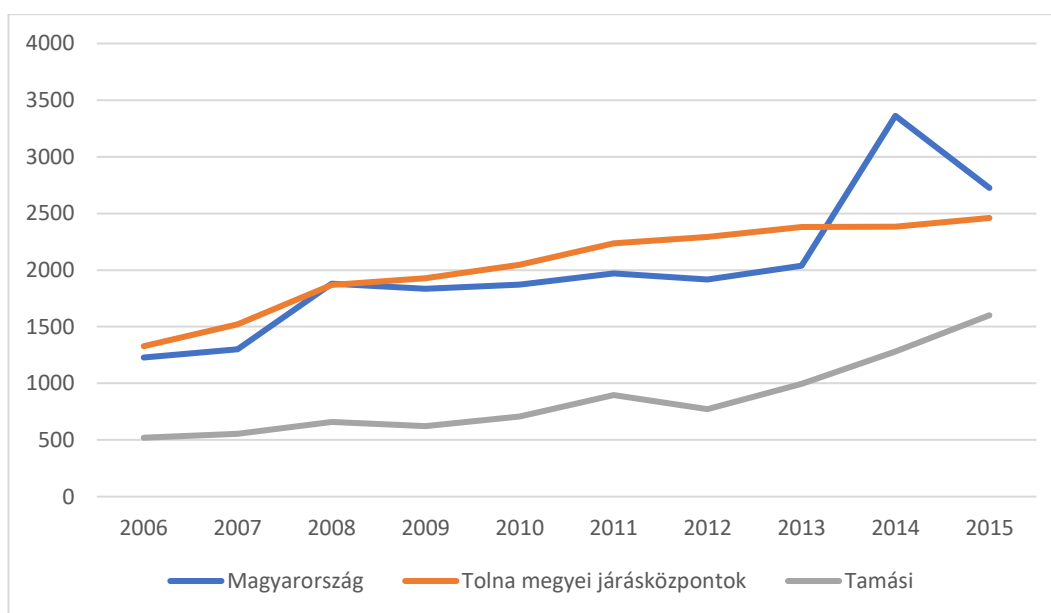
11. ábra: Egy lakosra jutó iparűzési adó értékének alakulása 2014-2019 között (1000 Ft)

Forrás: KSH

Tamási gazdasági helyzetének elemzését azonban tovább cizellálhatjuk, ha a TeIR ide vonatkozó adatai alapján a városban működő gazdasági szereplők által előállított, egy főre jutó bruttó hozzáadott értéket vesszük szemügyre, mely egyértelműbb képet közvetít a város gazdasági versenyképessége kapcsán. Ebben az összehasonlításban azonban az egy főre jutó iparüzési adó kimutatásaival ellentétben jóval kedvezőtlenebb helyzetet azonosíthatunk, mivel Tamásiban a fajlagos bruttó hozzáadott érték szintje a legutolsó mért évben, 2015-ben 1,6 millió forintot tett ki, miközben ugyanezen mutató értéke Tolna megye és Magyarország átlagában 2,46 és 2,73 millió forintos szinten állt (12. ábra). Vagyis a gazdasági versenyképesség, a produktivitás terén Tamási relatív elmaradottsága a megyei és hazai szinthez képest egyaránt kimutatható, mely a város gazdasági felzárkózását, innováció-vezérelt gazdaságfejlesztését teszi fokozottan szükségessé.

12. ábra: Egy lakosra jutó bruttó hozzáadott érték (1000 Ft)

Forrás: TeIR

2.1.7.3. A gazdasági szervezetek jellemzői, fontosabb beruházásai települést érintő fejlesztési elképzelése

Tamási gazdasági szereplői kapcsán az előző fejezetben már megállapítottuk, hogy termelő tevékenységük relatíve alacsony hozzáadott értéket állít elő, ugyanakkor a város egy főre jutó fajlagos iparüzési adója a Tolna megyei járásközpontok viszonylatában az egyik legmagasabbnak tekinthető. A város gazdasági helyzetét azonban nehezíti, hogy Tamásiban csak kevés vállalat képes jelentősebb szintű profitot realizálni, így az adózás előtti eredmény – mely gyakorlatilag az iparüzési adó, mint önkormányzati bevétel alapját képezi – akkumulált volumenének alakulása nagyfokú kitettséget mutat ezen vállalatok teljesítményének irányába. Mindezt jól szemlélteti, hogy Tamásiban 2020-ban csupán 1 céget (Signify) azonosíthatunk, melyek adózás előtti eredménye meghaladta az 1 milliárd forintot, miközben a többi TOP10 éves árbevételű vállalat esetében az adózás előtti eredmény – nagy szórást mutatva – lényegesen elmarad ettől a szinttől (13. ábra). Éppen ezért a város adóbevételei lényegében egy szűk vállalati körre koncentrálódnak, mely növeli az önkormányzat kitettségét ezen vállalatok teljesítményének irányába. Így a gazdasági stabilitás biztosítása végett a városvezetés szükségszerűen kiemelt hangsúlyt helyez a meghatározó vállalatokkal fenntartott kooperáció erősítésére, beruházásaik ösztönzésére, illetve termelő kapacitásaiknak helyben tartására.

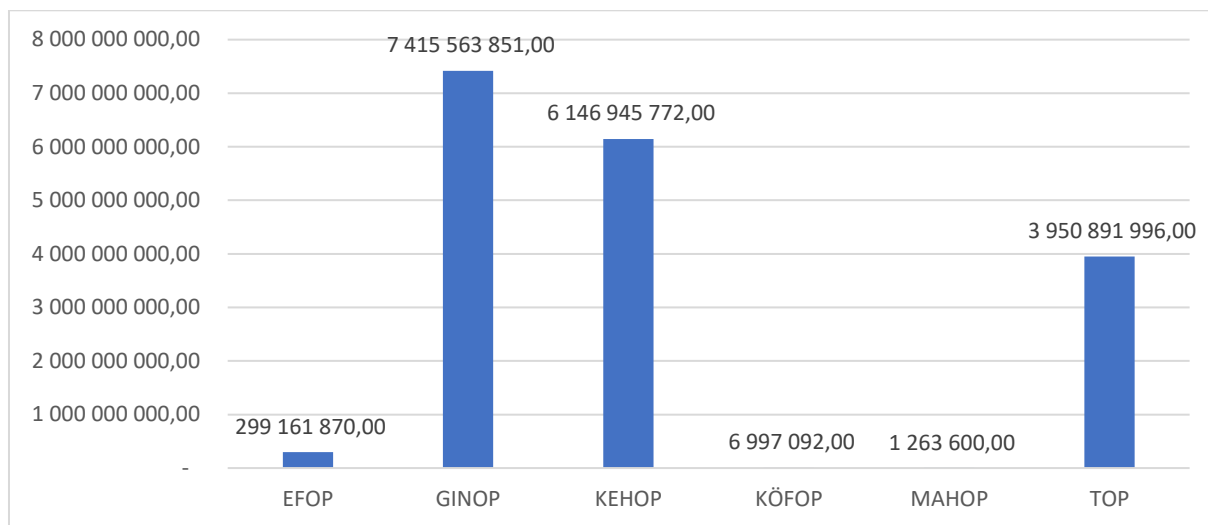
7. táblázat: TOP10 éves árbevétellel rendelkező vállalat Tamásiban (2020)

sorszám	vállalat neve	ágazat	éves árbevétel (mrd Ft)	adózás előtti eredmény (mrd Ft)	foglalkoztatottak száma (fő)
1.	Signify Hungary Kft.	elektronika	35,8	1,95	410
2.	Tamási-Hús Kft.	élelmiszeripar	21,04	-0,32	414
3.	Kop-Ka Zrt.	élelmiszer kiskereskedelem	5,3	0,08	n.a.
4.	Tam-Bau Kft.	építőipar	1,86	0,05	90
5.	Gyulaj Zrt.	erdészet	1,56	0,018	91
6.	RAMIVO Manufacturing Kft.	fémipar	1,2	-0,11	73
7.	Csepregi és Társa Kft.	fémipar	0,93	0,11	19
8.	DONAULAND Kft.	gabonatermesztés	0,9	0,08	15
9.	Magne Bt.	gyógyszer kiskereskedelem	0,7	0,008	11
10.	Tamási Autócentrum Kft.	autókereskedelem	0,58	0,007	8

Forrás: OPTEN

Tamási gazdasági helyzetét azonban a stratégiailag meghatározó vállalatok mellett a városban felhasznált uniós források volumene is nagymértékben befolyásolja, mely elsősorban a helyi kis- és középvállalkozások (KKV-k) fejlődése szempontjából minősül kiemelt fontosságúnak, tekintettel arra, hogy a vállalatok fejlesztéseiket, beruházásaikat szinte kizárólag ezen források segítségével tudják megvalósítani. A 2014-2020-as uniós költségvetési időszakra vonatkozó kimutatások tekintetében elmondható, hogy a városban 17,8 milliárd forint összértékű pályázati fejlesztés valósult meg, melynek 41,6 százalékát a 7,41 milliárd forint értékben a GINOP által finanszírozott közvetlen gazdaságfejlesztési beruházások tették ki (14. ábra). A fejlesztések között szintén nagy részaránnyal rendelkeznek az önkormányzat által megvalósított KEHOP és TOP településfejlesztési projektek, melyek 6,14 és 3,95 milliárdos összértékben a pályázati fejlesztések összértékének 34,5, illetve 22,1 százalékos hányadát alkotják. Az EFOP keretében Tamásiban ugyanakkor csupán nagyságrendileg 300 millió forint értékű humánerőforrás-fejlesztési projektcsomag valósulhatott meg, így a képzési relevanciájú projektek a települési fejlesztések összértékének mindössze 1,7 százalékát tették ki.

13. ábra: Az egyes operatív program keretében megvalósult uniós projektek megoszlása a finanszírozás mértéke szerint, a 2014-2020-as fejlesztési időszak során (Ft)

Forrás: Széchenyi 2020

Ha a közvetlen gazdaságfejlesztési céllal felhasznált GINOP projekteket megvizsgáljuk, akkor azt tapasztalhatjuk, hogy a GINOP 7,41 milliárd összértékű projektfejlesztéseinek köszönhetően Tamásiban összesen 62 vállalkozói projekt részesült finanszírozásban. A források 40 százalékát, 2,98 milliárd forint értékben azonban a 10 legnagyobb volumenű beruházás hasznosította (főként telephelyfejlesztési, technológiafejlesztési, kapacitásfejlesztési, energiahatékonysági céllal, elsősorban fémipari, építőipari, mezőgazdasági, kereskedelmi, és vendéglátási területeken), mely más települési példákhoz képest relatíve kiegyensúlyozottabb vállalati forrásallokációt mutat. A 10 legnagyobb beruházási értékű GINOP projekt listáját az alábbi táblázat tartalmazza:

8. táblázat: A TOP10 GINOP projekt listája Tamásiban 2014-2020 között

Sorszám	Kedvezményezett neve	Projekt címe	Projekt költségvetése (Ft)
1.	Philips Lighting Hungary Korlátolt Felelősségű Társaság	Fényminőség fejlesztés az egészség és életminőség szolgálatában	963 476 210,00
2.	Garzon Bútor Zártkörűen Működő Részvénytársaság	A Garzon Bútor Zrt. koronavírus-járvány szempontjából releváns egészségipari termékek előállítására irányuló kapacitásbővítő beruházása	495 543 000,00
3.	PHILIPS IPSC Tamási Korlátolt Felelősségű Társaság	Nagyteljesítményű, ellenálló, energiatakarékos LED technológiás fényforrás és lámpatest család gyárthatóságra történő kifejlesztése	410 080 798,00
4.	Garzon Bútor Zártkörűen Működő Részvénytársaság	Kapacitásbővítés a Garzon Zrt.-nél	351 923 737,00
5.	FHL BJÖRN HUNGARY Ipari és Kereskedelmi Korlátolt Felelősségű Társaság	Komplex technológiai beruházás az FHL BJÖRN HUNGARY Kft.-nél	300 991 810,00
6.	RAMIVO Manufacturing Hungary Korlátolt Felelősségű Társaság	Innovatív, új feladatok ellátására alkalmas víztisztító-technológiai eszközök kifejlesztése a RAMIVO Manufacturing Hungary Kft.-nél.	137 756 498,00

Sorszám	Kedvezményezett neve	Projekt címe	Projekt költségvetése (Ft)
7.	FÉMVILLSZER Lakatosipari Korlátolt Felelősségű Társaság	A FÉMVILLSZER Kft. kapacitásbővítő beruházása	110 277 000,00
8.	TAM-BAU Építőipari, Szolgáltató és Kereskedelmi Korlátolt Felelősségű Társaság	A TAM-BAU Kft. termelési kapacitás bővítő beruházása 2017-2018.	99 616 000,00
9.	TAM-BAU Építőipari, Szolgáltató és Kereskedelmi Korlátolt Felelősségű Társaság	Modern működési környezet kialakítása a TAM-BAU Kft.-nél	58 166 113,00
10.	PALLOS-BAU Építőipari és Kereskedelmi Korlátolt Felelősségű Társaság	Technológiai fejlesztés a Pallos-Bau Kft. telephelyén	52 384 859,00

Forrás: Széchenyi 2020

2.1.7.4. A gazdasági versenyképességet befolyásoló tényezők

Tamási és térségének gazdasági versenyképességét a telepítési tényezők terén érzékelhető hiányosságok alapjaiban befolyásolják. Tekintettel arra, hogy a sem a város, sem pedig a járás nem rendelkezik közvetlen autópálya kapcsolattal, a terület közlekedési és megközelíthetőségi szempontból kedvezőtlen pozíciókat tudhat magáénak. A várost ugyanakkor két közlekedési főútvonal, a 61. sz. (Dunaföldvár–Kaposvár–Nagykanizsa) és a 65. sz. (Szekszárd– Siófok) keresztezi, így a főútvonalak szintjén Tamási csomópontként értelmezhető, mely közvetlen térségében (Hőgyész, Irgszemcse, Pincehely és Simontornya) biztosít kedvezőbb ingázási, foglalkoztatási feltételeket (tekintettel arra, hogy a 40. számú, Budapest–Pécs villamosított vasúti fővonal Tamásit elkerüli, ezért a vasúti infrastruktúra nem játszik érdemben szerepet a város gazdaságának fejlesztésében). A közlekedési infrastruktúra szempontjából azonban a zsáktelepülések jelenléte (Értény, Fürged, Kalaznó, Kisszékely, Udvari és Újireg, Nagyszékely, Miszla) jelentős problémákat okoz, hiszen ezen településekre naponta csak egy, jobb esetben néhány buszjárat jut el. Éppen ezért a járás versenyképességének növeléséhez elengedhetetlen a környező települések infrastrukturális felzárkóztatása, a zsákfalvak infrastrukturális izolációjának enyhítése.

A 2014–2020 között lehívható uniós források esetében a fókusz a turizmus és az agrárium fejlesztésére került, amely prioritások Tamási és a járás számára elsődlegesnek számítanak. Ez a forrás hozzájárulhat a területfejlesztéshez, ezen belül a kistermelők és a mezőgazdasági termelés támogatásához, javíthatja a gazdasági mutatókat. A turizmus szerepe a város életében és gazdaságában kiemelkedő, de jelentős beruházásokra van szükség ahhoz, hogy a régióban érvényesülni tudjon. Az egyre erősödő verseny arra készteti a turizmusra támaszkodó vállalkozásokat, hogy fejlesszenek és a minőségi irányba mozduljanak el. A járásban a mezőgazdasági termelés nagy hangsúlyt kap, amelyet azonban lehetőség van továbbfejleszteni.

A gazdasági versenyképesség növeléséhez szükséges tényezők tekintetében az infokommunikációs infrastruktúra kiépítettsége szintén kardinális szempontnak minősül. Mindannak ellenére, hogy város területén biztosított a szélessávú internet elérhetősége, a lakások rákötöttsége továbbra is alacsony szinten áll, mely kevésbé innovatív társadalmi közeget feltételez. Ennek háttéréként számtalan tényező felsorolható (jövedelmi viszonyok, iskolázottság, motivációs hiány stb.), amelynek javítása és a lakosság bevonása a modern technikák által biztosított lehetőségek megragadásába alapvető jelentőségű a település fejlesztése kapcsán. Mindebben az önkormányzat, az infokommunikációs piaci szereplők, a vállalatok, valamint a civil szféra összefogásával megvalósítandó „okos város” típusú digitalizációs közszolgáltatás-fejlesztések (pl. köztéri wifi hálózat kiépítése, lakossági applikációfejlesztés stb.) jelenthetnek előrelépést, melyek a lakosság digitális felhasználóvá válását, illetve az életkörülmények növekedését ösztönözhetnék. A város digitalizálódása révén ugyanis

elérhetővé válik, hogy Tamási a versenyképesebb, magasabb hozzáadott értéket teremtő cégeket is tudja fogadni a jövőben, ezzel erősítve a település gazdasági ázsióját.

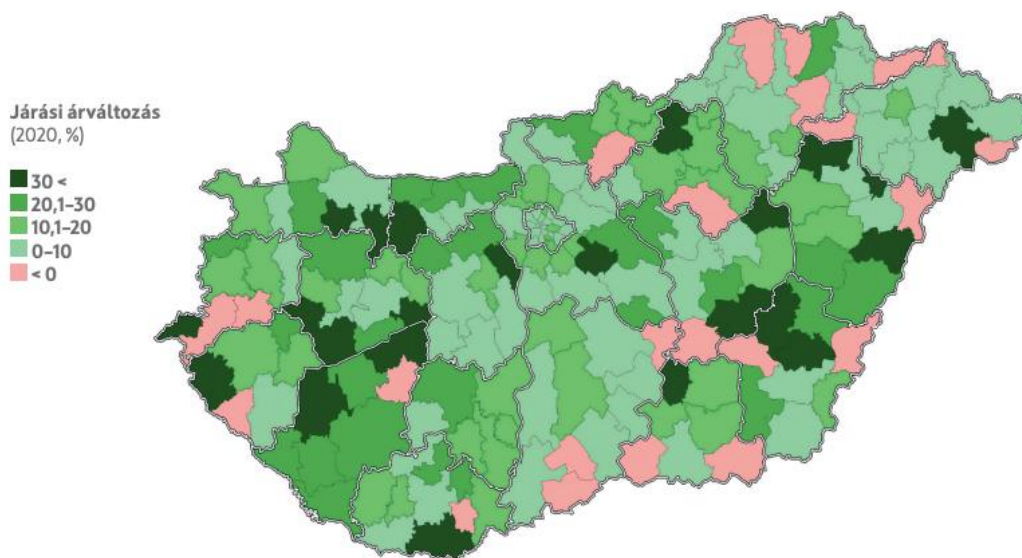
A helyi innováció erősítése azonban csakis olyan többoldalú partnerség, klaszterszerű gazdasági együttműködés keretében realizálható, melyben 1.) a térségben működő közép- és felsőfokú oktatási intézmények, 2.) a gazdaságfejlesztés perspektívájából meghatározó vállalatok, 3.) az önkormányzat és annak szervei, valamint szükség szerint 4) a meghatározóbb civil szervezetek által közösen koordinált fejlesztések valósulhatnak meg, a különböző szakmai érdekek egyeztetése mentén. Tamási esetében azonban jelentős kihívást okoz, hogy egy ilyen szemléletet követő innovációs ökoszisztéma kialakításában a városvezetés helyi felsőfokú oktatási intézmény híján kizárólag a kaposvári és pécsi egyetemi központok együttműködésére alapozhat, mely nagymértékben mérsékeli a város modernizációs mozgásterét. Éppen ezért Tamási fejlesztésében az említett két egyetemi várossal történő kooperációra célszerűen a jövőben kiemelt hangsúlyt szükséges helyezni. Mindebben kifejezetten pozitív fejleménynek értékelhető, hogy Tamási Város Önkormányzata a veszprémi Pannon Egyetemmel együttműködési megállapodást kötött, melynek értelmében a klímaváltozás jövőbeni alakulásával témák gyakorlati kutatásában, illetve megoldások fejlesztésében folytatnak kooperációt.

2.1.7.5. Ingatlanpiaci viszonyok

Tamási ingatlanpiaci helyzete sajátosnak tekinthető, mely alapvetően az ingatlanpiaci árak egyenlőtlen földrajzi alakulásán keresztül szemléltethető kellőképpen. Az OTP 2021-ben kiadott Lakóingatlan Térképe szerint, országos kitekintésben a pandémia hatására 2020-ban 19 százalékos ingatlanforgalmi visszaesést lehetett elkönyvelni, ezzel szemben azonban a lakóingatlan árszínvonal nominál értéken éves szinten 9,1 százalékkal emelkedett, főként az építőipari árnövekedés okán. Vidéki kitekintésben ugyanakkor Tolna megye az ingatlanárak terén kiemelkedő árnövekedést ért el. Tolna megyében – ahol az alacsonyabb forgalmi bázis miatt Tolna megyében csak 5 százalék körüli volt a keresleti visszaesés – ugyanis 2020-ban az országos átlaghoz viszonyítva kiemelkedő, 17 százalékos ingatlanár-drágulás ment végbe, melyet részben a Paks II. beruházás által felélénkített ingatlankereslet váltott ki. Mindennek hatására Tolna megyében egy lakás m² átlagára 290.000 Ft szint környékére emelkedett, mellyel ugyanakkor a megye továbbra is az országos középmezőny alsó harmadában pozicionálja magát.

Részben azonban eltérő kép bontakozik ki előttünk, ha az ingatlanárak alakulását az egyes járások vonatkozásában is megvizsgáljuk, mivel a területi egyenlőtlenségek csakis ebben a formában válnak értelmezhetővé. Az OTP ide vonatkozó kimutatásai alapján ugyanis megállapítható, hogy a Tamási járásban az ingatlanárak növekedése – az egyes települések vonatkozásában – 20-30 százalék körüli arányt tett ki, mely egyfelől jelentősen meghaladja a megye 17 százalékos ingatlanár-drágulását, másrészt pedig Paks és Szekszárd területein mért áremelkedés ütemét is felülmúlja (14. ábra).

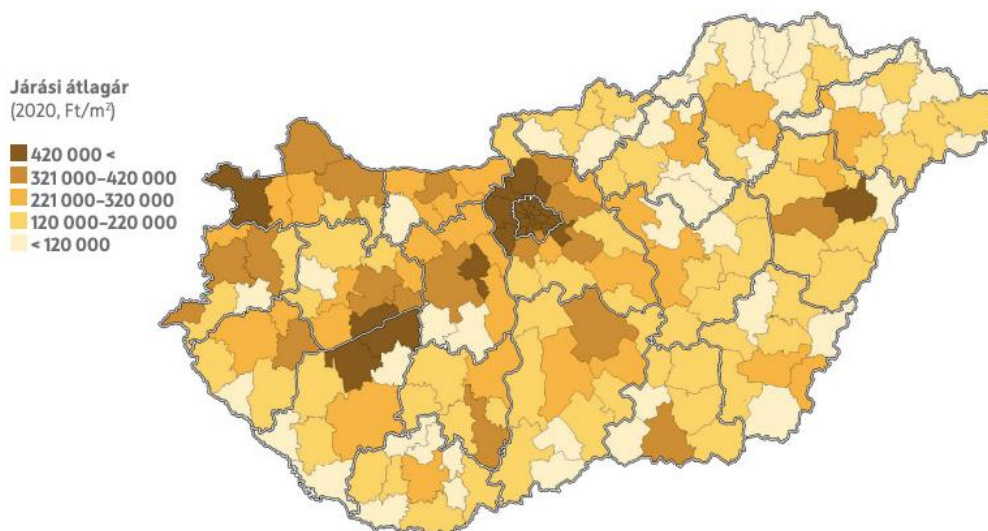
14. ábra: Ingatlanárak változásának mértéke az egyes járások vonatkozásában (2020, %)

Forrás: OTP Lakóingatlan Értéktérkép 2021/1

A kiemelkedő árnövekedés Tamási esetében azonban a város alacsony bázisú ingatlanáraival indokolható (bázishatás), nem pedig a város lakóingatlanjainak aránytalan mértékű felértékelődésével. A kimutatásokban ugyanis egyértelműen látható, hogy a Tamási járásban egy m² lakóingatlan átlagos értéke elhelyezkedéstől és állagtól függően 120-220 ezer forint között mozog, miközben a Paksi járás esetében az átlagár 321-420 ezer, míg a Szekszárdi járás esetében 321-420 ezer forintos sávokban mozog (15. ábra).

15. ábra: Lakóingatlanok átlagos értéke járásonként (Ft/m²)

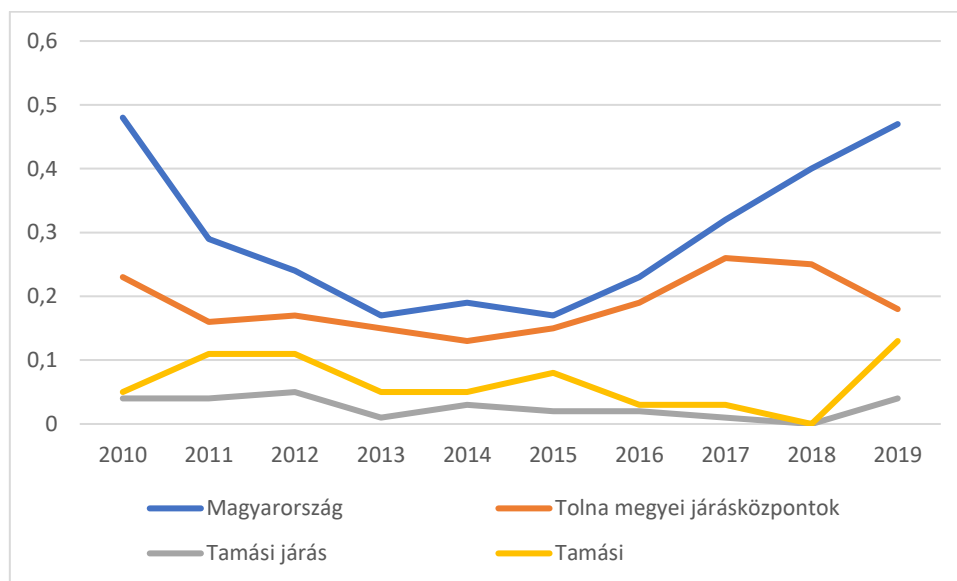

Forrás: OTP Lakóingatlan Értéktérkép 2021/1

Így mindannak ellenére, hogy jelenleg a szomszédos Siófoki járásban találhatók a legdrágább vidéki ingatlanok (átlagosan 739.000 Ft/m²), a Tamási járás továbbra is a kevésbé frekvenciáltabb vidéki térségek közé sorolható, mely egyben a térség, s benne Tamási országon belüli gazdasági és társadalmi státuszát is tükrözi.

Tamási esetében továbbá elmondható, hogy az ingatlanpiaci körülményeket jelentősen befolyásolja a településen és a járásban belül elmaradó ütemű lakásépítési tendencia. Míg a családi otthonteremtési kedvezmény (CSOK) 2015-ös bevezetését követően hazai átlagban az újépítésű ingatlanok aránya a teljes lakásállományon belül 0,15 százalékról 0,47 százalékra emelkedtek, addig ez a tendencia egészen 2018-ig Tamásiban és a járásban 0,1 százalék alatt stagnált, vagyis a kibontakozó építőipari kereslet a térségben nem mutatkozott meg (ábra). 2018 óta azonban a rugalmasabbá váló támogatási séma hatására Tamásiban, s kisebb részben a járásban is növekedett az új építésű lakások aránya, mely a következő évek viszonylatában – a támogatási sémával együtt – növekvő keresleti tendenciát vetít elénk.

16. ábra: Újonnan épített lakások aránya
(A tárgyévben épített lakások aránya az év végi lakásállományon belül, %)

Forrás: TelR

2.1.8. Az önkormányzat gazdálkodása, a településfejlesztés eszköz- és intézményrendszere

Tamási város önkormányzati gazdálkodása, illetve az önkormányzat település- és gazdaságfejlesztési keretrendszere a fentiekben kifejtett konvencionális, alacsony hozzáadott értéket termelő gazdasági alapokon nyugszik, melyeket az alábbi főbb szempontok határoznak meg:

- A város egy komplex gazdaságfejlesztési programmal kezelendő térség központjaként funkcionál, mely hagyományosan aprófalvas településszerkezetű, belső perifériának tekinthető, saját adóereje ugyanakkor pénzügyi értelemben kiemeli ebből a környezetből.
- Gazdaságszerkezetét tekintve a város szinte kizárólag a feldolgozóiparra és elektronikára, valamint a termálpotenciálra épülő termálturisztikai szolgáltatásokra alapul, mely gazdaságfejlesztési értelemben Tamási számára relatíve szűkkörű fejlesztési portfóliót biztosít.
- A Tamásiban előállított helyi iparüzési adó 60-70 százaléka összesen két vállalkozáshoz köthető, mely a város adóbevételeit kifejezetten sérülékennyé teszi az externális hatásokkal szemben.
- A város jelentős termálvagyonnal és ehhez kapcsolódó gyógyászati, valamint turisztikai potenciállal rendelkezik, amit sokoldalúan hasznosít: legfőbb felhasználó a turisztikai és gyógyászati célpontot is jelentő fürdő, de jellemző az energetikai célú hasznosítás is, mely az önkormányzat fejlesztéseinek is irányt szab.
- Tekintettel arra, hogy Tamási városvezetése kiemelt motivációt mutat az okos város relevanciájú fejlesztések megvalósítása terén, az önkormányzat sikeres digitális alapú

városüzemeltetési rendszer megoldásokat vezetett be az utóbbi másfél évtizedben, mely a településfejlesztés intézményrendszerében hatékonyságnövekedést idézett elő.

- További pozitívum, hogy Tamási pályázati úton történő forrásszerzése kifejezetten sikeresnek tekinthető, melynek köszönhetően a felhasznált támogatások fajlagos összege hazai viszonylatban kiemelkedően magas, vagyis a településfejlesztés az eddigi évek során kedvező pénzügyi háttérrel rendelkezik.

2.1.8.1. Költségvetés, vagyongazdálkodás, gazdasági program

Tamási városfejlesztésének rövid- és középtávú kilátásait az önkormányzat rendelkezésére álló erőforrások, valamint a vagyongazdálkodás hiányosságai (pl. gazdasági értelemben vett belső periféria, ipari park hiánya, az önkormányzat nem rendelkezik saját tulajdonú kizárható földterületekkel) alapjaiban határozzák meg. Mindebből kifolyólag az önkormányzat a sikeres pályázati erőfeszítések útján megszerzett pénzügyi támogatásokat a település területén fellelhető erőforrások előremutató és fenntartható hasznosításának rendeli alá. Az így megvalósított, illetve a jövőben megvalósuló fejlesztések egyrészt megkönnyítik a város működését, másrészt vonzóvá teszik azt befektetők és látogatók számára.

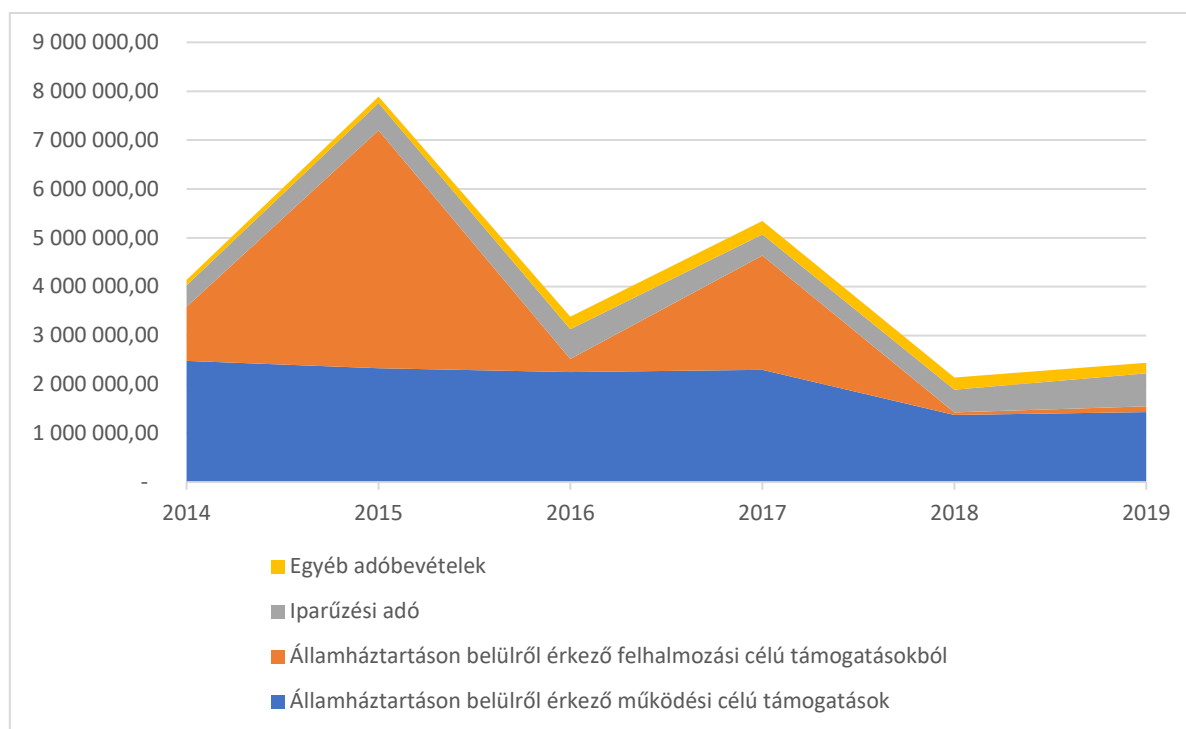
A város vagyongazdálkodásában a legnagyobb sérülékenységet – a fentiekben kifejtett szempontokkal összefüggésben – a helyi iparűzési adó összetétele okozza. Tamási iparűzési adóbevételeinek 60-70 százaléka ugyanis összecsén csupán két vállalathoz, a Signify Hungary Kft-hez, valamint a Tamási Hús Kft-hez köthető. A világítóeszköz-gyártást folytató Signify Hungary Kft. nagyságrendileg 700 főt foglalkoztat (többnyire alacsonyán képzett munkaerő), árbevétele pedig 2019-ben 52,7 milliárd forintot tett ki. Jelentős problémákat okoz azonban, hogy a vállalat esetében fokozatosan romló helyi tényezőellátottságról beszélhetünk, így a vállalat helyben tartása, s ezzel az általa befizetett adóbevételek és megtermelt gazdasági hasznok fenntarthatósága kedvezőtlen jövőképpel szembesül.

Ezzel ellentétben – jelentős pozitívumként – megemlíthető, hogy a 21 milliárd forintos éves árbevétellel, valamint 500 foglalkoztatottal rendelkező Tamási Hús Kft.-ben helyi beágyazottsága és működési kilátása kedvezőnek tekinthető. 2004-es alapítása óta a vállalat vezetése összesen 17 milliárd Ft értékben hajtott végre fejlesztéseket, középtávú célja pedig, hogy a jelenlegi 30 százalékos hazai beszállítást 50 százalékra növelje, így helyi elkötelezettsége kifejezetten erősnek tekinthető.

Ilyen kiszámíthatatlan adózási helyzetben kulcsfontosságú, hogy az önkormányzat vagyongazdálkodása és fejlesztési törekvései biztos lábakon álljanak, mely a foglalkoztatásban és a gazdasági tevékenységekben léptékváltást tesz szükségessé (magasabban képzett munkaerő alkalmazásának és versenyképesebb termelési struktúra kialakításának céljával). Éppen ezért Tamási vezetése keresi azokat a megoldásokat, amivel nem csak ide csábítani, de itt is lehet tartani a befektetőket, melyre elsősorban az energiaellátás kedvezőbb feltételeinek biztosításában (pl. geotermián alapuló települési energiaközösség, napenergia szélesebb körű alkalmazása, a paksi atomenergetikai beruházásra alapozó gazdaságélénkítés folytatása) lát kitörési lehetőséget.

Fontos azonban hangsúlyozni, hogy Tamási gazdálkodásában a helyi iparűzési bevételek (2019-ben 674 millió forint), valamint az egyéb helyi adóbevételek (pl. gépjárműadó, idegenforgalmi adó, jövedelemadó stb. – 2019-ben 220 millió forint) csupán marginális szerepet játszhatnak, mivel ezen tételek részaránya Tamási 2014-2019 közötti összes bevételének (az uniós projektfinanszírozást is beleszámítva) csupán 15 százalékát tette ki (17. ábra).

17. ábra: Tamási önkormányzati bevételeinek megoszlása 2014-2019 között (ezer Ft)

Forrás: KSH

Mindebből kifolyólag a város településfejlesztésének és vagyongazdálkodásának sikere az államháztartáson belülről érkező felhalmozási célú támogatások (főként hazai és uniós forrásból finanszírozott fejlesztések) volumenének, vagyis a projektfinanszírozás hatékonyságának függvényében alakul. Éppen ezért tekinthető kifejezetten pozitív fejleménynek – a fentiekben említetteknek megfelelően – hogy Tamási a 2014-2020-as fejlesztési ciklus során, az önkormányzat erőfeszítésének köszönhetően jelentős mennyiségű uniós forrást tudott költségvetésén keresztül a város fejlesztésébe csatornázni. Mindennek következményeként Tamási bevételeiben 2014-ben 1,1 milliárd, 2015-ben 4,8 milliárd, illetve 2017-ben további 2,3 milliárd forint jelent meg, melyek döntő hányadukban fejlesztési projektek kötött felhasználású finanszírozásaként értelmezendők.

Tamási gazdaságfejlesztési arculatát operatív szinten jelenleg még a 2014-2020-as uniós fejlesztési ciklus kifutó pályázataiból finanszírozott fejlesztések határozzák meg, ugyanakkor a város vezetése tudatos erőfeszítéseket tesz a következő éveket meghatározó fejlesztési alapvetések és keretek koherens lefektetése érdekében. Mindezt legmarkánsabban a Tamási Gazdasági Programja 2020-2025 c. szakmai dokumentum jelzi, melynek legfőbb küldetése a telephelyválasztást célzó vállalati döntések befolyásolása a helyben működő vállalkozások versenyképességének támogatása, illetve a fejlesztési helyszínt kereső vállalkozások döntésének a befolyásolása, elsősorban a települési tényezőellátottság fejlesztésén keresztül. éppen ezért a program számba veszi azokat a tényezőket, melyek hatással vannak a cégek beruházási helyszín kiválasztását célzó döntéseire és ezekre építve körvonalazza a következő öt év fejlesztési lehetőségeit. E tényezők a következők:

1. Gazdasági infrastruktúra rendelkezésre állása, minősége: fejlesztési helyszínek (városon belüli elhelyezkedés, megközelíthetőség, felszíni adottságok, műszaki paraméterek, fejlesztési igény);
2. Tamási város (és a max. 30-50 km körzeten belüli települések) humán erőforrás helyzete:
 - a. potenciális munkavállalók mennyiségi és minőségi paraméterei
 - b. bölcsődék, óvodák, iskolák, szakiskolák, és szakképzés
 - c. települési infrastruktúra, a város kulturális, sport- és társadalmi élete

3. Lakhatási helyzet, települési infrastruktúra, közlekedés.

A program szerint a település hosszútávú, fenntartható fejlődésének a záloga, a lokális gazdasági tevékenység jövedelem-termelési potenciálja. Ahogy a dokumentum fogalmaz: „A fentiekből az is következik, hogy a település rendelkezésére álló támogatások felhasználásának a központjába közvetlenül, vagy közvetve a gazdaság megerősítésének, fejlődésének a szempontjai kell, hogy álljanak.”

2.1.8.2. Az önkormányzat településfejlesztési tevékenysége

Az önkormányzat településfejlesztési alapvetésének értelmében Tamási gazdaságát és szolgáltatásait elsősorban helyi erőforrásokra, s csak másodsorban külső befektetőkre alapozva szükséges megvalósítani. A helyi erőforrások célzottabb és hatékonyabb hasznosítása, a város tényezőellátottságának fejlesztése ugyanis közvetlenül nyit utat külső befektetők letelepedése előtt, melyek a törekvések céljaként a közeli jövőben már elsősorban nem az olcsó munkaerő, hanem főként a versenyképes árú energia miatt, illetve az erősödő térségi innovációs ökoszisztéma miatt telepednek le Tamási területén.

A település fejlesztésében 2014-2020-ban Tamási városvezetése az alábbi projekteket valósította meg:

9. táblázat: Tamási településfejlesztési projektjei 2014-2020 között

Kódszám	A projekt címe	A projekt célja	Tám. összege (bruttó Ft)
TOP-1.1.1-15-TL1-2016-00005	Tamási város északi iparterületi infrastruktúra fejlesztése	A projekt lehetővé teszi az északi iparterület hosszú távú fejlesztéséhez a jelenleg ott üzemelő vállalkozások, a jelenleg lakóövezetben működő, de telephelyeiket az iparterületre áthelyező helyi vállalkozások és betelepülő vállalkozások telephelyeinek megközelítését, hogy az iparterület műszaki infrastruktúráját fejlesszük.	184.589.467
TOP-1.2.1-15-TL1-2016-00013	Tamási város fenntartható ökoturisztikai fejlesztése	A projekt Tamási meglévő ökoturisztikai adottságaira építő vonzerőinek fenntartható turisztikai hasznosítására, fejlesztésére, valamint új ökoturisztikai attrakció létrehozására irányult.	444.000.000
TOP-1.4.1-19-TL1-2019-00002	Bölcsőde építése hozzáépítéssel - a meglévő városi óvoda-bölcsőde épület bővítése 2 csoportszoba bölcsődei épületrésszel	A fejlesztés keretében új bölcsődei férőhelyek kerültek kialakításra. A meglévő épület átalakítása révén létrejött új bölcsődei épületrész egy csoportszobában 12 (maximum 14) 0-3 éves korú gyermek nevelését teszi lehetővé.	349.603.390
TOP-2.1.1-15-TL1-2016-00003	Sportok háza kialakítása Tamásiban	A fenntartható város szempontjából egyre nagyobb jelentősége van az egyéb, akár belvárosi elhelyezkedésű üres ingatlanok hasznosításának is, ahol a beruházás célja egy új funkció megtalálásával a környezet javítása és adott esetben az ingatlan értékvédelme, megőrzése.	459.581.851
TOP-2.1.1-15-TL1-2018-00006	Zöld pont és civilház kialakítása Tamásiban	A projekt keretében a „Zöld Pont és Civilház” kialakítása valósult meg a Deák Ferenc utca 43. sz. alatti használaton kívüli, leromlott állapotban lévő épületben. Az épület, tekintettel arra, hogy a városi szegregátum szélén helyezkedik el, új funkciót jelent az ott élők számára is.	284.030.420

TOP-2.1.2-15-TL1-2016-00003	Városi zöld területek revitalizációja és épületek megújítása - zöld város	A „Zöld város kialakítása” című projekt révén olyan megújított területek kialakítása, megteremtése volt a cél, mely új kulturális, közösségi tereivel, funkcióival a város kedvelt találkozóhelyévé, a szabadidős tevékenységek helyszínévé és kulturális rendezvények új otthonává vált.	474.912.147
TOP-2.1.3-15-TL1-2016-00031	Tamási termálfürdő és Miklósvár városrész csapadékvíz elvezetése	A projekttel Tamási Város sikeresen biztosította a Tamási Termálfürdőt tartalmazó miklósvári vízgyűjtőterület csapadékvíz elvezetését.	191.138.507
TOP-4.3.1-15-TL1-2016-00001	Tamási „Buda városrész” rehabilitációja	A Tamási városában – Budai városrészen – végrehajtott projekttel, cél a leszakadó vagy leszakadással veszélyeztetett városrészen koncentráltan megnyilvánuló társadalmi-fizikai és gazdasági problémák komplex módon való kezelése volt, a területen élők társadalmi integrációjának elősegítése érdekében. A beavatkozások alapját az érintett városrészek lakófunkciójának erősítése, meglévő funkcióinak bővítése, fejlesztése, szociális, közösségi és közterületi funkciók kialakítása képezte.	250.000.000
TOP-3.1.1-15-TL1-2016-00004	Tamási a kerékpárosbarát város	A fejlesztés elsődleges eredménye a már meglévő kerékpár útvonalak/nyomvonalak összekapcsolása és egy északi külső iparterület becsatolása a kerékpárút-hálózatba, amely több száz munkavállaló munkába járását könnyíti meg, illetve teszi balesetmentessé, mivel nem a viszonylag nagy forgalmú főúton kell haladniuk.	378.979.397
VP6-7.2.1-7.4.1.2-16	Tamási város és Pári község földútjainak stabilizálása	A Tamásira vonatkozó infrastrukturális fejlesztések 4 különböző helyszínen valósultak meg. A Páriban megvalósítani kívánt infrastrukturális fejlesztés egy 693 m hosszúságú külterületi földút szakaszt érintett.	76 421 691
TOP-5.2.1-15-TL1-2016-00004	Tamási - Buda városrész komplex rehabilitációja	A Tamási városában – Budai városrészen – végrehajtott projekttel, cél a leszakadó vagy leszakadással veszélyeztetett városrészen koncentráltan megnyilvánuló társadalmi-fizikai és gazdasági problémák komplex módon való kezelése volt, a területen élők társadalmi integrációjának elősegítése érdekében. A projekt által a szegregátumban szükséges szociális és közösségi beavatkozások valósultak meg.	99 999 989
KÖFOP-1.2.1-VEKOP-16-2017-01159	Tamási Város Önkormányzata ASP központhoz való csatlakozása	A fejlesztésnek köszönhetően Tamási Közös Önkormányzati Hivatala csatlakozott az önkormányzati ASP rendszerhez, amely magába foglalta a csatlakozáshoz szükséges előkészületeket (eszközbeszerzés, szabályozási keretek kialakítása, elektronikus ügyintézés feltételeinek megteremtése), az önkormányzati szakrendszerek adatminőségének javítását és migrációját, az ASP szolgáltatáshoz kapcsolódó oktatásokon való részvételt, valamint a rendszercsatlakozás tesztelését és végső ellenőrzését.	6 997 092

Forrás: www.palyazat.gov.hu

Tekintettel arra, hogy a helyi tényezőellátottság javítása a továbbiakban is elsődleges stratégiai érdeknek minősül, Tamási jövőbeli fejlesztésében a következő évek során változatlanul a befektetéseket megkönnyítő telepítési tényezők erősítése szolgálja leginkább a város fejlődését. Éppen ezért a közjövőben elindítandó fejlesztéseken keresztül az alábbi területeken történő beavatkozás nevezhető célszerűnek:

- Az elmúlt évek fürdőfejlesztése alapján jelentősebb szálláshely- és kapacitásfejlesztés. Ezzel párhuzamosan az öko- és aktív turisztikához kapcsolódó infrastruktúra fejlesztése;
- Barnamezős területek reaktivizálása, új iparterületek feltárása, ehhez kapcsolódó infrastruktúra fejlesztése (a jelenlegi iparterületek nem alkalmasak 200 főnél több foglalkoztatott befogadására);
- Közműinfrastruktúra fejlesztése (szennyvíz, távfűtés, geotermia);
- Gazdasági háttérszolgáltatások kialakítása, fejlesztése;
- Kulturális és szórakoztató infrastruktúra erősítése.

2.1.8.3. Gazdaságfejlesztési tevékenység

Tamási gazdaságfejlesztési tevékenysége kapcsán kijelenthető, hogy a város elsősorban a turizmus és a mezőgazdaság (illetve a rá épülő feldolgozóipar) területeit állítja a helyi fejlesztések fókuszába. A helyi termálforrás jelentette potenciálok okán a turizmus sokrétű fejlesztése (termál-, gyógy-, aktív szabadidő-, kulturális- és gasztroturizmus) régóta determinálja Tamási városfejlesztési törekvéseit. A turizmus fellendülésétől a foglalkoztatás növekedését, a közvetlen és közvetett bevétel növekedést egyaránt remélik.

Ennek érdekében az önkormányzat összehangolt fejlesztés végrehajtását szorgalmazza, mely egyszerre épít a turizmus és a helyi ipari termelés potenciáljaira. A turizmus kapcsán elsősorban a programkínálat bővítése, színvonalának erősítése és a kiszolgáló létesítmények (szállás, vendéglátás, rekreációs szolgáltatások infrastruktúrájának megteremtése) megépítése nevezhető elsődleges gazdaságfejlesztési törekvésnek, míg a mezőgazdaság és élelmiszeripar tekintetében a városvezetés az önellátás irányába történő elmozdulásra fektet különös hangsúlyt, valamint a térségben megtermelt jó minőségű alapanyagokból helyi márka építését szorgalmazza.

A mezőgazdaság kapcsán külön hangsúlyozandó, hogy az ágazat a kiváló termőhelyi adottságú vidékre, valamint a geotermia által fűthető, magasabb hozam elérését lehetővé tevő üvegházi termesztésre is alapozhat a jövőben. A térségi szempontokat figyelembe vevő, hálózatos fejlesztési koncepción alapuló szakpolitikai erőfeszítések segítségével pedig a mezőgazdaság és a turizmus tekintetében egyaránt újabb lehetőségek tárulhatnak fel. A turizmus esetén a kerékpárút hálózat segítségével felfűzhetővé válnak a környező látványosságok, természeti értékek, amelyek bővítik Tamási programkínálatát. A mezőgazdaság területén pedig a helyi beszállítói láncok kialakításával reálissá válhat egy helyi logisztikai alközpont és élelmiszer feldolgozó bázis kialakítása, amely nagyban növelné a helyben előállított mezőgazdasági termékek hozzáadott értékét. Ennek következményeként a Tamásiban előállított élelmiszeripari termékeket jobb áron lehetne értékesíteni a külső piacokon is, amely növelné a térség bevételeit.

Mindennek érdekében az önkormányzat az alábbi gazdaságfejlesztési területek erősítésére fókuszál:

- **helyi termékek és márka fejlesztése:** Tamási városvezetése a helyi termékek és márkák fejlesztését és népszerűsítését kiemelt prioritásként kezeli, ugyanakkor a helyi hasznosításban (elsősorban a helyi közétkeztetésben) széles körben ismert akadályokat jelentenek a beszállítókra vonatkozó szigorú szabályozások. Ugyanakkor térségi és alföldi termelői csoportok közreműködésével a helyi termelők is könnyebben szervezhetőek, mely a közétkeztetés és a hazai áruházláncok irányában történő értékesítés megoldhatóvá válna. (Ilyen kitörési lehetőségként értékelhető a Szedrem márkanév – mint helyi termék – ami alatt prémiumminőségű levek, dzsemek, szörpök és örlemények készülnek különféle ízesítéssel feketeszederből.

- **helyi és térségi turizmus fejlesztése:** Az önkormányzat egyik legmeghatározóbb ágazati törekvése, hogy a város termálfürdőjének gyógyászati, élmény és wellness funkciói erősödjenek. A gyógyfürdő minősítés mellé a város a gyógyhely minősítést is megszerezte 2021. júniusában (<https://www.tamasi.hu/hirek/tamasi-gyogyhelye-minositese~n2594>), mely a szolgáltatásfejlesztés mellett a város kiemelt turisztikai marketinglehetőségeihez is juttathatja Tamásit.

A helyi turizmus másik fejlesztési potenciálját a várost körülölelő természeti környezet, a tolnai erdőségek adják. A terület elsősorban dámvad állományáról híres, melynek köszönhetően európai hírű vadászati desztinációként tartják számon. A várostól dél-nyugatra, a termálfürdő közelében található a Tamási Parkerdő és Vadaspark, 20 hektárnyi területen. Ennek közelében valósult meg a város fenntartható ökoturisztikai fejlesztése, a Dám Pont Ökoturisztikai Látogatóközpont digitális és hagyományos eszközöket tartalmazó oktatóközpont és kiállítótér, mely a város turisztikai értékét jelentős mértékben növeli.

A még kiaknázatlan ökoturisztikai potenciálok mellett az egykori vasútvonalak szintén kiváló lehetőséget biztosítanak kerékpárutak létrehozására, mivel ezen nyomvonalakon sem közúti kereszteződés, sem pedig jelentősebb szintkülönbség nem azonosítható. Az aktív turisztikai potenciálok kiaknázása céljából a közelmúltban több kerékpáros fejlesztés valósult Tamási területén: elkészült a Tamásit Párral összekötő 6 km-es, valamint a Tamási és Regöly közötti 10,4 km-es kerékpárút, amely a Pacsmagi-tavak, mint nemzetközi fontosságú vízmadár-élőhely mellett vezet. Ezen fejlesztési törekvések továbbvitele Tamási számára a következő évek távlatában is újabb fejlesztési lehetőségeket biztosít, vagyis a turisztikai fókuszú településfejlesztés relevanciája Tamási esetében tartósan nevezhető.

- **okos fejlesztések megvalósítása:** A magyar kisvárosok viszonyrendszerében Tamási mintatelepülésnek nevezhető az okosváros tematikájú fejlesztések előkészítése és megvalósítása terén. Mindezt kiválóan tükrözi, hogy a Digitális Jólét program 2.0-ás szakaszában Tamási a kormányzat által kiválasztott tíz települési helyszín egyike, mely elsősorban a város korábbi teljesítményének tudható be. Tamási ezen elköteleződés jegyében az eddigiek során az alábbi fontosabb fejlesztéseket valósította meg:
 - zárt hálózattal működő geotermikus közműrendszer kiépítése közintézmények számára az üvegházhatású gázok kibocsátásának csökkentése, valamint közintézmények fűtése céljából (a közműrendszer később egy 1,3 MW teljesítményű biomassza fűtőművel is kibővült, ahol a helyi zöldfelületről is származó aprítékot égetik el);
 - a közvilágítási rendszer megújításának keretében a város 1445 LED technológiával működő lámpatestet telepített, melyek fogyasztása a Philips InterAct világításmenedzsment rendszerével folyamatosan figyelhető, illetve valós időben észlelhetők az esetleges műszaki meghibásodások; mindez akár 30 százalékos fogyasztáscsökkentést is lehetővé tesz;
 - beavatkozásszámlálóval ellátott okos szennyvízszivattyú telepítése a miklósvári csatornarendszerben;
 - lakáshőmérséklet-mérő minihálózat (LORA rendszer) kialakítása, mely 20 háztartás fogyasztását mérve hasznos adatokat gyűjt a lakosság fogyasztási szokásait illetően;
 - a városi központi buszmegállóban okos nyilvános WC telepítése a minőségibb szolgáltatásnyújtás érdekében.

2.1.8.4. Foglalkoztatáspolitikai

A város önálló foglalkoztatási stratégiával nem rendelkezik, azonban az önkormányzat által kezdeményezett fejlesztések jegyében Tamási is elsődleges célkitűzésének tekinti a népességmegtartó képességének erősítését, amelyhez a foglalkoztatási helyzet javítása az egyik elsődleges tényező. Jelenleg a Tamási Járási Hivatal Foglalkoztatási Osztálya fogadja az álláskeresőket és munkanélkülieket, amely feladatait 320/2014. (XII. 13.) Korm. rendelet határozza meg.

A városi foglalkoztatás aktuális helyzete kapcsán kijelenthető, hogy a koronavírus járvány 3. hullámának szakaszában a helyi vállalkozásoknál a termelés relatíve hamar újraindult, és a termelőüzemek telephelyei már 2021 március közepén teljes kapacitással működtek. Mindennek megfelelően mára ismételten a korábbi foglalkoztatási kihívás érvényesül, vagyis a Tamásiban működő vállalatok számottevő mértékű strukturális munkaerőhiánnyal küzdenek. Ennek következményeként a járást – ahogy a legtöbb vidéki területet – kettős munkaerőpiaci inkongruencia jellemez, vagyis egyrészt a magasabb kvalifikációt igénylő munkahelyek betöltése (a szükséges humán erőforrás hiányában) számos nehézségbe ütközik, másrészt pedig az aktívkorú munkaerő jelentős hányada nagyságrendileg 1500 fő) a járáson kívül, elsősorban Dunaújvárosban és Székesfehérváron vállal munkát napi ingázással a magasabb bérszínvonal érdekében.

Mindebből kitörési pontot kizárólag a magasabb hozzáadott értéket előállító és kvalifikáltabb humán erőforrást igénylő munkahelyek teremtése jelenthet, mivel így lehetőség nyílna a képzetesebb és versenyképesebb munkaerő megtartására. Éppen ezért a befektetővonzás stratégiai kulcskérdésnek minősül.

2.1.8.5. Lakás- és helyiséggazdálkodás

Az önkormányzat tulajdonában lévő lakások és helyiségek bérletét a 30/2020 (X.1.) önk. rendelet szabályozza. Az önkormányzat a Tamási Vagyongazdálkodó Kft.-t bízta meg a bérbeadási feladatok ellátásával, amelyről az éves szinten tájékoztatást ad a képviselő testületnek. Szociális helyzet alapján történő bérbeadás esetén a bérlő kiválasztását a képviselő testület gyakorolja.

Az önkormányzati bérletet az alábbi jogcímenek lehet bérbe venni:

- pályázat útján,
- szociális helyzet alapján,
- bérlőkiválasztási jog alapján,
- lakásgazdálkodási feladatok keretében,
- közérdekű feladatok megoldása érdekében,
- másik lakás juttatására vállalt kötelezettség alapján,
- törvényi kötelezettség alapján,
- méltányossági okból,
- fiatalok garzonházaként.

2.1.8.6. Intézményfenntartás

Tamási Város Önkormányzata a szervezeti és működési szabályzatát rögzítő 19/2014. (XI.28.) önkormányzati rendelet értelmében a következő intézmények esetén lát el fenntartói, működtetői feladatokat vagy vállal benne szerepet:

- Tamási Polgármesteri Hivatal
- Városi Művelődési Központ, Könyv László Városi Könyvtár és Helytörténeti Gyűjtemény
- Tamási Aranyerdő Óvoda és Bölcsőde

A rendelet értelmében az önkormányzat továbbá az alábbi intézmények működnek az önkormányzat részvételével:

- Tamási Vagyongazdálkodó Kft. (tulajdoni hányad: 100%)

- Tamási Városüzemeltető Kft. (tulajdoni hányad: 100%)
- Tamási Szolgáltató Kft. (tulajdoni hányad: 100%)
- Tamási Közétkeztetési Nonprofit Kft. (tulajdoni hányad: 100%)
- Dunántúli Regionális Vízmű Zrt. (tulajdoni hányad: 10 eFt névérték)

A fentiek mellett hivatal látja el továbbá:

- a DÁM Önkormányzati Társulás munkaszervezeti feladatait, továbbá
- Tamási Város Roma Nemzetiségi Önkormányzatának,
- Tamási Város Német Nemzetiségi Önkormányzatának,
- valamint az alábbi önállóan működő intézmények gazdálkodási feladatait:
 - Városi Művelődési Központ, Könnyű László Városi Könyvtár és Helytörténeti Gyűjtemény,
 - Tamási Aranyerdő Óvoda és Bölcsőde.

2.1.8.7. Energiagazdálkodás

Mint ahogy a fentiekből is kiderült, Tamási vezetése a felelős energiagazdálkodást elsődleges prioritásként kezeli, mellyel a stabil energiaellátás és kibocsátáscsökkentés mellett kedvezőbb befektetési környezetet is kíván teremteni. Éppen ezért a rendelkezésre álló hazai és uniós források bevonásával az önkormányzat arra törekszik, hogy Tamási területén a lehető legtöbb energetikai beruházás valósulhasson meg, főként a helyi és megújuló energiaforrások által nyújtott potenciálokra építve, melyben a kiváltképpen a termálvíz által jelentett hőenergia nyújt kiváló alkalmazási lehetőséget. Éppen ezért az önkormányzat 2010-2013 között a KEOP-4.2.0/B/09-2010-0030 pályázati konstrukcióban geotermikus közműrendszert épített ki összesen 970,92 millió forint támogatási összeg felhasználásával. Mindennek köszönhetően mára 13 közintézmény (óvodák, iskolák, művelődési központ, könyvtár, bíróság) fűtését geotermikus energiával biztosítják, melynek köszönhetően az önkormányzat kifejezetten környezettudatos energetikai gazdálkodást tud megvalósítani.

Az így elindított városi energetikai fejlesztések kiszélesítésével azonban magasabb energiahatékonysági és környezeti fenntarthatósági szint érhető el, így ezen elköteleződés jegyében az önkormányzat 2014-2020 között az alábbi uniós finanszírozású energetikai projekteket valósította meg, melyek egyértelműen mutatják az önkormányzat fejlesztési törekvéseinek irányát (10. táblázat):

10. táblázat: A 2014-2020-as fejlesztési időszakban megvalósított energetikai relevanciájú projektek Tamásiban

Kódszám	A projekt címe	A projekt célja	Tám. összege (bruttó Ft)
TOP-3.2.1-15-TL1-2016-00017	Önkormányzati épületek napelemmel való ellátása	Tamási Polgármesteri Hivatalának, továbbá a Művelődési Központjának és a Városi Könyvtárának a villamosenergia igényét fotoelektromos rendszerrel került megtermelésre. A szükséges napelemek Művelődési Központ tetőfelületén helyezték el.	29.964.679
TOP-3.2.2-15-TL1-2016-00003	Középületek fűtési energia igényének kielégítése biomassza alapú megújuló energiával	A projekt célja az önkormányzati épületek, középületek, közcélú létesítmények hőenergia igény egy részének megújuló energiaforrásból – apríték kazán - történő biztosítása. A meglévő épületek jelenlegi energiamérlege indokolja a beruházást, amellyel azok fenntarthatóbbá válnak.	220.345.304
KEHOP-1.2.1-18-2018-00203	Tamási város helyi klímastratégiájának kidolgozása és a település lakosságának klímatudatosságát erősítő szemléletformálás	A projekt célja települési klímastratégia kidolgozása és lakossági szemléletformálás annak érdekében, hogy az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás, a kockázat megelőzése, kezelése helyi szinten javuljon.	5.000.000

Forrás: Miniszterelnökség

2.1.9. Településüzemeltetési szolgáltatások, okos város települési szolgáltatások

A Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény meghatározása szerint az önkormányzatok által kötelezően ellátandó, településüzemeltetéssel összefüggő tevékenységei az alábbi kompetenciákat foglalják magukba:

- településüzemeltetés
 - köztemetők kialakítása és fenntartása
 - a közvilágításról való gondoskodás
 - kéményseprő-ipari szolgáltatás biztosítása
 - a helyi közutak és tartozékainak kialakítása és fenntartása
 - közparkok és egyéb közterületek kialakítása és fenntartása
 - gépjárművek parkolásának biztosítása
- környezet-egészségügy
 - köztisztaság, települési környezet tisztaságának biztosítása
 - rovar- és rágcslóirtás
- helyi közösségi közlekedés biztosítása
- hulladékgazdálkodás
- távhőszolgáltatás
- víziközmű-szolgáltatás, amennyiben a víziközmű-szolgáltatásról szóló törvény rendelkezései szerint a helyi önkormányzat ellátásért felelősnek minősül

Tamásiban a városüzemeltetés szervezettsége megfelelő színvonalú, minden idetartozó – fentiekben részletezett – önkormányzati kompetencia rendszeresen működtetett szolgáltatások által lefedett. A város költségvetését az infrastruktúra fenntartásának költségei évről-évre jelentős mértékben megterhelik, de mindennek ellenére a kátyúzási, festési és táblakihelyezési munkák a szükséges mértékben megvalósulnak. A helyi közlekedési infrastruktúra és közparkok, közterületek kialakítását és folyamatos fenntartását, felújítását, a városgazdálkodási és környezet-egészségügyi feladatok jelentős hányadát az önkormányzat saját szervezeti hatáskörében látja el, míg a parkolási rendszer ellenőrzését a Tamási Szolgáltató Kft.-vel között keretszerződés rendelkezései szerint biztosítja. Ezzel párhuzamosan ugyancsak ez a cég felelős további jelentős számú egyéb városgazdálkodási feladatok ellátásáért, így például a köztemetők fenntartásáért és a nyilvános WC üzemeltetéséért. A Tamási Városüzemeltető Kft. felel a közvilágítási feladatok ellátásáért.

A hulladék-gazdálkodásról a Vertikál Közszolgáltató Nonprofit Zrt., a kéményseprő-ipari szolgáltatásról a Caminus Tüzeléstechnikai Kft., a víziközmű-szolgáltatásról a Dunántúli Regionális Vízmű Zrt., a helyi autóbuszos közösségi közlekedésről pedig a Volánbusz Közlekedési Zrt. gondoskodik több vonalon, továbbá a távolsági buszok egy része is igénybe vehető helyi közlekedés céljából is. Tamásiban jelenleg klasszikus távhőszolgáltatás nem működik, ugyanakkor 13 közintézmény esetében épült ki geotermikus fűtési hálózat (összesen 17 hőközponttal).

Szintén hangsúlyozandó, hogy a Polgármesteri Hivatal a digitális ügyvitel arányának erősítésére is fokozott hangsúlyt helyez. Ennek keretében a hivatal kiemelt figyelmet fordít az önkormányzat által nyújtott szolgáltatások, az önkormányzati feladatok minél magasabb színvonalú ellátására, azaz egy élhető, intelligens és vonzó település megteremtésére és fenntartására. Ebből a célból Tamási Polgármesteri Hivatala csatlakozott az önkormányzati ASP (Application Service Provider) rendszerhez, amely magába foglalta a csatlakozáshoz szükséges előkészületeket (eszközbeszerzés, szabályozási keretek kialakítása, elektronikus ügyintézés feltételeinek megteremtése), az önkormányzati szakrendszerek adatminőségének javítását és migrációját, az ASP szolgáltatáshoz kapcsolódó oktatásokon való részvételt, valamint a rendszercsatlakozás tesztelését és végső ellenőrzését.

Az egységesített önkormányzati elektronikus ügyviteli megoldások bevezetésével és az önkormányzat ASP központhoz történő csatlakozásával csökkentek a helyi szintű adminisztratív terhelések, a szolgáltató közigazgatási feltételek és az azokhoz kapcsolódó elektronikus folyamatok (e-ügyintézés) pedig magasabb szintű, korszerű megoldásokkal valósítható meg. Az ASP rendszert szinte valamennyi

hivatali köztisztviselő használja, a települési portál rendszer és az elektronikus ügyintézés pedig a lakosság felé nyújtott magasabb szintű szolgáltatást eredményez.

2.1.10. Zöldfelületi rendszer vizsgálata

2.1.10.2. A települési zöldfelületi rendszer elemei

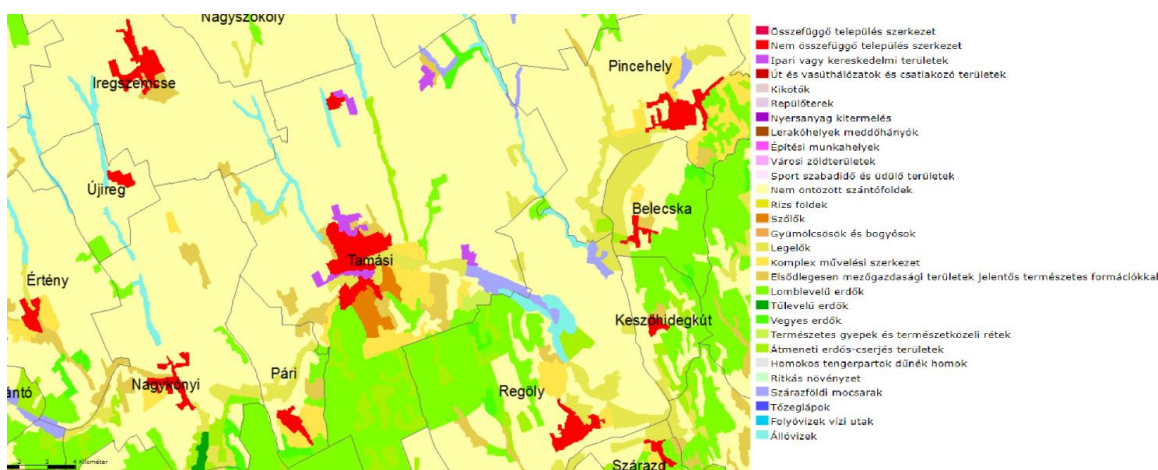
2.1.10.2.1. Szerkezeti-, kondicionáló szempontból lényeges, valamint a zöldfelületi karaktert meghatározó elemek

Tamási földrajzi fekvését tekintve a Somogy–Tolnai dombság területén helyezkedik el. A Kapos folyótól nyugatra fekvő kistájegységet Kelet-külső-somogyi dombságnak nevezik, ettől keletre pedig a Sió-Sárvíz völgyéig a Tolnai-Hegyhát található. A Kelet-külső-somogyi dombság jellemzően enyhén hullámos felszínű, széles és viszonylag egyenes dombhátakkal rendelkező terület, amelyet jellemzően észak–déli irányú kis patakok völgyei tagolnak. A tájegységet egy markáns nyugat-keleti irányú törésvonal, a Koppány patak völgye vágja ketté. A Koppány patak völgyének legmélyebb része Tamásinál +106 mBf tengerszint feletti magasságú, míg a város déli részén a Kis-Likas hegy eléri a +247 m Bf tengerszint feletti magasságot is.

A térség vízhálózatát kisebb patakok jellemzik, melyeket a Koppány patak gyűjti össze, és vezeti Regöly külterületén a Kaposba. A Kapos Tamásitól észak-keletre, Tolnanémedinél ömlik a Sióba. Tamási külterületén a vízfolyásokon számos mesterségesen felduzzasztott kisebb-nagyobb halastó, víztározó található, főként a Gonozdi-patakon, a Szentmártoni-patakon és a Cseringáti-patakon. A Regöly külterületén található, Koppány patak vizén felduzzasztott Pacsmagi tórendszer északi nyúlványa Tamási külterületét is érinti.

A település táji környezetét a földrajzi/éghajlati adottságok, illetve az azon kialakult tájhasználat, mezőgazdasági kultúrák határozzák meg. A település északi vidékeire a nagytáblás szántóföldi művelés dominanciája jellemző, amelynek monotonitását csak a mélyebben fekvő, a kisebb vízfolyásokat kísérő rétek, fasorok és galéria-erdők törik meg. A várostól délre elhelyezkedő területeken húzódó dombvidéken egybefüggő széles sávban szőlő-kert kultúrák találhatók. A közigazgatási terület délnyugati része nagy kiterjedésű egybefüggő, dombvidéki erdőség. Tamási erdőszélessége csak 17 százalék (2181 ha), azonban az erdők zöme a város déli részén összefüggő tömbben található, mely a Gyulaji-erdőség része (18. ábra).

18. ábra: A Tamásit körülvevő területek térinformatikai besorolása

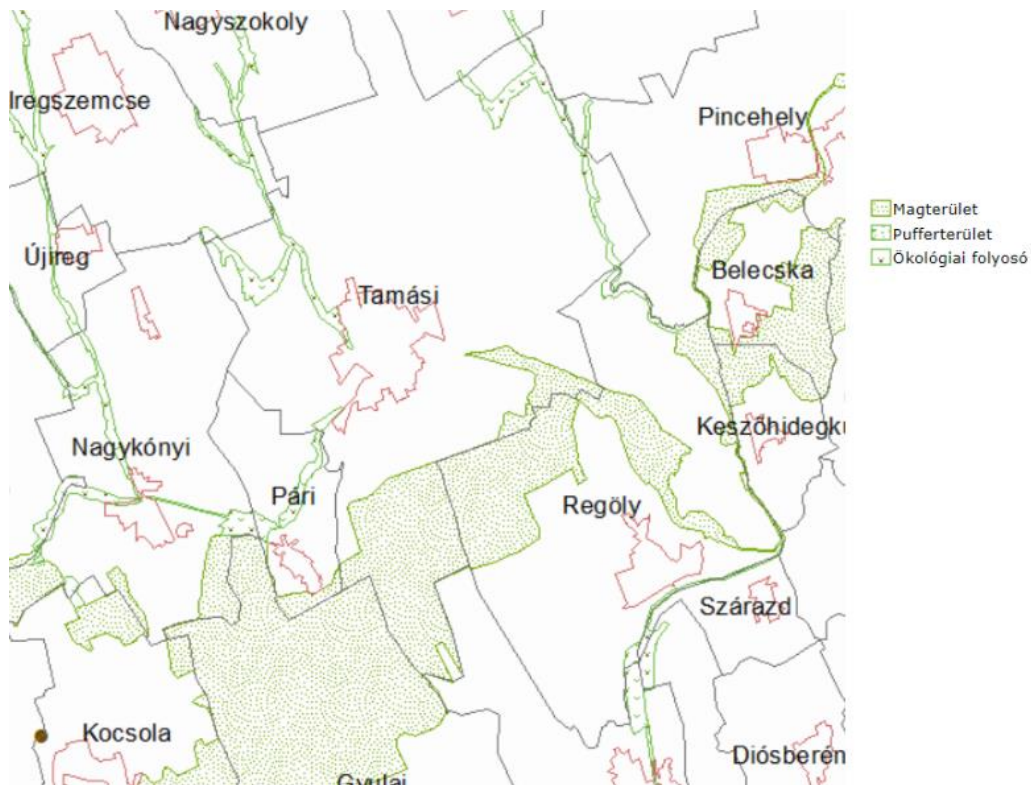
Forrás: TeIR Térinformatika (CORINE felszínborítottság)

2.1.10.2.2. Zöldfelületi ellátottság értékelése

Ami a térségi zöldfelületi rendszer környezetvédelmi vetületeit illeti, a jelenleg hatályos (2019-ben átdolgozott) országos területrendezési terv ad iránymutatást, mely a 2015 óta a korábbi országos és helyi tájképvédelmi övezeteket, illetve az ezeket összekötő ökológiai folyosókat, valamint mag- és pufferterületeket egységes, összefüggő hálózatban (Országos Ökológiai Hálózat) kezeli. Az országos területrendezési terv hatályos kategorizálása értelmében Tamási közigazgatási területét mind az ökológiai magterület (a várostól délre elhelyezkedő Gyulaji-erdőség), mind az ökofolyosó övezete érinti, így jogszabályi szempontból a városfejlesztés tervezésekor az alábbi kötelezettségek betartására szükségszerűen kiemelt figyelmet kell fordítani (19. ábra):

- az Országos Ökológiai Hálózat övezetben csak olyan kiemelt térségi és megyei területfelhasználási kategória, illetve olyan övezet jelölhető ki, amely az ökológiai hálózat természetes és természetközeli élőhelyeit és azok kapcsolatait nem veszélyezteti, valamint
- az övezetben bányászati tevékenységet folytatni kizárólagosan a bányászati szempontból kivett helyekre vonatkozó előírások alkalmazásával lehet.

19. ábra: Az Országos Ökológiai Hálózathoz tartozó területek Tamási környékén

Forrás: TeIR Térinformatika

Az Országos Ökológiai Hálózathoz tartozó területek mellett Tamási térségében Natura 2000-es területeket is azonosíthatunk, melyek védelme az Európai Unió szintjén is fontos prioritásként jelenik meg. Ilyen besorolású területből Tamási közvetlen közelében csupán egyet azonosíthatunk, a várostól keletre elterülő Pacsmagi-tavak vidékét, mely nagyságrendileg 440 hektár Natura 2000 védettség alá eső madárvédelmi területet foglal magába (20. ábra). Ezen kívül Tamási környékén egyedül a Nagykónyi és Értény nyugati határában lévő Koppány-menti réteket (363 hektár), illetve a Pincehely és Tolnanémedi keleti szomszédságában található Kisszékely-dombságot (2644 hektár) említhetjük meg további térségi Natura 2000 területként.

20. ábra: Natura 2000 területek elhelyezkedése Tamási környezetében

Forrás: <https://natura2000.eea.europa.eu/>

2.1.10.3. A zöldfelületi rendszer konfliktusai és problémái

Tamási belső zöldterületi viszonyai kapcsán kijelenthető, hogy a városi a zöldterületek, közparkok kialakítása viszonylag szerény színvonalat tükröz (a TelR adatai szerint Tamásiban egy lakosra vetítve átlagosan 23 m² zöldterület jut, a járásban 17,2 m², míg az országban 28,9 m²), ugyanakkor a város kertvárosi jellege miatt ezekre nincs is kifejezetten nagy szükség és igény. Más városoktól eltérően Tamásiban nem alakult ki látványos városközponti díszpark, vagy jelentősebb zöldített közösségi tér, kivéve a 2018-ban a fürdő melletti területen létesített Aktív parkot, amely 1 ha feletti területű park, zöldítve, sportfunkcióval, szabadidős területegységekkel ellátva. Kisebb parkosított területek a városközpontban a katolikus templom környékén, valamint a bíróság és a Szabadság utcai lakótömbök, illetve a gimnázium előtt találhatók. A Kossuth tér vadgesztenye fasora értékes településképi elemnek minősül. A belváros északi részén lévő lakótelep fásítottsága és zöldfelületi ellátottsága figyelemreméltó, ráadásul ebben a városrészben kisebb játszóterek is találhatók. Parkerdő jellegű zöldterület a Várhegy magasabb része a kilátóval, illetve a Miklósvári parkerdő egy kis horgásztóval. Tamási területén természetvédelmi terület a közigazgatási terület keleti részén a Pacsmagi TVT Tamásihoz tartozó része.

2.1.11. Közlekedés

2.1.11.2. Hálózatok és hálózati kapcsolatok

A járást a páneurópai közlekedési rendszerbe („helsinki folyosók”) a Zágrábot Kijevvel összekötő, V. sz. vasúti folyosó csatornázza be, de ez a vasúti nyomvonal Tamásit, mint várost közvetlenül nem érinti. Az országos közlekedési rendszer tekintetében kettő, a régió közötti kapcsolatainak szempontjából kiemelt jelentőséggel bíró főút (61. és 65. sz.) található a településen. A különböző szintű térségi központok elérhetősége Tamásiból átlagosnak mondható.

2.1.11.3. Közúti közlekedés

Tamási és térségének elérhetőségét északkelet-délnyugati irányban a 61. sz. főút, míg délkelet-északnyugati perspektívában a 65. sz. főút biztosítja, melyek infrastrukturális színvonala megfelelőnek ítéltető. A város térségében elhelyezkedő közúti mellékvonalak, alsóbbrendű utak viszonylatában az infrastruktúra színvonala jóval gyengébbek nevezhető, illetve alapvetően sugaras szerkezetű, így az említett két főúton kívül azonban már csak két irányba (Füged és Pári) indulnak kisebb forgalmat lebonyolító alsóbbrendű utak. A közúthálózat jelentőségét növeli, hogy Tamási elérhetőségében a vasút nem játszik szerepet, mivel a 49. sz. Keszőhidegkút-Gyöng-Tamási vasútvonalon 1990-ben megszűnt a közlekedés. A 40. sz. Budapest-Pécs vonal ugyan érinti a járást, de annak keleti felén fut végig (kilenc megállóhely is található a járásban), ezért Tamási elérhetőségét ez a vonal sem segíti elő.

Ennek megfelelően a városba történő eljutást az egyéni közlekedés mellett autóbuszjáratok biztosítják, ugyanakkor a közúti tömegközlekedés színvonala kedvezőtlennek mondható. A közúti tömegközlekedés tekintetében Tamási elsősorban a Balaton, Kaposvár és Szekszárd irányába tartó útvonalak mentén elhelyezkedő települések (Nagykónyi, Iregszemcse) viszonylatában rendelkezik sűrűbb (napi legalább 20) járatpárokkal működő összeköttetéssel, illetve a várossal a többi sugárirányú főút és a Szabadhídvég felé vezető út mentén elhelyezkedő települések irányában is napi 10-20 járatpár (20-30 perces menetidővel) biztosít rendszeres kapcsolatot. A járás keleti periferiájában elhelyezkedő települések, valamint az alsóbbrendű utak mentén található távolabbi települések azonban csak napi 1-6 járatpárral és akár 60 perces meghaladó perces menetidővel – sok esetben csak átszállással – érhetők el Tamásiból, mely kifejezetten gyenge kötőrést biztosít ezen települések irányába.

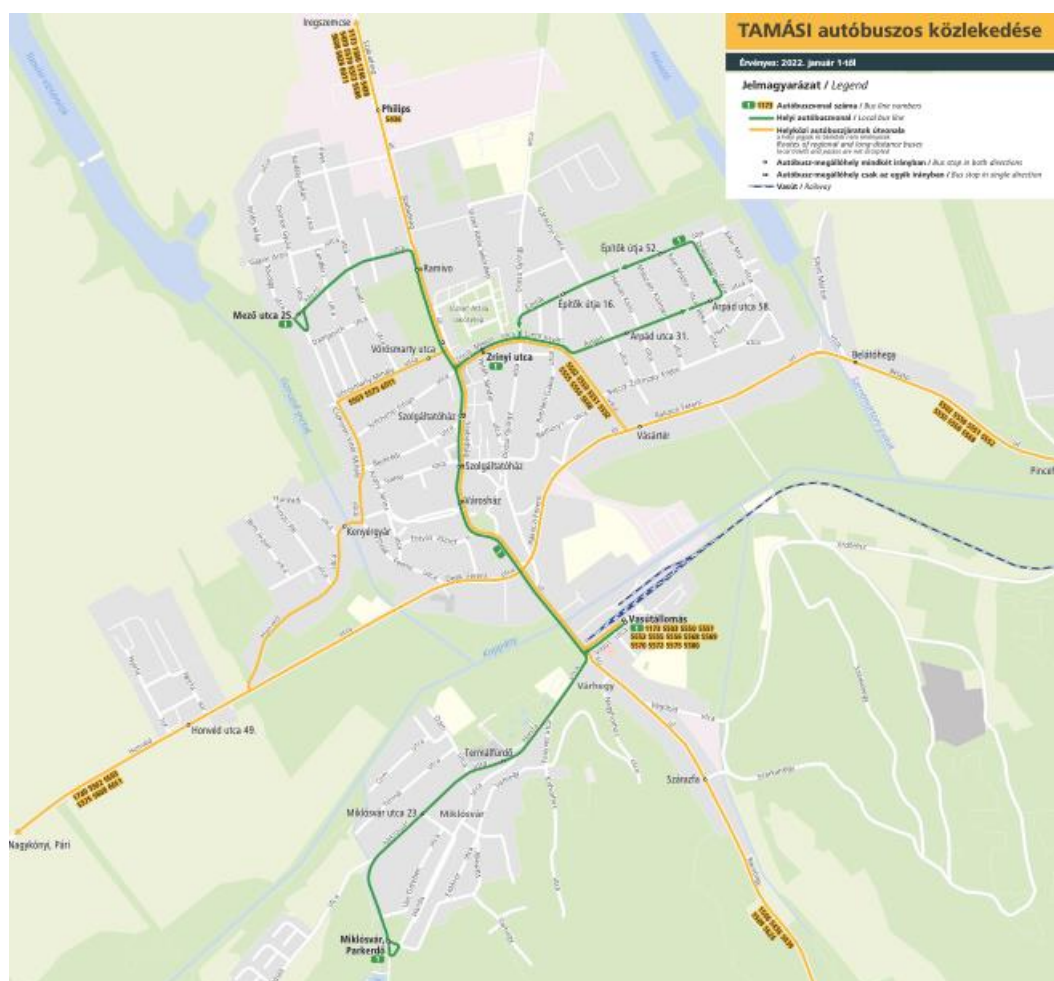
2.1.11.4. Közösségi közlekedés

2.1.11.4.1. Közúti

A helyi autóbuszjáratok a város közigazgatási területét nem hagyják el, vagyis a vonzáskörzeti kapcsolatok kiszolgálásában nem vesznek részt. A város központi autóbuszállomása a helyi vasútállomás mellett helyezkedik el, mely összesen 5 db kocsállással, illetve néhány félig kiépített, részben fedett és padozattal ellátott autóbusz parkolóval rendelkezik.

Kerékpártároló és parkoló az állomás környezetében nem található, mely a kerékpárral és személygépjárművel közlekedők számára előnytelen helyzetet teremt.

21. ábra: Tamási helyi autóbusz-közlekedésének térképe

Forrás: Volánbusz

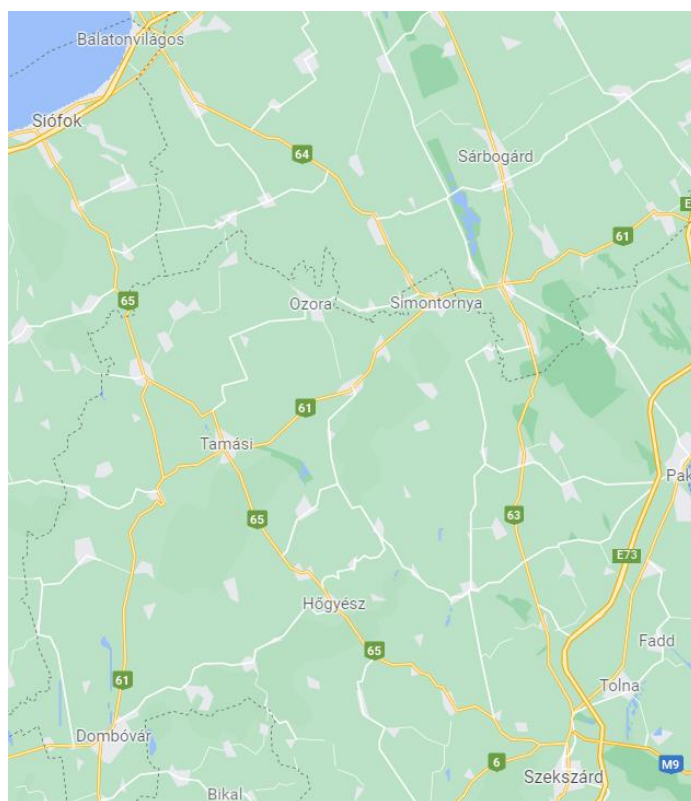
A kocsiallások és a mosdóhelyiség fizikális akadálymentesítéssel rendelkeznek, ugyanakkor az utastájékoztató rendszer alacsony szintű (csak kihelyezett menetrend található, egyéb információk, jegyautomata vagy hangostérkép hiányoznak). Helyijáratok esetében egy átlagos teljesárú menetjegy ára 180 Ft, míg a teljes árú havi bérlet 3180 Ft (nyugdíjas és diák havibérlet 1120 Ft) összegbe kerül. A Tamásiból kiinduló helyközi közlekedés szolgáltatási színvonala jelentős eltéréseket mutat az egyes vonalak viszonylatában. Az autóbuszjáratok megállóhelyeitől a település legtöbb része 500 méteres gyalogtávon belül elérhető. Városon kívül a távolsági buszjáratok Pécs, Baja, Kecskemét, Pápa, Fonyód, Siófok, Székesfehérvár, Veszprém és Budapest irányokban teremtenek rendszeres közvetlen összeköttetéseket.

2.1.11.4.2. Kötőtpályás

Ahogy az a fentiekben említésre került, a járás területén a Budapest–Pécs 40. sz. vasútvonal halad át, mely Tamási területét nem érinti. A várost egyedül a 48. sz. Keszőhidegkút–Tamási mellékvonal érinti, de ezen személyforgalom nem zajlik. A Budapest–Pécs vasútvonal egyvágányos szerkezetű, 21 tonna engedélyezett tengelyterhelésű, 120 km/h pályasebességű, villamosított transzeurópai vasúti hálózatba tartozó vonalnak minősül. A vonalon naponta 10 pár intercity járat közlekedik, melyek csak Simontornya és Pincehelyen állnak meg a járás területén. Emellett a 40. sz. vasútvonalon személyvonatok is közlekednek Dombóvár–Budapest Déli pu. (1 járatpár), Dombóvár–Pusztaszabolcs (7 járatpár), valamint Sárbogárd–Dombóvár (1 járat) viszonylatokban. A Keszőhidegkút–Tamási vonal egyvágányú 21 t engedélyezett tengelyterhelésű, 40 km/h pályasebességű nem villamosított egyéb vasúti vonal. 1990. április óta nincs személyforgalom, vasútvonalon lebonyolódó teherforgalom sem jelentős.

A közúti balesetek száma országosan és régiós szinten folyamatosan csökkenő tendenciát mutatnak, amit a vezetéskultúra javulásának, közlekedésbiztonsági fejlesztéseknek és a változó jogszabályi környezetnek tudhatunk be. Az imént leírt tendencia viszont nem érvényes sem Tamási járási, sem a települési adatokra.

22. ábra: Tamási közlekedési helyzete

Forrás: Google Maps

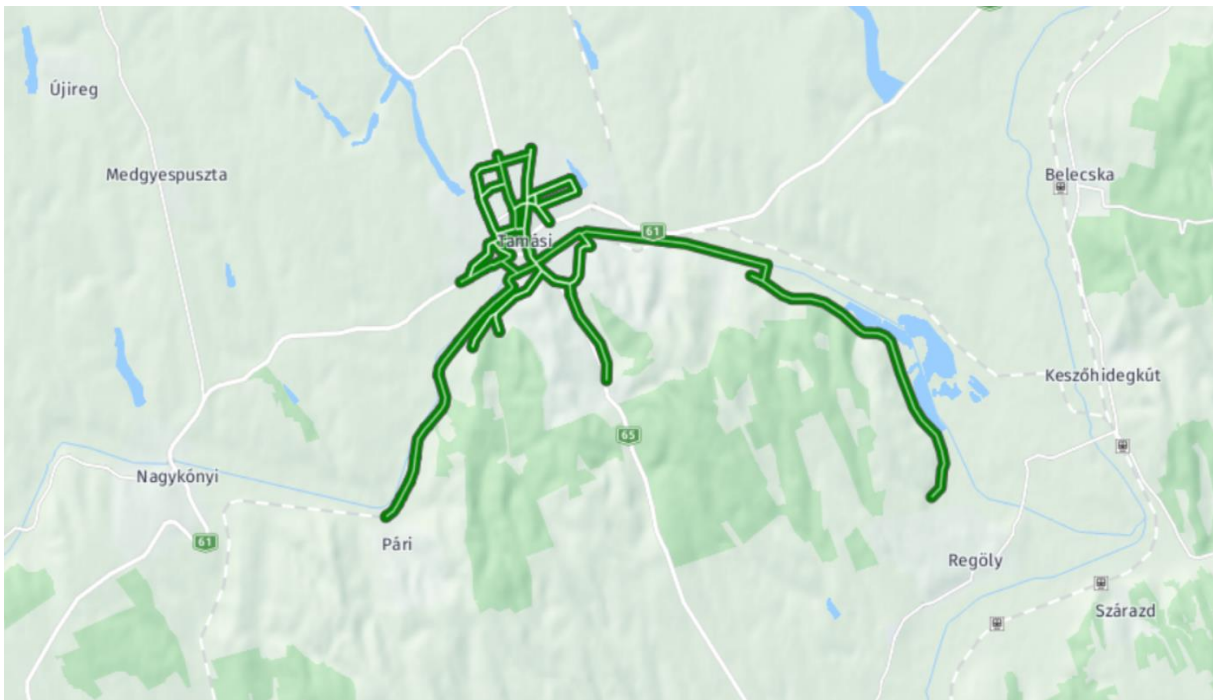
2.1.11.5. Kerékpáros és gyalogos közlekedés

Tamási közigazgatási területén a kerékpáros és gyalogos infrastruktúra kiépítettsége kedvező helyzetet tükröz. Az önkormányzata az elmúlt évek során több forrásból is fejlesztette kerékpárút hálózatát, illetve a gyalogos infrastruktúráját, tette ezt két cél érdekében. Elsődlegesen a munkába járás feltételeinek biztosítása érdekében, másodlagosan a turisztikai jelleg dominált a kialakításban, hogy a városban található turisztikai attrakciók, kiemelten a fürdő elérhető legyen, illetve a környező települések elérése a városon kívüli kisebb-nagyobb kerékpártúrák szervezésével. A végrehajtott fejlesztéseknek köszönhetően a várost átszelő 61-es főút melletti területek egy része, valamint az északi településrész (lakóövezet és iparterület) sikeresen bekapcsolódott a kerékpáros közlekedés hálózatába, így mára gyakorlatilag a település egésze kerékpárral biztonságban közlekedhető (23. ábra).

A települési kerékpáros infrastruktúra mellett ugyanakkor Tamási a szomszédos településekkel is rendelkezik kiépített hálózati kapcsolattal, mely az alábbi elemekből áll:

- Tamási–Pári kerékpárút: távlati Dombóvár–Tamási–Felsőnyék térségi kerékpárút kiépült szakasza, mely a Tamási–Pári egykori vasútvonalra épült 2009-ben
- Tamási–Regöly kerékpárút: távlat Törökkoppány–Tamási–Tengelic térségi kerékpárút Tamási környéki kiépült szakasza
- A Tolna megyei területrendezési tervben szerepel a nemzetgazdasági szempontból kiemelt Siófok – Tamási - Pécs térségi kerékpárútvonal tolna megyei szakasza, a Siófok – Tamási szakasz tervezése folyamatban van

23. ábra: Kerékpáros infrastruktúra Tamási területén és a város környezetében

Forrás: KENYI

2.1.11.6. Parkolás

Tamási közigazgatási területén a parkolási rendszer működtetéséért a Tamási Szolgáltató Kft. felelős. A díjfizetési kötelezettség alá tartozó várakozási területek, parkolók száma az alábbiak szerint alakul:

1. Spar üzletház környezete 37 db
2. Kormányhivatal előtti terület 24 db
3. Kormányhivatal-Dám üzletház közötti terület 25 db
4. Dám üzletház Szabadság utca felőli oldalán található terület 12 db
5. Dám üzletház Bezerédj utca oldalán található terület 15 db
6. Kossuth Lajos tér 79 db

Várakozási díj mértéke:

- az 1-5. számú fizető parkolóhelyek esetében: járművenként és óránként: első óra ingyenes (az ingyenes parkolójegy megváltásával), azt követően óránként 240,- Ft
- a 6. számú fizető parkolóhelyek esetében: járművenként és óránként 240,- Ft

A településen létesített parkolóhelyek kiszolgálják a helyi igényeket, hiány csak a reggeli és délutáni csúcsidezőszakba fordul elő. A családi házas, illetve ipari területeken a parkolás telken belül megoldott.

2.1.12. Közművesítés

2.1.12.2. Vízközművek

2.1.12.2.1. Vízgazdálkodás és vízellátás

Tamási közigazgatási területén összesen 65,2 km ivóvízvezeték hálózat húzódik, mely az összes települési háztartás (3783 lakás) számára biztosít napi ivóvízellátást. Az egy lakosra jutó éves háztartási ivóvízfogyasztás 2019-ben nagyságrendileg 32 ezer m³-t tett ki, mely hozzávetőlegesen megfelel a 35,7 ezer m³-es hazai átlagnak. Időbeliségét tekintve a teljes városi ivóvízfogyasztás nem mutat jelentős eltéréseket, így 10 éves távlatban Tamási vízfogyasztása alapvetően közel azonos szinten mozgott (24. ábra).

A vízvezeték hálózat kiépítésre került több külterületi részen 2021-2022. évben (Adorjánújtelep, Kosba-Tuskós-Újvárhegy, valamint megvalósul Öreghenye és Adorjánpuszta vízellátása is).

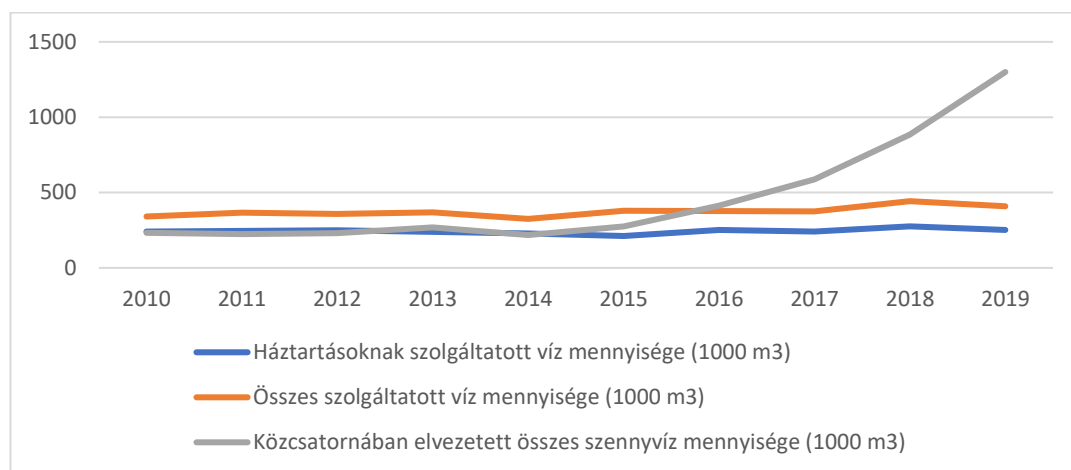
2.1.12.2.2. Szennyvízelvezetés

A városi szennyvízkezelés tekintetében pozitívként elmondható, hogy egy 2014-2015-ben uniós források felhasználásával megvalósított KEOP projektnek (13,8 km gerincvezeték kiépítése, 782 db bekötés kialakítása, köszönhetően a közcatornában elvezetett szennyvíz mennyisége hat és félszeresére, a szennyvízhálózatba becsatornázott lakosok aránya pedig 56,7 százalékról – 82,6 százalékos hazai átlag fölé – 83,8 százalékra emelkedett. A helyi szennyvíztelep kapacitásának kiépítettsége 3.150 m³/d.

A Tamási-Pári-Nagykónyi szennyvízaggglomeráció létrejött, a szennyvíztelep felújítása és a két település szennyvízhálózatának kiépítése, Tamásiba bekötése tervezése és megvalósítása folyamatban van.

A szennyvízhálózat kis mértékben Tamási városában is növekedni fog, főként külterületeket érinti a hálózat építése.

24. ábra: A Tamásiban szolgáltatott víz és elvezetett szennyvíz mennyisége

Forrás: KSH

2.1.12.2.3. Csapadékvíz elvezetés, felszíni vízrendezés

A városban a vízelvezetés jellemzően nyílt árkos rendszerű, csupán a városközpontban található zárt csapadékelvezető rendszer. A csapadékvizek befogadói a Koppány patak, illetve a kisebb helyi patakok és árkok. A környékbeli szőlőhegyek a vízelvezetés megoldatlansága miatt erózióknak fokozottan kitéttek.

2.1.12.3. Energia

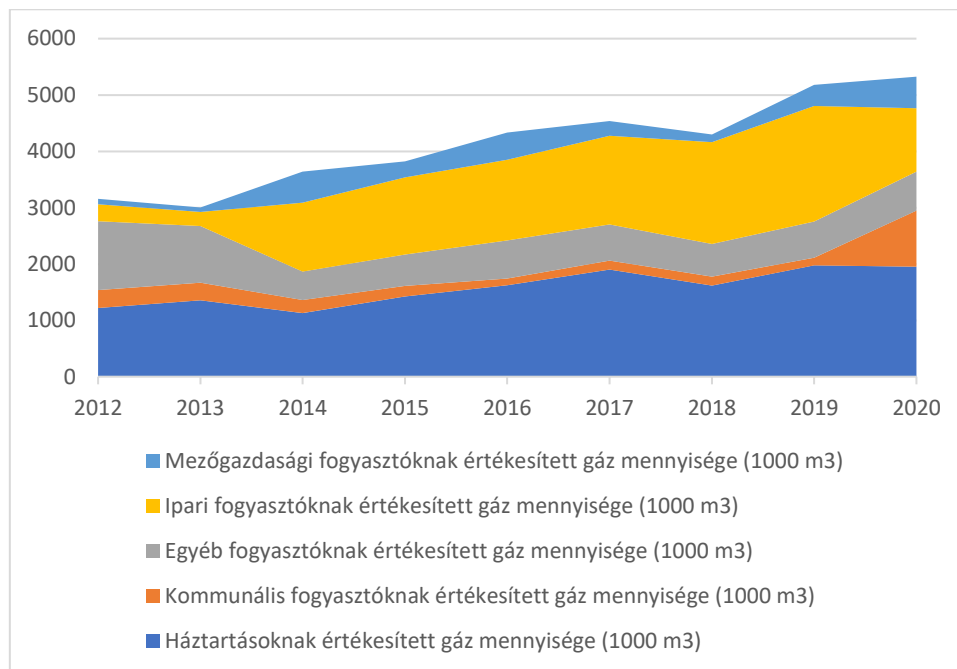
2.1.12.3.1. Energiagazdálkodás és energiaellátás (villamos energia, közvilágítás, gázellátás, távhőellátás és más ellátórendszerek)

Földgázellátás

Tamási földgázellátását helyi szinten egy 80 km hosszúságú csőhálózat biztosítja. Negatív tény azonban, hogy a közművesített földgázellátás a háztartásoknak csupán 45 százalékában érhető el, mely messze alulmúlja a 73 százalékos hazai átlagot. Vagyis Tamásiban a háztartások többsége nem részesül hálózati földgázellátásban, így számos – főként energiaszegénység által sújtott – lakosnak ezirányú szükségleteit alternatív megoldások segítségével szükséges fedeznie. A földgázfogyasztás volumenét illetően megállapítható, hogy 2020-ban Tamásiban összesen 5,45 millió m³ gázfogyasztást regisztráltak, mely 2012-höz képest 40 százalékos növekedést mutat (25. ábra). A fogyasztás növekményét azonban a lakossági fogyasztás helyett elsősorban az ipari és kommunális fogyasztók

megnövekedett igényei eredményezték. Így miközben a lakossági fogyasztók számarányukat tekintve a teljes földgázfelhasználói kör 91 százalékát lefedik (1752 fogyasztó), addig a 2020-as fogyasztás volumenéből mindössze 36 százalékkal részesültek, mely egyértelműen jelzi a város lakosságának elmaradott színvonalú lakossági földgázszolgáltatási helyzetét.

25. ábra: A Tamásiban szolgáltatott földgáz megoszlása az egyes felhasználók között

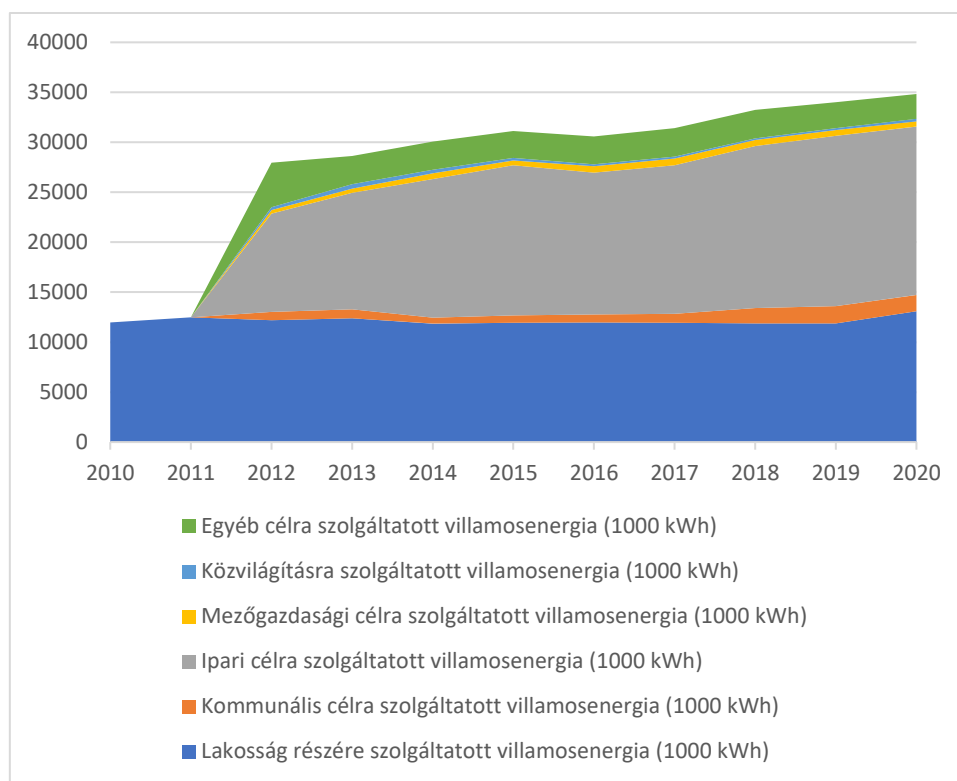

Forrás: KSH

Villamos energia

Tamási villamosenergetikai infrastruktúrája összesen 110,5 km kiefeszültségű hálózatot foglal magába, mely 2020-ban összesen 34,8 millió kWh áramot szolgáltatott a különböző típusú felhasználók számára, mely 2012-höz képest közel 30 százalékos fogyasztásnövekménynek minősül, mely az ipari áramfelhasználás fokozódó igényeivel magyarázható (26. ábra). A földgázellátáshoz hasonlóan a lakossági szféra részesedése az áramfogyasztás volumenéből szintén alacsonyabb szintű, a 2020-ban felhasznált árammennyiségnek összesen 38 százalékát teszi ki. A lakossági fogyasztók (4706 fogyasztó) száma azonban a teljes felhasználói körön belül 88 százalékos részarányt ér el, mely a 3783 egységből álló városi lakásállomány áramellátását közel teljes mértékben fedezi. Így a földgázellátással szemben Tamásiban a lakosság áramellátása széleskörben biztosított.

26. ábra: A Tamásiban szolgáltatott áram megoszlása az egyes felhasználók között

Forrás: KSH

2.1.12.3.2. Megújuló energiaforrások alkalmazása, a környezettudatos energiagazdálkodás lehetőségei

A hazai energetikai törekvések homlokterében alapvetően két fontos fejlesztési törekvés, a paksi atomerőmű bővítése, valamint a megújuló energiaforrások szélesebb körű és hatékonyabb kiaknázásának elősegítése jelenik meg. Ahogy a Nemzeti Energiastratégia 2030, illetve az ehhez szorosan kapcsolódó Megújuló Energia Hasznosítási Cselekvési Terv dokumentumok hangsúlyozzák, a megújuló energiaforrások jövőbeli fokozott hasznosításában a kapcsoltan termelő biogáz és biomassza erőművek, a geotermikus energia-hasznosítás, illetve a napenergia alapú hő- és villamos energia előállítás fog preferenciát élvezni. Mindezzel összefüggésben – a nemzeti fejlesztési célokkal összhangban – Tamási esetében is kiemelt fókusz szükséges fordítani a megújuló energiaforrások hasznosítására, mely a következő években induló fejlesztési projektek számára is követendő irányt szab.

Tamásiban az aktuális körülmények figyelembevételével az egyes típusú megújuló energiaforrások hasznosíthatóságát az alábbiakban összegezhettük:

Szélerenergia

A meteorológiai adatok és mérések alapján rögzítették a hasznosítás lehetőségének területi vetületét. Tamási és térsége a szélerenergiát viszonylag kedvezően hasznosítható területen fekszik, a hasznosítási lehetősége adott. Szélerőmű létesítési szándékot azonban a település számára meghatározóbb szempontok alá kell vetni. A szélerőmű telepítése a település megjelenését, arculatát, látványát nem ronthatja, a település fejlődését biztosító távlati céljait nem korlátozhatja.

Napenergia

Tamási területén éves szinten a hasznosítható napsütéses órák száma nagyságrendileg 2000–2100 órára tehető. Hasznosítás lehetősége elsősorban napkollektorokkal termikus célú energiaellátásra,

napelemmel pedig villamosenergia termelésre technológiailag már könnyen biztosítható. A vizsgálatok szerint a napenergia hasznosításának helyi jelentősége – akárcsak az ország más területein – illetve az intézményi és lakossági felhasználásának potenciálja és népszerűsége folyamatosan növekszik. Mindezt bizonyítja, hogy a Magyar Energetikai és Közmű-szabályozási Hivatal kimutatásai szerint Tamásiban 2016-ban összesen 25 háztartás esetében beszélhettünk napelem (háztartási méretű kiserőmű – HMKE) telepítéséről, melyek együttes kapacitása 190,53 kW-ot tett ki. A HMKE-k terjedésének következményében azonban 2021-re Tamásiban már 149 háztartásban található napelem, az együttes kapacitás városi szinten pedig 1277,8 kW-os szintet ért el.

Említésre méltó, hogy a száz darabot meghaladja már a napelemes kandeláberek száma, amelyek a város több közterületén kerültek kihelyezésre.

A közintézmények szinte kivétel nélkül rendelkeznek napelemes kiserőművekkel.

Geotermikus energia

A föld belső hőjéből, valamint az általa fűtött termálvízből geotermikus energia hasznosítható, mely Tamási területén – a helyben lévő termálkútnak köszönhetően – kiemelt energiatermelési potenciállal rendelkezik. A földhőből hőszivattyúval kitermelt hőenergia közvetlenül fűtésre, használati melegvíz előállítására hasznosítható, geotermikus erőmű segítségével pedig villamosenergia termelésre is alkalmas.

Mindezt kihasználva, Tamási Város Önkormányzata biomassza fűtőművel kiegészített, 17 hőközponttal működő geotermikus fűtési rendszert hozott létre a városi közintézmények fűtésének biztosítása érdekében (a 4,7 km hosszú geotermikus fűtőrendszer 900 m mélységből, 48 Celsius fokos termálvizet hoz felszínre, 75,5 m³/h megengedett kitermelési kapacitás mellett, mely a közintézmények fűtési szükségletét nagymértékben fedezi). Ugyanilyen fejlesztésként értékelhető a 2011 tavaszán átadott új termálfürdő megépítése, melynek épületében a fűtést termálvíz biztosítja. Következésképpen kijelenthető, hogy a geotermikus energia hasznosításában Tamási országos összehasonlításban is kifejezetten kedvező pozíciókkal rendelkezik.

Tervezett egy geotermikus erőmű kialakítása, amely a város villamos energia igényének előállítását lenne hivatott segíteni, kiegészíteni.

Biomassza-biogáz

Biomassza-biogáz előállítására – a különböző agrár és erdészeti tevékenység melléktermékeinek köszönhetően – az ország területén mindenhol, így Tamásiban is van lehetőség, habár a biomassza égetésével keletkezett CO₂ miatt a megújuló energiaforrások között ez számít a legkevésbé környezetbarátnak. A biomassza-alapú energiatermelés ennek ellenére helyi szempontok mentén rugalmasan alakítható, de egy ilyen létesítmény telepítése csak olyan környezetben célszerű, ahol a környezetterhelés növekedése felvállalható (pl. a település határában lévő iparterületen).

2.1.12.3.3. Az önkormányzati intézmények energiahatékonysági értékelése

Mint ahogy arra a 2.1.8.7. alfejezetben kitértünk, az önkormányzat lehetőségeihez mérten igyekszik a lehető legtöbb beruházást megvalósítani a közintézmények energiahatékonysági fejlesztése érdekében. A 2013-ban befejezett geotermikus közműfejlesztésnek köszönhetően a településen olyan távfűtési rendszer épült ki, amely 13 közintézmény fűtésének biztosításával jelentős mértékben váltja ki az önkormányzat kezelésében lévő középületek fűtési gázigényét és ezzel komoly anyagi erőforrásokat szabadít fel más területek finanszírozására. Az éves megtakarított gázenergia közel 16.000 GJ, ugyanakkor évi 575 tonnával kevesebb üvegház hatást okozó széndioxid jut a légkörbe, ezzel is hozzájárulva szűkebb és tágabb természeti környezetünk védelméhez. A rendszer lelke a városi kemping területén létesített új 1000 m talpmélységű termálkút, melynek vizét kezelés után hőszigetelt távvezetéken keresztül juttatjuk el a kazánházakban kialakított hőközpontokhoz. A lehűlt víz visszavezetésre kerül a fürdő területére és a termelő kúttól jelentős távolságban 750 m mélységbe a földbe visszacsatoljuk. Ezzel a vízkészlet sem károsodik. A megvalósítással olyan távfűtési rendszer

épült ki, amely jelentős mértékben kiváltja az Önkormányzat kezelésében lévő középületek fűtési gázigényét és ezzel komoly anyagi erőforrásokat szabadít fel más területek finanszírozására. A rendszer lelke a városi kemping területén létesített új 1000 m talpmélységű termálkút, melynek vizét kezelés után hőszigetelt távvezetéken keresztül juttatjuk el a kazánházakban kialakított hőközpontokhoz.

Ezt követően, a 2014-2020-as uniós költségvetési ciklus forrásaiból (TOP) az önkormányzat nagyságrendileg 255 millió forint összértékű beruházásokat valósított meg, melyek az alábbi fejlesztése eredményeket foglalták magukba:

- Tamási Polgármesteri Hivatala és a Városi Könyvtár villamosenergia igényének napelemes biztosítása;
- az önkormányzati épületek, középületek, közcélú létesítmények hőenergiaigényének biomasszával történő fedezése;
- települési klímastratégia kidolgozása.

2.1.12.4. Elektronikus hírközlés (vezetékes elektronikus hálózat, vezeték nélküli hírközlési építmények)

Tamási egész belterületének vezetékes távközlési hálózatát az 1990-es évek közepén a Magyar Telekom Távközlési Nyrt. jogelődje építette ki. A pécsi szekunderközpontozathoz tartozó szekszárdi primer körzet alközpontja a település vezetékes távközlési hálózatának bázisa. Tamási a 74-es körzetszámon csatlakozik az országos, illetve nemzetközi távhívó hálózathoz. Jelenleg 1677 egyéni lakásfővonal üzemel, de ez a jelenlegi lakásállomány figyelembevételével csak 45 százalékos ellátottságot jelent. Ugyanakkor az ellátottság teljes körűnek tekinthető, mivel valamennyi vezetékes távközlési igény kielégített (az ellátottság korábban jelentősebb volt, jelenleg a mobiltelefon rendszerek elterjedésének hatására a vezetékes távközlési igények száma csökkent). A településen belüli vezetékes távközlési hálózat föld feletti elhelyezésű, a település nagyobb területi hányadán jellemzően külön oszlopokra szerelten épült. A Telekom mellett a TARR Kft a legnagyobb vezetékes szolgáltató.

A vezetékes szolgáltatást a vezeték nélküli szolgáltatók egészítik ki. A megfelelő vételi lehetőség biztosításához szükséges antennák – részben településen belül, részben a környező településeken – elhelyezésre kerültek, azokat a Yettel Zrt., a Magyar Telekom Távközlési Nyrt. és a Vodafone Magyarország Mobil Távközlési Zrt. építette, üzemelteti. A mobil telefonok vételi lehetőségei jók a meglévő három átjátszó jóvoltából. Jelenleg az ágazat által vezeték nélküli elektronikus hírközlési szolgáltatóként a térségben több szolgáltatót tartanak nyilván. Természetesen ezek bár rendelkezésre állnak, nem biztos, hogy igénybe veszik szolgáltatásukat. Ezek szolgáltatásukat a meglévő antennákon keresztül biztosítják. A vezeték nélküli szolgáltatások is az infokommunikációban széles körűen hasznosíthatóak, jelentős szerepet tölt be a távközlési szerepén kívül az interneten keresztül nyújtható szolgáltatások igénybevételében. Mindezt jól tükrözi, hogy Tamásiban az internetelőfizetések száma a 2012-ben regisztrált 1964 előfizetésről 2020-ra 2606 előfizetésre emelkedett.

2.1.13. Környezetvédelem és településüzemeltetés

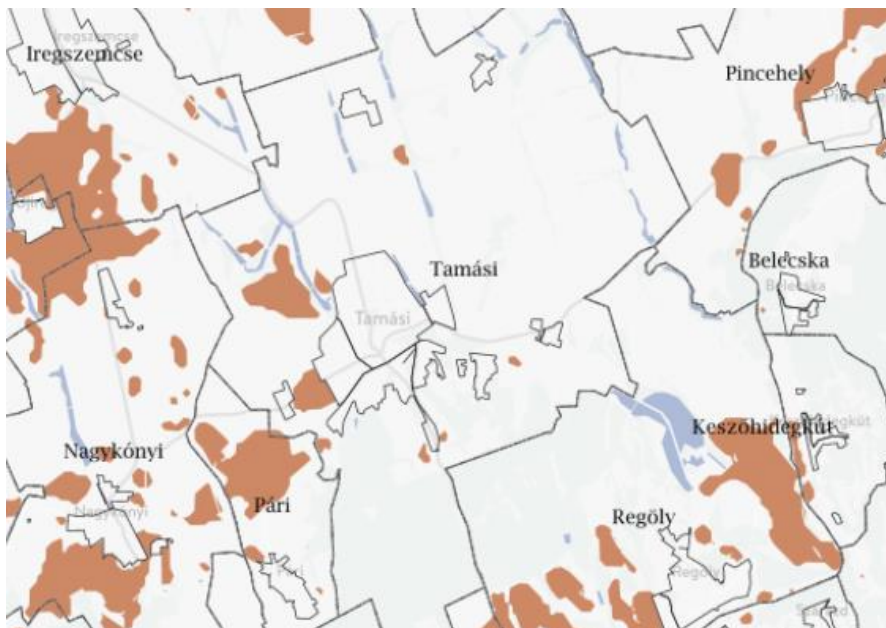
2.1.13.2. Talaj

A talajvédelmi szempontok tekintetében a mezőgazdasági hasznosítás kiemelt fontossággal rendelkezik. Ebben a viszonylatban a mezőgazdasági művelés számára megtartandó „kiváló termőhelyi adottságú szántóterületeket” és a „jó termőhelyi adottságú szántóterületeket” a területrendezési tervek határolják le. Ilyen besorolásba eső területeket OTRT Tamási közigazgatási határainak környezetében is azonosít. A területrendezési tervek által kiváló termőhelyi adottságú területnek nyilvánított földrészletek Tamási városának belterületétől nyugatra, Tamási és Pári között találhatók (27. ábra).

Talajvédelmi szempontból hangsúlyozandó, hogy a Tamásihoz tartozó területeken is vannak nyilvántartott nitrátérzékeny területi blokkok, melyek esetében kötelezően be kell tartani a vonatkozó

rendeletek kötelező előírásait. Mindemellett Tamásiban a Magyar Bányászati és Földtani Hivatal Országos Felszínmozgás Katasztere szerint felszínmozgással érintett erodálódó terület is található.

27. ábra: Kiváló termőhelyi adottságú számtok területe Tamási környékén (barna színnel jelölve)

Forrás: OTrT

2.1.13.3. Felszíni és a felszín alatti vizek

A város legjelentősebb felszíni vízfolyása a Koppány-patak, melynek hossza mintegy 56 km, átlagos vízhozama Tamásinál 0,84 m³/s volumenű. A vízgyűjtője kelet–nyugati fekvésű, területe Tamási környékén 43 hektárt ölel fel. A patak déli oldalát meredek lejtésű, erdős területek és nagy esésű mellékpatakok szegélyezik, míg az északi oldalon lankás dombok és termőterületek találhatók.

A patak vize közepes szerves-anyagtartalom mellett kedvező oxigénháztartással bír. A foszforformák, valamint a nitrit-N nagy mennyisége a patak felső szakaszán mért szennyező hatásokat jelzi (tápanyagháztartás: V. osztály). A biológiai produkció tűrhető nagyságú, a patak mikrobiológiai mutatók tekintetében szennyezettnek minősül. A patakot szennyező források a város területén: a települési csapadékvíz, a kommunális szennyvíz, a termálfürdő lefolyó vize és az ipari vizek (61. számú főút benzinkútja). A felszíni vizekben kimutatható szennyezések ellenére az OTrT Tamásit egyáltalán nem sorolja be az országos vízminőség-védelmi terület övezetébe.

A Közép-dunántúli Vízügyi Igazgatóság értékelése szerint a Koppány-patak felső szakaszán – különösen a nyári időszakban – okoz jelentős problémát a balatonlellel szennyvíztisztító telep tisztított szennyvíz bevezetése. Az időszakosan fellépő terheléstöbblet (idegenforgalom) a telep hidraulikai és biológiai kapacitását is meghaladja, ami így egy kisvízfolyásban okoz jelentős terhelést. Szintén az alegységen és szintén a Koppányt terheli Tamási szennyvíztisztító telepe is, ahol az (előtisztított) ipari kibocsátás miatt több esetben is vízminőségi káreseményt okozott a telepről elfolyó víz. A telep fejlesztése tervben van. A fenti kiemelt esetek mellett általánosságban elmondható, hogy a Duna részvízgyűjtő területén sok kisvízfolyást hasonlóan érint a probléma.

A város közigazgatási határain belül – nagyságrendileg 190 ha területen – több, eltérő nagyságú halastó, illetve halastó-rendszer található, amelyek magántulajdonban vannak, melyeket alapvetően a Tamásitól észak–északnyugati irányban eredő felszíni vízfolyások befogadására alakították ki. Túlfolyóvizüket (a Gonozdi-, Szentmártoni- és a Cseringáti-patakokon keresztül) a Koppány-patak fogadja be.

A felszín alatti vizeket a művelésben tartott területeken mezőgazdasági eredetű negatív hatások érik. A mezőgazdasági termelésből adódó terhelés mellett a felszíni és felszín alatti vizek legfőbb szennyezői a szikkasztott és elszivárgó szennyvizek, a szeméttelep elszivárgó vizei, a mezőgazdaságban használt kémiai anyagok, illetve a nagyobb állattartó telepek nem megfelelő trágyatárolói. Mindebből kifolyólag Tamási a 27/2004. (XII. 25.) KvVM rendelet alapján a felszín alatti víz állapotának szempontjából érzékeny felszín alatti vízminőség-védelmi területen levő településnek minősül.

A mérési eredmények alapján általánosságban elmondható, hogy a talajvíz a patakok völgyében 90–120 cm, a kissé magasabban elhelyezkedő hátságokon 120–180 cm, a lankákon 4 méter, míg a dombtetőkön 20–30 méter körüli mélységből nyerhető ki. A talajvízminták vizsgálatai szerint a különböző rétegekben található talajvíz nagy mennyiségben tartalmaz sót, kedvezőtlen összetételben. Sok, mintegy 25 százalék a nátrium-só, amely NaHCO_3 alakban van jelen.

Mindannak ellenére, hogy a település ivóvízellátását a korábbi évtizedekben ásott és artézi kutak biztosították, napjainkra – az ivóvízhálózat belterületi kiépítettsége miatt – az ásott kutak alkalmazása csak a külterületeken fordul elő, míg az artézi kutakból is csupán egy funkcionál (Csokonai u.). Tamási lakossági és ipari ivóvíz ellátását jelenleg összesen 16 db mélyfúratú kút biztosítja, melyeket a DRV üzemeltet. Az ivóvíz minőségében problémát jelent a nitrifikáció és a kissé vasas minőség.

A városban működő Ability Termálfürdő fürdő vízbázisát az 1968-ban megfúrt I. számú termálkút jelenti. A víz alacsony keménységű, alkáli-hidrogénkarbonátos, kloridos jellegű, gázos hévíz. A kútban az évek folyamán a vízszint süllyedt, a vízadó réteg energiája csökkent, bár a kifolyó víz hőmérséklete nem változott. Ennek ellenére a kút még rendszeres üzemelésre alkalmas, de a víz utánpótlási adottságai korlátozottak, ennek növelésére műszaki beavatkozás szükséges.

A 2015-ben megvalósított csatornahálózat-fejlesztésnek köszönhetően a felszín alatti vizek kitettsége jelentős mértékben csökken a kommunális szennyvízzel szemben. A fejlesztés révén 13.831 folyóméter gerincvezeték épül ki (11 268 folyóméter gravitációs és 2563 folyóméter nyomóvezeték), 782 db bekötéssel, így az egységnyi belterületi gerincvezeték hossza jutó ellátandó lakosok száma 143 fő/km valamint a csatlakozó lakások száma nagyságrendileg 57 db/km szintre növekedett. Mindez a becsatornázott lakosság arányát nagyságrendileg a korábbi 55 százalékról 90 százalék környékére emelte, mely a városi szennyvízkezelésben történelmi léptékváltásként értékelhető.

A Tamási-Pári-Nagykónyi szennyvízagglomeráció létrejött, a szennyvíztelep felújítása és a két település szennyvízhálózatának kiépítése, Tamásiba bekötése tervezése és megvalósítása folyamatban van.

A szennyvízhálózat kis mértékben Tamási városában is növekedni fog, főként külterületeket érinti a hálózat építése.

2.1.13.4. Levegőtisztaság és védelme

A levegőtisztaság-védelem a környezetvédelem egyik legfontosabb feladata. A légszennyezés közvetlenül hat az ember egészségére, egyben befolyásolja a környezet más elemeinek állapotát is. Az ipari termelés átrendeződésének, illetve a technológiai fejlődésnek köszönhetően az elmúlt évtizedek során jelentősen változott a légszennyező anyagok kibocsátásának mennyisége és jellege. Ennek köszönhetően Tamásiban nagymértékben csökkent a kén-dioxid, a szén-monoxid, a nagyméretű részecskéket tartalmazó szilárdanyag és az ipari eredetű nitrogén-oxid kibocsátás. Ugyanakkor a levegőminőség helyzetét szintén számottevően befolyásolja a jelenlegi gépjárműállomány átlag életkora, ami az évek múlásával csak emelkedett. A jelentős közúti közlekedésből származó légszennyezés elsősorban a 61. és a 65. sz. főút mentén okoz jelentős emissziós károkat.

A levegőszennyezettség fő okozói Tamásiban:

- közúti közlekedés;
- fűtés;
- egyes ipari, szolgáltató és mezőgazdasági üzemek levegőszennyezése;
- mezőgazdasági művelés por-terhelése;

- egyes állattartó telepek bűz-terhelése.

A város 2022 márciusában mért összesített szmog-indexe 34,3, mely „tűrhető” kategóriai besorolást jelent. A mérési eredmények szerint a domináns szennyezőanyag a szállópor (PM10), melynek koncentrációja 55 százalék körül alakul. Az NO₂ és az SO₂ koncentrációs szintje 3-5 százalék körüli szinten áll, mely teljes mértékben elfogadhatónak tekinthető. Következésképpen Tamási közigazgatási területén a levegő szennyezettsége az egészségügyi határérték alatt van. A szennyezettség jelenlegi szintje ugyanakkor hosszú távon már okozhat egészségügyi problémákat, de azok nagyságrendje még nem jelentős.

Tamásiban összesen 16 bejelentett légszennyező telephely (ún. pontforrás) működik, melyek közül a Signify Hungary Kft., Tamási-Hús Húsipari Kft. és a Le-Gyen Faipari Kft. szennyezőanyag kibocsátása szembeötlően magasabb a többinél. A légszennyező telephelyek sűrűsödése az északi városrészben figyelhető meg.

A fűtésből származó levegőszennyezés fajlagosan alacsony, mivel a városban a háztartások és az intézmények hőenergia szükségletüket jellemzően a vezetékes hálózatról, ill. megújuló energiaforrásokból (geotermikus és napenergia) fedezik.

Légszennyezettség szempontjából ökológiailag sérülékeny területnek (ahol szigorúbb légszennyezettségi határértékek betartása indokolt) tekinthetők az ökológiai hálózat magterületei és a Natura 2000 területek.

2.1.13.5. Zaj- és rezgésterhelés

Tamási települési környezetét elsősorban a közúti közlekedésből eredő zaj- és rezgésbocsátás terheli, valamint lokálisan a zajterheléshez egyes ipari és mezőgazdasági üzemek is hozzájárulnak korlátozott mértékben. Ennek megfelelően a város jelenlegi zajterhelése csak az időszaki zajforrások eseti előfordulásából ered, mely elsősorban a főútvonalak menti területeket jellemzi a forgalmasabb órák során.

2.1.13.6. Sugárzás védelem

A természetes háttérsugárzás mértéke Magyarországon 50-180 nSv/óra körül ingadozik. Tamásiban a sugárzás mértéke 70-80 nSv/h környékén mozog, mely országosan is átlagosnak mondható. Magyarország területén alapvetően négy féle módon jöhet létre radioaktív szennyeződés:

- úrbaleset;
- külföldi atomreaktor balesete;
- szállítással kapcsolatos baleset;
- hazai atomreaktor balesete.

Az úrbaleset és a szállításból származó baleset következtében fellépő sugárszennyezés valószínűsége elhanyagolható. Tamási szempontjából a potenciálisan veszélyes nukleáris létesítmények közül a Paksi Atomerőmű jelenti a legnagyobb veszélyt, tekintettel arra, hogy a város a Paksi Atomerőmű 80 km-es veszélyeztetettségi zónáján belül fekszik.

2.1.13.7. Hulladékkezelés

A 2017. december 20-án kötött közszolgáltatási szerződés értelmében Tamási közigazgatási területén a hulladékkezelési, hulladékszállítási feladatokat a VERTIKÁL Közszolgáltató Nonprofit Zrt. látja el. A szerződés értelmében a közszolgáltató biztosítja a lakossági település szilárd hulladék rendszeres begyűjtését, elszállítását és ártalmatlanítását, továbbá üzemelteti az önkormányzat hulladékudvarát. A kommunális hulladék szállítása heti egy alkalommal történik, de a város egyes területein a szolgáltató heti két hulladékszállítást is végez. A szelektíven gyűjtött hulladék 2 hetente, a zöld hulladék havonta egyszer (februárban és decemberben nincs ez a szolgáltatás) kerül elszállításra.

Az önkormányzat hulladékudvarában ingyenesen, korlátozás nélkül elhelyezhető lakossági szelektív hulladék, biológiailag lebomló zöld hulladék, lom hulladék, papír hulladék, építési törmelék (beton, cserép kerámia téglák és ennek keveréke) csomagolási műanyag hulladék, karton és papír hulladék, nem szétbontott elektronikai hulladék (pl. TV, háztartásban előforduló elektromos eszközök), festék és festék maradék, személyautó gumi (évi 8-10 db / ingatlan), fém hulladék, permetezőszer maradék nem ipari mennyiségben. A hulladékudvarba beszállított hulladékot a lakosoknak kell elhelyezni a telepvezető irányítása alapján a megfelelő konténerbe.

2.1.13.8. Vizuális környezetterhelés

Vizuális környezetterhelésről olyan esetben beszélhetünk, amikor bizonyos épített, vagy emberi beavatkozás hatására létrejött tájelemek látványa zavarólag hat közvetlen, vagy tágabb környezetükre. Gyárkémények, hírközlési tornyok, magasházak, víztornyok, bányák hatása távolabbról is érzékelhető, míg a közművezetékek, és nagyméretű földművek döntően közvetlen környezetükben zavaróak.

Tamási esetében jelentős vizuális (főként gazdasági eredetű) szennyező elemről nem beszélhetünk. A város közigazgatási területén lévő szegregátumok (Kosba, Buda, Öreghenye) ugyanakkor kedvezőtlen hatást gyakorolnak az igényes városképi megjelenésre.

2.1.13.9. Árvízvédelem

Az árvíz elleni védekezés sokrétű feladat: nemcsak a közvetlen vízkárelhárítást jelenti, hanem a védművek folyamatos fenntartását és fejlesztését, továbbá a megfelelő vízkormányzást is. Az árvízvédekezés a főművek mentén állami feladat.

A dombvidéki területek a legideálisabb térséget nyújtják a völgyzárógátas tavak kialakításához, ennek megfelelően a legtöbb mellékvízfolyáson komolyabb törendszerek találhatók, nem csak a Kapos, hanem a Koppány-patak vízgyűjtőjén is, melyek kiváló árvízcsúcscsökkentő tározók. Éppen ezért a Koppány mellett elhelyezkedő Tamási árvízvédelmi szempontból biztonságos településnek minősül, habár masszívabb esőzések esetén a belvizesedés, illetve felduzzad vízelvezető árkok jelentős problémaforrássá válhatnak, mint ahogy az a 2010-es árvíz idején is történt.

A Koppány patak medre jelentősen feliszapolódott, illetve fás szárú növényekkel erősen benőtt, az utolsó kotrási munkálatok 1965-ben történtek, ugyan a vízügyi igazgatóság feladatkörébe tartozik, de nagyon indokolt a növényirtási és mederkotrási munkálatok elvégzése.

2.1.13.10. Fennálló környezetvédelmi konfliktusok, problémák

Az utóbbi évek tapasztalatai alapján az egyes emberi tevékenységek és szennyező források a város környezeti elemeire az alábbi káros hatásokat gyakorolják:

- Közlekedés:
 - a forgalomból eredően a gépkocsik által kibocsátott kipufogógázoknak a levegőminőségre gyakorolt hatása és a zajterhelés a legfontosabb környezeti hatás;
 - a légszennyező anyagok kibocsátása az utak menti zöldterületekre is kedvezőtlen hatással van, ezért az ide kerülő növények megválasztása is fontos; a gépjárműveket kiszolgáló töltőállomások üzemanyagtartályai potenciális veszélyt jelentenek a környezetre, valamint az itt és a szervizekben keletkező veszélyes hulladékok terhelik a környezetet;
- Ipar, kereskedelem:
 - a technológiai és a fűtésből eredő légszennyezőanyag kibocsátások, az ipari és kommunális szennyvizek, a tevékenység jellegétől függő hulladéktermelés és a zaj minősül környezetterhelő hatásúnak;
 - az ipari és kereskedelmi létesítmények nem megfelelő telepítése esetén a burkolt és beépített felületek a zöldterületek rovására kedvezőtlen mértékűek lehetnek;

- **Egészségügy:**
 - az egészségügyi intézményekben keletkező veszélyes hulladékok (gyógyszermaradékok, köztözszerke, egyszer használatos tűk stb.) jelentenek környezetterhelő hatást;
- **Szennyvízkezelés:**
 - a szennyvíztisztítás során keletkező aeroszolok és a bűz terhelik a környezet levegőjét;
 - a tisztított szennyvíz a befogadó felszíni élővizet (Koppány patakot) terheli;
 - a szennyvíztisztítóban keletkező szennyvíziszap elhelyezése is terheli a talajt;
- **Mezőgazdaság:**
 - főleg a nagyüzemi növénytermesztés és állattenyésztés légszennyezéssel (bűz, porszennyezés stb.), a felszíni és felszín alatti vizek szennyezésével (vegyszermaradékok, hígrágya-kezelés stb.) jár;
 - jelentős a veszélyes hulladékok képződése (növényvédő szer maradékok és göngyölegek, állati tetemek, gépjárási hulladék);
- **Épített környezet:**
 - az ember élőhelye minden környezeti elemre terhelő hatást jelent: fűtési eredetű légszennyezés, szennyvízkezelés, talaj és vízszennyezés, zöldterületek igénybevétele, hulladékkezelés és zajkibocsátás;
 - a városszerkezet és a beépítési sajátosságok az átszellőzési viszonyokon keresztül a környezeti levegő minőségét jelentősen befolyásolják, ami az átgondolt és a környezet-egészségügyi szempontokat figyelembe vevő településtervezés fontosságát támasztja alá.

A város egyes környezetvédelmi problémáinak megoldása alapvetően az alábbi kérdéskörökbe sorolható:

- források kibocsátásainak csökkentése;
- a területek védelme, a környezetminőség megőrzése;
- a terület-, környezetminőségi célzatú fejlesztések;
- a környezeti problémák menedzselése.

2.1.14. Városi klíma

Tamási és környezetének éghajlatát kiegyenlített hőmérsékleti és csapadék-viszonyok jellemzik, igaz, az utóbbi évek során – a globális klimatikai változások hatására – az egyre fokozódó szélsőségesedés trendje is megfigyelhető volt (aszály, villámárvizek, fagykár). Az évi középhőmérséklet 10–11 °C. Az uralkodó szélirány észak-nyugati. Éghajlata mezőgazdasági szempontból kedvezőnek tekinthető.

A mezőgazdasági és az erdőgazdálkodási tevékenységek (az 1960-as évek erőszakos akácosítása és fenyősitése) miatt a természetes növénytakasúlsók napjainkra visszaszorultak, így azok csak néhány helyen, reliktszerűen maradtak fenn. A Némekér és Bikács települések között elterülő, egykor futóhomokos területek őrizték meg legérzékenyebbül és leglátványosabban az árvalányhajás homokpusztákat, ahol olyan ritka fajokat is találunk, amelyek a veszélyeztetett európai növények Vörös Listáján is szerepelnek. A terület vízraktartása is megváltozott, de helyenként még fellelhetőek lóp- és mocsárrétek, amelyek legnagyobb látványossága az ott előforduló 17 orchidea faj. A nedves réteken és a lóperdőkben sajátos és gazdag rovarvilág, valamint kételtű-, hulló- és madárfauna található.

Klímavédelmi szempontból a város területén az egyik legnagyobb problémát a külterületi mezőgazdasági üzemek, valamint a szorosan melléjük települt lakóterületek (Adorjánpuszta, Csollányos, Fornád, Kecsege, Leokádipuszta és Szemcsepuszta) megoldatlan környezeti problémái (bűz, por, zajterhelés, fertőzésveszély, szennyezésveszély) okozzák. Ebben a térségben a felszín alatti vizeket a jelenleg még művelésben tartott területeken mezőgazdasági eredetű terhelések érik. Mezőgazdasággal összefüggésben meghatározó a kertészeti és szántóföldi növénytermesztés. A

felszíni és felszín alatti vizek legfőbb szennyezői a szikkasztott és elszivárgó szennyvizek, a szeméttelp elszivárgó vizei, a mezőgazdaságban használt kémiai anyagok, illetve a nagy állattartó telepek nem megfelelő trágyatárolói.

Az összes légszennyezőanyag kibocsátása hullámzik, de alapvetően emelkedik, amit a széndioxid kibocsátás növekedése eredményezett. Tamásiban összesen 16 bejelentett légszennyező telephely (ún. pontforrás) található. A légszennyező telephelyek sűrűsödése a déli városrészben figyelhető meg. A közlekedésből származó levegőszennyezés a 61. és 65. sz. főút mentén okoz leginkább problémát. A fűtésből származó levegőszennyezés fajlagosan alacsony (de nem elhanyagolható), mivel a városban a háztartások és az intézmények hőenergia szükségletüket jellemzően a vezetékes hálózatról, vagy fatüzeléssel fedezik. Itt okoz jelentős problémát és környezeti terhelést, hogy a régi, rossz minőségű fa- és szénttüzelésű kazánok továbbra is számos háztartásban működnek, mely a város károsanyag kibocsátásában szignifikáns módon jelenik meg.

Tamási esetében a belterület központjában, a településközponti vegyes területeken, a József Attila lakótelepen, illetve az lpartelepen potenciálisan városi hősziget alakulhat ki. A települést keresztező 61. és 65. számú főút forgalomterhelése szintén kedvezőtlenül hat a terület hőháztartására. A várost a városközponttól déli irányban kettészelő Koppány-patak viszont a légáramlást segítő hideg folyosóként fejt ki jótékony hatását a városi klímára.

A városi klíma alakulása szempontjából is kedvezőtlen, hogy egyes zöldfelületi elemek nem alkotnak összefüggő rendszert, ezáltal kevésbé tudják a város zöldfelületei a levegőáramlást és az egyes városrészek átszellőzését segíteni. A közparkhiányos városrészekben a közterületi zöldfelületek részarányának növelése a burkolt felületek helyett, továbbá a homlokzati zöldfelületek és tetőtertek kialakítása elősegítené kedvezőbb városi mikroklima kialakulását.

A klímatudatos energetikai célú fejlesztések és a régi épületek energiahatékonysági korszerűsítése a városi fejlesztések homlokterébe került, de tudatos, koncepciózusan végiggondolt és a különböző szabályozási elemeken „végigvezetett” klímatudatos építészetről nem beszélhetünk egyelőre a város életében. Tamási már kialakult városszerkezetének átalakítása nem reális cél. A közösségi közlekedés egy része, valamint környezetbarát járművek támogatási rendszere nem települési hatáskör, ezért ilyen célú fejlesztési elképzeléseit csak korlátozott mértékben tudja érvényre juttatni. A térségi és települési kerékpáros kapcsolatok kialakításával elősegíthető a klímabarát közlekedés. Az emberek biztonságos és kijelölt kerékpáros útvonalon szívesebben közlekednek, inkább választják ezt az utazási formát.

A káros hatások mérséklése (mitigáció) és a klímaváltozás hatásaihoz való alkalmazkodás (adaptáció) érdekében javasolt intézkedések az alábbi, egymással szoros kapcsolatban lévő területek köré csoportosíthatók:

- klímabarát településszerkezet, területhasználat
- zöldfelületi rendszer
- klímatudatos építészeti megoldások
- klímabarát közlekedés
- energiagazdálkodás
- fenntartható vízgazdálkodás és települési kommunális infrastruktúra.

A klímavédelem terén azonosított kihívásokat, valamint ezek érintettségét Tamási Város Helyi Klímastratégiája az alábbiak szerint összegzi:

11. táblázat: Tamási Város Helyi Klímastratégiája által azonosított főbb kihívások

Kiemelt éghajlati problémakörök	Főbb hatások, elsődleges következmények	Főbb érintett hatásviselők	Érintettség
Árvíz általi veszélyeztetettség	visszatérő árvízi elöntések a folyók mentén	árvízveszélyes területen (magas árvízi kockázatú településen) élő népesség	
Belvíz általi veszélyeztetettség	tartós és visszatérő belvíz elöntések	belvízveszélyes területen (magas belvízi kockázatú településen) élő népesség	
Villámárvíz általi veszélyeztetettség	nagy mennyiségű lokális csapadék rövid idő alatti lehullása következtében a kisvízfolyásokon kialakuló árvizek	villámárvíz veszélyes területen (magas villámárvízi kockázatú településen) élő népesség	A város közigazgatási területe vízerózióknak erősen kitett terület, különösen a domboldalak szőlői és gyümölcsösei
Aszály általi veszélyeztetettség	agrárgazdasági terméskiesés (növénytermesztés)	növénytermesztő agrártevékenység (szántó, konyhakert, gyümölcsös, szőlő)	növénytermesztés területaránya megyei és országos átlaghoz képest is magasabb
Ivóvízbázisok veszélyeztetettsége	csökkenő vízkészletek és növekvő vízigény árvizek esetén kialakuló vízminőség-romlás	víziközmű infrastruktúra érzékeny ivóvízbázisról ellátott népesség	felszíni és felszín alatti vizek egyaránt sérülékenyek a település közigazgatási területén
Természeti értékek és természetes élőhelyek veszélyeztetettsége	biológiai sokféleség csökkenése, invazív fajok előretörése	Természeti értéket képviselő erdők, gyepek, legelők, nádasok, halastavak (természetes területek) élővilága	erdők, gyepek, legelők, nádasok, halastavak összesített területének aránya magasabb a megye területi arányához viszonyítva, kisebb területen Natura 2000
Erdők veszélyeztetettsége	„száraz erdő” spontán tüzek, rovarok okozta károk	erdők, cserjések	erdősült területek aránya az országos települési átlaghoz viszonyítva számottevően alacsonyabb
Hőhullámokra visszavezethető egészségügyi problémák	szív- érrendszeri tünetek, hőguta, kiszáradás	teljes lakosság, de leginkább idősebb (>65 éves) és kisgyermekkorú népesség	Tamási esetében a belterület központjában, a településközponti vegyes területeken, a József Attila lakótelepen, illetve az Ipartelepen várható városi hősziget kialakulása. A települést keresztező 61. és 65. számú forgalomterhelése szintén kedvezőtlenül hat a terület hőháztartására. Egyes zöldfelületi elemek nem alkotnak összefüggő rendszert, ezáltal kevésbé tudják a város zöldfelületei a levegőáramlást és az egyes városrészek átszellőzését segíteni.

Allergének, betegségterjesztő rovarok elterjedése	allergiás megbetegedések gyakoriságának növekedés	teljes lakosság, de különösen az allergiával küzdők	
Település levegőminősége	légzőszervi megbetegedések	teljes lakosság	főutak fokozott terhelése
Viharkár	homlokzati és tető károk, extrém csapadék okozta károk	lakóépületek, középületek, műemlékek	
Károk a közlekedési infrastruktúrában	utak megolvadása, felfagyása	az utakat használók; önkormányzat	
Turizmus veszélyeztetettsége	vízparti, téli és városlátogató desztinációk veszélyeztetettsége	turisták (kiemelten: vízparti, téli és városlátogató turizmus)	felszíni és felszín alatti vizekhez kapcsolódó turizmus

Forrás: Tamási Város Helyi Klímastratégiája

2.2. Területi lehatárolás

Egy-egy funkció szempontjából egy adott város eltérő nagyságú vonzáskörzettel rendelkezhet. Tamási funkcionális várostérségének meghatározásakor az FVS módszertani előírásoknak megfelelően arra fókuszáltunk, hogy azoknak a településeknek a körét azonosítsuk, amelyekre Tamási a legtöbb funkció szempontjából érdemi vonzóhatást gyakorol.

A város vonzáskörzetének megállapításához elsősorban a különböző, főként (köz)szolgáltatások által ellátandó települések körét, a járáson belül a szinte kizárólag Tamásiban elérhető szolgáltatásokat, illetve a 2011-es népszámlálás ingázási adatait vettük figyelembe. Mindezek alapján Tamási, mint járásszékhely, különböző funkciói révén a járás valamennyi településér vonzerőt gyakorol. Összességében kijelenthető, hogy Tamási, mint járásközpont, a járásban közigazgatási szempontból jelentős térszervező erővel bír, ezen felül az alap- és középfokú oktatás, az egészségügy és a foglalkoztatás területén is jelentős vonzó hatással rendelkezik.

A város különböző funkciójához kapcsolódó területi lehatárolásokat az alábbi táblázatban szemléltetjük:

12. táblázat: Területi lehatárolás ellátott funkciók szerint

tényező	város szerepe	települések köre	települések száma és/vagy felsorolása
A.) Köött	közigazgatási egység	járásközpont	Belecska, Diósberény, Dúzs, Értény, Felsőnyék, Fürge d, Gyönk, Hőgyész, Iregszemcse, Kalmaznó, Keszőhidegkút, Kisszékely, Koppányszántó, Mogyarkeszi, Mészla, Mucsi, Nagykónyi, Nagyszékely, Nagyszokoly, Ozora, Pári, Pincehely, Regöly, Simontornya, Szakadát, Szakály, Szárazd, Tamási, Tolnanémedi, Udvari, Újireg, Varsád
	közös önkormányzati hivatal léte	nem releváns	nem releváns
B.) Rugalmas	agglomerálódás	agglomerációs központ	2001-es népszámlálási adatokból kikövetkeztetett ingázási helyzetkép tekintetében megállapítható, hogy Tamási agglomerációs térsége, nagyságrendileg egy 25 km sugarú kört fed le, mely 9 települést érint. Az itteni lakosok elsősorban Tamási, mint járásközpont területén veszik igénybe az ott elérhető közigazgatási, kereskedelmi, egészségügyi, oktatási és kulturális szolgáltatásokat.

tényező	város szerepe	települések köre	települések száma és/vagy felsorolása
foglalkoztatás	vonzásközpont ¹	Tamási ingázási vonzása a környező településeken, a naponta más településre dolgozni járók helyben lakó foglalkoztatottakon belüli aránya alapján 50 százalék feletti. A 2011-es népszámlálási adatok alapján Tamási foglalkoztatási vonzáskörzetét 16 település alkotja.	Értény, Koppányszántó, Újireg, Nagykónyi, Pári, Fürged, Felsőnyék, Pincehely, Tolnanémedi, Keszőhidegkút, Udvari, Szárazd, Szakály, Dúzs, Varsád, Szakadát
funkcionális	szolgáltató központ	Tamási több mint 230 kiskereskedelmi üzlete széleskörű kínálatot biztosít a helyi és környékbeli lakosságnak, az alapszintű ellátáson felül is sok kiskereskedelmi funkció megtalálható: heti piac, bankfiókok, több szakáruház. Tamási egyúttal a legjobb ellátottsággal is büszkélkedhet, vagyis minden 36. lakosra jut egy üzlet. Az üzletek szempontjából Tamási számára nem jelent konkurenciát a járás egyetlen települése sem, hiszen a járáson belül messze a legnagyobb értékkel rendelkezik. A rangsorban a járásszékhely után követő Simontornya esetében a kiskereskedelmi üzletek száma alig haladja meg a hatvanat.	
	szolgáltatói hálózati központok (nem szükségszerűen)	Az alap- és középfokú egészségügyi ellátásban a járás településeinek csak kisebb része rendelkezik háziorvossal, gyógyszerházzal és járóbeteg-szakellátással együttesen (Tamási mellett Értény, Gyöngyös, Hőgyész, Irgszemcse, Nagykónyi, Pincehely és Simontornya). Tamási kórházzal nem (a járásban csak Pincehelyen van kórház), de mentőállomással rendelkezik, azaz a középfokú ellátás széleskörűnek mondható. Ezzel párhuzamosan az önkormányzat a Tamási és a Városkörnyéki Önkormányzatok Szociális Integrációs Központján keresztül a járás szociális ellátását is biztosítja.	Kalaznó, Diósberény, Értény, Fürged, Irgszemcse, Koppányszántó, Magyarkeszi, Mucsi, Regöly, Szakadát, Szakály, Újireg, Kalaznó, Hőgyész, Újireg, Felsőnyék, Nagyszokoly, Ozora, Nagykónyi, Dúzs, Keszőhidegkút, Pári
fejlesztési alapon	cél a térségi fejlesztéseket koordináló önkormányzat	Tamási városa közműellátási szempontból is központi szerepet játszik, a vízellátást, szennyvízelvezetést és -tisztítást is több környező településnek biztosítja. A	Koppányszántó, Értény, Nagykónyi, Újireg, Pári, Nagyszokoly,

¹ Javasolt forrás: KSH Munkaerőpiaci körzetek Magyarországon c. tanulmány (2017)

tényező	város szerepe	települések köre	települések száma és/vagy felsorolása
	(nem feltétlen, hiszen ágazatonként eltérő lehet a központ pl. szennyvízkezelés)	Dunántúli Regionális Vízmű (DRV) Zrt. Tamási Üzemeltetési Üzemvezetőség a járás húsz települését látja el ivóvízzel (sőt a járáson kívüli Pálfát és Somogydörögcsét is), ezek közül Tamásit és Simontornyát pedig szennyvízelvezetéssel is. A járás többi települése az Egyesült Regionális Önkormányzati Víziközmű (ERÖV) Zrt. Gyönki, illetve Hőgyészi Üzemigazgatóságához tartozik (1.1-8. ábra). Tamásiban a hulladékszállítást a Vertikál Közszolgáltató Nonprofit Kft. végzi. Tamási víziközmű-agglomerációja (a DRV Tamási Üzemeltetési Üzemvezetőséghez, illetve az ERÖV Gyönki és Hőgyészi Üzemigazgatóságához tartozó települések).	Magyarkeszi, Felsőnyék, Fürged, Ozora, Pincehely, Tolnanémedi, Simontornya, Belecska, Nagyszékely, Kisszékely

2.3. Helyzetértékelés, szintézis

Városaink egy állandó kihívásokkal, változásokkal jellemzett külső – belső gazdasági – társadalmi és környezeti keretben működnek, mely a rugalmas alkalmazkodó képesség követelményét vetítik előre. A városoknak, önkormányzatoknak fokozottan figyelmet kell fordítaniuk arra, hogy fel legyenek készülve mind intézményi, mind finanszírozási, mind további eszközökkel a külső környezeti, gazdasági, társadalmi folyamatok hatásainak városi működésbe való beépítésére, negatív folyamatok esetén azok semlegesítésére vagy ellensúlyozására. Éppen ezért kiemelten fontos, hogy az adott település részletesen ismerje saját helyzetének sajátosságait, mely lehetőséget teremthet számára a fejlesztések szakszerű megtervezéséhez, a célok helyes meghatározásához.

A városi adaptív és transzformációs képesség, vagyis a városi reziliencia az FVS-en végig futó öt tervezési dimenzió hatásainak összességéből tevődik össze, melyek a következők:

- prosperáló város;
- zöldülő város;
- digitális város;
- megtartó város;
- kiszolgáló város.

Ennek megfelelően, a következő alfejezetekben az FVS tervezési dimenzióinak bontásában áttekintjük Tamási települési pozícióit, mellyel egyben szintetizáljuk a település fejlesztéspolitikai helyzetét, illetve pontos képet alkotunk a kezelendő területekről.

2.3.1. Prosperáló város

Szakági területek	Értékelési szempontok
A város, várostérség gazdasága	P1: Térségi gazdasági és innovációs ökoszisztéma jellemzői (ágazati együttműködések, térségi hálózatosodás, kulcsszereplők jelenléte, innovációteremtés, innovációterjedés) Tamási gazdaságát – főként a 90-es évek elején végbement recesszió eredményeként – mára az elsősorban munkaintenzív, kevésbé innovatív, relatíve alacsony hozzáadott értékű termelési formák határozzák meg, melyek egyértelműen kijelölik a város pozícióját a hazai gazdaság által működtetett értékláncban. Szintén elmondható, hogy a 90-es évek második felétől létrejövő beruházások nem mutattak klasszikus klaszterszerű koordinációt, így ennek következményeként Tamásiban nem működik szorosabb gazdasági kooperáció, klasszikus értelemben vett klaszter-típusú kooperáció a vállalatok, a területen érintett gazdasági és iparkamara, valamint az önkormányzat között. Ennek ellenére ugyanakkor Tamási városvezetése törekszik arra, hogy a helyi vállalatokkal folyamatosan jó viszonyt tartson fent, véleményüket, javasataikat az őket érintő kérdésekben rendszeresen kikérje (pl. nagy adózók éves vacsorája). Mindez egy minimális koherenciát biztosít az önkormányzat elképzelései, valamint a gazdasági szereplők érdekeinek összehangolása terén, ugyanakkor erősebb szinergiákat sem tud nyújtani hatékonyabb befektetésösztönzési folyamatok elindításához.
	P2: A humán erőforrás jellemzői (egészség, tudás, életminőség, munkaképes korúak száma, ingázási adatok) és azok viszonya a helyi gazdaság igényeihez [munkaerőpiac keresleti és kínálati oldala, mennyiségi és minőségi jellemzői] Az eddig aktuális, 2011-es népszámlálási adatok függvényében megállapíthatjuk, hogy Tamásiban a 7 évnél idősebb lakosság 26,8 százaléka rendelkezik 8 általános legmagasabb végzettségi szinttel. A lakosság további 25,1 százalékának érettségi, 23,2 százalékának pedig érettségi nélküli középfokú szakképesítés jelölhető meg legmagasabb végzettségként. Egyetemi diplomával a lakosoknak összesen 13,3 százaléka rendelkezik, mely a 2001-ben mért 8,2 százalékhoz képest jelentős előrelépésként értékelhető azzal együtt, hogy Tamásiban a diplomások aránya országos összevetésben továbbra is alacsonynak tekinthető. A TeIR statisztikái alapján megállapítható, hogy 2018-ban Tamásiban 153 fő regisztrált munkanélkülit tartottak nyilván, számuk azonban 2019 végére a koronavírus járvány gazdasági hatásai miatt csupán 164 főre emelkedett. Közülük 33,2 százalék kizárólag alapfokú végzettséggel rendelkezik, mely a 39,2 százalékos nemzeti átlaghoz viszonyítva kedvezőbb helyzetképet mutat. Az álláskeresők munkaképes korúakhoz (15-64 év) viszonyított aránya 2019-ben Tamásiban 3,1 százalékot tett ki, mely a 3,6 százalékos nemzeti átlaghoz képest némileg kedvezőbb munkanélküliségi szintet jelent. A helyzetet ráadásul tovább árnyalja, hogy Tamási esetében a 180 napnál hosszabb ideje munkanélküli státuszban lévők aránya az álláskeresőknek összesen 35,4 százalékát teszi ki, mely a 46,8 százalékos nemzeti átlag függvényében a tartós munkanélküliség tekintetében kifejezetten pozitív képet mutat Tamásiról. A napi ingázás kapcsán alapvetően a foglalkoztatáshoz és oktatáshoz kapcsolódó ingázást említhetjük meg jelentősebb napi rendszerességű folyamatokként. A tapasztalatokból egyértelműen megállapítható, hogy az „eljáró” (főként Kaposvárra, Siófokra és Szekszárdra) foglalkoztatottak aránya kifejezetten magas, ezen csoport ugyanis nagyságrendileg 23,5 százalékos részarányt alkot a helyi foglalkoztatottak körében. Tamási azonban az eljárók magas arányának ellenére foglalkoztatási központként is funkcionál, mivel a nagyságrendileg 3600 helyben foglalkoztatott közel 30 százaléka más településről jár be rendszeresen Tamásiba dolgozni. Ezzel Tamási az ingázók aránya alapján a tolnai járásszékhelyek között Szekszárd, Paks és Bonyhád után a negyedik legnagyobb ingázási bázissal rendelkezik. Ezzel együtt regionális, illetve megyei szerepkörrel a város nem

Szakági területek	Értékelési szempontok
	rendelkezik, vagyis a magasabb színvonalú oktatási, adminisztratív és ellátó-jellegű szolgáltatásokat leginkább Pécsen és Szekszárdon lehet igénybe venni. Az oktatás tekintetben pedig elmondható, hogy a tamási általános iskolásoknak nagyságrendileg 29,2 százaléka más településről ingázik rendszeresen, míg az ingázók aránya a középfokú oktatásban 58,7 százalékot tesz ki. P3: Gazdasági igényeken alapuló humán infrastruktúra, oktatási-nevelési intézményrendszer jelenléte (duális oktatás, szakképzés, digitális készségek, bölcsődei/óvodai ellátás biztosítása a munkavállalóknak) A Tamásiban és a járásban élő lakosok életminőségét alapjaiban határozza meg a városban elérhető humáninfrastruktúra, illetve az általa biztosított közszolgáltatások (elsősorban az oktatás, egészségügy, szociális ellátás, sport és kultúra) színvonala. A város központi, térszervező szerepét jól szemlélteti, hogy Tamási – mint járásközpont – a járásban elhelyezkedő 32 település, valamint az itt élő, nagyságrendileg 35 ezer lakos számára nyújt ellátást, vagyis a város humáninfrastruktúrájának működése az egész térség fejlődési kilátásaira, jóléti helyzetére közvetlen hatást gyakorol. A város köznevelési rendszere Tamásiban teljes értékűnek nevezhető, vagyis a bölcsődei neveléstől a középfokú oktatásig minden szegmenst lefed. A Tamásiban működő középfokú szakképzés kapcsán megemlítendő, hogy Vályi Péter Szakképzőiskola és Kollégium néven a városban egy szakképző intézmény működik a Tolna Megyei Szent László Szakképző Iskola és Kollégium tagintézményeként. Az intézmény oktatási profiljában számos képzési modul (informatika, kereskedelem, vendéglátóipar, gépészet, építőipar, turizmus-vendéglátás, érettségire felkészítő képzés) megtalálható, mely 3 éves oktatás eredményeként szakvizsgát biztosít az itt végző diákok számára. Ennek megfelelően az intézmény Tamási életében – mint egyedüli szakképző iskola – stratégiai szerepet tölt be, mivel a helyi munkaerőpiac képzett szakmunkások iránti keresletét elsősorban a Vályi Péter Szakképzőiskola és Kollégium közreműködésével lehet hatékonyan kielégíteni. Éppen ezért a szakiskola szerepe nem csak a humáninfrastruktúra működésében, hanem a térségi foglalkoztatás erősítésében is kiemelt fontosságúnak tekinthető. P4: Gazdasági szereplők tőkeereje (magánberuházások alakulása) Tamásiban a gazdasági szereplők által birtokolt tőke egy lakosra vetített értéke 2019-ben 412,6 ezer forintot tett ki, mely a 152,1 ezer forintos járási szinthez viszonyítva kedvező képet mutat, azonban az 1,73 millió forintos nemzeti átlaghoz képest rendkívül alacsony szintű helyi tőkeellátottságot tesz lehetővé. Mindez a tamási magánberuházások megvalósításához kifejezetten kedvezőtlen körülményeket biztosít, mely a városban működő vállalatok fejlődését és versenyképességjavítását negatívan befolyásolja. P5: A helyi gazdaság ágazati szerkezete (vállalkozások ágazati megoszlása) 2020-ban Tamásiban összesen 1557 regisztrált vállalatot tartottak nyilván. Ágazati tekintetben a regisztrált vállalatok közül kiemelkedő az agrártevékenységgel foglalkozó vállalatok köre (465 vállalat), melyek a vállalati szférán belül kifejezetten magas, 30 százalékos részarányt alkotnak. Ezzel ellentétben ugyanakkor a magasabb hozzáadott értéket termelő, innovatívabb ágazatok (pl. IKT, pénzügyi tevékenységek) a város gazdaságában csak minimális, pár százalékos súllyal jelennek meg. Ennek megfelelően Tamási gazdasági szerkezete továbbra is hagyományosnak mondható, főként, feldolgozóipari és összeszerelő tevékenységet, illetve a lakossági igények kiszolgálását célzó piaci és adminisztratív szolgáltatásokat működtető szerkezettel funkcionál. P6: A helyi gazdasági infrastruktúra helyzete Tamási gazdasági infrastruktúráját alapjaiban befolyásolja, hogy a város területén nem működik ipari park, mely a vállalatok letelepedését kedvezőtlenül befolyásolja. Fontos azonban hangsúlyozni, hogy a város északi felén elhelyezkedő ipari zóna fejlesztése érdekében 248 millió forintos támogatás felhasználásával az

Szakági területek	Értékelési szempontok
	önkormányzat utat épített és újított fel, valamint egy transzformátorállomást hozott létre, ezzel segítve az ott működő és a betelepülő vállalkozásokat A 101 hektáros területen, ahol 26 vállalkozás több mint ezer embernek ad munkát, két autópári alkatrészgyártó és egy asztalos üzem települt be, az ott működő Signify Hungary Kft. pedig bővítést valósított meg.
A város, várostérség szolgáltatási mixe	P7: A helyi gazdaságot kiszolgáló szolgáltatási mix jelenléte (fejlett üzleti szolgáltatások elérhetősége, a munkavállalók gyerekei számára bölcsőde/óvoda stb.) A város köznevelési rendszere Tamásiban teljes értékűnek nevezhető, vagyis a bölcsődei neveléstől a középfokú oktatásig minden szegmenst lefed. Ennek köszönhetően a tamási oktatási intézmények a városban és a járásban élő diákok számára megfelelő intézményi feltételeket biztosítanak. Tekintettel Tamási járásközpont státuszára, a városban több központi adminisztratív, pénzügyi és jóléti funkció, illetve közfeladatot ellátó intézmény tömörül (pl. járási hivatal, járásbíróság, ügyészség, közjegyző, rendőrség, adóhivatali kirendeltség, államkincstári kirendeltség, közműszolgáltatók kirendeltségei, pénzintézetek, bevásárlóközpontok). Mindennek köszönhetően a helyben elérhető szolgáltatásoknak köszönhetően a város és a környék lakossága számos fajsúlyos hivatali ügyet és jóléti fogyasztási szükségletet helyben tud intézni, mely a város élhetőségéhez nagymértékben járul hozzá.
Az önkormányzat(ok) gazdálkodása	P8: Önkormányzat településfejlesztési forrásainak összetétele, s az elmúlt 5 év tendenciái a saját forrás és a támogatások megoszlását is vizsgálva Tamási esetében az elmúlt évek viszonylatában elmondható, hogy a településfejlesztési projektek szinte kizárólag uniós finanszírozás felhasználásával valósultak meg, így a saját források felhasználása kifejezetten marginálisnak tekinthető. Az uniós forrásfinanszírozásnak köszönhetően Tamási a 2014-2020-as költségvetési ciklusban nagyságrendileg 3 mrd forint fejlesztési forrást használt fel, melynek körülbelül 98 százaléka ERFA, s mindössze 2 százaléka ESZA keretből származott. P9: Önkormányzati település- és gazdaságfejlesztési együttműködések bemutatása Tamási Város Önkormányzata a szomszédos önkormányzatokkal hivatalos formában nem tart fent területfejlesztési együttműködést, társulást, így a járásban megfogalmazódó fejlesztési igények között informális csatornákon keresztül történik koordináció. A járás (korábban kistérség) önkormányzatai az alábbi feladatok ellátásának racionalizálása érdekében 2004-ben Tamási vezetésével önkormányzati társulást hoztak létre Tamási-Simontornyai Többcélú Kistérségi Társulás (Jelenlegi nevén DÁM Önkormányzati Társulás) néven. - Köznevelési feladatok szervezése - Szociális és gyermekjóléti feladatellátás - Egészségügyi alapellátás - Területfejlesztési feladatok - Belső ellenőrzési feladatok ellátása - Mozdalkodási feladatellátás A társulás a közszolgáltatások magasabb szakmai színvonalon történő, illetve hatékonyabb ellátása érdekében jelenleg az alábbi feladat- és hatásköröket látja el a társult tagönkormányzatok helyett: - szociális alapellátások, család- és gyermekjóléti szolgáltatás jelenleg 19, illetve 32 településen - belső ellenőrzés működtetése jelenleg 18 önkormányzat és 3 kisebbségi önkormányzat részére - gazdálkodási feladatok ellátása - gyepmesteri feladatok ellátása jelenleg 20 településen

Szakági területek	Értékelési szempontok
	- háziorvosi, házi gyermekorvosi ügyelet működtetése jelenleg 23 település számára - Televíziós szolgáltatás feladat ellátásának keretében kistérségi magazinműsor, és híradó tudósítás készítése és közzététele jelenleg 16 településen

2.3.2. Zöldülő város

Szakági területek	Értékelési szempontok
A város, várostérség szolgáltatási mixe	Z1: Zöld hálózatok és zöld szolgáltatások térségi kiterjedése: energiatermelés és tárolás kiépítettsége, körforgásos gazdaság jelenléte, a városban elérhető éghajlatváltozáshoz történő alkalmazkodást ösztönző tevékenységek bemutatása Az önkormányzat pénzügyi kapacitásához mérten törekszik a megújuló energiatermelés fejlesztésére, illetve a körkörös gazdaság erősítésére. Ennek megfelelően az előző évek során uniós energiahatékonysági projektek keretében számos közintézmény (kormányhivatal, művelődési központ, Béri Balogh Ádám Gimnázium, óvoda) komplex energetikai fejlesztésére került sor, melyekben napelemtelepek kiépítése is hangsúlyos szerepet kapott. Ezzel egyidőben az önkormányzat korszerűsítette a közvilágítási rendszert, illetve biomassza fűtőművet és egy 17 hőközponttal működő geotermikus fűtési rendszert hozott létre a közintézmények fűtésének biztosítása érdekében. Az alkalmazkodási intézkedések tekintetében elmondható, hogy az önkormányzat már a 2010-es évek elejétől számos alkalmazkodási programot indított, melyek a szemléletformálás (Egészségfejlesztési Iroda létesítése) területétől egészen az infrastrukturális projektekig (pl. csapadékvízvezetés és szennyvízhálózat fejlesztése, kerékpárutak bővítése) számos területet lefednek.
A város, várostérség gazdasága	Z2: Városi és várostérségi gazdasági vállalkozások környezetre gyakorolt hatásai (légszennyezés, talajszennyezés, zaj, szag, teherforgalom stb.) Egyes elemek környezeti terhelési értéke, környezetvédelmi intézkedések A város légszennyezettségi helyzetét vizsgálva elmondható, hogy Tamásiban összesen 16 bejelentett légszennyező telephely (ún. pontforrás) működik, melyek közül az Signify Hungary Kft., Tamási-Hús Húsipari Kft. és a Le-Gyen Faipari Kft. szennyezőanyag kibocsátása magasabb a többinél. A légszennyező telephelyek sűrűsödése az északi városrészben figyelhető meg. A közlekedésből származó levegőszennyezés a 61. és 65. sz. főút mentén okoz leginkább problémát. A felszín alatti vizeket a művelésben tartott területeken mezőgazdasági eredetű negatív hatások érik. A mezőgazdasági termelésből adódó terhelés mellett a felszíni és felszín alatti vizek legfőbb szennyezői a szikkasztott és elszivárgó szennyvizek, a szeméttelep elszivárgó vizei, a mezőgazdaságban használt kémiai anyagok, illetve a nagyobb állattartó telepek nem megfelelő trágyatárolói. A talajvízminták vizsgálatai szerint a különböző rétegekben található talajvíz nagy mennyiségben tartalmaz sót, kedvezőtlen összetételben. Sok, mintegy 25 százalék a nátrium-só, amely NaHCO_3 alakban van jelen. Tamási települési környezetét elsősorban a közúti közlekedésből eredő zaj- és rezgés kibocsátás terheli, valamint lokálisan a zajterheléshez egyes ipari és mezőgazdasági üzemek is hozzájárulnak korlátozott mértékben. Ennek megfelelően a város jelenlegi zajterhelése csak az időszaki zajforrások eseti előfordulásából ered, mely elsősorban a főútvonalak menti területeket jellemzi a forgalmasabb órák során.

Szakági területek	Értékelési szempontok
Az önkormányzat(ok) gazdálkodása	Z3: önkormányzat és intézményeinek energiagazdálkodása Mint ahogy a fentiekből is kiderült, Tamási vezetése a felelős energiagazdálkodást elsődleges prioritásként kezeli, mellyel a stabil energiaellátás és kibocsátáscsökkentés mellett kedvezőbb befektetési környezetet is kíván teremteni. Éppen ezért a rendelkezésre álló hazai és uniós források bevonásával az önkormányzat arra törekszik, hogy Tamási területén a lehető legtöbb energetikai beruházás valósulhasson meg, főként a helyi és megújuló energiaforrások által nyújtott potenciálokra építve. Ezen elköteleződés jegyében az önkormányzat biomassza fűtőművet és egy 17 hőközponttal működő geotermikus fűtési rendszert hozott létre a közintézmények fűtésének biztosítása érdekében (a 4,7 km hosszú geotermikus fűtőrendszer 900 m mélységből, 48 Celsius fokos termálvizet hoz felszínre, 75,5 m³/h megengedett kitermelési kapacitás mellett). Mindemellett, az előző évek során uniós energiahatékonysági projektek keretében számos közintézmény (kormányhivatal, művelődési központ, Béri Balogh Ádám Gimnázium, óvoda) komplex energetikai fejlesztésére került sor, melyekben napelemtelepek kiépítése is hangsúlyos szerepet kapott. Említésre méltó, hogy a száz darabot is meghaladja már a napelemes kandeláberek száma, amelyek a város több közterületén kerültek kihelyezésre. A közintézmények szinte kivétel nélkül rendelkeznek napelemes kiserőművekkel. Tervezett egy geotermikus erőmű kialakítása, amely a város villamos energia igényének előállítását lenne hivatott segíteni, kiegészíteni.
Városi és várostérségi közművek	Z4: Közműhálózat: Energiaközművek – megújuló energia jelenléte, aránya A 2013-ban befejezett geotermikus közműfejlesztésnek köszönhetően a településen olyan távfűtési rendszer épült ki, amely 13 közintézmény fűtésének biztosításával jelentős mértékben váltja ki az önkormányzat kezelésében lévő középületek fűtési gázigényét és ezzel komoly anyagi erőforrásokat szabadít fel más területek finanszírozására. Az éves megtakarított gázenergia közel 16.000 GJ, ugyanakkor évi 575 tonnával kevesebb üvegház hatást okozó széndioxid jut a légkörbe, ezzel is hozzájárulva szűkebb és tágabb természeti környezetünk védelméhez.
Városi és várostérségi közlekedés	Z5: Jellemző közösségi közlekedési módok szolgáltatási oldalon (e-járművek, sharing szolgáltatások stb.) Tamási területén – a település lakosságszámából és földrajzi méreteiből adódóan – az önkormányzat nem üzemeltet „sharing” szolgáltatást. Ehelyett a városvezetés a településen élők környezettudatos mobilitását a helyi és helyközi autóbusszközlekedésen, illetve a kerékpáros közlekedés feltételeinek javításával igyekszik elősegíteni. A helyi és helyközi autóbusszközlekedés tekintetében megállapítható, hogy a város belterülete, illetve a térségben lévő települések rendszeres járatokkal lefedettek, vagyis Tamási megközelíthetősége autóbusz igényvételével kielégíthetőnek mondható. Emellett Tamási közigazgatási területén a kerékpáros infrastruktúra megfelelő mértékben kiépített, így a város teljes belterülete kerékpárral biztonságosan közlekedhető. Továbbá Tamási a szomszédos településekkel is rendelkezik kerékpárút összeköttetéssel, mely az alábbi főbb vonalakból áll: • Tamási–Pári kerékpárút: távlati Dombóvár–Tamási–Felsőnyék térségi kerékpárút kiépült szakasza, mely a Tamási–Pári egykori vasútvonalra épült 2009-ben • Tamási–Regöly kerékpárút: távlat Törökkoppány–Tamási–Tengelic térségi kerékpárút Tamási környéki kiépült szakasza • településen belüli összekötő szakaszok • tervezett Tamási–Regöly–Szakály–Hőgyész kerékpárút (NIF Zrt beruházásában) és a Siófok–Tamási kerékpárút építése

Szakági területek	Értékelési szempontok
	A településen található gyalogos felületek nagysága (2013-ban 42,8 km járda) az országos átlaggal nagyjából megegyező, de az elmúlt 15 évben nem bővült (bár többszáz méter felújítása megtörtént).
Környezet- természetvédelem és	Z6: Zöldfelületi ellátottság Tamási belső zöldterületi viszonyai kapcsán kijelenthető, hogy a városi a zöldterületek, közparkok kialakítása viszonylag szerény színvonalat tükröz, ugyanakkor a város kertvárosi jellege miatt ezekre nincs is kifejezetten nagy szükség és igény. Más városoktól eltérően Tamásiban nem alakult ki látványos városközponti díszpark, vagy jelentősebb zöldített közösségi tér, kivéve a 2018-ban a fürdő melletti területen létesített Aktív parkot, amely 1 ha feletti területű park, zöldítve, sportfunkcióval, szabadidős terület egységekkel ellátva. Kisebb parkosított területek a városközpontban a katolikus templom környékén, valamint a bíróság és a Szabadság utcai lakótömbök, illetve a gimnázium előtt találhatók. A Kossuth tér vadgesztenye fasora értékes településképi elemnek minősül. A belváros északi részén lévő lakótelep fásítottága figyelemreméltó, ráadásul ebben a városrészben kisebb játszótérek is találhatók. Parkerdő jellegű zöldterület a Várhegy magasabb része a kilátóval, illetve a Miklósvári parkerdő egy kis horgásztóval. Tamási területén természetvédelmi terület a közigazgatási terület keleti részén a Pacsmagi TVT Tamásihoz tartozó része. A TelR adatai szerint Tamásiban egy lakosra 23 m² zöldterület jut, míg a járásban ez az érték 17,2 m², az országban 28,9 m² szinten áll, vagyis Tamási közepesen parkosított településként értékelhető. A városi klíma alakulása szempontjából is kedvezőtlen, hogy egyes zöldfelületi elemek nem alkotnak összefüggő rendszert, ezáltal kevésbé tudják a város zöldfelületei a levegőáramlást és az egyes városrészek átszellőzését segíteni. A közparkhiányos városrészekben a közterületi zöldfelületek részarányának növelése a burkolt felületek helyett, továbbá a homlokzati zöldfelületek és tetőtertek kialakítása elősegítené kedvezőbb városi mikroklíma kialakulását. Z7: Természeti ökoszisztémák helyzete A település táji környezetét a földrajzi/éghajlati adottságok, illetve az azon kialakult tájhasználat, mezőgazdasági kultúrák határozzák meg. A település északi vidékeire a nagytáblás szántóföldi művelés dominanciája jellemző, amelynek monotonitását csak a mélyebben fekvő, a kisebb vízfolyásokat kísérő rétek, fasorok és galéria-erdők törik meg. A várostól délre elhelyezkedő területeken húzódó dombvidéken egybefüggő széles sávban szőlő-kert kultúrák találhatók. A közigazgatási terület délnyugati része nagy kiterjedésű egybefüggő, dombvidéki erdőség. Tamási erdősültsége csak 17 százalék (2181 ha), azonban az erdők zöme a város déli részén összefüggő tömbben található, mely a Gyulaji-erdőség része. A mezőgazdasági és az erdőgazdálkodási tevékenységek (az 1960-as évek erőszakos akácosítása és fenyősitése) miatt a természetes növénytakarások napjainkra visszaszorultak, így azok csak néhány helyen, reliktszerűen maradtak fenn. A közeli Németkér és Bikács települések között elterülő, egykor futóhomokos területek őrizték meg legértékesebbül és leglátványosabban az árvalányhajas homokpusztákat, ahol olyan ritka fajokat is találunk, amelyek a veszélyeztetett európai növények Vörös Listáján is szerepelnek. A terület vízháztartása is megváltozott, de helyenként még fellelhetőek lág- és mocsárrétek, amelyek legnagyobb látványossága az ott előforduló 17 orchidea faj. A nedves réteken és a láperdőben sajátos és gazdag rovarvilág, valamint kételtű-, hüllő- és madárfauna található.

2.3.3. Digitális város

Szakági területek	Értékelési szempontok
Város és térsége gazdasága	D1: Digitális technológia-szolgáltatók helyi jelenléte Tamási területén az összes országos lefedettségű telekommunikációs vállalat hálózata elérhető. A város lakossága, illetve a helyben működő vállalatok stabil internethozzáféréssel (beleértve a szélessávú szolgáltatást is) rendelkeznek, így az infokommunikációs közszolgáltatások színvonala Tamásiban megfelelőnek tekinthető. D2: Digitális technológiát alkalmazó cégek jelenléte (közszolgáltatók (beléptető, kamera, irányítórendszerek stb.), Ipar 4.0, szolgáltató szektor) A helyi vállalatok kapcsán elmondható, hogy a digitalizáció vívmányait csak korlátozott mértékben alkalmazzák, közülük egyik sem tekinthető az Ipar 4.0 klasszikus példájaként. Éppen ezért a város gazdasági szerkezetét továbbra is elsősorban a munkaintenzív, nem pedig a technológiaiintenzív ágazatok, termelőegységek határozzák meg, mely egyértelműen jelöli ki Tamási helyét a nemzetgazdaság szerkezetén belüli értékláncban.
A város és várostérség társadalma	D3: A lakosság digitális eszköz ellátottsága, kompetenciák, felhasználói szokások (szolgáltatói adatokra és felmérésre alapozva) A lakossági kérdőíves felmérés eredményéből kiderül, hogy Tamási lakosságának informatikai eszközellátottsága jónak tekinthető. A válaszadók közel 92 százaléka rendelkezik okostelefonnal, körülbelül kétharmaduk pedig munkavégzéshez és egyéni igényekhez használt lappal. Szintén magas (55 százalék) az okos televízióval rendelkező válaszadók aránya, de a még kevésbé elterjedt okosórát is a megkérdezettek közel 22 százaléka használja, míg a háztartási okoseszközök a válaszadók 17 százalékánál érhetőek el. Emellett szintén hangsúlyozandó, hogy az internetszolgáltatást a válaszadóknak 66 százaléka használja napi munkavégzés céljából, míg elektronikus ügyfélkapuval a megkérdezetteknek összesen 76 százaléka rendelkezik. Ugyanakkor az internetet szórakozás céljából a válaszadóknak 63 százaléka, míg ismeretszerzésre és kommunikációra 92 százalékuk alkalmazza napi szinten.
A város, várostérség szolgáltatási mixe	D4: A digitális átállást lehetővé tevő infrastruktúra mennyiségi és minőségi jellemzői a humán erőforrás digitális felkészültsége a közszolgáltatásokat végző helyi intézményeknél A közszolgáltatásokat végző helyi intézményeknél a digitális infrastruktúra alapjai adottak (számítógép, laptop, nyomtató, okostelefon, internet, wifi) tekinthetők. Ez a felszereltségi szint az alapfeladatok ellátásához elégséges háttérrel biztosít. A bővítés ugyanakkor forráshiány akadályába ütközik (az eszközállomány megújítása szinte kizárólag projektfinanszírozással megoldható), illetve kisebb részt a munkavállalók ellenállásával hiúsul meg. Emellett Tamásiban nem működik olyan közösségi applikáció, mely a közszolgáltatásokat végző hivatalokkal tenné lehetővé a gördülékenyebb digitális kommunikációt az ügyfelek számára, így a kapcsolattartás továbbra is személyesen, valamint postai úton zajlik. D5: Digitális ügyintézési lehetőségek a (köz)szolgáltatások területén, digitális felkészültségi állapot (ügyintézésre koncentrálva: infrastruktúra és HR felkészültség) Tamási Város Önkormányzata a 22/2005 (XI.6.) számú önkormányzati rendelet értelmében lehetőséget biztosít az elektronikus ügyintézésre, külön erre a célra létrehozott önkormányzati online platformon (Önkormányzati Hivatali Portál) keresztül. Az önkormányzat az itt közzétett elektronikus űrlapok útján, illetve azokban az ügyekben, melyekben nem lehetséges külön elektronikus űrlap segítségével ügyet intézni, az e-Papír szolgáltatást révén biztosítja a lehetőséget az elektronikus ügyintézésre. A helyi közszolgáltatások terén a járási hivatal, valamint a helyi érdekeltségű közművállalatok említhetők meg még releváns szereplőként. Esetükben szintén

Szakági területek	Értékelési szempontok
	elmondható, hogy a fontosabb ügyintézési típusok online ügyfélkapun keresztül lebonyolíthatók, s csakis a legszükségesebb esetben szükséges személyes jelenlét mellett ügyeket intézni. A digitális készségek értékelése terén a válaszadók 55 százaléka átlagosnak (okostelefon és internethasználat), míg további 37,5 százalékuk átlagon felettinek (online ügyintézés) véli digitális felkészültségét. D6: Digitális (adat alapú) feladatszerzés helyzete a közfeladat ellátásban (egészségügy, szociális ellátás, hulladékkezelés stb.) A lakosság körében végzett kérdőíves felmérés eredményeiből kiderül, hogy a közműszolgáltatókkal történő lakossági kapcsolattartás már több esetben online módon valósul meg. A válaszadóknak nagyságrendileg 45 százaléka az áramszolgáltatóval online kommunikál, míg ezen felhasználók aránya a vízszolgáltatás terén 37, a hőszolgáltatás esetében, 30, míg a hulladékszállítás terén 27 százalékos részarányt tesz ki. Ugyanakkor fontos hangsúlyozni, hogy a közhivatalok esetében a válaszadóknak 58 százaléka továbbra is kizárólagosan személyes ügyintézés formájában rendezi adminisztratív ügyeit, míg az egészségügyi, szociális és kulturális szolgáltatások esetében az online ügyintézés szerepe elenyészőnek tekinthető.
Az önkormányzat(ok) gazdálkodása	D7: Digitális adatbázisok és adatfeldolgozás az önkormányzati tulajdonú, fenntartású épület-infrastruktúrák esetében, digitális épületüzemeltetés Az önkormányzati fenntartású épületek esetében több digitális megoldás azonosítható. Középületek esetében a napelemek működtetése alkalmazás segítségével is végezhető, ugyanakkor ez komolyabb szabályozást nem tesz lehetővé. A geotermikus közműrendszer digitális szabályozása szintén megoldott, de a geoterm fűtési körön több közintézmény is található, melyek külön szabályozása nem kezelhető. A közvilágítás digitális szabályozása ugyanúgy biztosított, azonban az adatfeldolgozás és adatkezelés digitális kialakítása még jövőbeli fejlesztés tárgyát képezi.
Környezetvédelem, városi klíma	D8: Környezeti szenzorok fajtái, egyéb jellemzői, kapcsolódó adatmenedzsment Környezeti szenzorokat az önkormányzat nem alkalmaz, így ez a szegmens nem jelenik meg a település digitális eszköztárában.
Városi és várostérségi közlekedés	D9: Digitális megoldások a helyi közösségi és közúti közlekedésben (lakossági applikációk, forgalomirányítás, parkolást támogató megoldások stb.) Ilyen jellegű digitális megoldások, applikációk nem állnak rendelkezésre Tamásiban, így a város digitális eszköztára ezen a téren hiányosnak nevezhető.
Városi és várostérségi közművek	D10: Közmű-működtetés szenzoros követése Az önkormányzat próbaüzem jelleggel okosmérőket alkalmaz a DRV Zrt. ivóvízszolgáltató egyes fogyasztási pontjain, illetve erőfeszítéseket tesz, hogy az ivóvízszolgáltatás esetében szabályozható és mérhető legyen a hálózat teljes egészében szenzorok segítségével. Más közmű esetében ilyen szenzoros nyomkövetés nem alkalmazott. Mindezzel párhuzamosan, a közvilágítási rendszer megújításának keretében a város 1445 LED technológiával működő lámpatestet telepített, melyek fogyasztása a Philips InterAct világításmenedzsment rendszerével folyamatosan figyelhető, illetve valós időben észlelhetők az esetleges műszaki meghibásodások, mely akár 30 százalékos fogyasztáscsökkentést is lehetővé tesz. D11: Lakossági digitális megoldások (applikációk, közterületi okos megoldások stb.) Ilyen jellegű digitális megoldások, applikációk nem állnak rendelkezésre Tamásiban, így a város digitális eszköztára ezen a téren hiányosnak nevezhető. A város területén ugyanakkor összesen 12 helyen működik ingyenes köztéri wifi hot-spot (Wifi4EU pályázat keretében megvalósított), mely a lakosok és az ide látogató turisták digitális fogyasztási igényeit tudja kielégíteni.

2.3.4. Megtartó város

Szakági területek	Értékelési szempontok
A város, várostérség társadalma	M1: Demográfiai helyzet Tamási lakó-, és állandó népességszáma – a korábbi trendeknek megfelelően – folytonos csökkenést mutat. Mindennek következményeként, 2010 és 2019 között a város lakosságszáma 8.449 főről 7.852 főre, míg 2010 és 2020 között állandó népességszáma 8.606 főről 7.997 főre csökkent, mely mindkét mutató esetében, a múlt évtizedben, egy közel 7 százalékos demográfiai fogyást eredményezett. Tamási romló demográfiai helyzetképe mögött alapvetően két háttértényező azonosítható; a város lakosságának fokozatos előregedése, valamint – ennél kisebb mértékben – az elvándorlás jelensége. A TelR adatai alapján, a lakosság fokozódó előregedési tendenciája tekintetében elmondható, hogy Tamási öregedési indexe (vagyis a 100 fő 15 évnél fiatalabb lakosra jutó 65 évnél idősebb lakos számát megjelenítő mutató értéke) 2010 és 2019 között 188 főről 205 főre emelkedett, mely egy közel 8 százalékos növekményt jelent. Mindez a nemzeti szinten mért öregedési index átlagos növekedését 2019-ben nagyságrendileg 25 fővel haladta meg, vagyis Tamási a magyar társadalom átlagos előregedési tendenciájához képest a fokozott mértékű előregedés kihívásával küzd. A fokozott előregedés ténye Tamási korfájának szerkezetében is egyértelműen megállapítható. A KSH 2020-as kimutatásai alapján elmondható, hogy a város lakosságának közel 30 százaléka 60 év, illetve nagyságrendileg 43 százaléka 50 év feletti lakosnak minősül miközben a 30 évnél fiatalabb lakosok aránya összesen 28 százalékot tesz ki. A várost súlytó elvándorlás tekintetében megállapítható, hogy 2010 és 2019 között összesen két év kivételével (2014 és 2016) a vándorlás különbözete változó mértékben, de mindig negatív volt. Mindennek eredményeképpen a várost, a vizsgált időszak során éves szinten átlagosan nagyságrendileg 40 fő hagyta el, melyek számottevő részét elsősorban azok a fiatal egyetemisták és pályakezdő fiatalok alkotják, akik számára a felsőoktatási és foglalkoztatási téren Tamási kevésbé versenyképes perspektívát és vonzerőt nyújt.
	M2: Helyi identitást meghatározó tényezők és szerepük a helyi /térségi közösség alakításában Demográfiai méretéhez viszonyítva Tamási aktív civil és kulturális élettel rendelkezik, melyet az önkormányzattal együttműködő 63 civil szervezet, közülük is legfőképpen a Caritas, Hagyományápolással Tamási Kultúrájáért Alapítvány, a Csokonai díjas Tamási Koncert-Fúvószenekar, valamint a Nyugdíjas Egyesület, továbbá a helyi roma és német nemzetiségi önkormányzatok, valamint a történelmi egyházak (katolikus, református, evangélikus) gazdagítanak. A civil önszerveződés további ösztönzése és a város identitásának erősítésének érdekében Tamási Város Önkormányzata a nonprofit szféra szereplőivel – Civil Kerekasztal néven – strukturált együttműködést alakított ki, melyben pénzügyi, szakmai és infrastrukturális támogatást nyújt a helyi civil szervezetek számára, tevékenységeik és törekvéseik megvalósítása érdekében. Mindez a helyi civil közélet számára relatíve stabil anyagi hátteret nyújt a város kulturális és szabadidős programjainak szervezése terén.
	M3: Térségi mobilitási trendek (várostérségi ingázás) A napi ingázás tekintetében Tamási a város területén működő gazdasági szervezetek (foglalkoztatás) és oktatási intézmények viszonylatában minősíthető releváns városi központnak. Foglalkoztatási tekintetben egyaránt kiemelkedően magas az „eljáró” (főként Kaposvárra, Siófokra és Szekszárdra) és bejáró foglalkoztatottak aránya, akik nagyságrendileg 23,5, valamint 30 százalékos részarányt alkotnak a helyi foglalkoztatottak körében. Az oktatás tekintetben megállapítható, hogy a tamási általános iskolásoknak nagyságrendileg 20 százaléka más településről rendszeresen ingázik, míg az ingázók aránya a középfokú oktatásban 42 százalékot tesz ki.

Szakági területek	Értékelési szempontok
	Az oktatás tekintetben pedig elmondható, hogy a tamási általános iskolásoknak nagyságrendileg 29,2 százaléka más településről ingázik rendszeresen, míg az ingázók aránya a középfokú oktatásban 58,7 százalékot tesz ki. M4: Társadalmi rétegződés, konfliktusok A szegénység kialakulásának okai többek közt a rendszerváltást követően a munkahelyek megszűnésére, a munkanélküliségre, a munkaerő-piaci esélyek szűkülésére – nem kis részben az oktatás és képzés hiányosságaira –, a jóléti ellátások által kezelni nem tudott egyéni, családi válsághelyzetekre, a megfelelő ellátásokhoz, szolgáltatásokhoz történő hozzáférés hiányosságaira vezethetők vissza. A mélyszegénység hatása az alapvető létfeltételekben, a lakhatási, táplálkozási körülményekben, az érintettek egészségi állapotában is jelentkezik. A szegénység szempontjából meghatározó társadalmi jellemző a családok gyermekszáma, illetve a gyermekszegénység. Ez az állapot az érintetteket nagyon gyorsan megbélyegzi és a társadalomból való kirekesztettségüket okozza. A szegénységi kockázatok különösen sújtják a gyermekeket és a hátrányos helyzetű térségekben élőket. A cigányok/romák nagy többsége ehhez az utóbbi csoporthoz tartozik. A mélyszegénység vizsgálatakor fontos azonban tudomásul venni, hogy a cigányság és a mélyszegénység két olyan halmazt képez, melynek van ugyan közös metszete, ám a kettő nem fedi teljesen egymást. Nem igaz, hogy minden mélyszegénységben élő ember cigány/roma. Az viszont kijelenthető, hogy a cigányok élete a mélyszegénységtől függetlenül is sokkal inkább terhelt az őket érintő diszkrimináció rejtett és nyílt dimenzióinak az érvényesülése miatt.
Város és térsége humán infrastruktúrája	M5: Civil tevékenység jelenléte, szerepvállalása a közfeladatok ellátásában – térségi (tematikus) civil hálózatok jellemzői Ahogy az M2 pontban is szerepel, a városi civil önszerveződés további ösztönzése és a város identitásának erősítésének érdekében, Tamási Város Önkormányzata a nonprofit szféra szereplőivel Civil Kerekasztal néven strukturált együttműködést alakított ki. Ezen együttműködés jegyében az önkormányzat pénzügyi, szakmai és infrastrukturális segítséget nyújt a helyi civil szervezetek számára, tevékenységeik és törekvéseik megvalósítása érdekében. Mindez a helyi civil közélet működéséhez relatíve stabil anyagi hátteret nyújt a város kulturális és szabadidős programjainak szervezése terén. A Tamásiban működő számos civil szervezet közül a közfeladatok ellátása terén a Máltai Szeretetszolgálat munkáját szükséges kiemelten hangsúlyozni, mivel a szervezet aktív szerepet vállalt abban a TOP forrásból finanszírozott rehabilitációs projektben, mely Tamási egyik elmaradott területét, Buda városrész rehabilitációs fejlesztését tűzte ki célul (TOP-4.3.1-15). A rehabilitációs projekt keretében a Máltai Szeretetszolgálat közösségfejlesztési és képzési feladatokat láttak el, amely a városrészben élő családokat és gyermekeket célozta meg. M6: Esélyegyenlőség biztosítása és a humán közszolgáltatások elérhetősége területén Az Önkormányzat anyagi támogatásával működik a Tamási és a Városkörnyéki Önkormányzatok Szociális Integrációs Központja. A Központ szociális profilja az alábbi típusú ellátások működtetését fedi le: • család- és gyermekjóléti szolgálat • család- és gyermekjóléti központ • házi segítségnyújtás • idősek nappali ellátása • demens nappali ellátás • szociális étkeztetés Mindezek alapján fontos azonban hangsúlyozni, hogy a szociális integrációs központ csupán nappali szolgáltatásokat biztosít a jogosultak számára, tartós bentlakást lehetővé tevő szociális intézmény Tamásiban nem üzemel, így az ilyen jellegű

Szakági területek	Értékelési szempontok
	intézmények (idősek otthona) csak a szomszédos településeken érhetők el (Koppányvölgye Idősek Otthona – Törökkoppány, lackner Aladár Evangélikus Szeretetszolgálat Idősek Háza – Nagykőny, Gyöng, Barnahátpuszt). A tamási szociális integrációs központ nappali ellátása számára összesen 38 férőhely kapacitás áll rendelkezésre, ugyanakkor a megállapodással rendelkező személyek száma 2021-ben 45 főt tett ki. A nappali ellátás mellett -2021-ben a központ átlagosan további 97 helyi lakos számára nyújtott szociális étkeztetést, valamint 42 fő számára biztosított házi segítségnyújtást, A nappali ellátáson felül 2019-ben a központ további 128 helyi lakos számára nyújtott szociális étkeztetést, valamint 44 fő számára biztosított házi segítségnyújtást, mely az utóbbi években nagymértékben bővülő ellátotti kör miatt az intézmény számára fokozódó működtetési kihívásokat eredményez. M7: A leszakadó / veszélyeztetett társadalmi csoportok felzárkózást biztosító városi és térségi akciók, projektek, szervezetek (összhangban az antiszegregációs terv tartalmával) A kosbai szegregációval veszélyeztetett területen tapasztalt életkörülmények, szociális helyzet javítása érdekében Tamási Város Önkormányzata sikeresen pályázott a Társadalmi Megújulás Operatív Program keretében megvalósuló TÁMOP -5.3.6-11/1 kódszámú „Komplex telepprogramra”. A 2013. április 1. – 2015. március 31. között kivitelezett projekt komplex beavatkozási szemléleten keresztül a szociális, közösségfejlesztési, oktatási, egészségügyi, képzési és foglalkoztatási területeket integráltan kezelve járult hozzá a településrész fejlesztéséhez. A budai szegregátum helyzetén az önkormányzat a 2022-ben záruló TOP-5.2.1-es konstrukcióban elnyert város rehabilitációs projekttel kívánt érdemben javítani a Magyar Máltai Szeretetszolgálat Egyesület együttműködésével, mely több éves tapasztalattal rendelkezik a hátrányos helyzetű területeken, szegregátumokban végzett komplex fejlesztési programok megvalósításában. A projekt célja a szegregátumban élők életminőségének javítása, és integrációjának elősegítése volt. A társadalmi együttműködés erősítését szolgáló helyi szintű komplex program megvalósítása, komplex módon célozta a közösségi és egyéni szintű társadalmi integráció feltételeinek megteremtését, a folyamatos szociális munka biztosítását, a foglalkoztatás elősegítését, az egészségtudatos életmód népszerűsítését, illetve a szolgáltatásokhoz való hozzáférés javítását. Ehhez kapcsolódóan az önkormányzat „Leromlott városi területek rehabilitációja” címmel, a 2020-ban megvalósított TOP-4.3.1-15 azonosító számú konstrukció keretében, egy újabb városrehabilitációs projekt megvalósításával pedig lehetőséget teremtett arra, hogy újabb szociális bérházak, közösségi tér kerüljenek kialakításra, a város északnyugati területén fekvő, régóta funkció nélkül álló, használaton kívüli egykori kenyérgyári épület és az azt övező környezet helyreállítása is megvalósuljon. Egy másik TOP projekt keretében a városrészben - a fokozott társadalmi igényekre reagálva - „sportok háza” névvel közösségi épület jött létre, hozzájárulva a városban élők, valamint a közelben, szomszédos területeken lévő szegregátumban élők sportolási lehetőségeihez. Az önkormányzat ezzel is közvetlenül járult hozzá a szegregátumban élők életminőségének javításához, integrációjának elősegítéséhez.
A város, várostérség szolgáltatási mixe	M8: A szolgáltatások elérhetőségének elemzése a lakossági hozzáférés oldaláról, elégedettség (elégedettségi és /vagy igény felmérés) A lakossági kérdőívzés felméréseiből kiderül, hogy a bölcsődei, az óvodai és iskolai szolgáltatás és infrastruktúra minőségével, illetve általános jelleggel a város közbiztonságával és közvilágításával, a zöld- és közterületek minőségével, illetve a kerékpáros infrastruktúrával és a kulturális szolgáltatásokkal a válaszadók döntő hányada elégedett, míg az egészségügyi alapellátás és szakellátás minőségének, a szociális ellátás színvonalának, illetve parkoló férőhelyek számával és a közúti

Szakági területek	Értékelési szempontok
	infrastruktúra minőségével a lakosság nagyrészt korlátozottabb mértékben fejezte ki elégedettségét, mely ezen területek jövőbeli fejlesztését indokolja.
A város, várostérség gazdasága	M9: Társadalmi vállalkozások helyzete (tevékenység, munkaerő vonzáskörzet, piac) Tamásiban nem található klasszikus értelemben működő társadalmi vállalkozás. A város által megvalósított szociális fejlesztéseket közintézmények vagy karitatív szervezetek (Tamási Roma Nemzetiségi Önkormányzat, Tamási és a Városkörnyéki Önkormányzatok Szociális Integrációs Központja, Magyar Máltai Szeretetszolgálat Egyesület) támogatták, így magánszervezetek ebben a perspektívában nem rendelkeznek meghatározó szereppel.

2.3.5. Kiszolgáló város

Szakági területek	Értékelési szempontok
Településfejlesztési és rendezési tervi összefüggések	K1: A magasabb szintű területfejlesztési dokumentumokkal való tervezési összhang a településhálózatban elfoglalt szerepe, város és várostérség fejlesztését érintő területspecifikus célok alapján Tamási környezetében az aprófalvas, városhiányos területek szintén számos tényező mentén determinálják a város fejlesztési kilátásait. A dél-dunántúli régió településhálózatának körülbelül 55 százalékát kitevő aprófalvakban azonban a lakosságnak hozzávetőlegesen 10 százaléka él, mely kifejezetten periférikus gazdaságföldrajzi környezetet teremt Tamási közvetlen szomszédságában, ahol a falvak nagyságrendileg 30 százaléka 500 fő alatti lakossággal rendelkezik. Térségspecifikus fejlesztési célkitűzésként Tolna megye viszonylatában az Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptió a következő – Tamási esetében is releváns – célkitűzéseket fogalmazta meg a megyei fejlesztéspolitikai törekvések koordinálása számára: • innovatív környezeti ipar és energetika lehetőségeinek megteremtése, a Paksi Atomerőmű fejlesztéséhez kapcsolódó szak- és felsőoktatási képzés biztosítása, • piacképes, hagyományosan jelenlévő ipari ágazatok fejlesztése (élelmiszeripar, textil- és bőripar, fémfeldolgozás), mezőgazdasági termékek feldolgozása, piaci értékesítése; a biotermelés ösztönzése, az agrármarketing- tevékenység fejlesztése, • közúti és vasúti közlekedésinfrastruktúra fejlesztése (M9 gyorsforgalmi út megépítése, Sárbogárd-Dombóvár vasútvonal felújítása a táji, környezeti szempontok figyelembevételével, • a termálvízkincs egészségturisztikai, energetikai és mezőgazdasági hasznosítása, • a turizmus jelenlévő ágazatainak fejlesztése, tematikus összekapcsolása (termál-, gyógy- és egészség turizmus: Dombóvár, Hőgyész, Tamási, Tengelic, Bonyhád). A fentiekkel összhangban a Tolna Megyei Területfejlesztési Program 2021-2030 c. fejlesztési dokumentum szakmai alapvetése szerint Tolna megye az ország központi jelentőségű pontjaitól távol fekvő, kisvárosokra és falvakra épülő agrárvidékként értelmezendő. A megye természeti szépségeiben gazdag, de kevés a jelentős mértékű turizmust megteremtő attrakció. Tolna megyére jellemző, hogy mindenhol erős a helyi identitás, helyi kultúra. A Fejlesztési Program szempontjából az a legfontosabb kihívás, hogy hogyan lehet az erős helyi kultúrában és a környezetben rejlő energiákat mozgósító, realisztikus fejlesztési elképzeléseiket összeállítani és megvalósítani. Mindezen fejlesztési iniciatívák sikeres megvalósítása érdekében az aktualizált megyei területfejlesztési program az alábbi átfogó célrendszert fektette le, mely Tamási számára is irányadó:

Szakági területek	Értékelési szempontok
	- a megye gazdasági potenciáljának növelése, a vállalkozói aktivitás erősítése - társadalmi megújulás, társadalmi kohézió - a vidékies térségek gazdasági szerepvállalásának megerősítése és vonzó vidéki élettér megteremtése K2: A várost és várostérséget érintő területfelhasználási kategóriák és a műszaki infrastruktúra hálózatok főbb elemeinek bemutatása A település táji környezetét a földrajzi/éghajlati adottságok, illetve az azon kialakult tájhasználat, mezőgazdasági kultúrák határozzák meg. A település északi vidékeire a nagytáblás szántóföldi művelés dominanciája jellemző, amelynek monotonitását csak a mélyebben fekvő, a kisebb vízfolyásokat kísérő rétek, fasorok és galéria-erdők törik meg. A várostól délre elhelyezkedő területeken húzódó dombvidéken egybefüggő széles sávban szőlő-kert kultúrák találhatók. A közigazgatási terület délnyugati része nagy kiterjedésű egybefüggő, dombvidéki erdőség. Tamási erdősültsége csak 17 százalék (2181 ha), azonban az erdők zöme a város déli részén összefüggő tömbben található, mely a Gyulaji-erdőség része. Tamási alapvetően a rajta keresztülhaladó közutakkal és kerékpárutakkal jelenik meg az Országos Területrendezési Tervben (OTrT), a tervezett országos gyorsforgalmi út-és vasútpályák továbbra is elkerülik a várost és térségét. A Terv 2019-ben átdolgozott verziójában a tervezett gyorsforgalmi utak között továbbra sem kap helyet a Pécs-Dombóvár és Tamás között Székesfehérvárral (így az M6-ot az M7 autópályával) összekötő M65 gyorsforgalmi út kiépítése, melynek koncepciója még a 2010-es évek elején, az M9 autópálya megvalósíthatósági tanulmányának elkészítése kapcsán merült fel. Ugyanakkor a járásszékhelyet a 6. és 7. számú főutak, illetve 61. és 72. számú kerékpárútvonalak érintik. Tamási a következő, az OTrT-ben rögzített övezetek érintik: - országos ökológiai hálózat övezete (a külterület déli része, illetve a Koppány városba vezető szakasza, a Tamási-víztárolók és a Fürgei-patak menti területek) - kiváló termőhelyi adottságú szántóterület (jelentős kiterjedésű a külterület északi felében) - jó termőhelyi adottságú szántóterület (vízfolyások mentén) - kiváló termőhelyi adottságú erdőterület (jellemzően a külterület déli részén) - térségi jelentőségű tájképvédelmi terület (nagyobb egybefüggő területen a város déli részén, illetve vízfolyások völgyeiben, mint az Ireg-patak és a Tamási-víztárolók, a Cseringáti-patak menti állóvizek, a Kecsegyi-árok, illetve a várost északkeletről szegélyező Halastavak) K3: Városi és városkörnyéki települések településfejlesztési és rendezési tervi összhangja a településhatáron érintkező beruházások terén kiemelten Tamási városát 10 Tolna megyei település határolja. A településekre településszerkezeti terv és helyi építési szabályzat készült. A kapcsolódó területek és hálózatok koordináltak. A helyi tervek nem tartalmazzak Tamási település fejlesztési koncepcióját befolyásoló megállapításokat.
A város, várostérség társadalma	K4: Társadalmi konfliktusok által érintett városrészek műszaki-infrastrukturális érintettsége Tamási Helyi Esélyegyenlőségi Programjának kategorizációja szerint a város területén Kosban és a vele egybefüggő Újvárhegyen területén alakult ki szegregációval veszélyeztetett terület, amely a város központjától 3,5 km-re délkeletre található, a város belterületén. Kosba területén az infrastruktúra hiányos: csak egy részén van szilárd útburkolat, nincs kiépített ivóvízhálózat, nincs kiépített gázhálózat, sok a leromlott állapotú épület. A területen kizárólag lakóházak vannak, közösségi szolgáltatás, közintézmény nem található. A területen megvalósult korábban egy szegregációs projekt.

Szakági területek	Értékelési szempontok
	Tamásin belül tényleges szegregátumként azonosíthatjuk Öreghenyét és Buda városrészt. Öreghenyén az alacsony komfortfokozatú lakások aránya a Helyi Esélyegyenlőségi Programban rögzített adat szerint 83,3 százalék. A területen az infrastruktúra rendkívül hiányos: nincs szilárd útburkolat, nincs kiépített ivóvízhálózat, nincs kiépített gázhálózat, valamint sok a leromlott állapotú épület. A területen kizárólag magántulajdonú lakóházak vannak, közintézmény nem található a külterületen. Buda városrészen ugyanakkor pozitívumként megállapítható, hogy a szegregáció nem túlzottan rég óta tartó probléma, ennek kialakulása pusztán néhány évre vezethető vissza. A szegregátum környezetében és a szegregátumon belül is kiépített az ivóvíz- és szennyvízhálózat, illetve csapadécsatorna hálózat és földgázvezeték hálózat is létesült korábban. A Budai szegregátum komplex felújítása megtörtént 2020. évben. A Hunyadi tér, mint közösségi tér (több funkcióval) kialakult, az utak aszfaltburkolattal megújításra kerültek. Ugyanakkor a meglévő hálózat ellenére a legfontosabb környezeti problémát továbbra is a szennyvíz okozza, mivel számos ingatlan esetében az ingatlan becsatornázása nem megoldott.
A város, várostérség szolgáltatási mixe	K5: A városi/várostérségi közmű szolgáltatási lefedettsége, infrastrukturális háttere Tamási közigazgatási területén összesen 65,2 km ivóvízvezeték hálózat húzódik, mely az összes települési háztartás (3783 lakás) számára biztosít napi ivóvízellátást. Az egy lakosra jutó éves háztartási ivóvízfogyasztás 2019-ben nagyságrendileg 32 ezer m³-t tett ki, mely hozzávetőlegesen megfelel a 35,7 ezer m³-es hazai átlagnak. A városi szennyvízkezelés tekintetében pozitívumként elmondható, hogy egy 2014-2015-ben uniós források felhasználásával megvalósított KEOP projektnek (13,8 km gerincvezeték kiépítése, 782 db bekötés kialakítása, köszönhetően a közcsatornában elvezetett szennyvíz mennyisége hat és félszeresére, a szennyvízhálózatba becsatornázott lakosok aránya pedig 56,7 százalékról – 82,6 százalékos hazai átlag fölé – 83,8 százalékra emelkedett. A helyi szennyvíztelep kapacitásának kiépítettsége 3.150 m³/d. A vízvezeték hálózat kiépítésre került több külterületi részen 2021-2022. évben (Adorjánújtelep, Kosba-Tuskós-Újvárhegy, valamint megvalósul Öreghenye és Adorjánpuszta vízellátása is). A Tamási-Pári-Nagykónyi szennyvízagglomeráció létrejött, a szennyvíztelep felújítása és a két település szennyvízhálózatának kiépítése, Tamásiba bekötése tervezése és megvalósítása folyamatban van. Tamási földgázellátását helyi szinten egy 80 km hosszúságú csőhálózat biztosítja. Negatív tény azonban, hogy a közművesített földgázellátás a háztartásoknak csupán 45 százalékában érhető el, mely messze alulmúlja a 73 százalékos hazai átlagot. Vagyis Tamásiban a háztartások többsége nem részesül hálózati földgázellátásban, így számos – főként energiaszegénység által sújtott – lakosnak ezirányú szükségleteit alternatív megoldások segítségével szükséges fedeznie. Tamási villamosenergetikai infrastruktúrája összesen 110,5 km kiefeszültségű hálózatot foglal magába, mely 2020-ban összesen 34,8 millió kWh áramot szolgáltatott a különböző típusú felhasználók számára, mely 2012-höz képest közel 30 százalékos fogyasztásnövekménynek minősül, mely az ipari áramfelhasználás fokozódó igényeivel magyarázható, mely a 3783 egységből álló városi lakásállomány áramellátását közel teljes mértékben fedezi. Így a földgázellátással szemben Tamásiban a lakosság áramellátása széleskörben biztosított. A közmű lefedettség tekintetében hangsúlyozandó, hogy Buda városrész esetében a meglévő hálózat ellenére a legfontosabb környezeti problémát továbbra is a szennyvíz okozza, mivel számos ingatlan esetében az ingatlan

Szakági területek	Értékelési szempontok
	becsatornázása nem megoldott. Mindez a városrész területén beavatkozást tesz szükségessé a szennyvízhálózat bővítése érdekében. K6: városi hősziget jelenség a városban vagy térségében, a városi klíma kialakulásában és hatásainak mérséklésében meghatározó építészeti-műszaki megoldások Tamási esetében a belterület központjában, a településközponti vegyes területeken, a József Attila lakótelepen, illetve az Ipartelepen várható városi hősziget kialakulása. A települést keresztező 61. és 65. számú főút forgalomterhelése szintén kedvezőtlenül hat a terület hőháztartására. A várost a városközponttól déli irányban kettészelő Koppány-patak viszont a légáramlást segítő hideg folyosóként fejti ki jótékony hatását a városi klímára. A városi klíma alakulása szempontjából is kedvezőtlen, hogy egyes zöldfelületi elemek nem alkotnak összefüggő rendszert, ezáltal kevésbé tudják a város zöldfelületei a levegőáramlást és az egyes városrészek átszellőzését segíteni. A közparkhiányos városrészekben a közterületi zöldfelületek részarányának növelése a burkolt felületek helyett, továbbá a homlokzati zöldfelületek és tetőkertek kialakítása elősegítené kedvezőbb városi mikroklima kialakulását.
A város, várostérség gazdasága	K7: gazdasági területek fekvése, kihasználtsága, közlekedési kapcsolatai, ingatlanpiaci viszonyok alakulása (kereslet-kínálat vizsgálata) Ahogy a P6 pontban kitértünk rá, Tamási gazdasági infrastruktúráját alapjaiban befolyásolja, hogy a város területén nem működik ipari park, mely a vállalatok letelepedését kedvezőtlenül befolyásolja. A város északi felén elhelyezkedő ipari zóna fejlesztése érdekében azonban közel 185 millió forintos támogatás felhasználásával az önkormányzat utat épített és újjátott fel, valamint egy transzformátorállomást hozott létre, ezzel segítve az ott működő és a betelepülő vállalkozásokat. Az északi iparterületen, ahol 26 vállalkozás több mint ezer embernek ad munkát, két autóipari alkatrészgyártó és egy asztalos üzem települt be, az ott működő Signify – korábban Philips Lighting Hungary Kft. pedig bővítést valósított meg. A területen működő egyik legnagyobb foglalkoztató a Tamási Hús Kft 10 mrd Ft értéket meghaló fejlesztéssel bővítette kapacitását 2020-2021-ben, mely újabb munkahelyek létrehozását is eredményezte. Az FHL Bjorn Hungary Kft. alkatrészgyártó az üzemcsarnok bővítését tervezi. 2022. márciusában átadták a Garzon Bútor Zrt. 620 millió forintos egészségipari beruházását (a fejlesztést, amely 25-30 új munkahelyet teremt, 495 millió forintos támogatással valósították meg).
Az önkormányzat(ok) gazdálkodása	K8: ingatlan gazdálkodás, kereslet-kínálat elemzés, önkormányzati vagyongazdálkodás szerkezete, intézményfenntartás meghatározó pozitív és negatív műszaki feltételek Az ingatlangazdálkodás tekintetében elmondható, hogy összességében csupán pár intézmény maradt közvetlen önkormányzati működtetésben, a legtöbb ingatlan a szakképzési centrum, a KLIK, az egyházmegye, vagy a kormányhivatal kezelésébe került. Ezzel kapcsolatos tapasztalat az, hogy a fejlesztésekre, felújításokra nem marad keret, a leginkább szükséges feladatok kerülnek csak megoldásra. Mindebben a legnagyobb gondot az intézményi forráshiány jelenti, illetve kisebb részben a beruházásokhoz szükséges alapanyag és munkaerő időszakos hiánya.
Városi és várostérségi közlekedés	K9: Közlekedési infrastruktúra általános állapota, kedvező és kedvezőtlen feltételek valamennyi közlekedési módban (utak minősége, forgalomterhelése, parkolóhelyek; közösségi közlekedési hálózatok: területi lefedettség, járatsűrűség, járműpark állapota, E-járművek aránya, Sharing-rendszerek bemutatása (amennyiben vannak szolgáltatások, kerékpárúthálózat hossza, minősége, kihasználtsága, lakossági igények gyalogos közlekedés feltételei) Tamási Város Önkormányzata a város területén nem üzemeltet városi mobilitást támogató „sharing rendszereket” (pl. carsharing, bike sharing). A kerékpárutas

Szakági területek	Értékelési szempontok
	közlekedési hálózat a város közigazgatási területén belül széles lefedettséggel kiépült, sőt, Tamásit Párral és Regölyvel is kerékpárút köti össze. A járdák minősége ugyanakkor elmarad a lakosság által kívánt színvonalától – mint ahogy ezt a lakossági felmérés eredménye is mutatta – így a gyalogos infrastruktúra fejlesztése indokoltnak tekinthető. Tamási és térségének elérhetőségét északkelet-délnyugati irányban a 61. sz. főút, míg délkelet-északnyugati perspektívában a 65. sz. főút biztosítja, melyek infrastrukturális színvonala megfelelőnek ítéltető. A város térségében elhelyezkedő közúti mellékvonalak, alsóbbrendű utak viszonylatában az infrastruktúra színvonala jóval gyengébbek nevezhető, illetve alapvetően sugaras szerkezetű, így az említett két főúton kívül azonban már csak két irányba (Füged és Pári) indulnak kisebb forgalmat lebonyolító alsóbbrendű utak. A közúthálózat jelentőségét növeli, hogy Tamási elérhetőségében a vasút nem játszik szerepet, mivel a 49. sz. Keszőhidegkút-Gyöng-Tamási vasútvonalon 1990-ben megszűnt a közlekedés. Tervezés és engedélyezés alatt áll a Siófok-Tamási kerékpárút terve, amely felhagyott vasúti nyomvonalon alakulna ki. Az építése rövidtávú állami tervekben szerepel. A balatoni turisztikai régiót is bekötné a hálózat. Tamási területén, valamint a járásban egyaránt buszos tömegközlekedést egyaránt a Volánbusz Közlekedési Zrt. biztosítja. A közúti tömegközlekedés tekintetében Tamási elsősorban a Balaton és Kaposvár irányába tartó útvonalak mentén elhelyezkedő települések (Nagykónyi, Iregszemcse) viszonylatában rendelkezik sűrűbb (napi legalább 20) járatpárokkal működő összeköttetéssel, illetve a várossal a többi sugárirányú főút és a Szabadhídvég felé vezető út mentén elhelyezkedő települések irányában is napi 10-20 járatpár (20-30 perces menetidővel) biztosít rendszeres kapcsolatot. A járás keleti periferiájában elhelyezkedő települések, valamint az alsóbbrendű utak mentén található távolabbi települések azonban csak napi 1-6 járatpárral és akár 60 perces meghaladó perces menetidővel – sok esetben csak átszállással – érhetők el Tamásiból, mely kifejezetten gyenge kötőrést biztosít ezen települések irányába.
Városi és várostérségi közműhálózat	K10: Közművesítettség mértéke, állapota, kedvező és kedvezőtlen feltételek, közműellátottság kapacitási helyzetét, bővítési lehetőségei Ahogy a K5 pontban bemutatásra került, Tamási területén a gázellátás csupán a háztartások 45 százalékában érhető el, míg ezzel szemben a villamosenergia ellátás a háztartásoknak csaknem egészében hozzáférhető. A geotermikus alapon működő távfűtési rendszer 13 közintézmény számára biztosít ellátást. A városi szennyvízkezelés tekintetében pozitívként elmondható, hogy egy 2014-2015-ben uniós források felhasználásával megvalósított KEOP projektnek (13,8 km gerincvezeték kiépítése, 782 db bekötés kialakítása, köszönhetően a közcsatornában elvezetett szennyvíz mennyisége hat és félszeresére, a szennyvízhálózatba becsatornázott lakosok aránya pedig 56,7 százalékról – 82,6 százalékos hazai átlag fölé – 83,8 százalékra emelkedett. A vízvezeték hálózat kiépítésre került több külterületi részen 2021-2022. évben (Adorjánújtelep, Kosba-Tuskós-Újvárhegy, valamint megvalósul Öreghenye és Adorjánpuszta vízellátása is). A Tamási-Pári-Nagykónyi szennyvízagglomeráció létrejött, a szennyvíztelep felújítása és a két település szennyvízhálózatának kiépítése, Tamásiba bekötése tervezése és megvalósítása folyamatban van.
Zöldfelületi rendszer vizsgálata	K11: Zöld infrastruktúra hálózat nagysága, betöltött szerepe Az önkormányzat pénzügyi kapacitásához mérten törekszik a megújuló energiatermelés fejlesztésére, illetve a körkörös gazdaság erősítésére. Ennek megfelelően az előző évek során uniós energiahatékonysági projektek keretében számos közintézmény (kormányhivatal, művelődési központ, Béni Balogh Ádám Gimnázium, óvoda) komplex energetikai fejlesztésére került sor, melyekben

Szakági területek	Értékelési szempontok
	napelemtelepek kiépítése is hangsúlyos szerepet kapott. Ezzel egyidőben az önkormányzat korszerűsítette a közvilágítási rendszert, illetve biomassza fűtőművet és egy 17 hőközponttal működő geotermikus fűtési rendszert hozott létre a közintézmények fűtésének biztosítása érdekében (a 4,7 km hosszú geotermikus fűtőrendszer 900 m mélységből, 48 Celsius fokos termálvizet hoz felszínre, 75,5 m ³ /h megengedett kitermelési kapacitás mellett).
Az épített környezet vizsgálata	K12: Területhasználat elemzése, funkció nélküli ingatlanok, kihasználatlan ingatlanok nagysága, státuszuk okainak bemutatása, beépítésre szánt és beépítésre nem szánt területek nagysága, elhelyezkedése, funkcionalitása, beépítés, beruházás megvalósulását veszélyeztető egyéb építési korlátozások, potenciális fejlesztési területeket összesítő kataszter Jelenleg az önkormányzat csak néhány üres ingatlannal rendelkezik, a többi önkormányzati tulajdonban lévő ingatlan épületekkel bíró telek funkcióval bír. A beépítésre nem szánt területek, elsősorban a zöldterületek, erdősávok, véderdők, utak és egyéb közlekedési felületek. A beépítésre szánt területekről elmondható, hogy a város jelentős hányadát, ezeken a lakó- és közfunkció vegyesen megtalálható (pl. volt iskola épülete, öregek otthona). Az üres telkek, ingatlanok elsősorban a fürdő melletti övezetben találhatóak, ahol az egészségmegőrző negyed alakulhatna ki a jelenlegi tervek értelmében. Szintén aktuális tervek értelmében a gimnázium környékén katolikus negyed épülne ki, mely részben a környező házak lebontásával valósulna meg (közbeszerzés már elindult). K13: Települési identitást meghatározó épített-művi környezeti elemek (beleértve a védettséget élvező elemeket is) A településen élők identitásának jövőbeni erősítése terén fontos potenciálok rejlenek a város imázsában kiemelt szeretet kapó desztinációk turisztikai célú fejlesztésében. Ilyen városi identitásképző desztinációként említhető az Esterházy hercegi uradalom részeként világhírűvé vált Tamási Parkerdő, ahol a kontinens egyik legnagyobb dómvad populációja él, vagy a Tamási Termálfürdő, mely az uniós forrásból finanszírozott fejlesztéseknek köszönhetően országos hírű idegenforgalmi célponttá erősödött. Mindezen tényezők együttes fejlesztése utat nyithat Tamási társadalmi kohéziójának, illetve a város imázsának erősítésében, mely a város jövőképében újabb perspektívákat nyithat meg az ott élő lakosok számára.
A táji és természeti adottságok vizsgálata	K14: Tájhasználat értékelése, tájhasználati konfliktusok kezelése Tamási belső zöldterületi viszonyai kapcsán kijelenthető, hogy a városi a zöldterületek, közparkok kialakítása viszonylag szerény színvonalat tükröz (a TelR adatai szerint Tamásiban egy lakosra vetítve átlagosan 23 m² zöldterület jut, a járásban 17,2 m², míg az országban 28,9 m².), ugyanakkor a város kertvárosi jellege miatt ezekre nincs is kifejezetten nagy szükség és igény. Más városoktól eltérően Tamásiban nem alakult ki látványos városközponti díszpark, vagy jelentősebb zöldített közösségi tér, kivéve a 2018-ban a fürdő melletti területen létesített Aktív parkot, amely 1 ha feletti területű park, zöldítve, sportfunkcióval, szabadidős terület egységekkel ellátva. Kisebb parkosított területek a városközpontban a katolikus templom környékén, valamint a bíróság és a Szabadság utcai lakótömbök, illetve a gimnázium előtt találhatóak. A Kossuth tér vadgesztenye fasora értékes településképi elemnek minősül. A belváros északi részén lévő lakótelep fásítottsága figyelemreméltó, ráadásul ebben a városrészben kisebb játszóterek is találhatóak. Parkerdő jellegű zöldterület a Várhegy magasabb része a kilátóval, illetve a Miklósvári parkerdő egy kis horgásztóval. Tamási területén természetvédelmi terület a közigazgatási terület keleti részén a Pacsmagi TVT Tamásihoz tartozó része.

2.4. A város irányítási és működési modellje

A stratégia végrehajthatóságát és a stratégiai ciklus sikerességét befolyásoló egyik legfontosabb körülmény, hogy a város milyen irányítási és működési háttérrel rendelkezik és az milyen hatékonysággal képes a stratégiai ciklus egyes lépéseiben foglalt műveletek végrehajtására. Éppen ezért kiemelten fontos, hogy jelen stratégiában szemügyre vegyük a város jelenlegi irányítási és működési modelljét, majd következtetéseket megfogalmazva mutassunk rá a fenntartható városüzemeltetést erősítő korrekciós lehetőségekre.

A helyzet ismerete és az új típusú feladatok szempontjából történő kiértékelése lehetőséget ad arra, hogy a stratégia újszerű szemléletéből eredő irányítási és működési modellt érintő beavatkozási pontok, változtatások meghatározhatók legyenek.

2.4.1. Irányítási modell

Tamási Város Önkormányzatának működését a 19/2014 (XI.28.) önkormányzati rendelet szabályozza, mely az önkormányzat szervezeti és működési szabályait fekteti le. Mindennek értelmében az önkormányzat – anyagi lehetőségeitől és a lakossági igényeitől függő mértékben és módon – ellátja a Magyarország helyi önkormányzatiról szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény 13. § (1) bekezdésében meghatározott feladatokat (lásd. 2.1.9. fejezet). Ezen túlmenően azonban Tamási Város Önkormányzatának Képviselő-testülete az alábbi, önállóan vállalt feladatokkal egészítette ki a település irányítási modelljét:

- a helyi menetrendszerinti személyszállításról;
- a település infrastrukturális ellátásához szükséges önként vállalt beruházásokról és felújításokról;
- a geotermikus fűtési rendszer üzemeltetéséről;
- a közösségi tér biztosításáról;
- az egészséges életmód közösségi feltételeinek elősegítéséről;
- a Tourinform Iroda működtetéséről;
- nemzetközi, testvérvárosi kapcsolatok kialakításáról, fenntartásáról;
- a civil szervezetek támogatásáról;
- a sport támogatásáról;
- a helyi média működésének elősegítéséről;
- a közösségi, kulturális hagyományok és értékek ápolásának, a művelődésre szerveződő közösségek tevékenységének, a helytörténeti emlékek gyűjtésének és gondozásának támogatásáról;
- a polgárőrség működésének támogatásán keresztül a közbiztonság biztosításában történő közreműködésről.

Az önkormányzat működését a polgármesteri hivatal koordinálja, míg az önkormányzati jogokat a 9 képviselőből álló képviselő-testület gyakorolja. Ennek során a havi rendszerességgel ülésező testület ellátja a jogszabályokban ráruházott, valamint az önként vállalt feladat- és hatásköröket. A testület önkormányzati rendeletben egyes feladat- és hatásköreit a polgármesterre, bizottságára, jegyzőre, társulására átruházhatja.

A testület döntéshozatali munkáját az alábbi 3 szakbizottság keretében folytatja:

- **Pénzügyi, Városfejlesztési és Idegenforgalmi Bizottság:**
 - véleményezi a gazdasági program, a költségvetés és a zárszámadás tervezetét;
 - véleményezi az önkormányzat költségvetését, vagyonát és gazdálkodását érintő előterjesztéseket;
 - ellenőrzi a költségvetés végrehajtását, szükség esetén intézkedést kezdeményez a polgármesternél vagy a testületnél;
 - véleményezi a helyi adószabályok tervezetét és az éves adóbeszámolót;
 - közreműködik a pénzügyi ellenőrzésekben;
 - előkészíti, véleményezi a gazdaságpolitikai döntéseket;
 - előkészíti, véleményezi az általános rendezési terv tervezetét, intézkedéseket kezdeményez;
 - véleményezi az önkormányzati vagyonnal kapcsolatos előterjesztéseket;
 - előkészíti, véleményezi a testület hatáskörébe tartozó, a gazdasági szférát érintő személyi kérdéseket (gazdasági társaságok ügyvezetése);
 - előkészíti, véleményezi a városfejlesztési és idegenforgalmi tárgyú döntéseket;
 - véleményezi a város környezetvédelmi programját, annak értékelését;
 - javaslatot tesz a környezetvédelmi alap felhasználására;
 - véleményezi a helyi védett értékek támogatására kiírt pályázatot és annak polgármesteri elbírálását;
 - előkészíti, véleményezi az általános rendezési terv tervezetét, intézkedéseket kezdeményez;
 - városfejlesztési, idegenforgalmi koncepciót dolgozhat, dolgoztathat ki, és azt a testület elé terjeszti;
 - ellátja a testületi döntésekből eredő egyéb feladatokat.
- **Ügyrendi Bizottság:**
 - előkészíti, véleményezi, felülvizsgálja az SZMSZ tervezetét, ellenőrzi az SZMSZ hatályosulását, szükség esetén intézkedést kezdeményez;
 - kezdeményezi, véleményezi az önkormányzati rendelet-tervezeteket;
 - véleményezi a testület hatáskörébe tartozó megállapodások, szerződések, közbeszerzési eljárások stb. tervezetét;
 - szervezeti kérdésekben véleményez, javaslatot tesz;
 - a testületi hatáskörbe tartozó javadalmazási ügyekben véleményez, javaslatot tesz;
 - feladatkörébe tartozik a képviselői és polgármesteri vagyonnyilatkozatokkal, valamint az összeférhetetlenséggel kapcsolatos – külön jogszabályban meghatározott – eljárás;
 - véleményezi a polgári peres eljárás, büntetőeljárás kezdeményezését;
 - véleményezi az önkormányzat vagyontárgyának átruházására, vagy bármely módon történő megterhelésére vonatkozó azon előterjesztést, amely a vagyonrendelet alapján a testület hatáskörébe tartozik;
 - véleményezi az önkormányzati kötelezettségvállalásra, önkormányzati vagyont érintő tartozás elismerésre, jogról való lemondásra, biztosítékul adásra, ellenérték nélküli juttatásra vonatkozó előterjesztést (kivéve a civil szervezetek és sportegyesületek támogatásának odaítéléséről szóló, a 14/2008.(V.5.) számú önkormányzati rendelet alapján előterjesztett kérelmeket);
 - ellátja a testületi döntésből adódó egyéb feladatokat.

- Humánpolitikai Bizottság:
 - előkészíti, véleményezi az oktatási és kulturális tárgyú előterjesztéseket;
 - figyelemmel kíséri az önkormányzat oktatási és kulturális feladatainak végrehajtását, szükség esetén intézkedést kezdeményez;
 - előkészíti, véleményezi az oktatási és kulturális intézmények működését, létesítését, átszervezését és megszüntetését;
 - véleményezi az oktatási és kulturális intézmények vezetésére kiírt pályázatokat;
 - előkészíti, véleményezi az egészségügyi, szociális, ifjúsági és sporttárgyú előterjesztéseket;
 - figyelemmel kíséri az illetékességébe tartozó feladatok ellátását, szükség esetén intézkedést kezdeményez;
 - véleményezi az illetékességi körébe tartozó intézményvezetői pályázatokat;
 - a képviselő-testület átadott hatáskörében eljárva
 - véleményezi az intézmények szervezeti és működési szabályzatát, valamint házirendjét, amelyet bizottsági egyetértés esetén a polgármester hagy jóvá;
 - véleményezi az intézmények minőségirányítási programját, nevelési, illetve pedagógiai, továbbképzési továbbá pedagógiai-művelődési programját, amelyet bizottsági egyetértés esetén a polgármester hagy jóvá;
 - ellátja a testületi döntésekből adódó egyéb feladatokat.

A bizottságok létszáma legalább öt fő, elnököket és – vele együtt – tagjaiknak több, mint a felét a képviselők közül választja a testület. A bizottság nem képviselő tagjai a működésük megkezdését megelőzően esküt tesznek a képviselő-testület előtt és erről okmányt írnak alá.

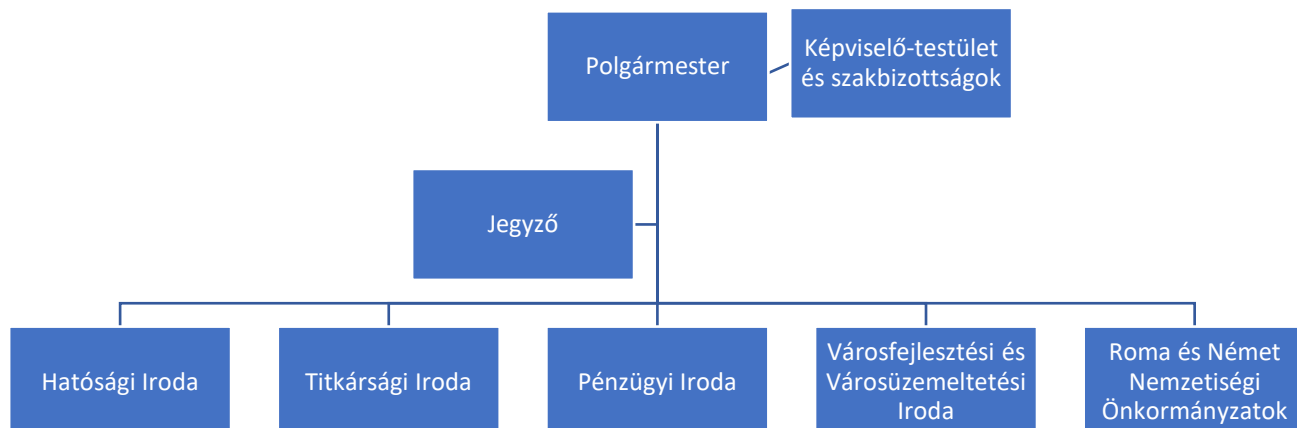
Az önkormányzat operatív, adminisztratív működését koordináló Polgármesteri Hivatal az alábbi fontosabb szervezeti elemekre osztható:

- Hatósági Iroda;
- Titkársági Iroda;
- Pénzügyi Iroda;
- Városfejlesztési és Városüzemeltetési Iroda.

A város jövőképét meghatározó fejlesztések relevanciájában (beleértve a digitális és zöld városfejlesztés területeit is), a hivatali struktúrán belül a projektmenedzsmenti szaktudás a Városfejlesztési és Városüzemeltetési Irodán belül összpontosul, mely – elnevezéséhez híven – a hivatali struktúra 2020-as átalakításának eredményeként egyszerre koordinál fejlesztési és üzemeltetési feladatokat. Az ezt megelőző időszakban a fejlesztési és üzemeltetési feladatok szervezetileg különálló egységek alá tartoztak (a városi fejlesztések menedzselése a 2021-ben megszűnt Tamási Innovációs Központ Nkft. hatáskörét képezte), ugyanakkor a jellegükben legtöbbször összefüggő fejlesztési és üzemeltetési (fenntartási) feladatok azonban a struktúra központosítását indokolták. Ennek következményeként a Városfejlesztési és Városüzemeltetési Iroda létrehozásával egy pragmatikusabb szervezeti modell jött létre.

Az elmúlt 12 év tapasztalatai a szervezeti átalakítás megalapozottságát igazolták. A fejlesztési projektek előkészítése, azok megvalósítása, illetve a projekteredmények fenntartása ugyanis a korábbi struktúrához képest koherensebb szervezeti alapokra került, a projektmenedzsmenthez kapcsolódó információáramlás pedig jelentős hányadban egy szervezeti egységen belül tömörül. Mindez kiszámíthatóbb működési kereteket és átláthatóbb menedzsmentet biztosít, mely a testületi és polgármesteri döntések meghozatalához szintén szakmaibb háttérrel nyújt.

28. ábra: Tamási Város Önkormányzatának belső szervezeti felépítése

2.4.2. Működési modell

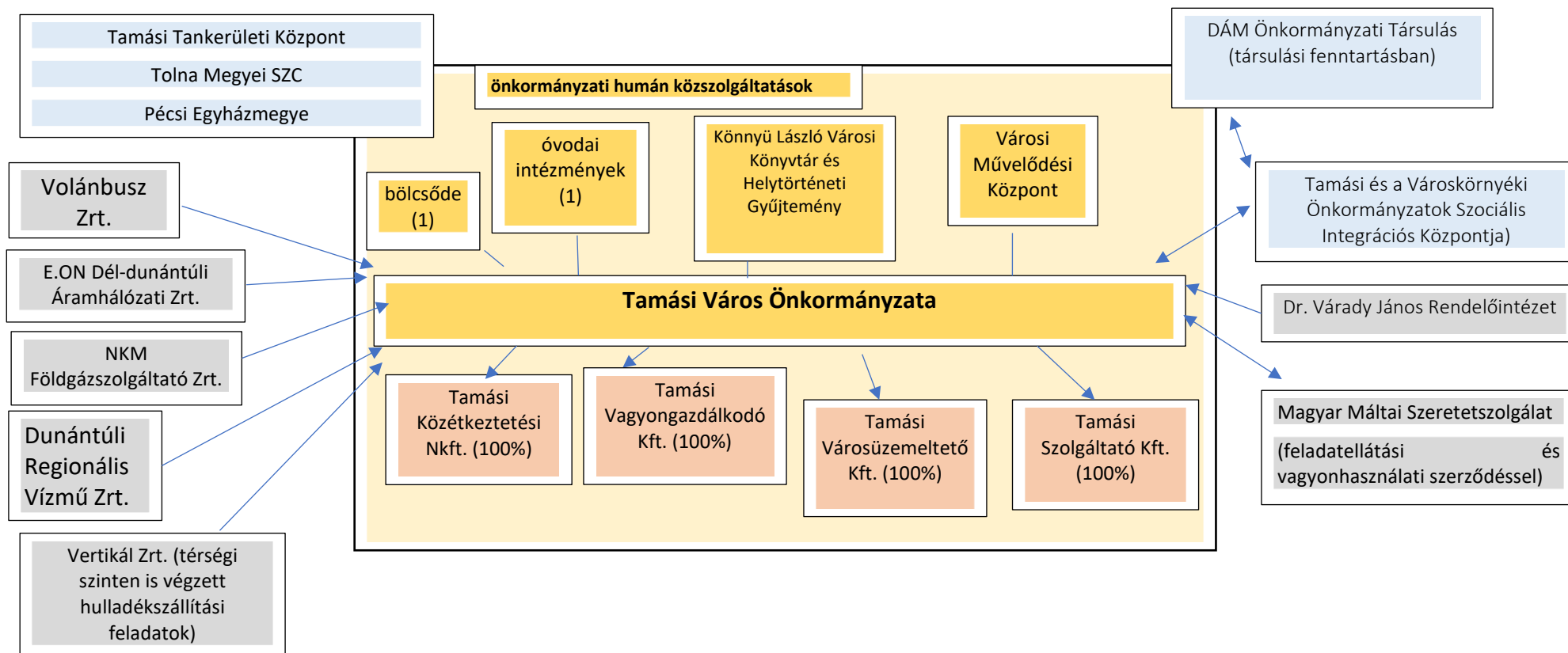
Mint ahogy az előző fejezetben bemutatásra került, az önkormányzat saját fejlesztéseihez kapcsolódó fenntartási/működtetési feladatokat szintén a fejlesztéseket menedzselő Városfejlesztési és Városüzemeltetési Iroda látja el, így az iroda, mint a Polgármesteri Hivatal szervezeti egysége a város működési modelljében szintén megjelenik. Ugyanakkor az önkormányzat által törvényileg kötelezően ellátandó, illetve a saját maga által vállalt feladatok biztosításához önkormányzati tulajdonú cégek is csatlakoznak, melyek holding-szerű keretrendszerben végzik a rájuk bízott feladatokat. Eszerint, az önkormányzati hivatal szervezeti és működési szabályzatának értelmében a város működési modelljét jelenleg az alábbi négy önkormányzati tulajdonú vállalat határozza meg:

- **Tamási Vagyongazdálkodó Kft.:**
 - lakásrendelethez meghatározott önk. tulajdonú ingatlanok hasznosítása, üzemeltetése (szociális, és piaci alapú bérházak, valamint üzletek és irodák);
 - cégcsoport irányítási, pénzügyi, munkaügyi feladatok koordinálása, elvégzése,
- **Tamási Városüzemeltető Kft.:**
 - városüzemeltetési feladatok átfogó jellegű biztosítása;
 - építőipari munkák ellátása piaci alapon;
 - egyéb ipari tevékenység ellátása (kosaras autó, földmunkagép, villany-, víz, fűtés- és gépszerelés relevanciában);
 - fűnyírás, zöldfelületek karbantartás piaci alapon.
- **Tamási Szolgáltató Kft.:**
 - temető üzemeltetése;
 - fizető parkoló üzemeltetése;
 - nyilvános WC üzemeltetése;
 - piacfelügyeleti tevékenység ellátása (Tamási Városüzemeltetési Kft. megbízása alapján).
- **Tamási Közétkeztetési Nkft.:**
 - önkormányzat illetékességi területén közétkeztetés biztosítása az önkormányzati fenntartású intézményekben (bölcsőde, óvoda, általános iskola, szakképző iskola);
 - egyéb közétkeztetés szerződéses alapon (idős otthon, pári óvoda, Waldorf iskola és óvoda);
 - menü- és rendezvényi étkeztetési szolgáltatás biztosítása lakossági, üzleti megrendelők felé.

Az önkormányzati tulajdonban lévő cégek struktúrája, a városfejlesztési modellhez hasonlóan, szintén egy 2010. és egy 2020. év utáni átalakítás eredményének tekinthető, mely az egyes önkormányzati feladatok operatív szétágaztatását, a hatásköri átfedések elkerülését, illetve a hatékonyabb feladatellátást célozta meg. Az elmúlt évek tapasztalatai alapján megállapítható, hogy a szervezeti struktúra működése, eredményei megfeleltek a városvezetés elvárásainak, kihívások, átgondolandó aspektusok alapvetően kétféle esetben azonosítható:

- Az elmúlt évek építőipari árrághatása a Tamási Városüzemeltető Kft. tevékenységi körét kifejezetten költségessé tette, mely gyakran finanszírozási problémákat vet fel. Mindez a vállalat építőipari tevékenységeinek létjogosultságát, szükségességét alapjaiban kérdőjelezi meg, így rövid- és középtávon felmerült ennek kivétele a cég portfóliójából.
- A közmunkaprogram mérséklődő foglalkoztatási intenzitása miatt az önkormányzati cégekben egyre kevesebb közfoglalkoztatott dolgozik, mely a városüzemeltetési feladatok ellátásában kihívásokat jelent. Tekintettel arra, hogy a városvezetés rövid- és középtávon a közmunkaprogram intenzitásának mérséklődésére számít, a városüzemeltetéshez kapcsolódó foglalkoztatási kihívások kezelésére az önkormányzatnak tartósan be kell rendezkednie.

29. ábra: Tamási Város Önkormányzatának működési térképe

2.4.3. Várostérségi koordináció

Tamási esetében konkrét fejlesztések előkészítéséhez, vagy azok megvalósításához szorosabban kötődő várostérségi koordináció nem tapasztalható. A fejlesztési források, a megvalósítandó projektek, illetve az egyes településeket meghatározó fejlesztési preferenciák összehangolása elsősorban megyei szinten (megyei önkormányzat és közgyűlés) valósul meg, mely Tolna megye 2021-2027-re szóló Integrált Területi Programjának elfogadása is megfelelően tükröz.

Ettől eltekintve azonban, a korábbi többcélú kistérségi társulás folytatásaként Tamási Város Önkormányzatának vezető szerepével, illetve további 29 térségi önkormányzat részvételével 2004. június 21-én DÁM Önkormányzati Társulás néven új térségi együttműködési fórum jött létre. Az együttműködés keretében a társulás vállalta, hogy a közszolgáltatások magasabb szakmai színvonalon történő, illetve hatékonyabb ellátása érdekében az alábbi feladat- és hatásköröket a társult tagönkormányzat helyett ellátja:

- szociális alapellátások, család- és gyermekjóléti szolgáltatás jelenleg 19, illetve 32 településen;
- belső ellenőrzés működtetése jelenleg 18 önkormányzat és 3 kisebbségi önkormányzat részére;
- gazdálkodási feladatok ellátása gyepmesteri feladatok ellátása jelenleg 20 településen;
- háziorvosi, házi gyermekorvosi ügyelet működtetése jelenleg 23 település számára;
- televíziós szolgáltatás feladat ellátásának keretében kistérségi magazinműsor, és híradó tudósítás készítése és közzététele jelenleg 16 településen.

A szociális feladatokat (idősek és demens személyek nappali ellátása, házi segítségnyújtás, étkeztetés, család- és gyermekjóléti szolgálat, valamint a család- és gyermekjóléti központ feladatait) a Társulás intézményén, a Tamási és Környéke Szociális Központon keresztül biztosítja.

Szervezeti struktúráját tekintve a DÁM Önkormányzati Társulás Társulási Tanácsát a települések polgármesterei alkotják, elnöke Porga Ferenc, Tamási Város Polgármestere. Döntéshozatali mechanizmusa kapcsán, a társulási megállapodás értelmében a társulási tanácsban minden önkormányzatot 1 tag képvisel. A tanács minden tagja 15 alap szavazattal rendelkezik, illetve minden megkezdett 100 települési lakos további 2 szavazatot jelent, így a lakosságárányos szavazatelosztás szabályai érvényesülnek. Az alapszavazat és a lakosság-arányos szavazat együttesen adja a társulás tagjának összes szavazat számát. A társulási tanács – helyi önkormányzati képviselők általános választását követő – ülését a korelnök hívja össze. Az ülésen a társulási tanács tagjai sorából minősített többséggel, titkos szavazással megválasztja az elnököt. A társulási tanács döntéseit határozattal hozza. Az érvényes Társulási tanácsi határozathoz legalább annyi képviselő igen szavazata szükséges, amely meghaladja a jelen lévő tagok szavazatainak felét és az általuk képviselt települések lakosságának egyharmadát.

A DÁM Önkormányzati Társulást alkotó 29 település listája:

Belecska, Diósberény, Dúzs, Értény, Felsőnyék, Fürged, Hőgyész, Iregszemcse, Kalaznó, Keszőhidegkút, Kisszékely, Koppányszántó, Magyarkeszi, Miszla, Mucsi, Nagykónyi, Nagyszékely, Nagyszokoly, Ozora, Pári, Regöly, Szakadát, Szakály, Szárazd, Tamási, Tolnanémedi, Udvari, Újireg, Varsád

Az együttműködés keretében fenntartott intézmények:

- Tamási és Környéke Szociális Központ

2.5. Kockázatok és lehetőségek értékelése

2.5.1. Prosperáló város

Prosperáló város	
Kockázat	Lehetőség
A gazdaságfejlesztéshez tényezőellátottságbeli kihívások tapasztalhatók. A termelő beruházásokhoz szükséges humán erőforrás nehezen biztosítható, illetve a város gyorsforgalmi infrastrukturális beágyazottsága is gyengének tekinthető. A relatív alacsony helyi bérek szintén a más városban (Székesfehérvár, Siófok, Tab) történő munkavállalás tendenciáját erősítik.	Szorosabb vállalati és szakképzési kooperációval, valamint a tervezett munkásszálló megépítésével részlegesen enyhíteni lehet a munkaerő kínálat problémáin.
A relatív alacsony helyi bérek szintén a más városban (Székesfehérvár, Dunaújváros, Tab) történő munkavállalás tendenciáját erősítik.	Tamási foglalkoztatási értelemben a települést körülölelő kistépelülésekről érkező munkaerőre is építhet, mely kismértékben enyhíti a helyi gazdaság munkaerőhiányos helyzetét.
A gazdasági infrastruktúra relatív alacsony bérekkel, alacsony hozzáadott értéket állít elő, ráadásul fejlesztése lassú ütemben tud csak haladni elsősorban a források szűkössége, illetve az építőipari kapacitások leterheltsége miatt.	Az önkormányzat gazdaságfejlesztési koncepciójának homlokterében az északi iparterület fejlesztése található, melynek célja az ipari park cím hivatalos megszerzése az alapinfrastruktúra, közlekedési csomópont, feltárási út kiépítésével, illetve újabb területek bevonásával. Ezzel párhuzamosan a városi Helyi Termék és Logisztikai Központ, illetve a volt laktanya területének infrastrukturális tervezett fejlesztésével a város gazdaságélénkítési mozgástere tovább bővíthető.
Gazdaságfejlesztési célra a továbbiakban nem áll rendelkezésre érdemi mértékben, újonnan bevonható zöld- és barnamezős terület, mely a város tulajdonában állna.	A zöld- és barnamezős területek hiánya alól (a fenti pontban említett területek mellett) kivételt egyedül a városi fürdő környéke jelent, ahol korlátozottan, de még található gazdaságilag – elsősorban turisztikailag – hasznosítható ingatlan. Illetve ezzel párhuzamosan, a volt tejüzem, a volt bútorraktár, illetve a volt Göndöcs irodaház felújítása és gazdasági funkciókkal történő felruházása jelenthet még kínáló lehetőséget a korlátozott gazdaságfejlesztési lehetőségek kihasználásához, melyek tekintetében az önkormányzat már fejlesztési koncepciókkal is rendelkezik.
Az önkormányzat önálló pénzügyi kerete a COVID-19 járvány következtében (illetve kisebb mértékben már előtte is) kifejezetten szűkössé vált, így ebből önálló termelőberuházás nagy arányban nem támogatható.	A város nagyfoglalkoztatójához/meghatározó ágazatához kapcsolódó vállalkozások megtelepedése
Szorosabb vállalkozói, fejlesztési együttműködések nem jöttek létre, nem alakult ki klasszikus értelemben vett helyi vállalkozói ökoszisztéma az önkormányzat és a helyi vállalatok között.	Működő helyi vállalkozói, fejlesztési együttműködéseknek ösztönzése, gazdaságfejlesztési ökoszisztéma kialakítása az önkormányzat és a helyi vállalatok között
A globális klímaváltozás begyűrűzése kedvezőtlen gazdasági folyamatokat indít el helyben (főként a mezőgazdasági tevékenységet folytató vállalatok kitettsége növekszik).	-

Prosperáló város	
Kockázat	Lehetőség
A COVID-19 világjárvány hazai kezelésének következményeként Tamási Város Önkormányzatának költségvetési mozgástere rendkívül beszűkült, így a gazdaságfejlesztésre fordítható forráskerete szinte kizárólag a pályázati forrásokra koncentrálódik.	A kormányzati kompenzáció, valamint az Európai Unió válságkezelési kerete (<i>Next Generation EU</i>) várhatóan plusz forrásokat teremt önkormányzati, gazdaságfejlesztési projektek megvalósításához.
A globális gazdasági változásokkal (innovációk, új hálózatok, technológiaváltás, Ipar 4.0) Tamási nem tud megfelelő mértékben lépést tartani, így a gazdasági szereplők által helyben előállított hozzáadott érték (versenyképesség) szintje relatív értelemben fokozatosan elmarad a globális gazdasági trendek által vezérelt innovatív ágazatok szintjétől, mely gazdasági leszakadással fenyeget.	A helyi gazdasági szereplők – főként uniós forrásból finanszírozott – célzott kapacitásfejlesztési, innovációs beruházásainak eredményeként a települési gazdaság innovációs potenciálja erősödik, mely lehetőséget teremt a versenyképesség növelésére.
A gazdasági leszakadás tendenciájával párhuzamosan a társadalmi depriváció fokozódó jelensége is megfigyelhető, mely gazdasági/foglalkoztatási értelemben újabb problémákat generál.	Az önkormányzat az elmúlt fejlesztési időszak során kiemelt figyelmet fordított a városi szegregátumok fejlesztésére. Az önkormányzat városrehabilitációs projektjeinek keretében a város északnyugati területén fekvő, régóta funkció nélkül álló, egykori kenyérgyári épület és az azt övező környezet megújult. A tervezett fejlesztésekkel a városrészben a fokozott társadalmi igényeknek megfelelően „sportok háza” névvel közösségi épület jött létre, hozzájárulva a városban élők, valamint a közelben, szomszédos területeken lévő szegregátumban élők sportolási lehetőségeihez. Mindemellett az önkormányzati projektek a szegregátumokban élők foglalkoztathatósági lehetőségeinek fejlesztéséhez is hozzájárultak képzések, szemléletformáló tréningek megvalósításán keresztül. Az önkormányzat ezzel is közvetlenül járult hozzá a szegregátumban élők életminőségének javításához, társadalmi integrációjának elősegítéséhez, mely kedvezőbb kiindulási feltételeket biztosít a következő években megvalósítandó szociális fejlesztések számára. 2021-ben készült el a szegregátum melletti területeken a Zöld Pont és Civilház, amely további kulturális-szabadidős tevékenységeknek ad otthont.

2.5.2. Zöldülő város

Zöldülő város	
Kockázat	Lehetőség
A lakossági szemléletformáló erőfeszítések ellenére az energiatudatosság és a környezetvédelem nem épül be megfelelően a helyi szereplők működésébe. Igaz, az egyre népszerűbbé váló napelemtelepítés tendenciája a napenergiát egyre nagyobb hányadban csatornázza be a lakossági és gazdasági szereplőkhöz, ugyanakkor a környezet védelmét, a pazarlás elkerülését szolgáló lakossági attitűdök (pl. tudatos vízhasználat, szelektív hulladékgyűjtés, energiatudatos életmód) csak gyenge társadalmi beágyazottsággal rendelkeznek (főleg az energiaszegénységgel küzdő háztartások esetében), melynek mélyreható átalakulására kevés esély mutatkozik.	Tamási Város Önkormányzata az eddigiek során – városi projekteken keresztül – jelentős erőfeszítéseket tett a települési zöldkörnyezet megőrzése és fejlesztése érdekében. Ennek eredményeként a város arculatában a természetközelség a zöld városkép meghatározó szerepet tölt be. Mindennek továbbfejlesztése, a közterek rekreációs funkcióinak növelése (pl. járdák felújítása, kerékpárutak kialakítása, csapadékvíz elvezetés rekonstrukciója, új házhelyek létesítése) számottevő mértékben járulhat hozzá a helyi lakosság életminőségének emeléséhez, a település megtartó erejének növeléséhez.
A napelemek fokozatosan növekvő lakossági és vállalati felhasználásával az elektromos közműszolgáltató terhelése drasztikusan emelkedik az inverterek által előidézett kétirányú áramközvetítés miatt (napos időben rátölt a hálózatra, felhős időben pedig a hálózatról tölt), mely a közműszolgáltató részéről műszaki beavatkozást tesz szükségessé (elsősorban transzformátorok létesítését).	Tamási Város Önkormányzata a megújuló energiaforrások hasznosítása terén országos kitekintésben kiemelkedő pozícióval rendelkezik. A város területén ugyanis 2015-ben geotermikus energiaforrásra épülő közműrendszer, majd 2018-ban 1,4 MW teljesítményű biomassza erőművel kibővített fűtési rendszer jött létre, mely 13 városi közintézmény fűtését biztosítja. Ezzel az önkormányzat példaértékű, jó gyakorlat jellegű fűtési rendszerrel rendelkezik, mely éves szinten 575 tonna CO ₂ emissziót takarít meg a város számára. Az energiahatékonyság terén szintén jelentős előrelépést eredményezett, hogy az önkormányzat a közvilágítási rendszer megújításának keretében 1445 LED technológiával működő lámpatestet telepített, melyek fogyasztása a Philips InterAct világításmenedzsment rendszerével folyamatosan figyelhető, illetve valós időben észlelhetők az esetleges műszaki meghibásodások. Mindez akár 30 százalékos fogyasztáscsökkentést is lehetővé tesz. Említésre méltó, hogy száz darabot meghaladja már a napelemes kandeláberek száma, amelyek a város több közterületén kerültek kihelyezésre. A közintézmények szinte kivétel nélkül rendelkeznek napelemes kiserőművekkel.
A globális klímaváltozás begyűrűzése kedvezőtlen fenntarthatatlan folyamatokat indít el helyben, mely a települést körülölelő környezeti állapotokban indít meg átalakulási folyamatokat (hektikusabbá váló időjárási körülmények, bioszféra megváltozása).	A villámárvizek kezelését szolgáló csapadékvíz-elvezetési fejlesztésekre az önkormányzat az elmúlt évek során kitüntetett figyelmet fordított, melyek tervezett folytatásával a város vízvezetési kihívásai szélesebb körben kezelhetővé válnak.
A gazdasági és piaci körülmények jelentős és gyors változása miatt a város energiatudatossága növekszik, az egyre dráguló energiaárak egyre több forrást vonnak el az egyéb költséghelyekről, mely gátolja a város további fejlődését, ellehetetleníti a jelen színvonalon biztosítható működését. Mindemellett a klímaváltozás negatív hatásai egyre érzékelhetőbbé válnak Tamásiban.	Az önkormányzat tervei közt szerepel egy geotermikus erőmű létesítése, mely a település villamosenergia-igényét hivatott kielégíteni. A beruházás eszközlével Tamási energetikai önállósága jelentős mértékben erősödhetne meg.

2.5.3. Digitális város

Digitális város	
Kockázat	Lehetőség
Tamási digitalizációs foka gazdasági értelemben gyenge közepesnek tekinthető. Mindez azt jelenti, hogy az itt termelő vállalatok nem tekinthetők az Ipar 4.0 által kijelölt digitalizációs folyamat aktív részeseinek, az „okos” ipari megoldások csak korlátozottan jellemzik a gazdasági szereplők működését. Ennek megfelelően a város gazdasági szerkezete továbbra is munkaintenzív termelési formákra összpontosul (elsősorban a relatíve alacsony bérek miatt) a tudás- és innováció-orientált ipari beruházások helyett.	Tamási esetében kifejezetten pozitív adottságként értelmezhető, hogy a már végrehajtott okosváros fejlesztések (közvilágítás modernizálása, geotermikus fűtési rendszer kiépítése, okos illemhely, okos szennyvízszivattyú) eredményeként 2018-ban a város egyike lett annak a 10 fejlesztési helyszínnek, melyek a Digitális Jólét Programon belül elkészíthetik okos város fejlesztési koncepciójukat, valamint jó gyakorlataikkal utat mutathatnak a többi hazai településnek. Mindez Tamási tekintetében jelentős fejlesztési lehetőséget vetít előre a városi digitalizáció terén. 2021-ben a KDMFÜ és a DJP Nkft-vel együttműködési megállapodás keretein belül megkezdődött a Településszonda projektben egy cselekvési terv készítése is.
A digitális gazdaság fejlesztésében további nehézségeket okoz, hogy a térségben jelentkező szűkös munkaerő kínálat nem teszi lehetővé a fejlettebb (nem felhasználói) digitális készségeket igénylő foglalkoztatási formák megtelepedését. Éppen ezért – a szakképzés képzési struktúrájának átalakítása nélkül – ez a hiányosság a jövőben is kedvezőtlen hatást fog gyakorolni a fejlettebb befektetési formák esetében.	Összességében elmondható, hogy az aktív korú lakosság 90 százalékot meghaladó mértékben rendelkezik okostelefonnal, szélessávú internethozzáféréssel, illetve a legtöbb esetben otthoni IT eszközállománnyal (számítógép, nyomtató, scanner stb.), míg a közösségi média felületein is aktív felhasználóként jelennek meg, az informatikai fejlesztések iránt pedig jelentős hányaduk affinitást mutat. Következésképpen a digitális analfabetizmus nem jellemzi a város lakosságát, így egy esetleges jövőbeli digitális közszolgáltatásfejlesztés megfelelő fogyasztó bázis mellett valósulhat meg. Ráadásul a COVID-19 világjárványnak köszönhetően számos gazdasági ágazatban előtérbe került az otthoni munkavégzés (<i>home office</i>) szerepe, mely a munkavállalók digitális készségeit, illetve a digitális térben végzett munkavégzés jelentőségét erősítette meg. Mindez a helyi gazdaság digitális beágyazottságának további elmélyülését eredményezte foglalkoztatási téren.
A fenti pontból adódóan a digitális infrastruktúra fejlesztése kifejezetten forrásfüggő folyamatnak minősül, éppen ezért az esetleges önkormányzati fejlesztések megvalósításának lehetősége túlnyomó részben az uniós források felhasználási módjainak függvényében fog alakulni. Mindez az önkormányzat forrásfelhasználását nagymértékben rajta kívülálló tényezők függvényében teszi kiszolgáltatottá.	Tamási Város Önkormányzata igyekszik minden olyan pályázati lehetőséget megragadni, mely a város digitalizációs szintjét érdemben növelné. Ilyen fejlesztésnek minősül a közvilágítás modernizációjának és a geotermikus távfűtés kiépítésének fentiekben említett példái mellett a közvetlen uniós finanszírozás (Wifi4EU) felhasználásával kialakított köztéri wifi hálózat, mely immár 12 ponton biztosít szabadtéri, ingyenesen használható internetszolgáltatást a lakosság számára. Mindez egyértelműen jelzi a városvezetés fejlesztési elkötelezettségét a digitális közszolgáltatások és a lakosság életszínvonal-javítása terén.

2.5.4. Megtartó város

Megtartó város	
Kockázat	Lehetőség
Tamási és térsége társadalmi értelemben egyszerre küzd az elöregedés és elvándorlás negatív tendenciáival, mely a város számára már középtávon az előrehaladott társadalmi marginalizálódás veszélyével fenyeget. A tendencia – mely egyben a hazai vidéki területek túlnyomó többségére ugyanígy elmondható – mérséklése, illetve esetleges megfordítása csakis komplex beavatkozással lehetséges, ez azonban jelentős mértékben Tamásin kívüli tényezők (nemzeti infrastruktúrafejlesztés, kormányzati vidékfejlesztési támogatások, vidéki városok célzott támogatása stb.) függvényében is alakul. Így következésképpen a város megtartó erejének növelése nagyrészt externális hatásokon alapul, melyekre az önkormányzat csak rendkívül korlátozott ráhatással rendelkezik.	Tamási, mint vidéki kisváros, az általa biztosított természetközeli, közparkokkal tarkított települési környezetével vonzerőt és megtartóerőt fejthet ki azokra az emberekre, akik életüket nyugodt, családbarát, rendezett körülmények között szeretnék élni. Az önkormányzat ezen városi arculat és identitás fejlesztésére kiemelt figyelmet fordít, így a jövőbeli közterületfejlesztések, a csatornahálózat tervezett fejlesztése, illetve az új lakóterületek szintén tervezett kijelölése várhatóan a város megtartó erejét érdemben fogják növelni. A városvezetés a népesség csökkentés megállítása érdekében telekprogramot kíván megvalósítani, mely új lakóingatlanok kialakításával tenné vonzóbbá a települést az itt letelepedni kívánó személyek számára.
A települési szolgáltatási mix tekintetében – objektív módon – Tamási minőségben elmarad a közeli szomszédságában lévő Siófoktól, valamint munkaképes korú lakosságra nagyobb vonzerőt kifejtő Székesfehérvártól (főként a kulturális, szórakoztatóipari, vendéglátási és kereskedelmi szolgáltatások terén). Mindez Tamási vonzerejét – elsősorban a fiatalabb generációk körében – nagymértékben csökkenti.	Tamási esetében a városi termálfürdő kifejezetten kedvelt termálturisztikai célpontnak számít a településen, illetve az annak tágabb földrajzi környezetében élő lakosság körében. Éppen ezért, a termálfürdő fejlesztésével, a szolgáltatások bővítésével és színvonalemelésével Tamási turisztikai vonzereje potenciálisan nőhet, mely közvetlenül a helyi lakosság életminőségére is kedvező hatásokat fog gyakorolni.
Tamási területén szegregátumok találhatók, melyek hatékony szociális és foglalkoztatást elősegítő fejlesztések nélkül újabb társadalmi kihívások forrásává válhatnak.	Az önkormányzat az elmúlt fejlesztési időszak során kiemelt figyelmet fordított a városi szegregátumok fejlesztésére. Az önkormányzat városrehabilitációs projektjeinek keretében a város északnyugati területén fekvő, régóta funkció nélkül álló, egykori kenyérgyári épület és az azt övező környezet megújult. A tervezett fejlesztésekkel a városrészben a fokozott társadalmi igényeknek megfelelően „sportok háza” névvel közösségi épület jött létre, hozzájárulva a városban élők, valamint a közelben, szomszédos területeken lévő szegregátumban élők sportolási lehetőségeihez. Mindemellett az önkormányzati projektek a szegregátumokban élők foglalkoztathatósági lehetőségeinek fejlesztéséhez is hozzájárultak képzések, szemléletformáló tréningek megvalósításán keresztül. Az önkormányzat ezzel is közvetlenül járult hozzá a szegregátumban élők életminőségének javításához, társadalmi integrációjának elősegítéséhez, mely kedvezőbb kiindulási feltételeket biztosít a következő években megvalósítandó szociális fejlesztések számára. 2021-ben készült el a szegregátum melletti területeken a Zöld Pont és Civilház, amely további kulturális-szabadidős tevékenységeknek ad otthont.

2.5.5. Kiszolgáló város

Kiszolgáló város	
Kockázat	Lehetőség
A városi fizikai infrastruktúra fejlesztése kifejezetten forrásigényes feladat, mely elsősorban az uniós források hatékony felhasználásától függ. Ugyanakkor a projektek megvalósításában adódó időbeli anomáliák, az építőipari kapacitások túlterheltsége esetén a városi fejlesztések implementálása könnyen kedvezőtlenebb forgatókönyv szerint alakulhat.	Az önkormányzat konkrét és komplex fejlesztési koncepcióval rendelkezik, melynek egyik célja, hogy a város kiszolgáló jellege erősödjön, ezzel járulva hozzá a lakosság életminőségének növeléséhez, a település lakosságmegtartó erejének erősítéséhez. Mindez az alábbi fontosabb elemeket tartalmazza: • közösségi, kulturális és sportolási infrastruktúra fejlesztése (közösségi házak, parkolók, útrekonstrukció, járdák, sétányok, kerékpáros infrastruktúra, új lakóövezet kialakítása); • belterületi zöld és kék infrastruktúra fejlesztése (vízelvezetés, ligetesítés, játszóterek) • belváros-rekonstrukció (katolikus negyed bővítés, a volt tejüzem, a korábbi bútorraktár, illetve a volt Göndöcs irodaház gazdasági célú felújítása) és a belváros magjának komplex rekonstrukciója • északi iparterület bővítése, logisztikai központ fejlesztése; • a fürdőkomplexum turisztikai célú továbbfejlesztése. A városi termálfürdő turisztikai fejlesztésével Tamási kiszolgáló, szolgáltató jellege tovább erősödhet, mely a város vonzerejét és gazdasági erejét, potenciális növekedését eredményezheti.
Gazdaságfejlesztési célra a továbbiakban nem áll rendelkezésre érdemi mértékben, újonnan bevonható zöld- és barnamezős terület, mely a város tulajdonában állna.	Az előző pontban említett város ingatlanok fejlesztésével, gazdasági funkcióval történő felruházásával az önkormányzat érdemben aknázhathatja ki a rendelkezésre álló fejlesztési potenciálokat, melyek tekintetében az önkormányzat már fejlesztési koncepciókkal is rendelkezik.
Az északi iparterület fejlesztése lehetőséget teremt új cégek letelepedéséhez, ugyanakkor a drasztikus munkaerőhiány miatt a vállalatok feltehetően egymástól fogják elszívni a munkavállalókat, mely számos cég számára komoly veszélyt jelenthet.	Tamási Város Önkormányzata az eddigiek során – városi projekteken keresztül – jelentős erőfeszítéseket tett a települési zöldkörnyezet megőrzése és fejlesztése érdekében. Ennek eredményeként a város arculatában a természetközelség a zöld városkép meghatározó szerepet tölt be. Mindennek továbbfejlesztése, a közterek rekreációs funkcióinak növelése számottevő mértékben járulhat hozzá a helyi lakosság életminőségének emeléséhez.

3. Stratégiai munkarész

Tamási város fenntartható városfejlesztési stratégiájának központi eleme a stratégiai fejezet, amely a helyzetértékelés záró alfejezetében bemutatott külső kockázati tényezők és lehetőségek mentén értelmezi a város stratégiai céljait, melyekre a stratégia reagál, intézkedéseket hoz. **Ki kell emelni azonban, hogy a stratégia 2022. tavaszi készítésekor olyan volatilis makrogazdasági környezeti hatások gyűrűztek be Magyarországra, melyek révén a stratégia megvalósításának sikere extrém mértékben függővé vált ezen külső, externális hatásoktól,** tényezőktől (orosz-ukrán háború, EU-Oroszország kereskedelmi embargó, energiaárak változása, paksi atomerőmű bővítéséhez kapcsolódó bizonytalanságok, infláció, stb.) Összességében, tervezési alapvetésként kijelenthető, hogy a városi fejlődés iránya alapvetően két fő tényezőtől függ:

- belső erőforrások, helyi sajátosságok;
- illetve a külső feltételrendszer.

Ezen tényezők figyelembevételével két forgatókönyv (standard és adaptív) kidolgozása valósul meg, ahol az adaptív forgatókönyv része egy változásmenedzsmentet is magában foglaló fejlesztési megközelítés. Az adaptív forgatókönyvben a tematikus célrendszer és az öt tervezési dimenzió összefüggései bemutatásra kerülnek, melyek összességében meghatározzák, hogy a város mennyire tud rugalmas és adaptív módon reagálni a külső környezeti impulzusokra, vagyis mennyire reziliens. Ennek értelmezése elsősorban a klímacélok függvényében tekinthető relevánsnak jelen nemzetközi helyzetben.

Tamási város fenntartható városfejlesztési stratégiájának középpontjában a különböző scenáriók vizsgálata alapján a legjobb scenárió megvalósítását-megvalósulását feltételezve kerül kidolgozásra a város jövőképe. A jövőkép elérése érdekében kerül kidolgozásra a stratégia célrendszere tematikus bontásban, ennek a célrendszernek pedig a részletes bemutatása képezi a beavatkozási logika részletes tartalmát. Végso soron **a megvalósításra javasolt-indokolt projektek nevesítésével a stratégia legfontosabb célja, hogy a jövőkép eléréséhez szükséges konkrét projektszintű intézkedések is nevesítésre kerüljenek.**

A stratégiai célok mindegyike a **reziliens város** – mint általános stratégiai cél – elérését szolgáló specifikus célok konkrét, helyi megvalósítását jelentik, melyek a négy tervezési dimenzió – **prosperáló-, zöldülő-, digitális- és megtartó város** – mentén értelmezik a stratégiához kapcsolódó konkrét beavatkozásokat.

Ezen a ponton mindenképpen indokolt a reziliens város konkrét és részletes definíciója és értelmezése, amely Tamási esetében a következőt jelenti:

1. **Prosperáló város alatt alapvetően annak a célnak az elérését értjük (azon tényezők fejlesztését), amely a város és a városban működő vállalkozások számára ideális működési-, jövedelemtermelési- és fejlődési-növekedési feltételeket eredményeznek.** A társadalmi-gazdasági értelemben prosperáló város feltételezi a gazdasági tevékenységekhez szükséges megfelelően képzett lakosság mennyiségi és minőségi rendelkezésre állását, valamint a gazdasági tevékenységek folytatásához szükséges valamennyi infrastrukturális és egyéb feltétel meglétét, hozzáférhetőségét. A gazdasági prosperitás tényezőjét egyetlen más tényezővel sem lehet helyettesíteni, másképp megfogalmazva a stratégia megvalósításának és fenntarthatóságának alapja a gazdasági prosperitás megteremtése. A tematikus (ágazati) célok és a konkrét beavatkozások szintjén kerül megfogalmazásra, hogy mit kell Tamásinak tennie – milyen fejlesztéseket szükséges az FVS keretében a különböző támogatások és a fejlesztésekre rendelkezésre álló saját forrásokból megvalósítani – annak érdekében, hogy a gazdasági prosperitás feltételeit biztosítani tudja.

2. **Zöldülő város** alatt alapvetően két cél egyidejű fókuszált megvalósítására kell törekedni: egyrészt az éghajlatváltozás kockázatainak való helyi szintű megfeleléssel egy helyi adaptációs folyamatot szükséges megvalósítani a városban, melynek eredményeként a változó klíma mellett is élhető-, működő és prosperáló település marad Tamási, másrészt a fejlesztések megvalósításával hozzá kell járulnia a közös európai és hazai célokhoz, melyek az éghajlatváltozást előidéző környezeti terhelés-, károsanyagkibocsátás csökkenését eredményezik. A zöldülő város cél keretében Tamási olyan projekteket valósít meg, melyek alkalmazkodnak a klímaváltozáshoz, másrészt csökkentik, minimalizálják a város kibocsátását, környezetterhelő hatását azokon a területeken, amelyek az említett klímaváltozást eredményezik. Ebben a célszegmensben a város energia termelése-, felhasználása-, hatékonysága, a környezetterhelő tevékenységek csökkentése, valamint a zöldfelületek helyzete, fejlesztése képezi a stratégiai beavatkozások célterületét.
3. **A digitális város megteremtése** keretében szintén kétirányú megközelítést alkalmazva szükséges a fejlesztéseket megvalósítani: egyrészt a prosperáló város célkitűzéshez illeszkedve a vállalkozások digitális átállását szükséges a közcélú és közösségi beruházások megvalósításával elősegíteni, másrészt a lakosság és a vállalkozások digitális szolgáltatásokhoz történő hozzájutását, illetve ezen szolgáltatások minőségét kell fejleszteni. Az uniós céloknak megfelelően Tamási szintjén is hozzá kell járulni a smart szolgáltatások fejlesztéséhez és ezek elérhetőségének biztosításához, kiépítéséhez.
4. Minden település legfontosabb célja, hogy megtartó település, **megtartó város** legyen, tekintettel arra, hogy **a különböző tematikai szempontú fenntarthatóság alapja a társadalmi fenntarthatóság biztosítása, hosszútávú tervezhetősége**. Tamási demográfiai helyzete, a település lakosságának elöregedése, a jelenlegi trendek azt vetítik előre, hogy a megtartó város cél elérése érdekében az FVS keretében célzott és határozott intézkedéseket szükséges meghoznia a településnek a demográfiai fenntarthatóság hosszútávú biztosítása érdekében. A megtartó város célkitűzés elérése a 2022-2030 közötti fejlesztési ciklus kiemelten fontos területe Tamási város fejlesztésének.
5. **Kiszolgáló város** tematikus cél elérése alatt elsősorban a közlekedési és a lakhatási infrastruktúra fejlettségét-kiépítettségét értjük, amely mind a társadalmi-, mind a gazdasági aktivitás kiszolgálását-támogatását hivatott szolgálni. Ezek olyan infrastruktúra elemek, melyek hiányának megszüntetésével-, illetve minőségi fejlesztésükkel a társadalmi-gazdasági tényezők és outputok szintjén érhetők el eredmények.

A TERVEZÉST ÉS A VÁROS JÖVŐJÉT, JÖVŐKÉPÉT MEGHATÁROZÓ ÚJ KÜLSŐ KÖRÜLMÉNYEK, VÁROSI SZINTEN BEFOLYÁSOLHATATLAN MAKRO TÉNYEZŐK

2022 márciusában – az FVS készítésének időszakában a 2-es pontban foglalt külső feltételrendszer tervezése, illetve a stratégiában megjelenítése különösen aggályos, tekintettel arra, hogy az utóbbi harminc évben (a szocialista tertv gazdaság megszűnése óta) nem tapasztalt volatilis, teljességgel kiszámíthatatlan és tervezhetetlen – alapvetően nemzetközi – külső környezeti tényezőket eredményeznek. Ezen tényezők közül a legfontosabbak, melyek döntő mértékben befolyásolják a forgatókönyveket, azok megvalósulását-megvalósítását:

- 1) Az **Oroszország és Ukrajna között 2022. február végén kialakult háborús helyzet** nem tudni mikor és milyen feltételekkel ér véget, melyek közép- és hosszútávú makrogazdasági hatásai tervezhetetlenek. Az EU tagállamai által jelenleg életben lévő embargós intézkedések, a hosszútávú EU-Oroszország viszonyrendszer elemei ismeretlenek, ezek import-, export hatásai mind az áruk volumene, mind azok árszintje tekintetében nem tervezhetők. A stratégia szempontjából ennek a körülménynek jelenleg nincs tervezhető eleme, amely a stratégia megvalósításának kockázatát extrém magas szintre helyezi.

- 2) A **nemzetközi energiaárak változása** már az 1-es pontban említett háborús helyzet beállta előtt is olyan mértékű áremelkedést és piaci bizonytalanságokat okozott melyek a tervezést igen nagymértékben megnehezítették, a háborús helyzet óta azonban tervezhetetlenné teszik ezt a külső körülményt. **Elképzeltető olyan EU-s döntés, amely a tagállamok részére kötelezően előírja a 2021-2027-es időszak végéig (azaz 2030-as megvalósulásig) a teljes energiafüggőség (külső import) megszüntetését, melyhez hozzárendeli az uniós források felhasználását,** amely teljes mértékben átírhatja a tervezett fejlesztések körét, a stratégia valamennyi elemét. Ehhez hasonló döntés lehet – melyet a tervezés során nagy valószínűséggel bekövetkező körülményként veszünk figyelembe -, hogy a teljes szénhidrogén alapú külső energiainport kerül betiltásra (amely így a nukleáris energiára nem vonatkozik), amely véleményünk szerint a legnagyobb valószínűséggel bekövetkező forgatókönyv. Tamási fenntartható városfejlesztési stratégiájának megkerülhetetlen külső tényezője a paksi atomerőmű fejlesztésének kérdése, amely szintén az FVS készítésének időpontjában nem tervezhető külső tényező.
- 3) A **nemzetközi pénzügyi mozgások** olyan volatilitást mutatnak, melyek az eurózónán kívüli országok esetében nehezen tervezhető árfolyamokat, illetve makrogazdasági környezetet eredményeznek. 2022 márciusában nem lehet tudni, hogy mi lesz a forint-euró egyensúlyi árfolyam rövid-, közép- és hosszútávon, amely közvetlen és magasfokú hatással bír a beruházási-, foglalkoztatási környezetre, a hazánkban és így Tamásiban is működő multinacionális vállalatokra, valamint az exportorientált, illetve az importfüggő gazdasági tevékenységekre. A pénzügyi mozgások mellett nem tervezhető, hogy az export-import folyamatok tekintetében milyen nemzetközi és hazai intézkedések (alapvetően stop-ok) alakulhatnak ki, illetve az, hogy a nemzetközi értékláncokra hosszútávon milyen hatással lesznek ezek a folyamatok.

Fenti tényezők olyan mértékű bizonytalanságot hordoznak, melyek akár alapjaiban átírhatják az FVS tervezési és megvalósítási környezetét, annak mind a stratégia céljaira, illetve a konkrét intézkedésekre vonatkozó javaslatait, tartalmát.

3.1. Forгатókönyv elemzés

13. táblázat: A külső hatások és a vizsgálandó kockázati tényezők az egyes tervezési dimenziók bontásában

Forгатókönyv-elemzési kockázati területek dimenzióként	Vizsgálandó kockázati tényezők
PROSPERÁLÓ VÁROS	
Helyi gazdasági beruházások megvalósulását befolyásoló kockázati tényezők	Gazdaságfejlesztési célra a továbbiakban nem áll rendelkezésre érdemi mértékben, újonnan bevonható zöldmezős terület, mely a város tulajdonában állna, ez a beruházások és a befektetők elmaradását eredményezi. A gazdaságfejlesztési célra rendelkezésre álló barnamezős területek tulajdonjogi, infrastruktúra ellátottsági problémái miatt beruházások maradnak el, az új befektetők elkerülik a várost.
Térségi gazdasági és innovációs környezetet érintő kockázatok	Az alacsony városi bérek miatt a helyi gazdasági szereplők fejlesztéseit a folyamatos munkaerőhiány akadályozza, lassítja. A városon-térségen belüli ágazati együttműködések az alacsony bérek és a környező térségekbe irányuló kooperációs lehetőségek nehezítik. A helyi gazdasági ökoszisztéma gyenge, fejletlen.
Az Ipar 5.0 technológiák elterjedése okozta kockázatok	Az Ipar 5.0 elterjedése révén a robotizáció, automatizálás olyan mértékű alacsony hozzáadott értéket előállító munkaerőt szabadít fel, amely a városban jelentős munkanélküliséget eredményez.
A humán erőforrás keresleti és kínálati feltételeinek megváltozásának kockázata	A városi munkaerő elszívása a szomszédos munkaerő-vonzáskörzetek által (Székesfehérvár, Veszprém, Paks), de Tamási lakóhelyként megmarad A városi munkaerő elszívása távoli munkaerő vonzáskörzetek által (külföld, Győr, Budapest) Mennyiségi és minőségi utánpótlás problémák a munkaerőutánpótlás tekintetében a helyi gazdasági szereplők számára Munka és/ vagy tudásintenzív beruházások elmaradása A helyi társadalom deprivációja és szegregációja, munkanélküliség és munkaerőhiány együttes kialakulása
A helyi humán infrastruktúra és szolgáltatások kockázata	A helyi oktatási intézmények által nyújtott képzések, szakképzési formák nem kellőképpen szolgálják a helyi gazdaság igényeit, a város fejlődését.
Az önkormányzat gazdálkodásában rejlő kockázatok	Az önkormányzatnak csak nagyon korlátozottan áll rendelkezésre saját forrása gazdaságfejlesztési projektek megvalósítására, a források túlnyomó többsége pályázatok, illetve támogatások függvénye. Pandémiás (COVID) vagy egyéb más új veszélyhelyzet esetén az önkormányzatnak a fejlesztési forrásai gyakorlatilag lenullázódnak.

Forgatókönyv-elemzési kockázati területek dimenzióként	Vizsgálandó kockázati tényezők
ZÖLDÜLŐ VÁROS	
Az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodóképességben rejlő kockázatok	A napelemes hálózatok lakossági és vállalati felhasználásával az elektromos közműszolgáltató terhelése drasztikusan emelkedik az inverterek által előidézett kétirányú áramközvetítés miatt, mely hálózati zavarokat okoz és a közműszolgáltató részéről műszaki beavatkozást tesz szükségessé. A lakossági szemléletformáló erőfeszítések ellenére az energiatudatosság és a környezetvédelem nem épül be megfelelően a helyi szereplők működésébe.
Gazdasági szereplők környezetre gyakorolt hatásában rejlő kockázatok	A zöldmezős fejlesztések előtérbe kerülése a barnamezős fejlesztésekkel szemben (egyszerűbb, olcsóbb, gyorsabb), amely a korábbi környezeti problémák megoldásának elhúzódtását eredményezi. A természeti ökoszisztémák károsodása, az új beépítésekkel a környezeti értékek, zöldfelületek csökkenése.
Önkormányzati energiagazdálkodás elé támasztott követelmények szigorodásának kockázata	Tamási a megépült biomassza fűtőműnek, illetve a geotermikus energiának köszönhetően ezen a területen alacsony kockázatú településnek minősíthető.
Nem megújuló energia magas települési részarányának kockázata	Tamási a megépült biomassza fűtőműnek, illetve a geotermikus energiának köszönhetően ezen a területen alacsony kockázatú településnek minősíthető.
Városi zöldfelületek állapotában bekövetkező változások kockázata	A volatilis makrogazdasági környezet hatására a város forrásai csökkennek és a város nem fogja tudni megfelelő ütemben bővíteni, fejleszteni a városi zöldfelületeket (új zöldfelületek kialakítása, öntözés, stb.), amely miatt a zöldfelületek állapota romlik és a klímaváltozás hatásai fokozottan jelentkeznek.

Forgatókönyv-elemzési kockázati területek dimenzióként	Vizsgálandó kockázati tényezők
DIGITÁLIS VÁROS	
Digitális technológia és szolgáltatások városi hiánya, hozzáférhetőség, elérhetőség hiánya, a Digitális Jólét Program keretében elkészült stratégia nem kerül megvalósításra	A város önkormányzati és kormányzati közszolgáltatásai alacsony fokú digitalizációs szolgáltatási szinten történő megragadása. A városi szolgáltatószektor alacsony szintű digitalizációja, a digitális szolgáltatások alacsony szintű hozzáférhetősége (pl. 5G, stb.) A vállalkozások számára nehezen / drágán / nem válnak elérhetővé a nagysebességű, adatvédelmi szempontból biztonságos digitális szolgáltatások, platformok.
A lakosság alacsony digitális kompetenciájából fakadó kockázatok	A munkaerő alacsony fokú digitális kompetenciája, a munkaerő digitális készségeinek alacsony szintje A városlakók alacsony fokú digitális kompetenciája, a lakosság digitális készségeinek alacsony szinten történő megragadása.

A városban található gazdasági szervezetek digitális lemaradása, ezek kockázata	A városban található vállalkozások lemaradása a digitális technológiák és szolgáltatások használata-alkalmazása, valamint az Ipar 4.0 területén
	A vállalatok nem foglalkoznak a digitális innovációkkal, a modernizáció, termelékenység-hatékonyság javítás lehetőségeivel a digitális kompetenciák/tudás/ technológia hiánya miatt.
Közművek- és közműhálózatok digitalizációjának elmaradása	A közösségi és piaci közműszolgáltatók digitalizációs beruházásai elmaradnak a forráshiány és/vagy az igények-szükségletek és felhasználói kompetenciák hiánya miatt.
Környezet- és természetvédelemben alkalmazható digitális megoldások/alkalmazások elmaradásának kockázata	A környezet- és természetvédelem terén elmarad a digitális megoldások/szolgáltatások alkalmazása

Forgatókönyv-elemzési kockázati területek dimenzióként	Vizsgálandó kockázati tényezők
MEGTARTÓ VÁROS	
A város demográfiai helyzetének romlása okozta társadalmi kockázatok	A város lakosságszámának csökkenése, a születésszám csökkenése, a gyermekvállalási hajlandóság csökkenése.
	A munkaképes korú lakosság – különösen a fiatalok elvándorlása – révén.
	A város lakosságának elöregedése, a nyugdíjas korú lakosság részarányának növekedése.
	Az elöregedő lakosság okozta többletterhelés az egészségügyi- és szociális szolgáltatórendszereken.
Szegregációs kockázatok	Az alacsonyan képzett, immobil, szegregálódó társadalmi csoportok részarányának és az érintett lakosság számának növekedése.
	A szegregálódó városi területek növekedése, új szegregáció által érintett városi területek kialakulása
	A szegregálódó lakosság növekedése okozta teher az ellátórendszeren növekvő terhelést, finanszírozási problémákat okoz.

Forgatókönyv-elemzési kockázati területek dimenzióként	Vizsgálandó kockázati tényezők
KISZOLGÁLÓ VÁROS	
A településfejlesztési- és rendezési tervek megvalósításának elmaradása	A város hiányzó infrastrukturális elemei, útjai, közművei nem épülnek ki. A rendezési tervben szereplő barnamezős-, rehabilitációs-, felújítási tervek nem valósulnak meg.
A területhasználatból, a környezeti adottságok nem megfelelő használatából fakadó kockázatok	Zöldmezős beruházások előtérbe kerülése Barnamezős rehabilitációk, tájrehabilitációk elmaradása.
A zöldfelületi rendszer fejlesztéseinek elmaradásából, azok elhanyagolásából fakadó kockázatok	A korábbi évek sikeres „zöld városkép” programja megakad, a magas életminőséget biztosító további zöldterületi fejlesztések elmaradnak.
A város térségi-regionális közlekedési kapcsolataiban rejlő kockázatok	A Siófok-Tamási közlekedési kapcsolat fejlesztése elmarad, különös tekintettel a Siófok-Tamási (fürdő) kerékpárút megvalósítására A Közép-Dunamenti Kiemelt Fejlesztési Térség (melynek Tamási része) fejlesztési programjának infrastruktúra fejlesztési elemei elmaradnak.
A városi ingatlanpiac helyzetéből adódó kockázatok	Az elmúlt évek általános ingatlanpiaci áremelkedését a lakosság jövedelmi viszonyai nem követték, a városi ingatlanok a jövedelmi viszonyokhoz képest drágák.

Kitettség mátrix

14. táblázat: Tamási város kitettség mátrix

Potenciális negatív és pozitív hatás	Milyen a hatás kockázati besorolása? (5: nagyon kockázatos; 4: kockázatos; 3: közepesen kockázatos; 2: kicsit kockázatos; 1: elenyésző kockázatot jelent)	Milyen gyakoriságú a hatás? (5: napi, 4: évente többször, 3: többévente egyszer, 2: évtizedenként egyszer, 1: 20-30 évente egyszer)	Mekkora a várható hatás mértéke? (5: nagy területeket, sok szereplőt komolyan érintő kérdéskör; ... 1: elenyésző területre és kis hatással bíró hatások)
A termelő beruházások növekedéséhez, fejlesztéséhez szükséges munkaerő nem kellő mértékben és minőségben áll rendelkezésre	5	5	5
A relatíve alacsony bérek a város megtartó képességét csökkentik, a környező nagyvárosok jelentős elvándorlást és munkaerő-elszívást eredményeznek.	5	5	5
Az ipari- és szolgáltatóipari fejlesztésekhez nem áll rendelkezésre megfelelő infrastruktúra (iparterület, irodaház, stb.), a zöld- és barnamezős fejlesztések elmaradnak.	5	5	5
A gazdasági tevékenységek relatíve alacsony hozzáadott értéket állítanak elő alacsony helyi beágyazottság mellett fejletlen helyi ökoszisztéma keretében.	5	5	5
A Covid-19 pandémia hatására az önkormányzat pénzügyi mozgástere erősen korlátozott, a fejlesztésekhez saját forrás nem áll rendelkezésre.	5	5	5
Az ipar 4.0 és 5.0, valamint a külföldi konkurencia előretörése következtében a helyi alacsony hozzáadott értékű munkát igénylő vállalatok munkaerőigénye csökken, a technológiaváltásokhoz szükséges magasabb minőségű munkaerő ugyanakkor helyben nem áll rendelkezésre.	5	5	5
A klímaváltozás hatásaként a mezőgazdasági-, élelmiszeripari természeti adottságok számottevő mértékben romlanak, ezek mind a gazdasági-, foglalkoztatási-, jövedelmi helyzetét rontják a városnak és lakosságának.	3	4	4
A lakossági szemléletformáló tevékenységek nem érik el a megfelelő hatást, a helyi társadalom az energiatudatosság és a környezetvédelem területén nem	4	5	5

Potenciális negatív és pozitív hatás	Milyen a hatás kockázati besorolása? (5: nagyon kockázatos; 4: kockázatos; 3: közepesen kockázatos; 2: kicsit kockázatos; 1: elenyésző kockázatot jelent)	Milyen gyakoriságú a hatás? (5: napi, 4: évente többször, 3: többévente egyszer, 2: évtizedenként egyszer, 1: 20-30 évente egyszer)	Mekkora a várható hatás mértéke? (5: nagy területeket, sok szereplőt komolyan érintő kérdéskör; ... 1: elenyésző területre és kis hatással bíró hatások)
hajt végre életmódváltást mind a mindennapi élet, mind a gazdasági tevékenységek területén.			
A városi zöldfelületek fejlesztése elmarad, a város kínálta életminőség romlik, melynek következtében a város veszít lakhatási-, ipari- és turisztikai veszít vonzerejéből.	4	5	4
A digitális átálláshoz szükséges infrastruktúrák nem épülnek ki, a város veszít vonzerejéből, megtartó képességéből a technológiák hozzáférhetőségének hiánya miatt.	3	5	4
A digitális átállás a lakosság és a gazdasági társaságok attitűdje miatt, a képzési-, készségfejlesztési projektek elmaradása, sikertelensége miatt nem valósul meg.	5	5	5
A város megtartó képessége túlzott mértékben függ az externális tényezőktől: a vonzóbb környező településektől (Siófok, Paks), a város által nem befolyásolható oktatási szolgáltatásoktól (szakképzés, gimnázium), stb.	4	5	5
A városi szolgáltatások minősége elmarad a konkurens települések szolgáltatásaitól (Siófok, Paks), amely elvándorlást generálhat.	4	5	4
A város területén található szegregátumok fejlesztési folyamatai, társadalmi programjai megakadnak, növekszik a szegregáció veszélye, a kitett társadalmi csoportok visszaesésének esélye.	4	5	4
A városi jóléti / életminőség támogató infrastruktúra fejlesztése megakad / elmarad (ligetelés, közösségi- és kulturális terek, zöld- és kék infrastruktúra), a város veszít vonzerejéből.	5	5	5

Potenciális negatív és pozitív hatás	Milyen a hatás kockázati besorolása? (5: nagyon kockázatos; 4: kockázatos; 3: közepesen kockázatos; 2: kicsit kockázatos; 1: elenyésző kockázatot jelent)	Milyen gyakoriságú a hatás? (5: napi, 4: évente többször, 3: többévente egyszer, 2: évtizedenként egyszer, 1: 20-30 évente egyszer)	Mekkora a várható hatás mértéke? (5: nagy területeket, sok szereplőt komolyan érintő kérdéskör; ... 1: elenyésző területre és kis hatással bíró hatások)
A Tamási Fürdő jelenlegi fejlesztési programját követően az állami/pályázati forráshiány miatt az újabb beruházások elmaradnak, a fürdő a többi versenytárhoz képest veszít vonzerejéből.	4	5	4

15. táblázat: Tamási város felkészültségi mátrix

A magas kockázatú (4-es, 5-ös) potenciális negatív hatások	Milyen a város abszorpciós képessége? (5: ellent tud állni, teljesen ki tudja védeni a hatásokat; ...1: egyáltalán nem tud ellenállni, és minimálisan sem tudja kivédeni a hatásokat)	Milyen a város adaptációs képessége? (5: rugalmasan reagáló, kiépített rendszerek várják felkészülten a hatást...1: egyáltalán nincs abszorpciós képessége a városnak)	Milyen a város transzformációs képessége? (5: komplett rendszerek kerültek már kiépítésre a hatások kezelésére.... 1: teljes folyamat- és eszközcsere szükséges a helyzet kezeléséhez)
A termelő beruházások növekedéséhez, fejlesztéséhez szükséges munkaerő nem kellő mértékben és minőségben áll rendelkezésre	2	2	2
A relatíve alacsony bérek a város megtartó képességét csökkentik, a környező nagyvárosok jelentős elvándorlást és munkaerő-elszívást eredményeznek.	2	3	3
Az ipari- és szolgáltatóipari fejlesztésekhez nem áll rendelkezésre megfelelő infrastruktúra (iparterület, irodaház, stb.), a zöld- és barnamezős fejlesztések elmaradnak.	3	3	3
A gazdasági tevékenységek relatíve alacsony hozzáadott értéket állítanak elő alacsony helyi beágyazottság mellett fejletlen helyi ökoszisztéma keretében.	2	3	2
A Covid-19 pandémia hatására az önkormányzat pénzügyi mozgástere erősen korlátozott, a fejlesztésekhez saját forrás nem áll rendelkezésre.	2	3	4
Az ipar 4.0 és 5.0, valamint a külföldi konkurencia előretörése következtében a helyi alacsony hozzáadott értékű munkát igénylő vállalatok munkaerőigénye csökken, a technológiaváltásokhoz szükséges magasabb minőségű munkaerő ugyanakkor helyben nem áll rendelkezésre.	2	2	2
A klímaváltozás hatásaként a mezőgazdasági-, élelmiszeripari természeti adottságok számottevő mértékben romlanak, ezek mind a gazdasági-, foglalkoztatási-, jövedelmi helyzetét rontják a városnak és lakosságának.	3	3	3
A lakossági szemléletformáló tevékenységek nem érik el a megfelelő hatást, a helyi társadalom az energiatudatosság és a környezetvédelem területén nem hajt végre életmódváltást mind a mindennapi élet, mind a gazdasági tevékenységek területén.	3	4	4

A magas kockázatú (4-es, 5-ös) potenciális negatív hatások	Milyen a város abszorpciósi képessége? (5: ellent tud állni, teljesen ki tudja védeni a hatásokat; ...1: egyáltalán nem tud ellenállni, és minimálisan sem tudja kivédeni a hatásokat)	Milyen a város adaptációs képessége? (5: rugalmasan reagáló, kiépített rendszerek várják felkészülten a hatást...1: egyáltalán nincs abszorpciósi képessége a városnak)	Milyen a város transzformációs képessége? (5: komplett rendszerek kerültek már kiépítésre a hatások kezelésére.... 1: teljes folyamat- és eszközcserre szükséges a helyzet kezeléséhez)
A városi zöldfelületek fejlesztése elmarad, a város kínálta életminőség romlik, melynek következtében a város veszít lakhatási-, ipari- és turisztikai veszít vonzerejéből.	3	4	4
A digitális átálláshoz szükséges infrastruktúrák nem épülnek ki, a város veszít vonzerejéből, megtartó képességéből a technológiák hozzáférhetőségének hiánya miatt.	5	5	5
A digitális átállás a lakosság és a gazdasági társaságok attitűdje miatt, a képzési-, készségfejlesztési projektek elmaradása, sikertelensége miatt nem valósul meg.	2	3	3
A város megtartó képessége túlzott mértékben függ az externális tényezőktől: a vonzóbb környező településektől (Siófok, Paks), a város által nem befolyásolható oktatási szolgáltatásoktól (szakképzés, gimnázium), stb.	2	4	4
A városi szolgáltatások minősége elmarad a konkurens települések szolgáltatásaitól (Siófok, Paks), amely elvándorlást generálhat.	2	2	3
A város területén található szegregátumok fejlesztési folyamatai, társadalmi programjai megakadnak, növekszik a szegregáció veszélye, a kitett társadalmi csoportok visszaesésének esélye.	5	5	4
A városi jóléti / életminőség támogató infrastruktúra fejlesztése megakad / elmarad (ligetelés, közösségi- és kulturális terek, zöld- és kék infrastruktúra), a város veszít vonzerejéből.	5	4	4
A Tamási Fürdő jelenlegi fejlesztési programját követően az állami/pályázati forráshiány miatt az újabb beruházások elmaradnak, a fürdő a többi versenytárhoz képest veszít vonzerejéből.	4	4	4

3.2. Tamási város jövőképe

Tamási város korábbi integrált városfejlesztési stratégiájának célrendszere, illetve a korábban megfogalmazott fejlesztési területei alapjaiban továbbra is relevánsnak tekinthetők, így leegyszerűsítve azt lehet mondani, hogy **a 2022-2030 közötti stratégiai célok a korábbi tervezési időszakban megfogalmazott célok, valamint a hazai és nemzetközi környezet változásaiból fakadó jövőkép vezérelt stratégia céljait testesítik meg.**

(Jelen tervezési periódusban az evolutív (bázisalapú) tervezés helyett a jövőkép vezérelt stratégiai tervezés módszertanát szükséges alkalmazni, ugyanakkor szükséges kihangsúlyozni, hogy a társadalmi-demográfiai tényezők tekintetében nem szabad figyelmen kívül hagyni a hagyományos evolutív szemlélet alapelveit sem, tekintettel arra, hogy a célvezérelt fejlesztési stratégia csak akkor lehet eredményes, ha a meglévő problémák kiváltó okainak részletes feltárásának ismeretében határozzuk meg a célokat. Újfennt kihangsúlyozandó körülmény a demográfiai-társadalmi problémák bázisa, amely célvezérelt stratégiákkal, helyi-települési eszközökkel és beavatkozásokkal csak korlátozottan fejleszthető terület.)

Tamási 2014-2020 közötti integrált városfejlesztési stratégiájában megfogalmazott jövőkép, melyet a város településfejlesztési koncepciója változtatás nélkül megerősített a következő:

**„TAMÁSI A HELYI ERŐFORRÁSOK SOKOLDALÚ, INNOVATÍV ÉS INTEGRÁLT HASZNOSÍTÁSÁN
ALAPULÓ GAZDASÁGFEJLESZTÉS ÉS EZZEL ÖSSZHANGBAN
NÖVEKVŐ TÁRSADALMI JÓLÉT VÁROSA.”**

Jelen tervezési periódusban a jövőkép finomhangolásának szükségességét, alapvetően három tényező-körülmény indukálja, melyek a stratégiai és operatív célok megfogalmazásában is kisléptékű finomhangolást indokolnak:

- az ITS elkészítése és elfogadása óta bekövetkezett makroszintű stratégiai tervezési változások, különös tekintettel az Európai Unió 2030-ra tervezett célrendszerére, az öt szakpolitikai cél helyi érvényesülésére és települési szintű megjelenésére;
- az időközben bekövetkezett társadalmi-gazdasági változások, melyek alapvetően a 2.4-es fejezetben, a helyzetértékelés keretében kerültek részletes bemutatásra;
- a város elfogadott, 2030-ig tartó településfejlesztési koncepciójában megfogalmazott célok és stratégiai irányok, melyek döntő többsége összhangban van a korábbi ITS-ben megfogalmazottakkal, ugyanakkor az időközben megvalósult, vagy megvalósítás alatt lévő fejlesztések miatt kisléptékű korrekciókat indokolnak.

A jövőkép különböző dimenzióinak értelmezését megelőzően fenti három peremfelételeből fakadóan az alábbi változást-változtatást indukáló körülményeket külön is nevesíteni szükséges:

- 1) A korábbi stratégiai tervezési dokumentumok mindegyikében megjelent a **klímaváltozáshoz** kapcsolódó helyi célkitűzések rendszere, azonban a 2030-ig tartó stratégiában ezek a szempontok a korábbiaknál is lényegesebb hangsúlyt kapnak. Ez egyaránt jelenti az adaptációs intézkedéseket, illetve a klímaváltozást okozó helyi kibocsátás csökkentését, a karbonsemleges helyi körforgásos gazdaság kiépítésének célját, illetve az ehhez kapcsolódó intézkedéseket. Ez a folyamat egyértelműen a **zöldülő város dimenzió erősödését eredményezi a jövőképben.**
- 2) A digitalizáció, illetve az ehhez kapcsolódó kétirányú folyamatok (társadalmi-gazdasági hozzáférés fejlesztése, illetve a digitális gazdasági tevékenységek kiépítése-fejlesztése) erősítésének szükségessége hangsúlyosan megjelenik a város jövőképében. Ez a **digitális város dimenzió nagyléptékű erősödését eredményezi a város jövőképében.**

- 3) Tamási lakossága 2021-ben 8000 fő alá csökkent, ami az elmúlt negyven év legalacsonyabb értéke. A város fenntarthatóságának alapja – valamennyi egyéb dimenzió értelmezési kerete – **a megtartó város dimenzió kiemelten hangsúlyos fejlesztése, erősítése.** A jövőkében – és a tervezett beavatkozások, fejlesztések nevesítése során - **a legfontosabb cél a város demográfiai folyamatainak, fenntarthatóságának biztosítása.** Ez közvetlen hatást gyakorol a hosszútávú jövőképre, a stratégiai és az operatív célok rendszerére, valamennyi tervezett fejlesztés tartalmára. **Tamási város számára leegyszerűsítve jelen helyzetben a legfontosabb a megtartó város dimenzió fejlesztése, amely természetszerűleg jelenti, a zöld, a digitális és a prosperáló dimenziók szerinti célok megvalósítását, ugyanakkor ezek elé szükséges helyezni azokat a célokat és az ezekhez kapcsolódó fejlesztéseket, melyek a város népességmegtartását, népesség vonzását és a helyi lakosság gyermekvállalási hajlandóságának növekedését eredményezik.** Ezek a célok elsősorban olyan fejlesztések megvalósítását indokolják, melyek valamennyi fenti dimenzió közös metszetében találhatók, de különösen **a zöldülő-megtartó város dimenziók metszetében nyerne értelmezést.**

3.3. Tamási város stratégiai célrendszere

Tamási város 2030-ig tartó településfejlesztési koncepciójában (a továbbiakban TFK2030) az alábbi két metszetben kerül értelmezésre a város jövőképe:

- 1) a társadalmi, gazdasági, táji, természeti és épített környezetére vonatkozóan, valamint
- 2) a város térségi szerepköre kontextusában.

Tamási város a TFK 2030 céljaihoz illeszkedve a következő átfogó célokat, mint a jövőkép elemeit határozta meg:

Átfogó cél 1:

Tamási intelligens és vonzó, hatékonyan működő és minőségi kínálatot nyújtó, javuló népességmegtartó és népességvonzó képességgel rendelkező kisváros.

Átfogó cél 2:

Tamási a helyi erőforrásokra alapozó, fenntartható, innovatív és versenyképes gazdasággal bíró, gazdaságilag stabil és önellátó város.

Átfogó cél 3:

Tamási komplex geotermikus és egyéb megújuló energetikai K+F bázissal rendelkező város.

Átfogó cél 4:

Tamási a település természeti erőforrásaihoz jól illeszthető, sokszínű, átfogó kínálatú, szervezett turisztikai szolgáltatásoknak otthont adó város, kiemelt jelentőséggel bíró termál- és gyógyvízkészletre épülő fürdő-, gyógy- és egészségturizmussal.

Tamási város 2018-ban módosított integrált településfejlesztési stratégiája az alábbi három átfogó célt határozta meg a település számára:

- 1) Helyi erőforrás-alapú önellátó város: A helyi erőforrásokat fenntarthatóan és innovatíván hasznosító, versenyképes, több lábon álló, önellátó gazdaság
- 2) Egészségturisztikai központ: Minőségi szolgáltatásokon alapuló rekreációs termál- és gyógyturizmus
- 3) Intelligens és vonzó város: A város magas színvonalú humán szolgáltatásai és infrastrukturális feltételei, minőségi lakókörnyezete komfortérzetet nyújt lakói és a beköltözők számára.

A 2022-ben elkészítésre kerülő új fenntartható városfejlesztési stratégia valamennyi cél tematikus tartalmával teljes mértékben egyetért, azokat a megváltozott makrokörnyezeti-, tervezési- és közös európai uniós céloknak megfelelően teljeskörűen integrálja a város új átfogó célrendszerébe. A célrendszerben két fő hangsúlyeltolódást szükséges kiemelni a korábbi tervezési időszakhoz képest:

- A demográfiai célok – a folyamatosan romló tendenciák miatt – hangsúlyosabban szükséges, hogy megjelenjenek, tekintettel arra, hogy ez a tényező minden tevékenység alapja. A város lakossága a 2014-2020-as tervezési periódus bázisértékéhez képest kb. 5%-kal csökkent kb. 8400 főről kb. 8000 főre.
- A környezeti-, klimatikus- és energetikai célok hangsúlyosabban szükséges, hogy megjelenjenek, tekintettel a közös uniós politikákra és célokra, melyeket Magyarország is be kíván vezetni. (Szintén ehhez kapcsolódik, hogy a 2022-es orosz-ukrán háborús helyzet közvetlen következményként az uniós tagállamok energetikai függőségének csökkentése kiemelt céllá vált-válik az elkövetkezendő időszakban.)

Ezen a ponton szükséges kiemelni, hogy a korábbi 2014-2020 közötti ITS „városi szintű tematikus célok” rendszere, gyakorlatilag teljes átfedést és nagyon szoros kapcsolatot mutat a 2022-2035 FVS stratégiai céljaival, azok tartalmával. Ennek legfontosabb indoka, hogy a város korábbi tervezési programja és céljai is jövőbemutató módon, a legkorszerűbb fejlesztési elvek és a rendelkezésre álló erőforrások bázisán tervezte a város fejlesztését a fenntarthatóság valamennyi szintjén értelmezve a tervezési folyamatot.

Tamási város fenntartható városfejlesztési stratégiájának átfogó céljai a TFK 2030, valamint a Tamási 2014-2020 ITS célrendszeréhez is illeszkedve a III.3-1 táblázatban kerülnek kifejtésre, melyek koncepcionális tartalma az alábbiakban kerül bemutatásra.

Átfogó cél 1 – TÁRSADALMI-DEMOGRÁFIAI FENNTARTHATÓSÁGI CÉL:

Tamási javuló népességmegtartó és népességvonzó képességgel rendelkező kisváros.

Tamási jövőképeének meghatározó eleme, függvénye, hogy a város népességmegtartó- és vonzó képessége javuljon, a demográfiai trendek megforduljanak, amely növekvő lakosságszámot eredményez, a fiatalok népességen belüli aránya növekedésnek indul, az öregedési index romlása megáll és a város lakosságszáma fenntartható szinten stabilizálódik.

Az átfogó cél eléréséhez minden dimenzió mentén szükséges fejlesztéseket végrehajtani, melyek közül a legfontosabbak a következők:

- A városnak olyan életminőséget kell kínálnia, amely vonzó – maradásra bíró – az itt élő fiatalok számára és „csábító” a környező települések lakói számára is. Ez egyaránt jelenti, a lakóközösség fejlesztését (különösen a tömbházas városrészekben), a városi szolgáltatások fejlesztését (önkormányzati humán közszolgáltatások és piaci szolgáltatások), a különböző intelligens/smart/digitális megoldások alkalmazását, valamint a települési általános infrastruktúra (utak, közművek, stb.) fejlesztését.
- A demográfiai fenntarthatóság értelmezési keretében a hagyományos elemek mellett (népességszám fenntartása, vándorlási egyenleg javítása, öregedési index javítása) egyenrangú elemként jelennek meg az antiszegregációs célkitűzések, melynek lényege, hogy biztosítani kell a város demográfiai-társadalmi egységét valamennyi társadalmi csoport integrációjával.
- Az átfogó cél elérése érdekében minden dimenzió mentén operatív célok kerülnek meghatározásra, melyekhez a város intézkedéseket, fejlesztési projekteket rendel.

Valamennyi cél közül a város demográfiai helyzetének javítása tekinthető elsődleges célnak, azonban ez a cél az, melynek elérését kizárólag közvetett eszközökkel tudja a város támogatni, a demográfiai problémák megoldására a városnak konkrét eszköze, intézkedése nincs. A demográfiai célok eléréséhez valamennyi átfogó cél és annak valamennyi rész célja (operatív célja) szükséges, hogy mérhető hozzájárulást biztosítson. A demográfiai cél elérése minden más cél elérésének és a város hosszútávú működésének és fenntarthatóságának célja és egyben eszköze is.

Átfogó cél 2 – GAZDASÁGI FENNTARTHATÓSÁGI CÉL:

Tamási a helyi erőforrásokra alapozó, fenntartható, innovatív és versenyképes gazdasággal bíró, gazdaságilag stabil és önellátó város.

Tamási jelenlegi gazdasági helyzete relatíve kedvezőnek mondható a városban található munkahelyek száma (kb. 3000), valamint ezen munkahelyek ágazati megoszlása tekintetében. A kedvezőnek tűnő helyzet azonban a mélyebb rétegekben igen komoly versenyképességi-, jövedelemtermelési-, megújulási- és belső ágazati problémákat mutat, melyek közül a következők jelentik a legnagyobb kockázatokat:

- 1) A város két legnagyobb foglalkoztatója – szerencsére eltérő ágazatban – biztosítja a város munkahelyeinek közel egy harmadát, illetve a város helyi iparüzési adóbevételének jelentős hányadát. A város kiemelten fontos célja a gazdaság további diverzifikálása, a jelenleg mindösszesen három középvállalkozás számának növelése, lehetőség szerint új ágazatban. **A gazdaságfejlesztési átfogó cél kiemelt operatív célja a gazdaság diverzifikációja, a két meghatározó cég irányában fennálló kitettség csökkentése.** Ebben a folyamatban meghatározó jelentőségű az ipartelepítési- és szolgáltatóipari fejlesztéseket megalapozó tényezők, különös tekintettel az alapinfrastruktúra (ipari park és irodaház) kialakítása, amely a diverzifikációhoz szükséges alapfeltételnek tekinthető. (Mindemellett Tamási célja, hogy valamennyi a városban lévő cég fejlesztési elképzeléseit támogassa, melynek megfelelően a „meghatározó vállalkozások” további fejlesztéseihez kapcsolódó épített- és humán infrastruktúra fejlesztése a város számára továbbra is stratégiai fontosságú.)
- 2) Az iparfejlesztési és szolgáltatóipari fejlesztésekkel egyenrangú cél a diverzifikáció keretében **a turizmus, azon belül a gyógyfürdőre alapozott magas színvonalú egészségturisztikai szolgáltatások fejlesztésén alapuló gazdaságfejlesztés és munkahelyteremtés** elősegítése, támogatása. Tamási legnagyobb versenyelőnye és egyben legértékesebb gazdasági értékkel is bíró tényezője a helyi gyógyvízre alapozott gyógyturizmus, valamint a geotermikus energiabázis biztosította, az uniós klímacélokhoz és energetikai célokhoz illeszkedő karbonsemleges függetlenség és fenntarthatóság.
- 3) Az egy foglalkoztatottra jutó fajlagos bruttó hozzáadott érték kritikusan alacsony (1,6 millió Ft), amely az országos átlag kb. 60% és jelzi, hogy a relatíve magas foglalkoztatotti létszám alacsony hozzáadott értékű munkát végez, melyből következően alacsony a bérszínvonal is. A gazdaságfejlesztési átfogó cél keretében operatív célként értelmezhető **a magasabb hozzáadott értékű gazdasági tevékenységek Tamásiban történő elősegítése mind a meglévő, mind a potenciális új vállalkozások keretein belül.**
- 4) Tamási esetében – a fenti helyzetből fakadóan – **kiemelten fontos** mind a legnagyobb foglalkoztatók, mind a többi vállalkozás irányába, **az ágazati együttműködések, a hálózatosodás-klaszteresedés elősegítése**, amely egyszerre négy célt szolgál: a helyi KKV szektor integrálódását eredményezi a nemzetközi termelési láncokba, növeli a helyi hozzáadott értéket ezzel emelve a helyi kötődés-integrációját a nagy (részben multinacionális) vállalatoknak, hozzájárul a helyi jövedelmi viszonyok és helyzet javulásához, valamint javítja a térség gazdasági alapú K+F helyzetét.

Átfogó cél 3 – KÖRNYEZETI-, KLIMATIKUS- ÉS ENERGETIKAI FENNTARTHATÓSÁGI CÉL:

Tamási a klímaváltozás külső körülményeihez alkalmazkodó, megújuló energia alapú karbonsemleges élhető kisváros.

Az uniós fenntarthatósági és klímacélokhoz, a TFK2030 dokumentumhoz, valamint a korábbi ITS-hez is illeszkedve Tamási jövőjének harmadik pillére a környezeti fenntarthatóság biztosítása, mind az energetikai bázis, mind a város természeti környezetének és ezek interakciójának függvényében. A város kitűnő adottságokkal, illetve az elmúlt évek fejlesztéseinek köszönhetően korszerű infrastruktúrával és üzemeltetési tapasztalatokkal rendelkezik ezeken a területeken, így e célnak az elérése kizárólag a rendelkezésre álló források nagyságrendje szempontjából tekinthető kockázatosnak. Az átfogó cél elérése alapvetően három módon valósul meg: adaptív intézkedésekkel, preventív intézkedésekkel, illetve proaktív intézkedésekkel. Adaptív intézkedések alatt elsősorban a klímaváltozás hatásaihoz illeszkedő-alkalmazkodó intézkedéseket értjük, melyek legnagyobb részük a város zöldterületeinek fejlesztését, karbantartását, bővítését foglalják magukban. A preventív intézkedések keretében a körforgásos gazdaság alapelveinek megfelelően a hulladékok kibocsátásának csökkentésére, a megújuló energetikai alkalmazások bővítésére, elterjesztésére helyezük a fő hangsúlyt, míg a proaktív intézkedések keretében az utókor számára olyan szabályozási-, tervezési döntéseket hozunk – kiegészítve társadalmi szemléletformáló programokkal – melyek révén a környezeti értékek és elvek a fontosságuknak megfelelő szintekre transzformálódnak és szervesülnek a város közösségeiben.

Az átfogó célok a tervezési dimenziók mellett öt metszetben kerülnek értelmezésre, melyek a későbbiekben bemutatásra kerülő stratégiai célok alrendszerét képezik:

- A természeti környezet metszetében, amely a város természetes környezetének, zöldfelületeinek viszonylatában határoz meg intézkedéseket.
- A lakókörnyezet metszetében, amely a város épített zöldkörnyezeti rendszerében határoz meg fejlesztési célokat és beavatkozásokat.
- Az energiahatékonyság metszetében, amely a város energiafelhasználásának racionalizálását célozza valamennyi társadalmi-gazdasági aktivitás területén, mind az önkormányzati-, a civil- és a gazdasági szféra szcénáiban.
- Az energiabázis karbonsemleges, megújuló dimenzióiban, melynek célja, hogy valamennyi társadalmi-gazdasági aktivitás esetében, ahol lehetséges a fosszilis energiabázis kiváltásra kerüljön karbonsemleges megújuló energiával.
- Horizontális metszetként pedig mindezen fizikai célok támogatására széleskörű társadalmi szemléletformáló programokat szükséges megvalósítani az eredmények hosszútávú fenntarthatósága, a teljeskörű életmódváltás érdekében.

A három átfogó (középtávú) célhoz összesen 11 tematikus cél kapcsolódik, melyek viszonyrendszere, a dimenziónkénti értelmezése a következő táblázatokban kerül bemutatásra.

16. táblázat: Tamási város stratégiai célrendszere

ÁTFOGÓ CÉL	TEMATIKUS CÉL (zárójelben az ITS 2014-2020 közötti időszak tematikus céljaihoz illeszkedés)
I. TÁRSADALMI-DEMOGRÁFIAI FENNTARTHATÓSÁGI CÉL	I.1. Életminőség javítása, vonzó életkörülmények biztosítása a helyi lakosok számára és a betelepülés erősítése érdekében (T7)
	I.2. Társadalmi kohézió erősítése, a leszakadó csoportok felzárkóztatása, integrálása (T9)
	I.3. A humán közszolgáltatások fejlesztése a népességmegtartó képesség erősítése és a betelepüléshez szükséges vonzerő növelése érdekében (T8)
II. GAZDASÁGI FENNTARTHATÓSÁGI CÉL	II.1. A helyi gazdaság növekedési feltételeinek biztosítása, az ehhez szükséges infrastrukturális tényezők fejlesztése, kiépítése
	II.2. A helyi gazdaság hozzáadott értékének növelése, a hálózatosodás-klaszteresedés-digitalizáció elősegítésével, a feltételek biztosításával
	II.3. Az egészségturizmus fejlesztése a szükséges tényezők kiépítésével, a feltételek biztosításával (T4, T5, T6)
	II.4. A mezőgazdasági-, élelmiszeripari gazdasági aktivitás növelése, a helyi beszállítói láncok és hálózatok kialakulásának támogatása (T2)
	II.5. A gazdasági fenntarthatósághoz és a növekedéshez szükséges oktatási- és egyéb képzési feltételek biztosítása
III. KÖRNYEZETI-, KLIMATIKUS- ÉS ENERGETIKAI FENNTARTHATÓSÁGI CÉL	III.1. Karbonsemleges helyi társadalmi-gazdasági ökoszisztéma kialakítása megújuló energetikai bázison (T1)
	III.2. A klímaváltozás hatásaihoz alkalmazkodó, azt mérséklő hosszútávon élhető települési (lakó-) környezet kialakítása
	III.3. A természeti környezettel szimbiózisban élő és fejlődő, folyamatosan csökkenő ökológiai lábnyommal rendelkező település kialakítása

17. táblázat: Tamási város FVS stratégiai célmátrix

Jövőkép 2035	„TAMÁSI A HELYI ERŐFORRÁSOK SOKOLDALÚ, INNOVATÍV ÉS INTEGRÁLT HASZNOSÍTÁSÁN ALAPULÓ GAZDASÁGFEJLESZTÉS ÉS EZZEL ÖSSZHANGBAN NÖVEKVŐ TÁRSADALMI JÓLÉT VÁROSA.”										
Átfogó célok (2035)	I. Társadalmi-demográfiai fenntarthatósági cél			II. Gazdasági fenntarthatósági cél					III. Környezeti-, klimatikus-, energetikai fenntarthatósági cél		
Tematikus stratégiai célok 2035-ig	I.1. Életminőség javítása, vonzó életkörülmények biztosítása a helyi lakosok számára és a betelepülés erősítése érdekében	I.2. Társadalmi kohézió erősítése, a leszakadó csoportok felzárkóztatása, integrálása	I.3. A humán közszolgáltatások fejlesztése a népességmegtartó képesség erősítése és a betelepüléshez szükséges vonzerő növelése érdekében	II.1. A helyi gazdaság növekedési feltételeinek biztosítása, az ehhez szükséges infrastruktúrál is tényezők fejlesztése, kiépítése	II.2. A helyi gazdaság hozzáadott értékének növelése, a hálózatosodás, klaszteresedés-, digitalizáció elősegítésevel, a feltételek biztosításával	II.3. Az egészségturizmus fejlesztése a szükséges tényezők kiépítésével, a feltételek biztosításával	II.4. A mezőgazdasági, élelmiszeripari gazdasági aktivitás növelése, a helyi beszállítói láncok és hálózatok kialakulásának támogatása	II.5. A gazdasági fenntarthatóság és a növekedéshez szükséges oktatási- és egyéb képzési feltételek biztosítása	III.1. Karbonsemleges helyi társadalmi-gazdasági ökoszisztéma kialakítása megújuló energetikai bázison (T1)	III.2. A klímaváltozás hatásaihoz alkalmazkodó, azt mérséklő hosszútávon elérhető települési (lakó-) környezet kialakítása	III.3. A természeti környezettel szimbiózisban élő és fejlődő, folyamatosan csökkenő ökológiai lábnyommal rendelkező település kialakítása
Rész- célok 2027- ig	Az életminőség javítása a városi humán közszolgáltatások infrastrukturális fejlesztésével <i>(Projektek: volt tüdőgondozó fejlesztése, régi óvoda/bölcsőde/melegítőkonyha fejlesztése, stb.)</i>			Új termelővállalatok Tamásira történő betelepülésének elősegítése, támogatása <i>(Projektek: Új ipari park kialakítása, ipari parki infrastruktúra fejlesztése az északi ipari területen)</i>					Tamási város klimatikus/élhetőségi fejlesztése a lakótelepi zöld/kék infrastruktúra fejlesztésével <i>(Projektek: Móricz Zs. lakótelep, József A. lakótelep, Piactér környezete, stb.)</i>		
	Szegregációval érintett városi lakosság és városi területek fejlesztése, életminőség javítása <i>(Projektek: Rácvölgy-Kosba-Tuskós-Újvárhegy telep fejlesztés) + szoft</i>			Helyi gazdaság fejlődési-fejlesztési lehetőségeinek elősegítése-támogatása <i>(Projekt: helyi termék logisztikai központ fejlesztése II. ütem)</i>					Kerékpárforgalmi hálózati tervben szereplő kerékpáros fejlesztések megvalósítása, folytatása		
	Életkezdesi feltételek és lehetőségek javítása: „Maradj Tamásiban, gyere Tamásiba” <i>(Projektek: fecskeház kialakítása, szociális bérlakások építése, felújítása)</i>			Barnamezős területek városrehabilitációs és gazdaságfejlesztési célú fejlesztése <i>(volt laktanya, volt tejüzem, volt bútorraktár, Göndöcs ház fejlesztése)</i>					Tamási Város Önkormányzata ökológiai lábnyomának csökkentése az önkormányzati épületek energetikai felújításával <i>(Projektek: könyvtár, pl. geotermikus erőmű)</i>		
	Közösségi, kulturális és sport infrastruktúra fejlesztése a városi életminőség, a város népességmegtartó képességének javítása céljából			Körforgásos gazdaság helyi feltételeinek fejlesztése-javítása <i>(Projektek: szeméttelep fejlesztése)</i>					Városi úthálózat fejlesztése, parkolási lehetőségek javítása, bővítése, közlekedés biztonságának javítása <i>(Projektek: Petőfi utca, Dózsa Gy. Zrínyi utca, stb.) Kossuth tér, belváros rekonstrukció</i>		

Tamási Fenntartható Városfejlesztési Stratégiája – végleges egyeztetési változat

	Az életminőség javítása az egészségügyi szolgáltatások fejlesztésével <i>(Projekt: rendelő eszközfejlesztések, stb.)</i>	A helyi gazdaság egészségügyi turisztikai alapú fejlesztése <i>(Projekt: Tamási Gyógyfürdő fejlesztés folytatása, kapcsolódó egyebek)</i>	
		Okos város fejlesztések megvalósítása a gazdasági versenyképesség javítása érdekében <i>(Projekt: Tamási Kártya szolgáltatásainak a fejlesztése HGF céllal)</i>	

A részcélok és a tervezési dimenziók összefüggése városi szinten

18. táblázat: Tamási FVS célmátrix stratégiai dimenzióként

TÁRSADALMI-DEMOGRÁFIAI FENNTARTHATÓSÁGI CÉL	Prosperáló város dimenzió	Zöldülő város dimenzió	Digitális város dimenzió	Kiszolgáló város dimenzió	Megtartó város dimenzió
Részcélok					
Az életminőség javítása a városi humán közszolgáltatások infrastrukturális fejlesztésével	+		+	+	+
Szegregációval érintett városi lakosság és városi területek fejlesztése, életminőség javítása	+				+
Életkezdesi feltételek és lehetőségek javítása: „Maradj Tamásiban, gyere Tamásiba”	+			+	+
Közösségi, kulturális és sport infrastruktúra fejlesztése a városi életminőség, a város népességmegtartó képességének javítása céljából	+			+	+
Az életminőség javítása az egészségügyi szolgáltatások fejlesztésével	+		+	+	+

GAZDASÁGI FENNTARTHATÓSÁGI CÉL	Prosperáló város dimenzió	Zöldülő város dimenzió	Digitális város dimenzió	Kiszolgáló város dimenzió	Megtartó város dimenzió
Részcélok					
Új termelővállalatok Tamásira történő betelepülésének elősegítése, támogatása	+		+	+	+
Helyi gazdaság fejlődési-fejlesztési lehetőségeinek elősegítése-támogatása	+		+		+
Barnamezős területek városrehabilitációs és gazdaságfejlesztési célú fejlesztése	+	+	+		+
Körforgásos gazdaság helyi feltételeinek fejlesztése-javítása	+	+	+		+
A helyi gazdaság egészségturisztikai alapú fejlesztése	+				+
Okos város fejlesztések megvalósítása a gazdasági versenyképesség javítása érdekében	+		+	+	+

KÖRNYEZETI-, KLIMATIKUS-, ENERGETIKAI FENNTARTHATÓSÁGI CÉL	Prosperáló város dimenzió	Zöldülő város dimenzió	Digitális város dimenzió	Kiszolgáló város dimenzió	Megtartó város dimenzió
Részcélok					
Tamási város klimatikus/élhetőségi fejlesztése a lakótelepi zöld/kék infrastruktúra fejlesztésével	+	+		+	+
Kerékpárforgalmi hálózati tervben szereplő kerékpáros fejlesztések megvalósítása, folytatása	+	+	+	+	+
Tamási Város Önkormányzata ökológiai lábnyomának csökkentése az önkormányzati épületek energetikai felújításával	+	+		+	+
Városi úthálózat fejlesztése, parkolási lehetőségek javítása, bővítése, közlekedés biztonságának javítása	+	+		+	+

Tekintettel arra, hogy Tamási város a róla elnevezett járás központi települése, valamint arra, hogy a legközelebbi városok (Simontornya, Gyöngyös) lakosságszáma lényegesen kisebb Tamásinál, így gyakorlatilag valamennyi rész cél városi szinten is értelmezhető, azok hatással bírnak gyakorlatilag a járás teljes területére. Tamási látja el a járás településeinek jelentős részét különféle humán közszolgáltatásokkal, piaci szolgáltatásokkal, illetve a városban található munkahelyeken dolgozik a járás lakosságának jelentős része.

19. táblázat: Tamási FVS területi célmatric sablon – városi szintű összefüggések

TÁRSADALMI-DEMOGRÁFIAI FENNTARTHATÓSÁGI CÉL	Városi szintű összefüggés
Részcélok	
Az életminőség javítása a városi humán közszolgáltatások infrastrukturális fejlesztésével	+
Szegregációval érintett városi lakosság és városi területek fejlesztése, életminőség javítása	
Életkezési feltételek és lehetőségek javítása: „Maradj Tamásiban, gyere Tamásiba”	+
Közösségi, kulturális és sport infrastruktúra fejlesztése a városi életminőség, a város népességmegtartó képességének javítása céljából	+
Az életminőség javítása az egészségügyi szolgáltatások fejlesztésével	+

GAZDASÁGI FENNTARTHATÓSÁGI CÉL	Várostérségi összefüggés
Részcélok	
Új termelővállalatok Tamásira történő betelepülésének elősegítése, támogatása	+
Helyi gazdaság fejlődési-fejlesztési lehetőségeinek elősegítése-támogatása	+
Barnamezős területek városrehabilitációs és gazdaságfejlesztési célú fejlesztése	+
Körforgásos gazdaság helyi feltételeinek fejlesztése-javítása	+
A helyi gazdaság egészségturisztikai alapú fejlesztése	+
Okos város fejlesztések megvalósítása a gazdasági versenyképesség javítása érdekében	+

KÖRNYEZETI-, KLIMATIKUS-, ENERGETIKAI FENNTARTHATÓSÁGI CÉL	Várostérségi összefüggés
Részcélok	
Tamási város klimatikus/élhetőségi fejlesztése a lakótelepi zöld/kék infrastruktúra fejlesztésével	
Kerékpárforgalmi hálózati tervben szereplő kerékpáros fejlesztések megvalósítása, folytatása	+
Tamási Város Önkormányzata ökológiai lábnyomának csökkentése az önkormányzati épületek energetikai felújításával	
Városi úthálózat fejlesztése, parkolási lehetőségek javítása, bővítése, közlekedés biztonságának javítása	+

Tekintettel arra, hogy Tamási város településfejlesztési koncepciója és korábbi ITS-e sem határozott meg külön városrészi célokat, valamint arra, hogy a város mérete, szerkezete, lakosság száma nem éri el azt a szintet, hogy ez szakmailag indokolt volna, a részcélok városrészi szinten nem kerülnek értelmezésre, leképezésre, hiszen Tamásiban nem kerültek városrészek meghatározásra.

3.3. A reziliens város a stratégiai célrendszerben

reziliencia	A reziliencia, mint a komplex (térbeli) rendszerek sajátossága: Az adaptív reziliencia olyan képességre utal, amelynek révén a rendszer külső behatásokra megváltozik, avagy a megváltozott külső körülményekhez adaptálódik.
reziliens város	A reziliens város esetében kiemelkedik a település azon képessége, amelynek köszönhetően a rendszer a külső negatív hatásoknak ellenáll (abszorpciós képesség), a külső behatásokra megváltozik (transzformációs képesség), avagy a megváltozott külső körülményekhez adaptálódik (adaptációs képesség). A reziliens város rugalmasan alkalmazkodik a begyűrűző, akár sokszerűen megjelenő változásokra és azokat követően képes viszonylag rövid idő alatt újra működőképessé válni vagy új pályára állni.

Forrás: FVS módszertani kézikönyv 2021-27

A reziliens város célkitűzés egy általános, „ernyőként” értelmezhető valamennyi dimenzió tekintetében, amely összefogja valamennyi ágazat-, terület célrendszerét, egy rendszerben értelmezve valamennyi célt. A városnak – így Tamásinak is – egyszerre kell ellenállónak válnia a környezeti hatásokból, a demográfiai trendekből-változásokból, valamint a folyamatos gazdasági változásokból fakadó kihívásokra, melyeket fel kell ismerni, azokra reagálni szükséges, és új képességeket-kompetenciákat elsajátítva rugalmasan reagálnia szükséges. A negatív hatásoknak ellen kell állnia (amennyiben kompetenciája van rá a városnak, úgy hatástalanítania szükséges), a pozitív hatásokat pedig fel kell erősítenie. A várost úgy szükséges vezetni-irányítani és napi szinten működtetni-menedzselni, hogy valamennyi erőforrást e rendszerben értelmezve szükséges egy folyamatos változásmenedzselési folyamat keretében úgy felhasználni-bővíteni-tartalékolni, hogy a fenntartható fejlődés valamennyi dimenziójában nemcsak rövid-, hanem közép- és hosszútávon sikeres legyen Tamási. **A rugalmas alkalmazkodási képesség három összetevő mentén épül ki a városokban, így ezen tényezők vizsgálata szükséges:**

- **az abszorpciós képesség**, amikor is a város ellen tud állni bizonyos mértékig-fokig a negatív hatásoknak, majd a sokkhatást követően a város működése visszaáll a megelőző állapotba;
- **a rugalmas reagálás képessége**, amikor a változásokat látja-érezkei a város és egy folyamatos-dinamikus változással-kiigazítással állandóan változik a város reagálásának mértéke és módja, valamint a
- **transzformációs képessége**, amikor a város „rendszert” vált, új paradigma mentén szervezi meg létét, fejlődését. (A karbonsemleges, illetve a digitális gazdaságra áttérés tipikus XXI. századi transzformációs folyamatok, melyek a társadalom- és a gazdaság valamennyi szintjén, az egyének szintjén is válaszokat szükséges megfogalmaznunk.)

20. táblázat: Városi rezilienciát fejlesztő lépések mátrixa

ADAPTÍV FORGATÓKÖNYV JELENTŐS TÉNYEZŐI	Alacsony abszorpciós képesség esetén tervezett beavatkozások	Alacsony adaptációs képesség esetén tervezett beavatkozások	Alacsony transzformációs képesség esetén tervezett beavatkozások
A termelő beruházások növekedéséhez, fejlesztéséhez szükséges munkaerő nem kellő mértékben és minőségben áll rendelkezésre	➤ Vonzó és élhető városkép kialakítása a Tamásiba település és a népesség (munkaerő) megtartóképesség javítása céljából ➤ Városi közszolgáltatások fejlesztése a város munkaerő vonzó képességének fejlesztése céljából (is) ➤ Középfokú oktatás fejlesztése, bővítése (informatikai, gépipari-, elektronikai, élelmiszeripari-, stb. területeken)		
A relatív alacsony bérek a város megtartó képességét csökkentik, a környező nagyvárosok jelentős elvándorlást és munkaerő-elcsúszást eredményeznek.	➤ Hálózatosodás, helyi ökoszisztéma fejlesztése a városi hozzáadott érték növelése céljából (melyek termelékenység és bérnövekedést generálnak) ➤ Városi digitalizáció erősítése, melyek magasabb hozzáadott értéket, magasabban képzett munkaerőt és ezzel termelékenység (és bér-) növekedést indukálnak, ami csökkenti az elvándorlás mértékét, motivációját		
Az ipari- és szolgáltatóipari fejlesztésekhez nem áll rendelkezésre megfelelő infrastruktúra (iparterület, irodaház, stb.), a zöld- és barnamezős fejlesztések elmaradnak.	➤ Északi iparterület infrastrukturális fejlesztése, bővítése, új ipari park cím eléréséhez szükséges feltételek kialakítása ➤ Barnamezős területek fejlesztése, ipari- és szolgáltatóipari beruházások fogadására alkalmassá tétele		
A gazdasági tevékenységek relatív alacsony hozzáadott értéket állítanak elő alacsony helyi beágyazottság mellett fejletlen helyi ökoszisztéma keretében.	➤ Helyi ökoszisztéma fejlesztése, beszállítói-, alvállalkozói kapcsolatok fejlesztése, termelési integráció erősítése ➤ Digitalizáció erősítése, városi digitális szolgáltatások fejlesztése, munkaerő digitális kompetenciáinak fejlesztése ➤ Városlakók digitális kompetenciáinak-készségeinek-tudásának fejlesztése		
A Covid-19 pandémia hatására az önkormányzat pénzügyi mozgástere erősen korlátozott, a fejlesztésekhez saját forrás nem áll rendelkezésre.	➤ Fokozott pályázati tevékenység kialakítása; ➤ Vállalati együttműködések fejlesztése; ➤ Helyi adóbevételek növelése új gazdasági társaságok Tamásiba telepítésével		
Az ipar 4.0 és 5.0, valamint a külföldi konkurencia előretörése következtében a helyi alacsony hozzáadott értékű munkát igénylő vállalatok munkaerőigénye csökken, a technológiaváltásokhoz szükséges magasabb minőségű munkaerő ugyanakkor helyben nem áll rendelkezésre.	➤ Helyi oktatási és képzés-fejlesztési projektek megvalósítása a lakosság/munkaerő digitális kompetenciáinak fejlesztése céljából, magasabb hozzáadott érték előállítás céljából ➤ Hálózatosodás elősegítése, helyi beszállítói-alvállalkozói ökoszisztéma kialakítása, erősítése ➤ Ipari diverzifikáció: új, más profilú vállalkozások Tamásiba telepítése, letelepülésük ösztönzése ➤ Egészségturisztikai alapú gazdaságfejlesztési programok kidolgozása és megvalósítása		
A város megtartó képessége túlzott mértékben függ az externális tényezőktől: a vonzóbb környező településektől (Siófok, Paks), a város által nem befolyásolható oktatási szolgáltatásoktól (szakképzés, gimnázium), stb.	➤ Munkaadókkal és egyéb érintett szereplőkkel közös képzési-, foglalkoztatási programok kidolgozása Tamási népességmegtartó képességének erősítése céljából (pl. paktum) ➤ Partnerség alapú oktatási- és egyéb városi közszolgáltatások fejlesztésével Tamási versenyképességének-vonzerejének növelése ➤ A városi lakóközösség életminőség-javító fejlesztések megvalósítása, melyek vonzó várossá teszik Tamást		

ADAPTÍV FORGATÓKÖNYV JELENTŐS TÉNYEZŐI	Alacsony abszorpció képesség esetén tervezett beavatkozások	Alacsony adaptációs képesség esetén tervezett beavatkozások	Alacsony transzformációs képesség esetén tervezett beavatkozások
A városi szolgáltatások minősége elmarad a konkurens települések szolgáltatásaitól (Siófok, Paks), amely elvándorlást generálhat.	➤ városi közszolgáltatások fejlesztése ➤ városi életminőség javító fejlesztések megvalósítása		

3.3.1. Tamási, a prosperáló város

Tamási fejlődése, hosszútávú jövője alapvetően két tényezőn múlik: a helyi társadalmi-demográfiai folyamatokon, melyek középpontjában a népesség nagysága és ehhez kapcsolódóan a munkavégzés szempontjából fontos minőségi jellemzői a kulcstényezők, illetve a helyi gazdaság versenyképessége, a gazdasági tevékenységek jövedelmezősége, népesség eltartó és megtartó képessége.

A forgatókönyvek elemzése, tervezése során Tamási városnak több kockázattal is szembe kell néznie a prosperáló város dimenzió értelmezése keretében. Ezek a külső hatásokra adott válaszként adaptív megoldásokat, erőforrások biztosítását jelentik.

1. Tamási város egy alapvetően rurális térségű járás központja, ahol a három városi jogállású település (Tamási, Simontornya, Gyöngyös) összlakossága nem éri el a 15 ezer főt, amely az iparosodás, a szolgáltató szektor fejlődése szempontjából még egybeszámolva is kritikusan alacsony szám. Tamási gazdasági fejlődésének alapja a munkaerő biztosítása, rendelkezésre állása, amely a járás területéről csak nehezen biztosítható, jelentős a környező járásközpontokba (Paks, Siófok) és a távolabbi ipari központokba (Veszprém, Székesfehérvár) az ingázás, illetve ugyanezen településekre a környező kistérségekről is jelentős munkaerő ingázik napi szinten. Tamási jelenleg a környező települések szempontjából sem az ingázás fő célterülete, ezen úgy lehet változtatni, ha Tamási foglalkoztatási potenciálját és a városban elérhető bérjövödelmeket növeljük, amely elsősorban termelékenységi-hatékonyság növelési kérdés. Tamásiban a Tolna megyei városok között jelenleg az egyik legalacsonyabb az álláskereső aránya (kb. 3%), amely új beruházások megvalósítását nem alapozza meg. Tamási városba és a térségbe új befektető vonzása, a jelenlévő nagyfoglalkoztatók további munkeszküszégetének biztosítása nem, vagy csak nagy nehézségek árán biztosítható. Ezzel párhuzamosan az alacsony bérszínvonal emelésével a városban lévő munkahelyek vonzereje növelhető lenne, amely termelékenység- és hatékonyság növeléssel lenne elérhető, melyhez új típusú együttműködési programok indítása szükséges. (Önkormányzat-vállalkozások-képzőhelyek együttműködésének az erősítése is szükséges a 3. pontban megfogalmazottakkal összhangban.)
2. A város nem rendelkezik kifizántható méretű és infrastrukturális ellátottságú, megfelelő ipari és szolgáltatóipari befektetések vonzására alkalmas ingatlanokkal. A fejlesztési stratégia legnagyobb kockázata a munkaerőhiány mellett a befektetések-beruházások megvalósításához szükséges ingatlanok rendelkezésre állása. Mind a zöldmezős ipari parki fejlesztések, mind a barnamezős ipari és szolgáltatóipari fejlesztések megvalósítása a prosperáló városi funkció erősítésének az alapja.
3. A városban a magas foglalkoztatás alacsony bérszínvonalon valósul meg, ami azt eredményezi, hogy a környező országos-nemzetközi léptékű ipari központok és vállalatok (Székesfehérvár, Veszprém) természetes munkaerő-bázisuknak tekintik Tamásit, illetve a városban működő vállalkozásokat. Ez az elszívó hatás a napi szintű ingázást és az elvándorlást eredményezi a térségből, amely a fenti két fejlődést akadályozó kockázattal egyenértékű, igen jelentős

akadálya a város gazdasági fejlődésének. A kockázatot mérsékelni kizárólag egy partnerségen alapuló, hosszútávú, a köz- és a magánszféra együttműködésére alapozott programmal lehetséges, melyben magasabb jövedelmeket szükséges biztosítani a munkavállalóknak, melynek feltétele az érintett vállalkozások termelékenységének-jövedelmezőségének növelése, amely alapvetően magasabb hozzáadott értékteremtéssel járó munkavégzést, amely pedig magasabb képzettséget-végzettséget és alapvetően digitális és egyéb munkavállalói készségeket feltételez. A 2020-as évtized kiemelt feladata ennek a kockázatnak a kezelése.

4. Az előző ponthoz kapcsolódik az Ipar 5.0 alkalmazások elterjedésének hiánya, mint általános kockázat. A mesterséges intelligencia, az automatizálás-robotizáció elterjedése egyszerre lehetőség a magasabb hozzáadott érték előállítására, a magasabb jövedelmekre, ugyanakkor veszélyt is jelent a munkaerő jelenlegi készségei és szakképzettsége-tudásszintje ismeretében. Az Ipar 5.0 kockázataival és lehetőségeivel kiemelten szükséges foglalkozni a város hosszútávú prosperitása érdekében. (Az Ipar 5.0 kihívások kockázatait jól szemlélteti, hogy a kb. 400 fős városi középiskolában mindössze kb. 20 diák vesz részt speciális informatikai fókuszú középfokú képzésen.)
5. Fenti pontok közös kapcsolódási pontja a helyi humán közszolgáltatások (és ezen belül kiemelten a középfokú oktatás) fejlesztésének kockázata. A város hosszútávú prosperitásának legnagyobb kockázata az oktatási közszolgáltatások fejlesztése, az oktatás színvonala. Ez a kockázat különösen annak tükrében tekinthető jelentősnek, hogy a városban működő Vályi Péter Szakképző Iskola (amely a Tolna Megyei Szakképzési Centrum tagintézménye), fenntartója pedig a Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Hivatal, melyek működésébe, a képzési formák kialakításába, a helyi önkormányzatnak, illetve a helyi vállalkozásoknak csak korlátozott beleszólása van.
6. A város hosszútávú fenntarthatóságára jelentős hatást gyakorol az előregedés, a lakosság átlagéletkorának növekedéséből fakadó szolgáltatások iránti igények fokozódása, a szociális és egészségügyi ágazaton évről-évre növekvő terhelés. Tamásiban 100 fő 15 év alatti lakosra 205 fő 65 év feletti lakos jut, a város öregedési indexe meghaladja az országos átlagot (azaz gyorsabban öregszik Tamási lakossága az országos átlagnál). Ez a kockázat növekvő városi jóléti szolgáltatásokat és az ehhez szükséges pénzügyi fedezet, bevétel megteremtését követeli meg.

Összegezve Tamási hosszútávú prosperitása elsősorban demográfiai tényezőkön múlik, melyhez szorosan kapcsolódik a helyi gazdaság teljesítménye, jövedelemtermelő képessége. Tekintve, hogy a demográfiai trendek alapvetően a gazdasági potenciált „követik le”, a város legfontosabb feladata a gazdasági prosperitás megteremtése, az ehhez szükséges tényezők fejlesztése. (Minden település lakosságszáma annak a vetülete, hogy egy adott település hány embert tud eltartani, illetve milyen jövőképet kínál a fiatal generációknak.)

A prosperáló város dimenzió nem értelmezhető a természeti környezet, a lakókörnyezet, a humán közszolgáltatások, a piaci szolgáltatások nélkül, így ebben a dimenzióban is igaz, hogy a város prosperitása egy olyan interdependens rendszer eredménye, melyben minden tényező egyaránt fontos szempontot jelent, így a XXI. században nem képzelhető el prosperáló város fenti tényezők biztosítása nélkül, rendelkezésre állásunk hiányában.

3.3.2. Tamási, a zöldülő város

A klímaváltozás hatásaihoz való alkalmazkodás kockázatai több síkon jelentkeznek melyek városi szinten történő adaptálása valamennyi területen komoly kockázatot jelentenek. Tamási zöldülő város dimenziója így egyszerre jelenti három síkon a város fenntarthatóságát:

- A minőségi zöldfelületek vonzó életkörülményeket és lakhatási környezetet teremtenek, melyek hozzájárulnak a vonzó és élhető város megteremtéséhez.
- A zöldfelületek mennyiségi növelése hozzájárul a klímaadaptáció sikeréhez, mind a városi hősziget hatások csökkentése, mind az élhető városi környezet megteremtéséhez a hőhullámok hatásainak csökkentésével.
- A zöldfelületi fejlesztések javítják a város CO₂ egyenlegét, azaz csökkentik a város ökológiai lábnyomát, karbonterhelését.

Mindezen keretek mentén a zöldülő város dimenzió az alábbiak szerint értelmezendő Tamási stratégiájában:

1. Általánosságban a klímaváltozásban rejlő legnagyobb kockázat a városok hosszútávú élhetőségének biztosítása, fenntartása. Egy természetközeli kisvárosban, amely jelenleg is kiemelt erőfeszítéseket tesz a városi energiabázis fenntartható forrásokból történő biztosítására ez kevésbé jelentős kockázat a mindennapok szintjén (a nagyobb városok, urbanizáltabb közösségek problémáihoz, kockázataihoz képest). Mindezek ellenére **Tamási tömbházas térségeiben a klímaváltozás hatásaival beruházási szinten is foglalkozni szükséges**, amely a város „zöld város” fejlesztéseinek kiemelt célja (parkosítás, fásítás, növényállomány fiatalítása, bővítése, stb.) Tamási esetében a zöldülő város dimenziót annak legszorosabb értelmezési síkján indokolt alkalmazni, a városnak jelenleg legnagyobb igénye – és ezzel a klímaváltozás elleni küzdelemben a legfontosabb feladata – **a városi zöldfelületek fejlesztése, további parkosítási fejlesztések megvalósítása, valamint a lakótelep tömbök esetén tartalmú fejlesztése**. A zöldülő város intézkedések keretében a legjelentősebb városi hősziget (Móricz Zsigmond utcai lakótelep) klimatikus viszonyainak fejlesztése, élhetőségének javítása a legfontosabb feladat. (Ennek a problémának a megoldása több síkon is a város legfontosabb fejlesztési szükségletét eredményezi, a gyakorlatilag valamennyi tervezési dimenzió síkjában értelmezhető jelentős kockázatok miatt.)
2. Tamási esetében a zöldülő város dimenzióban a fő kockázatot a társadalom érzékenyítése, a fenntartható technológiák és életmód iránti elkötelezett életvitel és gazdasági tevékenységek kialakítása és fenntartása jelenti. Az FVS megvalósítása keretében **különösen fontos ezen szemléletformáló tevékenységek fokozása, megvalósítása**. Egyszerű példával élve az időszak egyik kiemelt célkitűzése a zöldülő Tamási dimenzió keretében ennek a zöld gondolkodásnak a terjesztése, az életmódváltás, a gondolkodásmód megváltoztatásának elősegítése. Tamási önkormányzata elkötelezett ezen szemléletmód társadalmi elfogadtatásának, elterjesztésének támogatásában.
3. **Tamási biomassa fűtőművel kiegészített geotermális fűtési rendszere országosan is az egyik legnagyobb arányú települési szintű megújuló energia bázis**, amely a közintézmények energetikai korszerűsítésével, a ledes közvilágítással már ma is teljesítik az unió szinten elvárt normák jelentős részét. Technológiai, illetve beruházási oldalról a rendszer komplexnek tekinthető, jelentős kockázatokat nem hordoz. Mindezek mellett a közeljövőben a megújuló energetikai hálózat fejlesztése, a napelemes és egyéb más energetikai beruházások támogatása-elősegítése a város kiemelt célja. Kiemelten fontos a gazdasági tevékenységek folytatásához szükséges megújuló energiabázis további kiépítése, a meglévő hálózatok és rendszerek ilyen irányú bővítése, fejlesztése. Tervezett egy geotermikus erőmű kialakítása, amely a város villamos energia igényének előállítását lenne hivatott segíteni, kiegészíteni.

4. A város számára kiemelt cél, hogy valamennyi köztisztviselője, illetve városi szolgáltatása energetikai szempontból a legkevésbé környezetterhelő módon kerüljön ellátásra, melynek megfelelően az önkormányzati ingatlanok energetikai korszerűsítési programja folytatásra kerül. A program elemei közül a legnagyobb energetikai fogyasztók felújítása tervezett elsősorban, pl. városi könyvtár épülete.

3.3.3. Tamási, a digitális város

A 21. századi infokommunikációs forradalom Tamási **esetében a digitális város dimenzió keretében hordozza a legtöbb kockázatot**, melynek társadalmi-demográfiai-, gazdasági-, települési és egyéb gyökerei igen nehezen változtathatók, módosíthatók. Valamennyi terület közül ez az, amit az önkormányzat beruházásokkal, illetve célzott fejlesztésekkel-projektekkel a legkevésbé tud befolyásolni, tekintettel arra, hogy **a digitális dimenzió értelmezési lehetőségeit a lakosság életkori, képzettségi-műveltségi sajátosságai, valamint a meglévő gazdasági szerkezet ágazati karakterisztikái a legnagyobb mértékben predesztinálnak**. Egy rurális térségben lévő, elöregedő, alapvetően alacsony iskolai végzettségű kisváros esetében a digitális dimenzió kérdése alapvetően a lakosság befogadási képességén, nem pedig a kiépített infrastruktúra technológiai paraméterein múlik.

1. Tamási esetében a digitális szolgáltatások kiépülése, a hozzáférési pontok kialakítása alapvetően alacsony kockázatúnak tekinthető, egyrészt Tamási a korábbi fejlesztéseivel a hasonló települések viszonylatában igen jól áll (pl. Wifi4EU projekt), másrészt ezen fejlesztések megvalósítására pályázati alapon nagy valószínűséggel a források rendelkezésre fognak állni. Fentieknek megfelelően **a digitális átállás technológiai kockázatai Tamási esetében a hasonló településekhez viszonyítva alacsony kockázatúnak tekinthetők**.
2. **A lakosság és a vállalkozások digitális technológiák iránti nyitottságát-igényét ezzel ellentétben magas kockázati tényezőnek kell tekinteni**, amiatt, hogy a lakosság jelentős képzésére, digitális készségeinek-kompetenciáinak fejlesztésére lenne szükség mind annak érdekében, hogy ezen szolgáltatásokat és infrastruktúrákat használatba vegyék, mind azért, hogy ezeket a jövedelemtermelő tevékenységekbe bevonják. Önkormányzati oldalról igen nehéz ilyen típusú, mérhetően sikeres projekteket megvalósítani. (Problémát jelent, hogy az iparági sajátosságoknak megfelelően (pl. húsipari, egyéb élelmiszeripari ágazatok esetében) a digitalizáció lehetőségei igen korlátozottak.)
3. **A városlakók digitális kompetenciáinak fejlesztése megkerülhetetlen eleme a sikeres városnak**, ugyanakkor pont ezen kompetenciák fejlesztésével válnak az egyének vonzó munkaerővé más településeken működő vállalkozások számára, amely **kiemelt kockázat hordoz az értékes tudás generálta potenciális elvándorlás miatt**. Ez a kockázat olyan életminőség javító fejlesztésekkel csökkenthető melyek a város közzolgáltatásai, jóléti és üzleti szolgáltatásainak a színvonalának emelkedését eredményezik, ezáltal olyan lakó és szabadidős környezetet biztosítva, amely ezen embereket maradásra ösztönzi. Ennek érdekében is kiemelten fontos Tamási esetében az életminőség kiemelt fejlesztése, városképi, klimatikus, illetve szolgáltatási oldalról. Kockázatot jelent, hogy a magasabb digitális kompetenciákkal együtt jár a lakosság egyéb más szolgáltatások irányába kialakuló elvárásainak a növekedése, amely akár az elvándorlás növekedését is eredményezheti. Tamási esetében a tervezett egészségturisztikai szolgáltatások, illetve a városi életminőség javítását eredményező fejlesztések ezt a potenciális elvándorlást hivatottak csökkenteni. A digitális kompetenciák alapvetően életkorspecifikusak, másképp megfogalmazva a fiatalok számára (is) vonzó Tamási kialakítása a cél, akik minőségi szabadidős infrastruktúrát, szórakozó-helyeket, szolgáltatásokat is igényelnek. Ezen tényezőkre az önkormányzatnak csak közvetett ráhatása van.

4. Az önkormányzatnak a helyi szakképző központtal és a digitális területen érdekelt és érintett foglalkoztatókkal közösen indokolt közös projektek indítása, melyek valamennyi szereplő számára win-win helyzetet eredményeznének. A digitális kompetenciák fejlesztésére egységes tervezési keretet szükséges kidolgozni, amely a tanulás-munka-lakhatás közös célrendszerében értelmezi a digitális kompetenciák fejlesztését. A fiatalok számára úgy kell digitális oktatási-képzési programokat megvalósítani, hogy a program indításakor látható számukra a helyi munkalehetőség és az önálló minőségi élet-, lakhatás jövőképe.
5. A digitális átállás keretében valamennyi önkormányzati és egyéb közszolgáltatás digitális platformokra történő átállása megkerülhetetlen, elmaradhatatlan fejlesztési eleme Tamási jövőjének. Ezen projektek nem maradhatnak el, illetve kiemelt erőfeszítéseket szükséges tenni az 5G lefedettség növelésének, valamint a több szolgáltató által generált versenyhelyzet megteremtése érdekében.

3.3.4. Tamási, a megtartó város

A megtartó város dimenzió a jövőkép egyik legtörékenyebb, leginkább szenzibilis eleme, tekintettel arra, hogy **az elmúlt években ezen a területen alapvetően negatív trendek érvényesültek:** a város elvándorlási egyenlege évek óta negatív, a város lakosság száma évtizedek óta csökken, az öregedési index értéke évről évre emelkedik. Alapvető kérdés annak tisztázása, hogy melyek azok a tényezők melyek fejlesztésével a város nemcsak megtartja saját népességét, hanem másokat is életvitel-szerűen idevonz, letelepedésre ösztönöz.

1. A fentiekben és a helyzetelemzésbe bemutatott demográfiai trendek folytatódásával kell számolni, amely egyértelműen azt indukálja, hogy a trend folytatódása összességében magas kockázatú, bekövetkezése pedig nagy valószínűségű.
2. A megtartó város funkció Tamási esetében a szó szoros értelmében kezelendő, azaz **életminőség javító szolgáltatásokkal minimalizálni szükséges az elvándorlást.** Az évi kb. 40 főt jelentő vándorlási veszteség legnagyobb részét a legmagasabb végzettségű, a gimnázium után az adott egyetemvárosban maradó fiatalok alkotják, akik városban maradását magas életminőséget nyújtó városi környezettel és minőségi munkahelyekkel lehet leginkább ösztönözni. Emellett kiemelten fontos bizonyos szakmák és kompetenciák szempontjából olyan munkalehetőségeket kínálnia Tamásinak, amely **az odavonzó hatást erősíti elsősorban a környező járások kisvárosai és kisebb településeiről.**
3. A városban kockázatot jelent a szegregátumban élők számának a növekedése, amely a lakosság szám csökkenésének megfelelően romló (növekvő) arányokat mutat. A társadalom perifériáján élő csoportok helyzetének javítása megkerülhetetlen feladata a városnak, amely esetben komoly kockázati tényezőt hordoz ezen csoportok munkaerőpiaci integrációja. Egy csökkenő lakosság számú, elöregedő népességű városban, ahol nő a szegregációval érintett fiatal lakosság aránya kiemelt figyelmet szükséges fordítani a képzési-, integrációs és egyéb szociális rehabilitációs projektek megvalósítására.
4. Tamási évtizedek óta kiemelt figyelmet fordít a helyi közösségi tudat és érzés fejlesztésére, támogatására. A megtartó város dimenzió különösen fontos elemét alkotják a helyi közösségek, mert a lakóhelyváltoztatás (elvándorlás) szempontjából kiemelt fontosságú a helyi kötődések erőssége és minősége. Tamási célja, hogy az elkövetkezendő években további programokat valósítson meg a helyi közösség erősítése-fejlesztése tárgyában, melynek középpontjában a fiatalok megszólítása, közösségi tudatának fejlesztése áll.

3.3.5. Tamási, a kiszolgáló város

A kiszolgáló város funkció az életminőséget legközvetlenebbül befolyásoló terület, amely az épített és a természeti környezet egymást erősítő-kiegészítő folyamatainak az eredménye. A kiszolgáló város egy olyan városi ökoszisztémát feltételez, amely a szürke-, a zöld- és a kék infrastruktúrák harmonikus egyensúlyában olyan városi lakó- és munkahelyi környezetet eredményez, melyben az ember, mint a természet és a társadalom tagja, azokkal szimbiózisban, fenntartható módon él együtt, gyarapszik. Tamási évtizedek óta kiemelten kezeli ezt a területet, mind az infrastruktúra fejlesztések területén, mind pedig a lakossági szolgáltatások bővítése-fejlesztése területén.

1. A kiszolgáló város funkció sérülésének kockázata nagy, ha és amennyiben az épített környezet és a zöldfelületek fejlesztései elmaradnak, vagy azok nem összhangban valósulnak meg. A város tervezett barnamezős fejlesztései ezen „sebek” fejlesztésével is a lakosság és a vállalkozások magasabb minőségű kiszolgálására törekszik, csakúgy mint a városi környezet fejlesztését célzó „zöld város” projektekkel. A minőségi közterek, a megújuló utak, az új kerékpárutak ezt a célt szolgálják.
2. A város külső- és belső közlekedési kapcsolatrendszere fejlesztéseinek elmaradása nagy kockázatot jelent a város jövőjére nézve, különösen a térségi kapcsolatok fejlesztése (Siófok-Tamási kerékpárút) tekintetében. Tamási kiszolgáló város funkcióját – különösen egészségturisztikai területen – szeretné kiterjeszteni a szomszédos járások, térségek irányába is. Tolna megye legnagyobb fürdője, a Tamási Fürdő azonban csak megfelelő közlekedési infrastruktúra és egyéb más feltételek rendelkezésre állása esetén tudja ezt a szerepet ellátni, melynek alapja meglévő adottság, egyben erősség.
3. A városkép nem megfelelő fejlesztése, a fejlesztések elmaradása negatív hatással van a városban maradó, illetve a potenciálisan letelepedni szándékozó képzett munkaerő számára. Ez az egyértelmű megállapítás perfektuálódik cselekvéssé valamennyi „zöldváros” projekt nevesítése során, tekintve, hogy a kiszolgáló város funkció elérésének alapeleme a lakóhely megfelelő életminőséget biztosító fejlesztése, rendelkezésre állása.

3.4. A stratégia összhangja más stratégiákkal

Tamási Város Önkormányzata a Fenntartható Városfejlesztési Stratégiájában olyan hosszú- és középtávú stratégiai célokat határozott meg, amelyek az Európai Unió fejlesztési forrásaival, illetve hazai forrásokból támogatható beavatkozásokon keresztül lehetővé teszik a város kockázatainak és lehetőségeinek elemzése által alátámasztott, és a város jövőképevel összhangban álló beruházások megvalósítását, miközben illeszkednek a felsőbb és helyi szintű stratégiák és tervek célrendszeréhez, továbbá a helyi közösségek szándékaihoz.

Az FVS elkészítésénél részben a magasabb szintű tervekhez és ágazati dokumentumokhoz, részben a város Településfejlesztési Koncepciójához és az ágazati stratégiáihoz való illeszkedés alapvető követelmény volt. Ezen a kereten belül az FVS középtávra kitűzött célrendszere - valamint a célok elérése érdekében megfogalmazott projektek és beavatkozások - a helyzetelemzésben feltárt erősségekre építve, a beazonosított problémák megoldására törekedett. Éppen ezért az FVS az Európai Unió és a Magyar Kormány által megfogalmazott irányelvek és elvárások figyelembevételével készült, amely előírta a széleskörű partnerség biztosítását.

A városfejlesztés sikeressége nagymértékben függ az integrált szemléletmód érvényesítésétől. Attól, hogy a városfejlesztés különböző szereplői - döntéshozók, beruházók, érintett lakosok, civil szervezetek - képesek-e saját közvetlen érdekeiken is túllépve megteremteni a közös társadalmi, gazdasági és környezeti célok érdekében szükséges összefogást, vagyis az integrált városfejlesztés optimális feltételeit. Mindennek biztosítása, elősegítése érdekében, vagyis az integrált városfejlesztés keretrendszerének lefektetése céljából Tamási Fenntartható Városfejlesztési Stratégiája az alábbi alfejezetekben részletezendő stratégiai dokumentumokkal kíván összhangot teremteni.

3.4.1. Az Európai Unió által előrevetített stratégiai célok

Az Európai Unió 2020-2027-es időszakra vonatkozó stratégiája a közösségi szakpolitikákat és költségvetést, valamint a tagállamok kapcsolódó eszközeit az alábbi célok megvalósulásának veti alá:

- **versenyképesebb és intelligensebb Európa:** tervezett beavatkozásai az Intelligens Szakosodási Stratégián alapulnak, amely stratégia meghatározza a kkv fejlesztés, a K+F+I, a digitalizáció és a hozzájuk kapcsolódó képzés témakörének fejlesztési irányait;
- **zöldebb Európa:** a gazdaságosan és környezetileg is fenntartható energiatermeléssel és biztonságos hálózatokkal, intelligens megoldásokkal, megújuló és bővülő kapacitású közművekkel, tisztább üzemű városi közlekedéssel segíti a klíma- és környezetvédelmi célok elérését;
- **jobban összekapcsolt Európa:** a tervezett beavatkozások a Nemzeti Közlekedési Stratégiával és az EU Fenntartható és intelligens mobilitási stratégiájával vannak összhangban;
- **szociálisabb és befogadóbb Európa:** ennek keretében a gyarapodó, egészséges és a munkaerőpiacon versenyképes társadalom alapjait erősítik;
- **a polgárokhoz közelebb álló Európa:** középpontjában a területi különbségek csökkentéséhez kapcsolódóan a térségek és települések fejlesztése áll, miközben a részét képezi a helyi térségi adottságokra és vonzerőkre építő, tematikusan és térségileg integrált és összehangolt turisztikai fejlesztések támogatása is;
- **igazságos átmenet:** azokra a térségekre és ágazatokra összpontosít, amelyeket a leginkább érint a klímavédelmi célú gazdasági átmenet, tekintettel szénalapú energiahordozóktól való függőségükre.

Látható és érzékelhető, hogy fenti fejlesztési célokhoz egy város hozzájárulása elhanyagolhatónak mondható. Ugyanakkor fenti célok az EU összes tagállamának középtávú fejlesztési irányait egyértelműen kijelölik, és a közösségi szinten kitűzött célok kizárólag az egyes országok, benne a városok és egyéb települések, az összes állampolgár helyi és egyéni teljesítménye alapján érhetők el. Annak érdekében, hogy az EU stratégia a leghatékonyabban és legnagyobb valószínűséggel megvalósuljon, minden szereplőnek a saját képességei és adottságai szerinti legalkalmasabb területeken kell hozzájárulnia. Magyarország 2030-ig szóló kiemelt célkitűzése a gazdasági és társadalmi versenyképesség növelése a kedvezőtlen helyzetű térségek fejlesztése mellett, miközben a társadalmi, gazdasági, környezeti és humán fenntarthatóság összhangjával biztosítja a jövő nemzedékek lehetőségeinek hosszútávú megőrzését. Az Európai Unióval kötött Partnerségi Megállapodás céljai úgy kerültek meghatározásra, hogy összhangban álljanak a hazai fejlesztéspolitika stratégiai céljaival, miközben maradéktalanul megfeleltethetők az EU szakpolitikai célkitűzéseinek is. A források tervezett allokációját vizsgálva megállapítható, hogy a vállalkozásfejlesztésen, az innováción, a digitalizáción, a közlekedésfejlesztésen, valamint a zöld átálláson lesz a hangsúly.

A 2021-2027-es fejlesztési ciklusban az alábbi Operatív Programok állnak majd rendelkezésre:

- Digitális Megújulás Operatív Program Plusz
- Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program Plusz
- Magyar Halgazdálkodási Operatív Program Plusz
- Integrált Közlekedésfejlesztési Operatív Program Plusz
- Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Program Plusz
- Terület- és Településfejlesztési Operatív Program Plusz
- Végrehajtási Operatív Program Plusz
- Környezet és Energiahatékonysági Operatív Program Plusz

Tamási Város adottságait és lehetőségeit tekintve az uniós célkitűzések elérése szempontjából jónak nevezhető, mivel:

- a helyi gazdaság fejlesztéséhez jelenleg ipari park fejlesztést valósít meg, illetve több felhagyott ipari, barnamezős területtel rendelkezik, melynek rekultiválása gazdasági növekedést eredményezhet;
- a város vezetése fokozott elkötelezettséget mutat Dombvár járásközponti szerepének, illetve a város identitásának erősítése iránt;
- a város korábbi években megfogalmazott közterületfejlesztési elképzelései nagyban hozzájárulhatnak a város zöldítéséhez, valamint a kerékpárosbarát arculat kialakulásához;
- turizmus szempontjából kedvező adottságokkal rendelkezik, melyek további attrakciókkal bővítve prosperációt eredményezhetnek.

3.4.2. Illeszkedés nemzeti stratégiai célokhoz

Nemzeti Fejlesztés 2030 Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepció

A Nemzeti Fejlesztés 2030 Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepció (OTFK) fejlesztési prioritásokat fogalmaz meg a 2014-2020-as programozási időszak fejlesztéspolitikájára számára, de jövőképe és célrendszere 2030-ig szól. A nemzeti jövőkép elérése érdekében az OTFK 4 hosszútávú, 2030-ig szóló átfogó célt fogalmaz meg az alábbiak szerint.

- Értékteremtő, foglalkoztatást biztosító gazdasági fejlődés
- Népesedési fordulat, egészséges és megújuló társadalom
- Természeti erőforrásaink fenntartható használata, értékeink megőrzése és környezetünk védelme
- Térségi potenciálokra alapozott, fenntartható térszerkezet

Térségspecifikus célkitűzésként az OTFK Tolna megye és Tamási viszonylatában az OFTP a következő célkitűzéseket fogalmazta meg a megyei fejlesztéspolitikai törekvések koordinálása számára:

- innovatív környezeti ipar és energetika lehetőségeinek megteremtése, a Paksi Atomerőmű fejlesztéséhez kapcsolódó szak- és felsőoktatási képzés biztosítása,
- piacképes, hagyományosan jelenlévő ipari ágazatok fejlesztése (élelmiszeripar, textil- és bőripar, fémfeldolgozás), mezőgazdasági termékek feldolgozása, piaci értékesítése; a biotermelés ösztönzése, az agrármarketing- tevékenység fejlesztése,
- közúti és vasúti közlekedésinfrastruktúra fejlesztése (M9 gyorsforgalmi út megépítése, Sárbogárd-Dombóvár vasútvonal felújítása, Rétszilas-Bátaszék vasútvonal villamosítása) a táji, környezeti szempontok figyelembevételével,
- a termálvízkincs egészségturisztikai, energetikai és mezőgazdasági hasznosítása,
- a turizmus jelenlévő ágazatainak fejlesztése, tematikus összekapcsolása (termál-, gyógy- és egészség turizmus: Dombóvár, Hőgyész, Tamási, Tengelice, Bonyhád; vadászturizmus: Gemenc, Gyulaj; tájjellegű és kulturális turizmus: Sárköz, szekszárdi fesztiválok; vízi turizmus: Fadd-Dombóvár, a Sió-csatorna fejlesztése; horgászturizmus: Duna és horgásztavak; borturizmus: Szekszárdi borvidék, Tolnai borvidék),
- Szekszárd, mint megyei fejlesztési pólus központi és idegenforgalmi funkcióinak megerősítése, és a megye városainak képessé tétele az innováció befogadására.

Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkóztatási Stratégia 2030

2030-ra általános jövőképként célunk a roma emberek egyenlőségének, befogadásának és részvételének jelentős előmozdítása, amely a különböző szakterületeken (gyermekjólét, köznevelés-oktatás-képzés, foglalkoztatás, egészség, lakhatás és közszolgáltatásokhoz való hozzáférés, közösségfejlesztés, kulturális és nemzeti jogok) elért előrehaladásban ölt testet. Az MNTFS 2030 fő célkitűzései többek között:

- Növelni a közszolgáltatások minőségi és mennyiségi hozzáférési lehetőségeit az ország hátrányos helyzetű területein.
- Javítani a leszakadó térségek, települések közlekedési elérhetőségét, ezzel is csökkentve a területi elmaradottságot.
- a bölcsődei hálózat bővítésével és fejlesztésével ösztönözni a hátrányos helyzetű, köztük roma kisgyermek minőségi napközbeni ellátását.
- Erősíteni a köznevelési intézmények esélyteremtő szerepét, segítséget nyújtani a roma és hátrányos helyzetű tanulók oktatása tekintetében legnehezebb helyzetben lévő iskoláknak.
- Támogatni a hátrányos helyzetű gyermekek tehetséggondozását, valamint a minőségi nemzetiségi neveléshez való hozzáférést és a nemzetiségi kultúrák minél korábbi életkorban való megismerését a szemléletformálás és a társadalmi befogadás erősítése érdekében.
- Erősíteni a hátrányos helyzetű tanulók/hallgatók digitális és nyelvi kompetenciáit, valamint az egészség- és környezettudatos viselkedési kultúrájának kialakítását. növelni a leghátrányosabb helyzetű munkaerőpiaci csoportok, köztük a romák foglalkoztatottsági mutatóját.
- Hatékony beavatkozásokkal növelni a hátrányos helyzetű, szolgáltatáshiányos területeken élő emberek egészségügyi szolgáltatásokhoz való hozzájutását, egészségműveltségét és egészségtudatosságát.
- Komplex beavatkozásokkal javítani a nehéz lakhatási körülmények között a szegregátumokban és szegregációval veszélyeztetett területen élők helyzetét, valamint a legnehezebb helyzetű településen élők felzárkózási esélyeit.

Mivel Tamási területén található szegregálódott városrészek, kiemelt jelentősége van olyan projektek megvalósításának, melyek a társadalmi hátrányok leküzdését tűzik ki célul. A város a Településfejlesztési Operatív Program keretében több városrehabilitációs projekt végrehajtására is kapott támogatást, melyet az elkövetkezendő években folytatni kíván.

Egészséges Magyarország 2021-2027

Az országos egészségügyi intézkedések átfogó célja egy modern, a XXI. század kihívásaira reagálni képes, hatékony ellátórendszer működtetése, a különböző ellátási szinteket érintő fejlesztésekkel az elérhető egészségnyereség maximalizálása érdekében. A tervezett beavatkozások központi eleme az egészségtelen életmód hatásainak mérséklése, a dohányzás, alkoholizmus és elhízás visszaszorítása, a táplálkozási és testmozgási szokások átalakítása és a sérülés-megelőzés valamennyi korcsoportban. Ehhez járul hozzá az egészségműveltség és egészségtudatosság fejlesztése, a népegészségügyi célú szervezett szűrővizsgálatok körének bővítése, a céllakosság szűrővizsgálatokon való részvételi arányának növelése, a népegészségügy korszerűsítése a szolgáltatások esélyegyenlő hozzáférése kiemelten a hátrányos helyzetű térségekben, valamint az egészségügyi ellátás színvonalának növelése. Stratégiai célkitűzés a magyar emberek egészségi állapotának további javítása, az egészségben eltöltött életevek számának növelése.

Mint a 3.3. alfejezetben bemutattuk. Tamási Településfejlesztési Konceptiójában a város átfogó céljai között szerepel a társadalmi megújulás elérése, melynek rész céljai között a nemzeti stratégia relevanciájában az alábbi részcélok találhatók:

- Szolidáris és befogadó társadalom, a közösségtudat erősítése;
- A társadalmi struktúrához illeszkedő magas színvonalú humán szolgáltatások, programok;
- Egészséggazdaság, a sportolási lehetőségek minőségi fejlesztése;
- Városimázs és városmarketing;

Nemzeti Intelligens Szakosodás Stratégia (S3) 2021-2027

Az S3 stratégia kiemelt célja, hogy a területi specifikus adottságok erősítésével egy nemzetközileg is versenyképes, nemzeti erősségekre építő kutatás, fejlesztés és innovációs rendszer alakuljon ki, mellyel ösztönözhető a tudástermelés, tudásáramlás és tudásfelhasználás. Nemzeti célkitűzés, hogy hazánk 2030-ra Európa jelentős innovátorai közé kerüljön, hiszen csak így érhető el a vállalkozások

értékteremtő képességének megerősítése és végső célként a vállalati szektor termelékenységének növelése.

Az S3 Tolna megyét a mérsékelt tudás és technológia intenzív térségek közé sorolja, ahol a célja térségi szereplők K+F és innováció iránti nyitottságának az ösztönzése, mely alapul szolgál ahhoz, hogy minél szélesebb vállalkozói körben kerüljenek alkalmazásra az új kutatási-fejlesztési eredmények és a technológiai és egyéb üzleti innovációk.

Mindebből, adódóan Tamási az S3-ban megfogalmazott eredmények eléréséhez való hozzájárulás, a zöldmezős és barnamezős ipari munkahelyteremtő, valamint K+F+I beruházások megvalósítása, a start-up cégek és a kreatív gazdaság fejlesztése a város és térsége gazdasági és társadalmi fejlődése érdekében megvalósított projektek által.

3.4.3. Illeszkedés a Tolna Megyei Területfejlesztési Programhoz, valamint a megyei Integrál Területi Programhoz

Tolna Megyei Területfejlesztési Program 2021-2030

Mint ahogyan azt a 2.1.2 alfejezetben ismertettük, a megyei területfejlesztési program szakmai alapvetése szerint Tolna megye az ország központi jelentőségű pontjaitól távol fekvő, kisvárosokra és falvakra épülő agrárvidék. A megye természeti szépségekben gazdag, de kevés a jelentős mértékű turizmust megeremtő attrakció. Tolna megyére jellemző, hogy mindenhol erős a helyi identitás, helyi kultúra. A Fejlesztési Program szempontjából az a legfontosabb kihívás, hogy hogyan lehet az erős helyi kultúrában és a környezetben rejlő energiákat mozgósító, realisztikus fejlesztési elképzeléseiket összeállítani és megvalósítani.

Mindezen fejlesztési iniciatívák sikeres megvalósítása érdekében az aktualizált megyei területfejlesztési program az alábbi célrendszert fektette le, melyhez egyben Tamási Településfejlesztési Konceptiója is idomult:

- **Átfogó célok:**
 - a megye gazdasági potenciáljának növelése, a vállalkozói aktivitás erősítése
 - társadalmi megújulás, társadalmi kohézió
 - a vidékies térségek gazdasági szerepvállalásának megerősítése és vonzó vidéki élettér megeremtése
- **Specifikus célok:**
 - új K+F+I és logisztikai központok kialakítása vállalkozói együttműködések létrehozásával iparáganként, termékpályánként,
 - piacképes, hagyományosan jelenlévő ipari ágazatok, elsősorban könnyűipari tevékenységek (gépgyártás, fémfeldolgozás, élelmiszeripar, textil- és bőripar) fejlesztése,
 - a megye természeti erőforrásainak, táji és természeti értékeinek és épített környezetének védelme, szélesebb körű megismertetése, potenciáljának javítása, fenntartható hasznosítása és tematikus összekapcsolása,
 - Vállalkozások versenyképességének erősítése,
 - Oktatásfejlesztés, hátrányos helyzetű csoportok munkaerő- piaci esélyeinek javítása, a digitális átállás elősegítése az oktatásban,
 - A kedvezőtlen demográfiai folyamatok hatásainak mérséklése,
 - Települési infrastruktúra és közszolgáltatások fejlesztése,
 - Mezőgazdasági alapanyagokra épülő nagy hozzáadott értékű termék előállítás, -feldolgozás, piaci értékesítés és agrármarketing tevékenység termelői együttműködéssel,
 - Vidéki életminőség javítása és a rurális térség népességmegtartó képességének elősegítése
 - A Közép-Duna Menti Kiemelt Térség Tolna megyét érintő területének fejlesztése

Tolna Megyei Integrált Területi Program

A 2022-ben elfogadott tervezési dokumentum a 2021-2027-es uniós költségvetési ciklus végéig határozza meg konkrét beavatkozási területeket Tolna megyében, alkalmazkodva az országos Terület- és Településfejlesztési Operatív Program Plusz (TOP Plusz) végső változatának prioritásaihoz, intézkedéseire. Mindennek tekintetében a megyei ITP az alábbi fejlesztési célrendszert rögzíti, mely egyben Tamási számára is stratégiai keretrendszerként értelmezendő:

Átfogó célok:

- A1 Gazdaságfejlesztés – A megye gazdasági potenciáljának növelése, a vállalkozói aktivitás erősítése;
- A2 Humán erőforrás-fejlesztés – Társadalmi megújulás, társadalmi kohézió;
- A3 Vidékfejlesztés – A vidékies térségek gazdasági szerepvállalásának megerősítése és vonzó vidéki életteremtése.

Stratégiai (specifikus) célok:

- S1 Új K+F+I és logisztikai központok kialakítása vállalkozói együttműködések létrehozásával iparáganként, termékpályáinként;
- S2 Piacképes, hagyományosan jelenlévő ipari ágazatok, elsősorban könnyűipari tevékenységek (gépgyártás, fémfeldolgozás, élelmiszeripar, textil- és bőripar) fejlesztése;
- S3 A megye természeti erőforrásainak, táji és természeti értékeinek és épített környezetének védelme, szélesebb körű megismertetése, potenciáljának javítása, fenntartható hasznosítása és tematikus összekapcsolása;
- S4 Vállalkozások versenyképességének erősítése;
- S5 Oktatásfejlesztés, hátrányos helyzetű csoportok munkaerő-piaci esélyeinek javítása, a digitális átállás elősegítése az oktatásban;
- S6 A kedvezőtlen demográfiai folyamatok hatásainak mérséklése;
- S7 Települési infrastruktúra és közszolgáltatások fejlesztése;
- S8 Mezőgazdasági alapanyagokra épülő nagy hozzáadott értékű termék előállítás, -feldolgozás, piaci értékesítés és agrármarketing tevékenység termelői együttműködéssel;
- S9 Vidéki életminőség javítása és a rurális térség népességmegtartó képességének elősegítése;
- S10 A Közép-Duna Menti Kiemelt Térség Tolna megyét érintő területének fejlesztése.

A területi célrendszerben a területi jellegzetességek és a területi szereplők szempontjából, a Konceptióban megfogalmazott három átfogó és tíz specifikus céllal összefüggésben kerültek kijelölésre a területi célok:

- T1 A helyi mezőgazdasági alapanyagokra épülő magas hozzáadott értékű élelmiszer- és feldolgozóipari kapacitások kiépítése a növénytermesztés és az arra épülő állattenyésztés gazdasági egyensúlyára alapozva, funkcionális térségenként;
- T2 Sió és Duna-menti térség rekreációs térség turisztikai hasznosítása;
- T3 Az oktatás modernizálása (digitalizálás, e-oktatás);
- T4 Helyi közösségi identitásfejlesztést és kulturális életet elősegítő közösségfejlesztő szakemberképzés indítása;
- T5 Bérház (lakás) és háztáji program bevezetése az apró- és kisfalvakban;
- T6 Apró- és kisfalvas térségek elérhetőségének javítása;
- T7 A vidéki letelepedést segítő támogatások bevezetése, helyi adókedvezmények biztosítása;
- T8 Közép-Duna Menti Kiemelt Térség;
- T9 A Közép-Duna Menti Kiemelt Térség komplex fejlesztési programmal fejlesztendő terület

Az átfogó és a specifikus célok elérése érdekében Tolna megyében öt fejlesztési prioritás került kijelölésre. A prioritások határozzák meg azokat a területeket, amelyekre a fejlesztési forrásokat összpontosítani kell. Ezek a prioritások az alábbiak:

- P1 A Tolna megyei gazdaság versenyképességének erősítése
- P2 A helyi közösségek és kultúra megerősítése, valamint a közösségi élet újraindítása
- P3 Környezettudatos és fenntartható fejlesztések
- P4 Vidék felzárkóztatása, közszolgáltatások színvonalának emelése
- P5 Közép-Duna Menti Kiemelt Térség fejlesztése

A megyei ITP megállapításaiból és fejlesztési elképzeléseiből Tamásit és térségét az alábbiak célkitűzések érintik:

- a NIF Zrt. által előkészítés alatt álló Siófok-Tamási-Dombóvár-Pécs kerékpárút érinti a tamási gyógy-, illetve termálfürdőt, szélesítve ezzel a terület turisztikai kínálatát;
- a közúti közlekedésben tervezett a 65. számú főút Tamási települést elkerülő szakasza;
- térségi jelentőségű a mellékúthálózat tervezett Paks–Nagydorog–Tamási szakasza (a 6232 j. út felhasználásával), ennek részeként a Belecska–61. sz. főút, illetve a Miszla–Sárszentlőrinc közötti szakaszok
- Az OTRT-nél már említett 61. és 72. számú országos jelentőségű Közép-magyarországi és Külső-somogyi kerékpárutakon kívül a térségi kerékpárút-hálózat elemét képezi a felhagyott vasútvonal mentén végigfutó Dombóvár–Kocsola–Pári–Tamási–Felsőnyék kerékpárút, valamint a Duna-part felé, részben felhagyott vasútvonalon végigfutó Törökkoppány–Nagykónyi–Tamási–Keszőhidegkút–Gyöng–Kölesd–Tengelic kerékpárút

Tamási és térsége a megye ITP forrásallokációját tekintve két forrásfelhasználási módban érintett. Az I. forrásfelhasználási módot a „Fenntartható városfejlesztés” képezi, mely a jelen FVS dokumentum által kijelölt alapokon – alkalmazkodva a megyei ITP-ben foglalt célrendszerhez – a város számára 1,803 milliárd forint összeget biztosít városfejlesztési célra (ezen belül ERFA: 1,4422 milliárd forint, ESZA: 0,3608 milliárd forint).

A Közép-Duna-menti térség fejlesztésére fókuszáló II. forrásfelhasználási mód keretén belül pedig a kiemelt térség részét képezi a teljes Tamási járás is, melynek fejlettségi szintje elmarad a megyei és országos átlagtól, ezért az ottani települések felkészítése az erőműbővítési beruházásra, illetve az ahhoz való kapcsolódásuk elősegítése miatt az értékelési szempontok között prioritást fognak élvezni a Tamási járás települései.

3.4.4. Illeszkedés városi stratégiákhoz

A helyi stratégiákhoz történő illeszkedés tekintetében alapvető szükségszerűség, hogy Tamási Fenntartható Városfejlesztési Stratégiája idomuljon a város **Településfejlesztési Konceptiójához**, illetve az azzal szorosan harmonizáló **Integrált Településfejlesztési Stratégiájához**. Ebben a tekintetben a stratégiai illeszkedéseket részleteiben a 3.3. alfejezetben ismertettük, így ennek további bemutatására ebben itt nem szükséges kitérnünk.

Ezen stratégiai dokumentumokon túl azonban Tamási Fenntartható Városfejlesztési Stratégiájának célszerűen illeszkednie szükséges az alábbi helyi fejlesztési dokumentumok céljaihoz is:

Helyi Esélyegyenlőségi Program

Ahogy a 2.1.6.2. alfejezetben részleteiben is ismertettük, Tamási városa a helyi esélyegyenlőségi program elkészítését az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény (továbbiakban: Ebktv.) előírásai alapján készítette el, mely jelenlegi formájában 2018 és 2023 hatályos. Az esélyegyenlőségi program által megfogalmazott intézkedési terv célja olyan beavatkozások tervezése, amelyek a helyzetértékelésben felvetett problémákra megoldást nyújtanak. Tamási Város Önkormányzata az Esélyegyenlőségi Program elfogadásával érvényesíteni kívánja:

- az egyenlő bánásmód, és az esélyegyenlőség biztosításának követelményét,
- a közszolgáltatásokhoz történő egyenlő hozzáférés elvét,
- a diszkriminációmentességet,

- szegregációmentességet,
- a foglalkoztatás,
- a szociális biztonság,
- az egészségügy,
- az oktatás és a lakhatás területén.

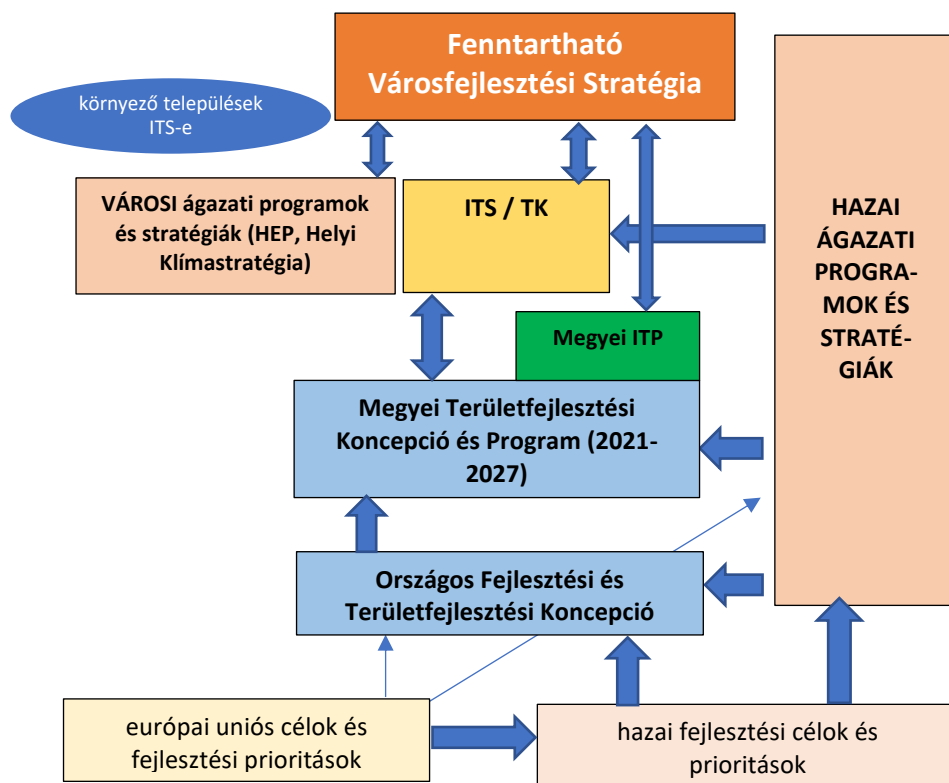
A helyzetelemzés során feltárt problémák komplex kezelése érdekében szükséges intézkedéseket. A köznevelési intézményeket – az óvoda kivételével – érintő intézkedések érdekében együttműködik az intézmény-fenntartó központ területi szerveivel (tankerülettel).

Tamási város Helyi Klímastratégiája

A 2.1.14. alfejezetben bemutatott részleteknek megfelelően a 2016-ban elfogadott helyi klímastratégia rögzíti Tamási környezeti állapotát és azokat a fontosabb teendőket, melyet az önkormányzatnak a klimatikai mitigáció és adaptáció érdekében kell megtennie. A káros hatások mérséklése (mitigáció) és a klímaváltozás hatásaihoz való alkalmazkodás (adaptáció) érdekében javasolt intézkedések az alábbi, egymással szoros kapcsolatban lévő területek köré csoportosíthatók:

- klímabarát településszerkezet, területhasználat
- zöldfelületi rendszer
- klímatudatos építészeti megoldások
- klímabarát közlekedés
- energiagazdálkodás
- fenntartható vízgazdálkodás és települési kommunális infrastruktúra.

30. ábra: Tamási Fenntartható Városfejlesztési Stratégiájának összhangja a különböző szintű stratégiai dokumentumokkal

4. Monitoring

4.1 FVS monitoring rendszere, nyomon követés a tervezés és végrehajtás során

A monitoring, azaz nyomon követés alapvető pillére a fenntartható városfejlesztési stratégiák tervezésének és végrehajtásának. Ez megfelel az Európai Strukturális és Beruházási (ESB) Alapok fokozott eredményorientáltságának, ami előnyben részesíti a programok egyedi célkitűzéseinek világos megjelenítését. A fenntartható városfejlesztési stratégiák azonban viszonylag új eszközök és ezek nyomonkövetési keretrendszereinek fejlesztése egyedi kérdéseket vet fel. A fenntartható városfejlesztési stratégia integrált módon közelíti meg a városfejlesztést, a stratégia különböző elemei a működésük során kölcsönhatásban állnak és erősítik egymást.

31. ábra: A fenntartható városfejlesztés nyomonkövetésének indokoltsága

Forrás: Polverari, 2015. in.: A fenntartható városfejlesztési stratégiák kézikönyve

A monitoring egy összetett feladat, nemcsak az eredmények elérését követi, hanem része a stratégiai menedzsmentnek. Egyes lépései újra és újra ismétlődnek, folyamatos ciklikusság jellemzi. A monitoring tevékenység a tervezés és végrehajtás során is folyamatos. Ennek első lépéseként vizsgáltuk a kockázatokat, majd a város jövőképe fogalmazódott meg s meghatározásra kerültek a stratégiai és a részcélok. A komplex monitoring rendszer segítségével vizsgálhatók, számszerűsíthetők az eredmények, mérhetők a teljesítések. Láthatjuk, hogy a kitűzött célok elérése reális volt-e vagy esetleges korrekciót igényel, de nemcsak az elért eredményeket értékelhetjük ki, hanem az odavezető utat is.

4.2 Az FVS-hez kapcsolódó indikátorok és azok mérési módszertana

Jelen fejezetben összeállításra kerül a monitoring és értékelési tevékenység alapját jelentő indikátorkészlet az egyes célokhoz kapcsolódóan, melyekkel a célok elérése hatékonyan számszerűsíthető, illetve mérhető. Az eredményközpontúság elve miatt az indikátorok és azok szerepe jelentősen megnőtt, ezért a stratégia indikátorai úgy kerültek kialakításra, hogy azok egyértelmű és hozzáférhető adatokra támaszkodjanak, azaz az indikátorok változását az adatok egyértelmű változásához lehessen kötni és az alábbi paramétereknek megfeleljenek:

- konkrétan meghatározott, jól leírt az indikátor fogalma,
- mérhető és a mérés módszertana, gyakorisága meghatározott,
- az adatok a mérés évében könnyen előállíthatóak, hitelesek.
- a valós helyzetből és tervezett beavatkozások várható eredményeiből kiindulva, reálisan meghatározható.

A stratégiaalkotás céljainak elérését elsősorban hatás és eredményindikátorok alkalmazásával szemléltetjük. Kimeneti indikátorokat jelen stratégiaalkotás során nem használunk, ezek projektszinten, az egyes projektek konkrét kidolgozásakor kerülnek meghatározásra. A hatásindikátorok szélesebb, átfogóbb képet nyújtanak egy adott cél vizsgálata során, a természetükből fakadóan inkább összetett mutatók jellemzik. Az eredményindikátorok a kimeneti indikátoroknál magasabb szintet fednek le, elsősorban az egyedi tematikus, specifikus részcélok eredményeit méri. A város stratégiai célja és rész céljai esetében azonosítottuk azok legjellemzőbb tulajdonságait, amelyek mentén a beavatkozásoknak köszönhető változásokat mérni tudjuk.

A mérés alapja a kiinduló évben meghatározott bázis érték, melyhez a program végére elérendő célértéket határozzuk meg. A bázisévként minden indikátor esetében a legfrissebben elérhető adatokat határoztuk meg, ezzel biztosítva a kurrens statisztikai mérés feltételét.

A bázisértékek meghatározásához a legfontosabb feladat a megfelelő adatbázis kiépítése, mely transzparens és hosszútávon is megbízható feltételeket nyújt az adatok beszerzéséhez és időbeli összehasonlításához. Éppen ezért az alábbiakban részletezendő indikátor táblázatban szereplő mutatók túlnyomó többsége KSH és TiIR adatbázisokból nyilvánosan kinyerhető adatokon, kisebb részben pedig önkormányzati adatszolgáltatáson alapul, mely az indikátorok megvalósulásának nyomonkövethetőségét teszi lehetővé.

Ezzel kapcsolatban szintén fontos hangsúlyozni, hogy a három kategóriában (társadalmi-demográfiai fenntarthatóság, gazdasági fenntarthatóság, illetve környezeti fenntarthatóság) kiválasztott indikátorok egymással szinergikus viszonyban állnak, vagyis megvalósításuk egymásra kölcsönösen pozitív hatást gyakorol. Következésképpen az indikátorok célzott megvalósításán keresztül egy olyan fejlesztési viszonyrendszer jön létre, mely Tamási társadalmi és gazdasági prosperálására közvetlen és fokozottan jótékony hatást gyakorol.

21. táblázat: Összefoglaló indikátor táblázat

Indikátor	mérték- egység	bázisérték 2021	célérték 2027	mérés módszere, adatok forrása
1. Társadalmi-demográfiai fenntarthatóság				
1.1. Életminőség javítása, vonzó életkörülmények biztosítása a helyi lakosok számára és a betelepülés erősítése				
Alacsony presztízsű foglalkoztatottak aránya	%	32 (2017)	28	TeIR
Az egy lakosra jutó éves nettó jövedelem	MFt	1,16 (2019)	1,5	KSH
Természetes szaporodás/fogyás	‰	-3,3 (2019)	-2,5	TeIR
Vándorlási különbözet	‰	-4,5 (2019)	0	TeIR
Öregségi mutató	fő	205,4 (2017)	180	TeIR
1.2. Társadalmi kohézió erősítése, a leszakadó csoportok felzárkóztatása, integrálása				
Nyilvántartott álláskeresők a munkaképes korú népesség arányában	%	3,1	2,5	TeIR
180 napnál tartósabb ideje állást keresők aránya az összes álláskeresők arányában	%	35,4 (2019)	25	TeIR
25 év alatti regisztrált munkanélküliek aránya (az összes munkanélküli százalékában)	%	18,3	14	TeIR

Indikátor	mérték- egység	bázisérték 2021	célérték 2027	mérés módszere, adatok forrása
Legfeljebb 8 általános iskolát végzett regisztrált munkanélküliek aránya (az összes munkanélküli százalékában)	%	33,2	25	TeIR
1.3. A humán közszolgáltatások fejlesztése a népességmegtartó képesség erősítése és a betelepüléshez szükséges vonzerő növelése érdekében				
Egy házi- és házi gyermekorvosra jutó lakosok száma	fő	1570	1300	TeIR
Idősek nappali intézményeinek kapacitás kihasználtsága	%	130	100	TeIR
Kulturális rendezvényeken részt vevők száma	fő	39.883 (2020)	45.000	KSH
2. Gazdasági fenntarthatóság				
2.1. Szolidáris és befogadó társadalom, a közösségtudat erősítése				
Játszópályák, tornapályák, pihenőhelyek területe	m2	1500 (2019)	2000	KSH
Önkormányzati kerékpárút, közös gyalog- és kerékpárút hossza	km	11,3 (2020)	20	KSH
Önkormányzati kiépített út és köztér területe	1000 m2	253	300	KSH
Internetelőfizetések száma	db	2606 (2020)	3000	KSH
2.2. A helyi gazdaság hozzáadott értékének növelése, a hálózatosodás-klaszteresedés-digitalizáció elősegítésével, a feltételek biztosításával				
Egy lakosra jutó iparűzési adó	Ft	83.170	130.000	KSH adatok alapján
Egy lakosra jutó bruttó hozzáadott érték	1000 Ft	412,6	600	TeIR
Egy lakosra jutó jegyzett tőke	1000 Ft	1601	2000	TeIR
2.3. Az egészségturizmus fejlesztése a szükséges tényezők kiépítésével, a feltételek biztosításával				
Belföldi vendégek átlagos tartózkodási ideje	nap	3	5	KSH
Belföldi vendégéjszakák száma	éjszaka	5700	8000	KSH
Külföldi vendégek átlagos tartózkodási ideje	nap	8,5	10	KSH
Külföldi vendégéjszakák száma	éjszaka	2659	3400	KSH
2.4. A mezőgazdasági-, élelmiszeripari gazdasági aktivitás növelése, a helyi beszállítói láncok és hálózatok kialakulásának támogatása				
A mezőgazdaságban foglalkoztatott lakosok aránya	%	adatkérés folyamatban	adatkérés folyamatban	önkormányzati adatszolgáltatás

Indikátor	mérték- egység	bázisérték 2021	célérték 2027	mérés módszere, adatok forrása
Mezőgazdasági vállalatok által befizetett iparűzési adó mértéke	Ft	adatkérés folyamatban	adatkérés folyamatban	önkormányzati adatszolgáltatás
2.5. A gazdasági fenntarthatósághoz és a növekedéshez szükséges oktatási- és egyéb képzési feltételek biztosítása				
Duális képzésben résztvevő diákok száma	fő	adatkérés folyamatban	adatkérés folyamatban	adatkérés folyamatban
Középfokú végzettséggel rendelkező álláskeresői száma	fő	128 (2020)	90	KSH
Nappali tagozatos középiskolai tanulók száma	fő	494 (2015)	500	TeIR
Legfeljebb 8 általános iskolát végzett regisztrált munkanélküliek aránya az összes munkanélkülihez viszonyítva	%	33,2 (2020)	25	TeIR
3. Környezeti, klimatikus és energetikai fenntarthatóság				
3.1. Karbonsemleges helyi társadalmi-gazdasági ökoszisztéma kialakítása megújuló energetikai bázison				
Háztartási méretű kiserőművek (HMKE) beépített kapacitása a város területén	kW	1277,8 (2021)	2200	Magyar Energetikai- és Közműszabályozási Hivatal
Éves települési gázfogyasztás	1000 m3	5450 (2020)	5000	KSH
Éves települési áramfogyasztás	1000 kWh	34.830 (2020)	30.000	KSH
3.2. A klímaváltozás hatásaihoz alkalmazkodó, azt mérséklő hosszútávon élhető települési (lakó-) környezet kialakítása				
Egy lakosra jutó zöldterület nagysága	m2	23	30	TeIR
Rendszeresen tisztított közterület	1000 m2	46	60	TeIR
3.3. A természeti környezettel szimbiózisban élő és fejlődő, folyamatosan csökkenő ökológiai lábnyommal rendelkező település kialakítása				
Közcatornahálózatba bekapcsolt lakások aránya	%	83,8	90	Felújítással érintett vagy újonnan kialakított kerékpárutak , önkormányzati nyilvántartás, kumulált érték, (évente)
A lakosságtól szelektív hulladékgyűjtésben elszállított települési szilárd hulladék aránya	%	11,9 (2019)	30	TeIR

Indikátor	mérték- egység	bázisérték 2021	célérték 2027	mérés módszere, adatok forrása
Települési ÜHG kibocsátás	tonna CO2	20930,17 (2020)	17.000	önkormányzati adatszolgáltatás

A specifikus célhoz és a részcélokhoz tartozó indikátorok körét és célértéküket a város maga határozta meg, ugyanakkor az ERFA 11. cikk eredményeinek követhetőségéhez és bemutathatóságához olyan mutatókat alkalmaztunk, amely mérhetővé teszi az eszköz teljesítményét, eredményeit. Az irányító hatóság az alábbi komplex mutatókat, valamint azok részmutatóit, továbbá az öt tervezési dimenzióknak megfelelő mutatók mérését várja el és írja elő. Ezeket a városnak a saját indikátorai mellett mérnie kell, minden évben szeptember 30-ig bezárólag és az éves előrehaladásukról az irányító hatóság felé be kell számolnia. A részletes mérési mérés módszertant az FVS mellékleteként csatolt Indikátor adatlapok tartalmazzák.

22. táblázat: Az FVS egységes indikátorai

	indikátor	mérték- egység	bázisérték	célérték 2029
Reziliencia: a gazdaság több lábbon állása	helyi gazdaság diverzifikációjának mértéke	%	0,28 (2019)	0,35
Reziliencia: energiafüggőség alternatív energia-forrásokkal való oldása	megújuló energia termelés arányának növekedése	%	0,46	0,55
Reziliencia: digitális város	digitálisan indított ügymenetek aránya	%	0,06	0,12
Reziliencia: megtartó város	Az életminőséget meghatározó szolgáltatásokkal való elégedettség	%	48,6	55
Reziliencia: zöldfelületek	zöld- és vízfelületek arányának változása	%	1	7
Prosperáló város	fejlesztésekbe bevont külső forrás aránya	%	96,9	90
Zöldülő város	éves ÜHG kibocsátás egyenérték (CO ₂ /t)	tonna CO2 egyenérték	20930,17 (2020)	16.500
Digitális város	digitálisan mért adattípusok száma	db	2	6
Megtartó város	vándorlási egyenleg	fő	-42	0
Kiszolgáló város	újonnan belterületbe vont területek és a kihasználatlan városi területek aránya	%	0	5

4.3 A beavatkozásokra vonatkozó adatok gyűjtésének és kezelésének helyi módszertana

Az eredményes monitoring tevékenység feltétele, hogy a nyomon követés rendszerének kialakítása az előkészítés és a megvalósítás integráns részét képezze, meghatározva a folyamatokat, határidőket és felelősöket.

Az önkormányzati menedzsment feladata olyan monitoring rendszer működtetése, amely alkalmas az eredmények időközi visszacsatolására, azaz megállapítható a stratégiában kitűzött célok elérhetősége, illetve megfelelő korrekciók kezdeményezhetők.

A monitoring tevékenység alapvetően belső feladat, azaz a településfejlesztési feladatok ellátásáért és végrehajtásáért felelős szervezet, Tamási Város Önkormányzatának Városfejlesztési és Városüzemeltetési Irodája felelősségi és hatáskörébe tartozik. E hatáskörében kezeli a monitoring adatbázist és annak folyamatos frissítését, meghatározza az önkormányzat belső adatainak előállításáért felelős szervezeti egységeket.

A stratégia eredményességét vizsgáló monitoringot az önkormányzat egyrészt a saját belső adataira, valamint külső adatszolgáltatásra támaszkodva végzi. Ennek érdekében kiemelt fontosságú, hogy Tamási kialakítsa a stratégia megvalósulásának nyomon követésére alkalmas adatbázisát. Ez célszerűen terjedjen ki mind a végrehajtással kapcsolatos, mind az indikátorértékek változásának mérésével kapcsolatos adatokra. A hatékony feladatellátás végett fontos, hogy a különböző településfejlesztési eszközök, ágazatai stratégiai dokumentumok monitoringja összehangolt tevékenység legyen.

Az adatvédelmi szabályoknak való megfelelés már az adatgyűjtés- és tárolás során is kulcsfontosságú. A stratégiába kerülő olyan mutató, amely személyi szintről származik, pl. a lakosság köréből kerül felvételre majd összesítésre, ott gondoskodni szükséges a begyűjtött adatok felhasználása előtt azok anonimizálásáról. A biztonságos adattárolás a teljes adatbázis hozzáférhetősége esetében is szükséges – ki és milyen jogosultsággal férhet az adatbázishoz, ki végezhet benne adatjavításokat stb.

A monitoringhoz kapcsolódó legfontosabb feladatok:

- a monitoringrendszer kereteinek kialakítása előre elkészített és folyamatosan frissítendő adatbázis megalkotásával;
- az indikátorok aktuális értékének – a terv szerinti gyakorisággal történő – összegyűjtése, rögzítése a monitoring rendszerben;
- rendszeres kapcsolattartás a projektek megvalósításért felelős személyekkel az indikátorok elérését nagymértékben befolyásoló hálózatos és akcióterületi projektek nyomon követése érdekében;
- éves monitoring jelentés készítése, amely tartalmazza a szükségesnek tartott beavatkozásokat a program végrehajtásába (a jelentést célszerű a képviselő-testületnek jóváhagynia).
- Az adatvédelemmel kapcsolatos előírások betartása.

5. Irányítási és működési modell

Az FVS-ben foglalt célok sikeres megvalósítását befolyásoló egyik legfontosabb körülmény, hogy a település milyen irányítási és működési háttérrel rendelkezik, illetve, hogy az operatív háttér milyen hatásfokkal képes a stratégiai ciklus egyes lépéseiben foglalt műveletek végrehajtására.

Az FVS a fejlesztésekre, a fenntartható városüzemeltetésre és a működtetés komplex városi, várostérségi szintű rendszerére egyaránt figyelmet fordító tartalma változásokat generálhat a város eddigi irányítási és működési gyakorlatában/modelljében, kifejezetten a digitális és zöld átállás fejlesztési komponensek esetében.

Az FVS végrehajtásában résztvevő szereplők hatékony működése kizárólag egy megfelelő fejlesztéspolitikai szervezetrendszer keretei között képzelhető el, amelyben a stratégiai és az operatív szint feladataihoz a megfelelő szereplők, szakértők hozzá vannak rendelve. A szereplőknek az irányítás és döntési mechanizmusok feladatait, valamint az operatív megvalósítás során felmerülő feladatok elvégzését kell teljesíteniük, amelyek 2027-ig változó intenzitással, de folyamatosan jelen vannak.

5.1. A városirányítási modell indokolt módosításai

5.1.1. Az átfogó városirányítási rendszer indokolt módosításai

A fenntartható városfejlesztési stratégia és kapcsolódó projektjeinek előkészítő tervezésére Tamási Város Önkormányzata külső szakértőket, illetve a Városfejlesztési és Városüzemeltetési Iroda szakembereit vonta be. A kapcsolódó projektek előzetes meghatározásához az Önkormányzat kikérte intézményei és cégei javaslatait, illetve széleskörű lakossági lekérdezést folytatott le, ahogy ezt a partnerségi tervezést bemutató fejezet is taglalja.

A városvezetés gyakorlati tapasztalatai, illetve az FVS által megjelenített új fejlesztési aspektusok követelményei alapján célszerűnek ítéltető, hogy az FVS-ben foglalt tevékenységek végrehajtása során, a stratégiai és az operatív szintű irányítás megfelelő biztosítása érdekében egy Stratégiai Irányító Munkacsoport és egy Operatív Irányító Munkacsoport jöjjön létre és működjön a stratégia implementálásával párhuzamosan.

A **Stratégiai Irányító Munkacsoport** tagjait az alábbi személyi kör alkothatja:

Tamási Város Polgármestere, Jegyzője, a Polgármesteri Hivatal és az Önkormányzat szakemberei, a zöld és digitális átállás folyamatába bevont szakértők, valamint a Polgármesteri Hivatal pénzügyi vezetője.

Az **Operatív Irányító Munkacsoport** tagjait az alábbi személyi kör alkothatja:

Tamási Város Polgármestere, Jegyzője, a Polgármesteri Hivatal és az Önkormányzat valamennyi szervezeti egység vezetője és a projektmenedzserek, illetve a feladat jellegétől függően az önkormányzati intézmények és az önkormányzati tulajdonú gazdasági társaságok vezetői, továbbá a speciális szakértelmet igénylő esetben releváns külső szakértők.

Ezzel párhuzamosan azonban a koordinációs összhang biztosítása érdekében szintén szükségesnek nevezhető egy felelős személyi koordinátor kijelölése, aki a hivatali struktúra részeként az irányítás különböző szintjei között hangolja össze a fejlesztésekhez kapcsolódó aktuális feladatokat. A koordinátor folyamatosan nyomon követi a menetrendben megfogalmazottak előrehaladását és tervezi, szervezi, menedzseli az egyes fázisok megvalósulását, az ehhez kapcsolódó tevékenységeket és szükségleteket. Ez a személy lehet a meglévő szervezetrendszer (célszerűen a Városfejlesztési és Városüzemeltetési Iroda) valamely szervezeti egységének vezetője, vagy egy munkatársa.

Mind a Stratégiai Irányító Munkacsoport, mind pedig az Operatív Irányító Munkacsoport az FVS tervezési folyamata során kialakított gyakorlatnak megfelelően, az aktuális feladatokhoz igazodva a megvalósítás időszakában is havi-kéthavi rendszerességgel fogja tartani egyeztetéseit, mely biztosítja a folyamatok transzparens nyomonkövethetőségét, illetve azok megfelelő színvonalú ellátását.

Ennek megfelelően, a rendszeresen tartott egyeztetések keretében a Stratégiai Irányító Munkacsoport részleteiben áttekinti és értékeli stratégiai szinten az FVS-ben megfogalmazott célkitűzések és prioritások aktuális feladatait, azok teljesülését és előrehaladását, szükség esetén véleményt nyilvánít az Operatív Irányító Munkacsoport által megfogalmazott FVS felülvizsgálathoz kapcsolódó módosító javaslatokról.

Ezzel párhuzamosan, az Operatív Irányító Munkacsoport folyamatosan nyomon követi az egyes projektek megvalósításával kapcsolatos konkrét, gyakorlati feladatok aktuális teljesítését, felmerülő kihívások esetén pedig facilitálja azok megoldását, illetve amennyiben szükséges, módosításokat kezdeményez a Stratégiai Irányító Munkacsoport felé az FVS felülvizsgálatához kapcsolódóan.

A stratégiai és operatív irányítási szint elkülönítése és megszervezése mellett azonban a döntéshozatali mechanizmusban szükségszerűen az önkormányzati képviselő-testület, mint legfőbb döntéshozatali szerv bevonását is biztosítani kell, főként a digitális és zöld átállással kapcsolatos döntési kompetenciák terén. Itt elsősorban a Pénzügyi, Városfejlesztési és Idegenforgalmi Bizottság bevonása tekinthető

kardinális jelentőségűnek, mely a javaslattevő, döntéshozó és ellenőrző kompetenciáival közvetlen ráhatást gyakorolhat az FVS tevékenységeinek megvalósítására.

A bizottsági feladatkörök meghatározásakor ugyanakkor figyelembe kell venni azt is, hogy a digitális és zöld átállás menetrendek megvalósítása során további feladatok merülhetnek fel, amelyek kezelése a digitális és zöld átállás akciótervekkel összhangban történhet meg hatékonyan. Tekintettel a digitális és zöld átállás speciális szakmai igényeire, a város által tervezett beruházások előkészítésébe, a szakmai döntések meghozatalába szükségszerűen biztosítani kell az érintett szakértők, az egyes városi intézmények, illetve a releváns cégek bevonását, amely alapján az egyes fejlesztési programok konkrét műszaki-szakmai tartalma meghatározásra és kivitelezésre kerül.

A szakértők, az önkormányzati apparátus, az önkormányzat tulajdonában/irányítása alatt álló szervezetek, illetve a város gazdaságát meghatározó vállalatok bevonása mellett ugyanakkor a fejlesztések implementálásába a lakosság részvételét is szükséges biztosítani, melynek szempontjait a partnerségi fejezetben leírtak fektetik le. Az FVS megvalósítása kapcsán a lakosság részvételének érdekében az alábbi feladatokra szükséges fókuszálni:

- rendszeres tájékoztatás tervezett célokról, beruházásokról a helyi televízió és az online felületeken keresztül;
- felmérések készítése, véleménygyűjtő e-mail indítása;
- lakossági fórumok szervezése a városközpontban és a településrészekben (általános jellegű, vagy konkrét fejlesztéshez kapcsolódóan);
- a lakossági vélemények figyelembevétele az egyes beruházások lehatárolásánál.

Tamási Város Önkormányzata az FVS tervezése során – a partnerségi fejezetben leírtaknak megfelelően – széles körben alkalmazta a több érdekelt félre kiterjedő, alulról építkező tervezési megközelítést, ami az összes érintett résztvevő egyenlő esélyű bevonásáról gondoskodott. A szerzett tapasztalatok alapján az egyes fejlesztésekhez kapcsolódó döntési mechanizmus változatlan formában marad, az önkormányzati bizottságok előzetes véleménye alapján Tamási Város Önkormányzatának Képviselő-testülete hozza meg a döntéseket. Az FVS végrehajtásában résztvevő szereplők működése egy megfelelő szervezetrendszer keretei között képzelhető el, amelyben fentiekben leírtaknak megfelelően a stratégiai és az operatív szint feladatainak teljesítéséhez a megfelelő szereplők hozzá vannak rendelve.

Az FVS megvalósításához kapcsolódó stratégiai és operatív feladatok az alábbiakban foglalhatók össze:

Stratégiai szint

Partnerség kialakítása és fenntartása

- stratégiai szinttel, tagokkal, együttműködő partnerekkel rendszeres formális együttműködés szervezése, együttműködési megállapodások kötése, együttműködési fórumok, események rendszeres időközönkénti szervezése, beszámolók készítése;
- Partnerségi Terv kidolgozása és végrehajtásának követése;
- részvételi alapú tervezés és végrehajtásának nyomon követése

Projektelőkészítés

- stratégia megvalósításához projektek gyűjtése, ütemezése

Program- és projektmenedzsment;

- beavatkozások koordinációja és összehangolása

Monitoring

Az FVS megvalósulásának, előrehaladásának vizsgálata monitoringrendszer kialakításával és fenntartásával, rendszeres jelentési kötelezettséggel a stratégia megvalósításáról pl. adatgyűjtés, adatmenedzsment, adattisztítás, indikátorszámítás, értékelések készítése.

Operatív szint:

Partnerség kialakítása és fenntartása

- Partnerségi Terv végrehajtása;
- részvételi alapú tervezés és végrehajtás biztosítása

Koordináció

Stratégia megvalósításának koordinálása a stratégiai szintű döntéshozókkal való együttműködésben

- megvalósítandó projektek, tevékenységek kapcsán a megvalósítókkal való együttműködés, ill. önálló megvalósítás menedzselése;
- projektek megvalósításának nyomon követése, rendszeres beszámolók készítése az előrehaladásról;
- folyamatos konzultáció a Stratégiai Irányító Munkacsoporttal;
- rendezvények és programok koordinációja, együttműködés és kapcsolattartás a szervezőkkel

Projektelőkészítés

- bizonyos projektek, tevékenységek megvalósításának előkészítése pl. pályázatírás, pályázatok menedzselése, tervezés, engedélyeztetés, együttműködés különböző szervezetekkel

Program- és projektmenedzsment

- stratégia megvalósításához a konkrét projektek, tevékenységek megvalósításának menedzselése

Projektmegvalósítás

- stratégia megvalósításához konkrét projektek, tevékenységek megvalósítása

5.1.2. A térségi koordináció mechanizmusainak változtatásai

Ahogy azt a várostérségi együttműködést bemutató 2.4.3. alfejezet is részletezi, Tamási esetében a fejlesztési források, a megvalósítandó projektek, illetve az egyes településeket meghatározó fejlesztési preferenciák összehangolása elsősorban megyei szinten (megyei önkormányzat és közgyűlés) valósul meg. Mindennek keretében a polgármester képviselőjében Tamási részt vesz minden térségi fejlesztést érintő egyeztetésen, emellett együttműködik minden olyan érintett szereplővel, amelyek a projektek előrehaladása szempontjából a megfelelő kompetenciával rendelkeznek.

Ezzel párhuzamosan – ahogy a 2.4.3. alfejezet részletezi – Tamási vezető szereplőként vesz részt további 29 térségi önkormányzat részvételével a 2004. június 21-én DÁM Önkormányzati Társulás néven alakult új térségi együttműködési fórumban. Az együttműködés keretében a társulás vállalta, hogy a közszolgáltatások magasabb szakmai színvonalon történő, illetve hatékonyabb ellátása érdekében az alábbi feladat- és hatásköröket a társult tagönkormányzat helyett ellátja:

- szociális alapellátások, család- és gyermekjóléti szolgáltatás jelenleg 19, illetve 32 településen;
- belső ellenőrzés működtetése jelenleg 17 településen;
- gazdálkodási feladatok ellátása gyepmesteri feladatok ellátása jelenleg 18 településen;
- háziorvosi, házi gyermekorvosi ügyelet működtetése jelenleg 23 település számára.

5.1.3. Részvételi akciók a stratégiai ciklus végrehajtási szakaszában

A Fenntartható Városfejlesztési Stratégia tervezési szakaszában megvalósított partnerségi kooperációhoz hasonlóan a stratégia megvalósítása során szintén fontos szempont a széleskörű partnerség fenntartása, valamennyi, a partnerségi egyeztetési folyamatban résztvevő szervezet,

közigazgatási szerv irányában. Éppen ezért, Tamási Város Önkormányzata a konkrét beruházások megvalósításának érdekében továbbra is az FVS tervezési időszakában beazonosított partnerekkel dolgozik együtt, a meghatározott bevonási módok és formák, valamint munkamódszer alapján. Az FVS tervezése során meghatározott külső érintetti kör azonban a magasabb fokú szakmaiság biztosítása végett kiegészül a konkrét beruházások előkészítésébe bevont szakértőkkel (tervezők, tanulmánykészítők), és az egyes beruházások megvalósítóival (kivitelezők, műszaki ellenőrök, közbeszerzők), valamint a kapcsolódó szoft elemek alvállalkozóival.

Mindemellett azonban a stratégiában vázolt célok megvalósulásának a transzparens kommunikáció szintén kulcseleme, a helyi lakosság lehető legszélesebb rétegei lássák és magukénak érezhessék a fejlesztési elképzeléseket, amelynek elsősorban a lakossági fórumok adnak megfelelő terepet. Célszerű a tervezett projektekről megfelelő arculattal és látványtervekkel tarkított komplex bemutató prezentációkat, sajtótájékoztatókat, lakossági fórumokat szervezni, ahol lehetőség nyílik a részletek ismertetésére és a kölcsönös véleménynyilvánításra. Emellett szintén kulcsfontosságú a társadalmi és piaci szereplők tájékoztatása a tervezett változásokról, a fejlesztések által kialakítandó lehetőségekről. Ugyanakkor a tájékoztatás elemeiként és csatornáiként a városmarketing eszközei is felhasználhatók, amelyek egyben a lakosság szemléletformálását is támogatják.

5.2. A város működési modellt érintő tervezett változtatások

Az FVS megvalósítása során jelentkező operatív feladatok jelentős része a stratégiában megfogalmazott projektek megvalósításával függ össze, úgymint program- és projektmenedzsment, projektelőkészítés, -megvalósítás, monitoring, emellett a stratégia részét képező zöld és digitális átállás akciótervek megvalósításával együtt járó feladatok elvégzése. A végrehajtási tevékenység meghatározó szereplője az önkormányzati struktúrán belül a Polgármesteri Hivatal, azon belül pedig a Városfejlesztési és Városüzemeltetési Iroda.

Tamási Város Önkormányzata jelenleg nem tart indokoltnak nagy volumenű átalakításokat a különféle városi működési területeken; a korábbiakban részletezett Munkacsoportok felállítása a Hivatal jelenlegi struktúrájába integrálható.

A város működési modelljében ugyanakkor – a digitális és zöld átállás menetredek, illetve az antiszegregációs terv megvalósítása során a zöld és digitális munkacsoportok felállítása mellett – olyan további, előre nem látható többletfeladatok is felmerülhetnek a későbbiekben, amelyek kezelése a digitális és zöld átállás akciótervekkel, illetve az entiszegregációs intézkedésekkel összhangban történhet meg hatékonyan. Ezeket az akciótervek kialakítása és majd megvalósítása során intézményi szempontból is át kell gondolni.

6. Cselekvési terv

A fejezetben a stratégiai célok fejlesztési irányokká, beavatkozásokká, akciókká történő lebontása valósul meg, mely során mind a városi szint, mind a várostérségi szint rendszerezése megtörténik. A cselekvési terv meghatározza a stratégiai célok megvalósítását lehetővé tevő fejlesztési beavatkozásokat, projekteket, egyedi és folyamatos fejlesztési tevékenységeket, azok logikai kapcsolatát, erőforrásigényét és ütemezését.

6.1. Intézkedések és beavatkozási területek rendszerezése

A stratégiában megfogalmazott részcélokból kiindulva kerültek meghatározásra az intézkedési csoportok, melyekhez tematikus beavatkozási területeket rendeltünk **(23. táblázat)**. A beavatkozások között átfedések is lehetnek, hiszen egy-egy beavatkozási terület több intézkedés megvalósítását is segíti. A prioritások megegyeznek a célstruktúrában szereplő három átfogó stratégiai céllal, melyek intézkedések és beavatkozási területek szintjén is alábontásra kerültek **(24. táblázat)**.

A beavatkozások lefedik a stratégiai célkitűzésekkel rendelkező egyedi beavatkozásokat, a nagyobb városi területekre kiterjedő akcióterületi beavatkozásokat, de az átfogó szervezeti rendszerként működő stratégiai keretrendszerek (hálózatos, vonalas fejlesztések) helyi elemeket is (ld.6.3.).

A **stratégia** célkitűzéseket támogató **egyedi beavatkozások** alapvető tulajdonsága, hogy az absztrakciós szintjük megfeleltethető egy-egy projekt méretének, azaz vagy pontszerű fejlesztésként értelmezhetők, vagy hatásuk jellemzően nem nyúlik túl az adott városrész határain.

A **hálózatos/vonalas beavatkozások** absztrakciós szintje jellemzően túlmutat egy projekt szintjén, általában több projektet is tartalmaz. Alapvető tulajdonságuk, hogy vonalas fejlesztésként értelmezhetők vagy hatásuk több városrészre, bizonyos esetekben az egész városra kiterjed. Hálózatos beavatkozásként értelmezzük az olyan pontszerű fejlesztéseket is, melyek több, egymáshoz kapcsolódó, akár azonos jellegű beavatkozási pontból áll vagy amelyek nem új elemként jelennek meg, de egy együttműködő rendszer elemeit képezik (pl. szociális ellátórendszer fejlesztése).

Az **akcióterületi projektekhez** a nagyobb városrészi területre kiterjedő, térben és időben koncentrált, komplex fejlesztési beavatkozások tartoznak. Komplex módon, egymással szoros összhangban megvalósuló beruházási jellegű és/vagy soft beavatkozások valósulnak meg, melyek együttesen szinergikus hatást fejtenek ki. Ezeknek a projekteknek mind volumenük, mind a hatásuk akkora, hogy érzékelhető változást idéznek elő az akcióterületen.

A várostérségi intézkedések meghatározásának megalapozásaként a város a vonatkozó helyzetértékelő szintetizáló fejezetben (2.2.1 Várostérség lehatárolása) elvégezte a várostérség meghatározására vonatkozó értékelését. Lehatárolásra került a különféle adminisztratív és még inkább funkcionális szempontok szerint a városhoz szorosabban vagy egy-egy funkció kapcsán kötődő települések köre. A várostérségi beavatkozásoknál szintén megkülönböztetünk stratégiai és hálózatos projekteket.

23. táblázat: A cselekvési terv intézkedéseihez tartozó tematikus beavatkozási területek

Intézkedések	Beavatkozási területek
I.1. Az életminőség javítása a városi humán közszolgáltatások infrastrukturális fejlesztésével.	B1.1. A gyermeknevelést támogató humán infrastruktúra fejlesztése
	B1.2. Szociális ellátást támogató infrastruktúra fejlesztése
	B1.3. Katolikus Oktatási Negyed kialakítása
I.2. Szegregációval érintett városi lakosság és városi területek fejlesztése, életminőség javítása.	B2.1. Felzárkóztató programok, akciók
	B2.2. Rácvölgy kerékpárút, járda kialakítása
I.3. Életkezdesi feltételek és lehetőségek javítása.	B3.1. Önkormányzati telekprogram
	B3.2. Minőségi bérlakás-állomány fejlesztése
I.4. Közösségi, kulturális és sport infrastruktúra fejlesztése.	B4.1. Tamási Tanuszoda létrehozása
	B4.2. Ravatalozó rekonstrukciója, energetikai megújítása
	B4.3. Lakótelepi akcióterület fejlesztése
	B4.4. Tamási belváros (MAG) rekonstrukciója
	B4.5. Helyi humán fejlesztések, sport- és szabadidős programok megvalósítása Tamásiban
I.5. Az életminőség javítása az egészségügyi szolgáltatások fejlesztésével.	B5.1. Helyi egészségügyi infrastruktúra fejlesztése
I.6. Új termelővállalatok Tamásira történő betelepülésének elősegítése, támogatása.	B6.1. Iparterületek fejlesztése
	B6.2. Barnamezős területek fejlesztése
I.7. Helyi gazdaság fejlődési-fejlesztési lehetőségeinek elősegítése-támogatása.	B7.1. Helyi gazdaság, rövid ellátási láncok (REL) program
	B7.2. Aktív- és vadászturizmus fejlesztése, kapcsolódó kereskedelmi szálláshelyfejlesztés
	B7.3. Lovaspálya fejlesztése
	B7.4. Kulturális- és gasztroturizmus fejlesztése
I.8. Barnamezős területek városrehabilitációs és gazdaságfejlesztési célú fejlesztése.	B8.1. Barnamezős területek fejlesztése
I.9. Körforgásos gazdaság helyi feltételeinek fejlesztése-javítása.	B9.1. Hulladékkezelés, kármentesítés
I.10. A helyi gazdaság egészségturisztikai alapú fejlesztése.	B10.1. Komplex gyógyfürdő fejlesztés
	B10.2. Turisztikai szálláshely fejlesztés
I.11. Okos város fejlesztések megvalósítása a gazdasági versenyképesség javítása érdekében.	B11.1. Tamási, az Intelligens Város: Intelligens városüzemeltetés
I.12. Tamási város klimatikus/élhetőségi fejlesztése a lakótelepi zöld/kék infrastruktúra fejlesztésével.	B12.1. Lakótelepi akcióterület fejlesztése
	B12.2. Tamási belváros (MAG) rekonstrukciója projekt
	B12.3. Szennyvíz agglomeráció és szennyvíztelep fejlesztése
	B12.4. Külterületi ivóvíz hálózat fejlesztése
I.13. Kerékpárforgalmi hálózati tervben szereplő kerékpáros fejlesztések megvalósítása, folytatása.	B13.1. Közösségi közlekedés feltételeinek javítása
	B13.2. Kerékpárút összekötő szakasz a Siófok-Pécs kerékpárúthoz
I.14. Tamási Város Önkormányzata ökológiai lábnyomának csökkentése.	B14.1. Önkormányzati épületek energetikai korszerűsítése
	B14.2. Geotermikus közműrendszer fejlesztése, bővítése, fogyasztók bevonása
I.15. Városi úthálózat fejlesztése, parkolási lehetőségek javítása, bővítése, közlekedés biztonságának javítása.	B15.1. Belterületi közutak megújítása Tamásiban
	B15.2. Településrészek közötti útrekonstrukció
	B15.3. Lakótelepi akcióterület fejlesztése
	B15.4. Tamási belváros (MAG) rekonstrukciója

24. táblázat: Intézkedések és beavatkozási területek prioritásonként a tervezési dimenziók mentén

INTÉZKEDÉSEK	PRIORITÁSOK			TERVEZÉSI DIMENZIÓ
	P1. Társadalmi-demográfiai fenntarthatóság	P2. Gazdasági fenntarthatóság	P3. Környezeti-, klimatikus-, energetikai fenntarthatóság	
	BEAVATKOZÁSOK			
I.1. Az életminőség javítása a városi humán közszolgáltatások infrastrukturális fejlesztésével.	- A gyermeknevelést támogató humán infrastruktúra fejlesztése - Szociális ellátást támogató infrastruktúra fejlesztése - Katolikus Oktatási Negyed kialakítása			
I.2. Szegregációval érintett városi lakosság és városi területek fejlesztése, életminőség javítása.	- Felzárkóztató programok, akciók - Rácvölgy kerékpárút, járda kialakítása			
I.3. Életkezési feltételek és lehetőségek javítása.	- Önkormányzati telekprogram - Minőségi bérlakás-állomány fejlesztése			
I.4. Közösségi, kulturális és sport infrastruktúra fejlesztése a városi életminőség, a város népességmegtartó képességének javítása céljából.	- Tamási Tanuszoda létrehozása - Ravatalozó rekonstrukciója, energetikai megújítása - Lakótelepi akcióterület fejlesztése - Tamási belváros (MAG) rekonstrukciója - Helyi humán fejlesztések, programok			
I.5. Az életminőség javítása az egészségügyi szolgáltatások fejlesztésével.	- Helyi egészségügyi infrastruktúra fejlesztése			
I.6. Új termelővállalatok Tamásira történő betelepülésének elősegítése, támogatása.		- Barnamezős területek fejlesztése - Iparterületek fejlesztése		

INTÉZKEDÉSEK	PRIORITÁSOK			TERVEZÉSI DIMENZIÓ
	P1. Társadalmi-demográfiai fenntarthatóság	P2. Gazdasági fenntarthatóság	P3. Környezeti-, klimatikus-, energetikai fenntarthatóság	
	BEAVATKOZÁSOK			
I.7. Helyi gazdaság fejlődési- fejlesztési lehetőségeinek elősegítése-támogatása.		- Helyi gazdaság, rövid ellátási láncok (REL) program - Aktív- és vadászturizmus fejlesztése, kereskedelmi szálláshelyfejlesztés - Lovaspálya fejlesztése - Kulturális- és gasztroturizmus fejlesztése		 P M
I.8. Barnamezős területek városrehabilitációs és gazdaságfejlesztési célú fejlesztése.		- Barnamezős területek fejlesztése		 P
I.9. Körforgásos gazdaság helyi feltételeinek fejlesztése-javítása.			- Hulladékkezelés, kármentesítés	 Z
I.10. A helyi gazdaság egészségturisztikai alapú fejlesztése.		- Komplex gyógyfürdő-fejlesztés - Turisztikai szálláshelyfejlesztés		 P M
I.11. Okos város fejlesztések megvalósítása			- Tamási, az Intelligens Város: Intelligens városüzemeltetés - Tamási, az Intelligens Város: Intelligens középületek	 D
I.12. Tamási város klimatikus/élhetőségi fejlesztése			- Lakótelepi akcióterület fejlesztése - Tamási belváros (MAG) rekonstrukciója - Külterületi ivóvíz hálózat fejlesztése - Szennyvíz agglomeráció fejl.	 M K
I.13. Kerékpárforgalmi hálózati tervben szereplő kerékpáros fejlesztések megvalósítása, folytatása.			- Községi közlekedés feltételeinek javítása - Kerékpárút összekötő szakasz a Siófok-Pécs kerékpárúthoz - Siófok-Tamási-Dombóvár-Orfű- Pécs kerékpárút	 K

INTÉZKEDÉSEK	PRIORITÁSOK			TERVEZÉSI DIMENZIÓ
	P1. Társadalmi-demográfiai fenntarthatóság	P2. Gazdasági fenntarthatóság	P3. Környezeti-, klimatikus-, energetikai fenntarthatóság	
	BEAVATKOZÁSOK			
I.14. Tamási Város Önkormányzata ökológiai lábnyomának csökkentése			- Önkormányzati épületek energetikai korszerűsítése - Geotermikus közműrendszer fejlesztése, bővítése	 Z K
I.15. Városi úthálózat fejlesztése, parkolási lehetőségek javítása, bővítése, közlekedés biztonságának javítása.			- Belterületi közutak megújítása Tamásiban - Tamási-Fornád-pusztá-Kecsege településrészek közötti - Lakótelepi akcióterület fejlesztése - Tamási belváros (MAG) rekonstrukciója	 K M

Jelmagyarázat: Prosperáló város: P
 Megtartó város: M
 Zöldülő város: Z
 Digitális város: D
 Kiszolgáló város: K

6.2. Az akcióterületek kijelölése, a kijelölés és a lehatárolás indoklása

Az akcióterületek az önkormányzat FVS-ben kijelölt fizikailag lehatárolható beavatkozási területe, ahol a köz- és magán szféra fejlesztései koncentráltan, egymással lehetőség szerint szoros szinergiában valósulnak meg. Vannak olyan projektek, amik ugyan egy-egy adott városrészt érintenek, de nem stratégiaileg kiemelt fontosságú területe a városnak, ezért azok nem jelennek meg akcióterületként, ugyanis egy stratégiai ciklusban korlátozott számú akcióterület kezelhető hatékonyan. Az akcióterületek kijelölése Tamási Város 2017-ben elfogadott, majd 2018-ban módosított Integrált Településfejlesztési Stratégiájának akcióterületi lehatárolása alapján történt.

A 2022-2027-es beavatkozási terv alapján 5 akcióterület lehatárolására került sor, melyek a következők:

- AT1 – Iparterületek akcióterület
- AT2 – Lakótelepek akcióterület
- AT3 – Barnamezős területek
- AT4 – Belváros akcióterület
- AT5 – Gyógyhely akcióterület

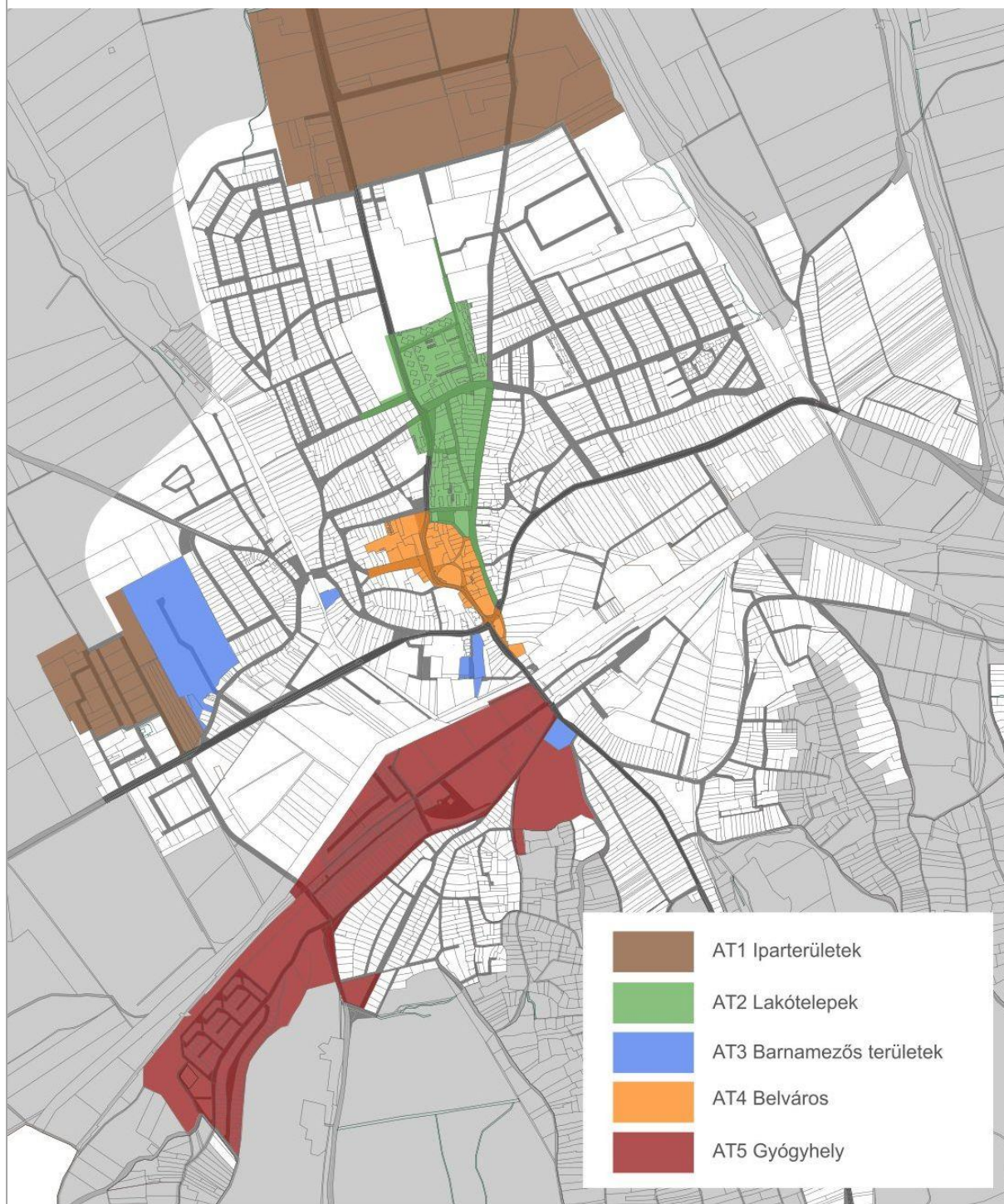
Az ITS-ben nem történt településrészi lehatárolás, ugyanis a város szerkezetéből, területi kiterjedéséből, lakosságszámából adódóan nincsenek Tamási arculatában, karakterében és területhasználati jellemzői alapján jelentős belső földrajzi különbségek, ami nem tette indokolttá, hogy az önkormányzat tervezési szempontból hivatalosan városrészeket határozzon meg. Ezért jelen dokumentumban sem kerültek lehatárolásra külön településrészek.

25. táblázat: Akcióterületek lehatárolása

Akcióterület megnevezése	Akcióterület lehatárolása	A lehatárolás indoklása
AT1 - Iparterületek	Északi iparterület: Iparterületi út - Csontos Gyula utca - Páva utca - Belterület határ - 0162 és 0241 hrsz-ú út - 0256/19, 0256/9, 0256/15, 0256/7, 0256/6 hrsz-ú ingatlanokon tervezett út Nyugati iparterület: Honvéd utca - Nyírfa sor - Belterület határa - 011/30 hrsz-ú ingatlan	Az Északi Iparterület és a bővítésre kijelölt iparterületek lehatárolása az ITS-ben megtörtént, mely akcióterületen további beavatkozások szükségesek. A város nyugati részén a barnamezős övezet mellett szintén ehhez az akcióterülethez került lehatárolása egy iparterület, melyen több beavatkozás tervezett a 2022-2027-es időszakban. Az akcióterület kijelölését az alábbiak indokolják: - a fejlesztési cél szerinti terület felhasználás igényelte terepviszonyok (sík terület) - optimális termelési és szállítási körülmények - a leendő, hosszú távon megvalósítható elkerülő út szomszédsága (a városi területek tehermentesítése) - a termőterületek közelsége (feldolgozóipar) - a területen biztosítható a kíméletes környezet, természet és tájhasználat, természetvédelmi, tájvédelmi és történeti települési terület, valamint turisztikai vonzerővel rendelkező területet nem érint.
AT2 - Lakótelepi akcióterület	Dózsa György utca - Czuczor Gergely utca - Szabadság utca - Petőfi Sándor utca + Vörösmarty utca keleti szakasza + Szabadság utca és Széchenyi utca kereszteződésénél található telkek (407/22 hrsz és a benne álló úszótelkek	A területre a sűrű beépítés, a társasházi karakter jellemző. A két lakótelepen a legsűrűbb a lakónépesség koncentrációja. Ezen a területen nagyobb közterületi beavatkozások nem voltak. A közlekedési felületek, a közösségi szolgáltatások megújítása elengedhetetlen a város élhetősége szempontjából. Az akcióterületi térkép szerinti lehatárolás alapján, a projekthez kapcsolódó akcióterületbe beletartozik a teljes József Attila lakótelep, a Szabadság utca menti lakótelepi részek,

Akcióterület megnevezése	Akcióterület lehatárolása	A lehatárolás indoklása
		valamint a Móricz Zsigmond lakótelep. Az egyes lakótelepi részeket egy egységként kezelve, az azokat összekötő településrészek is az akcióterület részét képezik, így a Móricz Zsigmond utca, a Dózsa György utca, a Petőfi Sándor utca, a Zrínyi utca és annak tágabb környezete (Coop bolt és környéke), valamint a Szabadság utca lakótelepi részek által érintett, valamint azokat összekötő szakasza. Az akcióterületen az egyes részeket összekötő közlekedő felületek, parkolási lehetőségek, közterületek, közösségi terek kerülnek megújításra, a területhez tartozó zöld- és kékinfrastruktúra megújításával együtt.
AT3 – Belváros (mag) akcióterület	Dózsa György utca – Szabadság út – Kossuth Lajos tér – Eötvös József utca – Arany János utca – Garay utca	A városközponttal kapcsolatos fejlesztési cél elérése érdekében („élhető, vonzó, komfortos belváros”) számos területet lefedő intézkedést kell végrehajtani, ezen a koncentrált területen sűrűsödnek az ún. városi közszolgáltatások. Az akcióterület fejlesztésével a város életében központi szerepet betöltő központi tengely kerül kialakításra, ahol méltó módon található az épített, kulturális és a természeti környezet. A lehatárolt területen megvalósuló projektek szoros együttműködésben valósulnak meg, szinergikus hatást gyakorolva egymásra.
AT4 - Barnamezős területek	Térképi jelölve ábrázolással	A barnamezős területek Tamási város Helyi Építési Szabályzatában kijelölésre kerültek. Az elhagyott, alulhasznosított épületek és környezetük hasznosítása a város hosszú távú programjaiban szerepel. Összesen 4 db barnamezős akcióterület kijelölése indokolt, ahol több funkcióbővíítő projekt valósul meg, egymást kiegészítve. A barnamezős területek hasznosítása gazdasági, közösségi, közszolgálati, lakhatási szinten szolgálja a város fejlesztési elképzeléseit.
AT5 - Gyógyhely akcióterület	Miklósvár utca - Fenyves utca- Vadaskerti utca - Várhegy - Nagyhorhos utca - Fő utca - Koppány vízfolyás - Boróka utca - Üdülő utca	A város jövője szempontjából kiemelt jelentőséggel bír a termál- és gyógyvízkészletre épülő fürdő- és gyógyturizmus. Az elmúlt évek fejlesztéseinek köszönhetően a Tamási Termálfürdő országos hírű idegenforgalmi célponttá erősödött. A fürdő további fejlesztése, illetve az ehhez kapcsolódó nagy volumenű egészség- és gyógyturisztikai fejlesztések indokolják az akcióterületi lehatárolást. A terület komplex fejlesztése a város gazdasági fejlődésének egyik fő kitörési pontja.

32. ábra: Tamási akcióterületi térkép

6.3. Városi szintű beavatkozási területek részletezése

6.3.1. Stratégiai célkitűzéseket támogató egyedi beavatkozások

	kérdés	kifejtés
1.	beavatkozás/ projekt illeszkedése a tervezési dimenziókhoz	A beavatkozás a Prosperáló város tervezési dimenzióhoz illeszkedik.
2.	beavatkozás/projekt munkacíme	Fenntartható Városfejlesztési Stratégia és annak megvalósításához szükséges településfejlesztési stratégiai dokumentumok elkészítése Tamásiban
3.	beavatkozás/projekt illeszkedése az FVS stratégiai céljaihoz	A beavatkozás a „Társadalmi-demográfiai fenntarthatóság”, a „Gazdasági fenntarthatóság” illetve a „Környezeti-, klimatikus-, és energetikai fenntarthatóság” átfogó célokhoz illeszkedik.
4.	miért stratégiai jellegű beavatkozás/ kulcs projekt? mi indokolja az egyedi beavatkozást?	A Fenntartható Városfejlesztési Stratégia a felülvizsgált ITS-sel összhangban meghatározza Tamási városfejlesztési, stratégiai céljait, irányait. Tamási, mint a megye által kijelölt város a TOP Pluszhoz (Terület- és Településfejlesztési Operatív Program Plusz) illeszkedő tartalommal elkészített Fenntartható Városfejlesztési Stratégiával (FVS) pályázhat a TOP Plusz 1-3. prioritásain fenntartható városfejlesztésre elérhető forráskeretre. A benyújtott stratégia elfogadásával Tamási jogosulttá válik a stratégiában tervezett és a TOP Pluszhoz illeszkedő fejlesztései, beruházásai és projektjei megvalósítására a stratégiában elfogadásra kerülő forráskeretének összegéig.
5.	a beavatkozás/projekt célja és rövid tartalma	A beavatkozás célja Tamási 2022-2027 évekre vonatkozó stratégiai céljainak meghatározása, lehetséges projektjeinek, beavatkozási pontjainak azonosítása. A projekt keretében alábbi dokumentumok elkészítése tervezett: - Fenntartható Városfejlesztési Stratégia (FVS) - TOP Plusz Városfejlesztési Programterv (TVP) - Integrált Településfejlesztési Stratégia (ITS) aktualizálása - digitális akcióterv, mely a városüzemeltetési szolgáltatások és önkormányzati fenntartású közintézmények digitalizációjára irányul - zöld finanszírozási keretrendszer az MNB zöld ajánlás standardjainak figyelembe vételével - 2024-ben kötelező FVS felülvizsgálat a 2022. évi népszámlálás adatainak a rendelkezésre állását követően, - a város projektjeire, az akcióterületeire és az FVS pénzügyi megvalósíthatóságára vonatkozó üzleti modell - új Települési Helyi Esélyegyenlőségi Program (HEP) készítése 2023 után - Fenntartható Energia és Klíma Akcióterv (SECAP) kidolgozása - városfejlesztés eredményeit, a fejlesztési folyamatot szolgáló városi monitoring rendszer kialakítása - települési stratégia (ITS)/fejlesztési terv felülvizsgálata

	kérdés	kifejtés
1.	beavatkozás/ projekt illeszkedése a tervezési dimenziókhoz	A beavatkozás a Megtartó város tervezési dimenzióhoz illeszkedik.
2.	beavatkozás/projekt munkacíme	Gyermeknevelést támogató humán infrastruktúra fejlesztése
3.	beavatkozás/projekt illeszkedése az FVS stratégiai céljaihoz	A beavatkozás a „Társadalmi-demográfiai fenntarthatóság” átfogó célhoz és „Az életminőség javítása a városi humán közszolgáltatások infrastrukturális fejlesztésével” rész célhoz illeszkedik.
4.	miért stratégiai jellegű beavatkozás/ kulcs projekt? mi indokolja az egyedi beavatkozást?	Az életminőség javítását célzó beruházások a lakosság mindennapi életkörülményeinek javítását szolgálják, ezért kulcsfontosságú az oktatási-nevelési intézmények működési stabilitásának biztosítása, az alapvető minőségi infrastruktúra biztosítása. A város népességmegtartó helyzetét erősíti, hogy a városban élő kisgyermekes szülők modern, jól felszerelt, a kor igényeit teljes mértékben kielégítő intézményekben tudják gyermekeik nevelési igényeit kielégíteni. A gyermeknevelést szolgáló önkormányzati intézményrendszerrel a lakosság elégedett, a férőhelyek kihasználtsága maximális, telített. A fenntartó nem tervez kapacitásbővítést, tekintettel arra, hogy ezt a korábbi években megtették, és az elkövetkező években lakosságszám (élve születések számának csökkenése) csökkenésre kell számítani, azonban az intézmények fenntartása, folyamatos felújítása, korszerűsítése elsődleges szempont, önkormányzati kötelező feladat is egyben.
5.	a beavatkozás/projekt célja és rövid tartalma	Az önkormányzat célja az óvodai ellátás – mint kötelező önkormányzati feladatellátás - magas színvonalon történő biztosítása. A beavatkozás során tervezett projekt: • Tamási Aranyerdő Óvoda és Bölcsőde régi épületének és a hozzá tartozó melegítőkonyhának a felújítása. Az intézmény tervezett felújítása kapacitásbővítés nélkül történik. A projekt keretében megújulnak a vizesblokkok, a csoportszobák, a járdák, a csapadékvíz elvezetés, továbbá megvalósul az épület gépészeti fejlesztése és az udvarrendezés, -felújítás is. A beavatkozás energetikai korszerűsítést is tartalmaz, mely mérsékli az üzemeltetési költségeket és hozzájárul a város ÜHG kibocsátás csökkentéséhez is.

	kérdés	kifejtés
1.	beavatkozás/ projekt illeszkedése a tervezési dimenziókhoz	A beavatkozás a Megtartó város tervezési dimenzióhoz illeszkedik.
2.	beavatkozás/projekt munkacíme	Katolikus Oktatási Negyed kialakítása
3.	beavatkozás/projekt illeszkedése az FVS stratégiai céljaihoz	A beavatkozás a „Társadalmi-demográfiai fenntarthatóság” átfogó célhoz és „Az életminőség javítása a városi humán közszolgáltatások infrastrukturális fejlesztésével” rész célhoz illeszkedik.
4.	miért stratégiai jellegű beavatkozás/ kulcs projekt? mi indokolja az egyedi beavatkozást?	Béri Balogh Ádám Katolikus Gimnázium, Kollégium, Általános Iskola és Óvoda a település egyik legnagyobb múlttal rendelkező, kiemelkedő színvonalú oktatási-, nevelési intézménye. Szükségessé vált a szakmai színvonalhoz igazodó infrastrukturális háttér biztosítása, mely egy komplex intézményben valósulna meg. Az önkormányzat Belügyminisztériumi támogatásból megkezdte az előkészítési munkákat.
5.	a beavatkozás/projekt célja és rövid tartalma	A projekt célja a város oktatási infrastruktúrájának minőségi fejlesztése. A jelenlegi gimnázium egy integrált székhelyintézményként működne, melyben az óvodai neveléstől, a gimnáziumi oktatásig egy helyben valósulna meg az intézményi oktatás. Az építés, bővítés a jelenlegi épület meglévő adottságainak kihasználásával, fejlesztésével, valamint új épületegyüttes kialakításával, a meglévő funkciókon túl új kollégium létrehozásával valósulna meg.

	kérdés	kifejtés
1.	beavatkozás/ projekt illeszkedése a tervezési dimenziókhoz	A beavatkozás a Megtartó város tervezési dimenzióhoz illeszkedik.
2.	beavatkozás/projekt munkacíme	Helyi egészségügyi infrastruktúra fejlesztése
3.	beavatkozás/projekt illeszkedése az FVS stratégiai céljaihoz	A beavatkozás a „Társadalmi-demográfiai fenntarthatóság” átfogó célhoz és „Az életminőség javítása a városi humán közszolgáltatások infrastrukturális fejlesztésével” rész célhoz illeszkedik.
4.	miért stratégiai jellegű beavatkozás/ kulcs projekt? mi indokolja az egyedi beavatkozást?	A lakosság megtartó képesség érdekében kiemelten fontos a magas színvonalú egészségügyi szolgáltatások biztosítása. Az egészségügyi munkaerőkapacitás növelése, az egészségügyi intézményhálózat, és eszközpark további fejlesztése kulcsfontosságú a település életében.
5.	a beavatkozás/projekt célja és rövid tartalma	Az egészségügyi ellátáson belül cél a rákos megbetegedések korai felismerése, hatékony szűrőprogramok működtetése. A beavatkozás keretében tervezett konkrét cél: • Új diagnosztikai gépek, eszközök beszerzése Új röntgengép és új ultrahang gépek beszerzése, beüzemelése a járóbeteg szakellátáshoz.

	kérdés	kifejtés
1.	beavatkozás/ projekt illeszkedése a tervezési dimenziókhoz	A beavatkozás a Prosperáló város tervezési dimenzióhoz illeszkedik.
2.	beavatkozás/projekt munkacíme	Helyi gazdaság, rövid ellátási láncok (REL) program
3.	beavatkozás/projekt illeszkedése az FVS stratégiai céljaihoz	A beavatkozás a „Gazdasági fenntarthatósági” átfogó célhoz és „Helyi gazdaság fejlődési-fejlesztési lehetőségeinek elősegítése-támogatása” részcélhoz illeszkedik.
4.	miért stratégiai jellegű beavatkozás/ kulcs projekt? mi indokolja az egyedi beavatkozást?	A gazdaságfejlesztési program fontos eleme a helyi gazdaságfejlesztés, melynek alapját a mezőgazdasági agrártermelés, a helyben lévő geotermikus energia adja. A város a beavatkozással a helyi termelést-, foglalkoztatást- és ezáltal a helyi jövedelmeket kívánja növelni. A helyi gazdaság fejlesztése alapvetően nem külső működőtőke- és technológia befektetés mentén, illetve nem külső fogyasztás importjával valósul meg, hanem a helyben lévő társadalmi-környezeti-gazdasági adottságok új típusú hasznosításával.
5.	a beavatkozás/projekt célja és rövid tartalma	A projekt konkrét célja a munkahelyteremtésen túl az egész éves mezőgazdasági termelés lehetővé tétele a közétkeztetés kiszolgálására, a mezőgazdasági hulladék hasznosítása, a termőföldtől az asztalig tartó értéklánc kialakítása, egymásra épülő, modern technológiák használata, ezáltal biztosítva a versenyképességet; innovatív kezdeményezés megvalósítása, amely mintaként szolgál a környék települései és mezőgazdasági termelők számára. A projekt olyan logisztikai és infrastrukturális háttérrel biztosít a termelői és egyéb együttműködéseknek, amely kiterjed a termékek teljes körű menedzsmentjére. Ez magába foglalja az egy helyre történő szállítást, rövid idejű raktározást/tárolást/hűtést, korlátozott mértékű csomagolást, majd a felhasználási lehetőségek egyeztetését követően, a termékek továbbítását is. A szükséges infrastrukturális fejlesztés egy kb. 700 m²-es csarnoképületet, valamint a hozzá kapcsolódó egyéb szükséges infrastruktúrát, berendezéseket, eszközöket, gépjárműveket jelenti. Ezt kiegészíti a működéshez szükséges emberi erőforrás, mind a fizikai, mind pedig a szellemi munkavégzés tekintetében. A projekt előkészítésére irányuló feladatok részét képezik, a fentebb leírtakhoz szükséges megalapozó tanulmányok, dokumentumok (pl.: üzleti terv, megvalósíthatósági tanulmány, költség-haszon elemzés) elkészítése, valamint a műszaki előkészítés és tervezés (engedélyezési tervdokumentáció és kiviteli tervdokumentáció).

	kérdés	kifejtés
1.	beavatkozás/ projekt illeszkedése a tervezési dimenziókhoz	A beavatkozás a Megtartó város tervezési dimenzióhoz illeszkedik.
2.	beavatkozás/projekt munkacíme	Tamási Tanuszoda kialakítása
3.	beavatkozás/projekt illeszkedése az FVS stratégiai céljaihoz	A beavatkozás a „Társadalmi-demográfiai fenntarthatóság” átfogó célhoz és „Közösségi, kulturális és sport infrastruktúra fejlesztése a városi életminőség, a város népességmegtartó képességének javítása céljából” rész célhoz illeszkedik.
4.	miért stratégiai jellegű beavatkozás/ kulcs projekt? mi indokolja az egyedi beavatkozást?	Tamási jövőképeinek meghatározó eleme, függvénye, hogy a város népességmegtartó- és vonzó képessége javuljon. A beavatkozással bővülnek a sportolási lehetőségek, elsősorban az iskolai testnevelés és az úszásoktatás infrastrukturális háttere bővül. A sport lapvetően egy olyan terület, amely fontos szereppel bír a lakosság egészséges életmódjának megalapozásában és megőrzésében.
5.	a beavatkozás/projekt célja és rövid tartalma	A beavatkozás célja, hogy a településen a fiatalok sportolási lehetőségei, a sport oktatás színvonala emelkedjen. A cél megvalósítása érdekében egy tanuszoda kerül megépítésre a termálfürdő és az üdülőtelep közötti területen. Az előkészítő munkák megtörténtek. A projekt a Gyógyhely akcióterületen valósul meg.

	kérdés	kifejtés
1.	beavatkozás/ projekt illeszkedése a tervezési dimenziókhoz	A beavatkozás a Megtartó város tervezési dimenzióhoz illeszkedik.
2.	beavatkozás/projekt munkacíme	Ravatalozó rekonstrukciója, energetikai korszerűsítése
3.	beavatkozás/projekt illeszkedése az FVS stratégiai céljaihoz	A beavatkozás a „Társadalmi-demográfiai fenntarthatóság” átfogó célhoz és „Közösségi, kulturális és sport infrastruktúra fejlesztése a városi életminőség, a város népességmegtartó képességének javítása céljából” rész célhoz illeszkedik.
4.	miért stratégiai jellegű beavatkozás/ kulcs projekt? mi indokolja az egyedi beavatkozást?	Az önkormányzatok által kötelezően ellátandó, településüzemeltetéssel összefüggő tevékenységei között a köztemető fenntartása-üzemeltetése egyik kiemelt feladat. A ravatalozó társadalmi és szakrális szempontból is fontos helyszín. A tamási lakosok.
5.	a beavatkozás/projekt célja és rövid tartalma	A város célja, hogy a tamási lakosok méltó módon vehessenek búcsút szeretteiktől. A projekt közvetlen célja az önkormányzati tulajdonban lévő ravatalozó felújítása, energetikai korszerűsítése. A tervezett beavatkozás rövid tartalma: Belső ravatalozótér és épület belső helyiségeinek rekonstrukciója, külső energetikai felújítás, tetőjavítás és bádогоzási munkák, áramellátás növelése, gépészeti felújítás, hűtőház rekonstrukció. Külső burkolatok-térburkolatok cseréje a ravatalozó közvetlen környezetében, valamint a teljes temetőben a járdák és közlekedők rekonstrukciója.

	kérdés	kifejtés
1.	beavatkozás/ projekt illeszkedése a tervezési dimenziókhoz	A beavatkozás a Megtartó város tervezési dimenzióhoz illeszkedik.
2.	beavatkozás/projekt munkacíme	Lovaspálya fejlesztése
3.	beavatkozás/projekt illeszkedése az FVS stratégiai céljaihoz	A beavatkozás a „Társadalmi-demográfiai fenntarthatósági” átfogó célhoz és a „Közösségi, kulturális és sport infrastruktúra fejlesztése a városi életminőség, a város népességmegtartó képességének javítása céljából” rész célhoz illeszkedik.
4.	miért stratégiai jellegű beavatkozás/ kulcs projekt? mi indokolja az egyedi beavatkozást?	Az egészség fontosságának felértékelődése, egészségtudatos magatartás elterjedése igényt jelent a társadalom számára az egészséges életmód feltételeinek megteremtésére, ennek infrastrukturális és működési feltételeinek, szolgáltatásainak kialakítására, erősítésére. Az önkormányzatnak meghatározó jelentősége van a helyi sportélet feltételeinek kialakításában és egy aktív, fitt társadalom megteremtésében. A komoly múlttal rendelkező lovassport feltételeinek javítása indokolja az egyedi beavatkozást.
5.	a beavatkozás/projekt célja és rövid tartalma	A beavatkozás célja a lovassport feltételeinek a javítása, a városi életminőség, a város népességmegtartó képességének javítása céljából. A Lovaspálya komplex fejlesztése magába foglalja a szociális blokkok és egyéb kiszolgáló egységek felújítását és kialakítását, megfelelő határoló kerítés létesítését, új belső közlekedő utak és parkolási lehetőségek kialakítását, a fogathajtó pálya és a lovas melegítőpálya rekonstrukcióját.

	kérdés	kifejtés
1.	beavatkozás/ projekt illeszkedése a tervezési dimenziókhoz	A beavatkozás a Megtartó város tervezési dimenzióhoz illeszkedik.
2.	beavatkozás/projekt munkacíme	Tamási Tanuszoda létrehozása
3.	beavatkozás/projekt illeszkedése az FVS stratégiai céljaihoz	A beavatkozás a „Társadalmi-demográfiai fenntarthatósági” átfogó célhoz és a „Közösségi, kulturális és sport infrastruktúra fejlesztése a városi életminőség, a város népességmegtartó képességének javítása céljából” rész célhoz illeszkedik.
4.	miért stratégiai jellegű beavatkozás/ kulcs projekt? mi indokolja az egyedi beavatkozást?	Az önkormányzatnak meghatározó jelentősége van a helyi sportélet feltételeinek kialakításában és egy aktív, fitt társadalom megteremtésében. Mind az iskolai úszásoktatás, mind a helyi lakosság részéről évek óta felmerülő igényként jelent meg egy tanuszoda létrehozása.
5.	a beavatkozás/projekt célja és rövid tartalma	Cél a helyi sportinfrastruktúra fejlesztése, az iskolai úszásoktatás színvonalának javításához és a helyi sportolási lehetőségek bővítése. A nemzeti tanuszoda fejlesztési program keretében az önkormányzat által biztosított Tamási 1875/8 hrsz ingatlanon (Miklósvár és Dám utca, hrsz.: 1875/8) egy 1308,7 m2 alapterületű fedett uszoda rendeltetésű épület kivitelezése tervezett, teljes körű, kulcsrakész kivitelben, a kapcsolódó uszodatechnológiai, környezetrendezési, külső közműépítési munkákkal, továbbá a nem jogerős használatbavételi engedély megszerzésével együtt.

6.3.2. Stratégiai célkitűzéseket támogató nagyobb városi területekre kiterjedő akcióterületi beavatkozások

AT1.	kérdés	kifejtés
1.	akcióterület illeszkedése a tervezési dimenziókhoz	A beavatkozás a Prosperáló város tervezési dimenzióhoz illeszkedik.
2.	akcióterületi fejlesztés munkacíme	Iparterületek fejlesztése
3.	akcióterületi fejlesztés illeszkedése az FVS stratégiai céljaihoz	A beavatkozás a „Gazdasági fenntarthatóság” átfogó célhoz és az „Új termelővállalatok Tamásira történő betelepülésének elősegítése, támogatása” rész célhoz illeszkedik.
4.	akcióterület kijelölésének indoklása	A városi iparterületek nagyságát növelni kell az újabb munkahelyteremtő beruházások fogadása végett, ezért a rendezési tervnek megfelelően a gazdasági terület bővítését és a hozzá tartozó infrastruktúra kiépítését a város északi területein a meglévő ipari területekhez kapcsolódóan, további új területek (korlátozott mértékű) bevonásával célszerű megoldani.
5.	az akcióterületi fejlesztés célja és rövid tartalma	A fejlesztés célja: az északi iparterületen ipari park kerüljön kialakításra, illetve az egykori ipari területek állapotromlásának megállítása és infrastrukturális fejlesztése új ipari funkciók megtelepedésének érdekében. Cél, hogy a vállalkozások működési feltételei javuljanak, ezzel is megfelelő háttérrel biztosítva a versenyképesség és működési hatékonyság erősödéséhez. A megfogalmazódó fejlesztési igények hosszú távon hozzájárulnak az ipar megerősödéséhez. Az akcióterületi beavatkozás projektjei: • Északi iparterület, ipari park kialakításához telek vétele, művelési ágból történő kivonása Zöldmezős ingatlanok vétele ipari park kialakításához és bővítéséhez. • Ipari Park cím pályázat - Tamási Ipari Park létrehozása iparterület bővítése, infrastruktúra, vállalkozások betelepítése. Főúti csomópont kialakítása, meglévő út meghosszabbítása, belső úthálózat, közművesítés, csarnokprogram. • Volt Tejüzem melletti iparterületet feltáró út felújítása Útrekonstrukció, közművesítés, főúti csomópontok kialakítása. • Nyírfasori iparterületi út felújítása Útrekonstrukció, közművesítés kialakítása. • Iparterületi Logisztikai Központ Csarnoképület, közművesítés, komplex telep kialakítása.

AT2.	kérdés	kifejtés
1.	akcióterület illeszkedése a tervezési dimenziókhoz	A beavatkozás a Kiszolgáló város tervezési dimenzióhoz illeszkedik, de érinti a Megtartó, a Zöldülő és a Digitális város tervezési dimenziót is.
2.	akcióterületi fejlesztés munkacíme	Lakótelepi akcióterület fejlesztése József Attila és Móricz Zsigmond lakótelepek és környezetük komplex megújítása
3.	akcióterületi fejlesztés illeszkedése az FVS stratégiai céljaihoz	Az akcióterületi beavatkozás a „Társadalmi-demográfiai fenntarthatóság” és „Környezeti-, klimatikus-, energetikai fenntarthatóság” átfogó stratégiai célokhoz illeszkedik.
4.	az akcióterületi fejlesztés kijelölésének indoklása	A területre a sűrű beépítés, a társasházi karakter jellemző. A két lakótelepen a legsűrűbb a lakónépesség koncentrációja. Ezen a területen nagyobb közterületi beavatkozások nem voltak. A közlekedési felületek, a közösségi szolgáltatások megújítása elengedhetetlen a város élhetősége szempontjából.
5.	az akcióterületi fejlesztés célja és rövid tartalma	A fejlesztés célja a város élhetőségének fejlesztése a lakótelepeken. Rendezett, otthonos, vonzó városkép kialakítása mind a helyi lakosok, mind a városba látogató turisták számára. További cél a lakótelepeken tapasztalható hősziget-hatások csökkentése. Tervezett beavatkozások: A Móricz Zsigmond és a József Attila lakótelep környezetének komplex fejlesztése. Járdák, utak, parkolók felújítása, kék-, zöldinfrastruktúra fejlesztése, közösségi terek kialakítása, játszóterek, pihenőparkok kialakítása, s az ehhez kapcsolódó közvilágítás és a szükséges eszközök, utcabútorok beszerzése.

AT3.	kérdés	kifejtés
1.	akcióterület illeszkedése a tervezési dimenziókhoz	A beavatkozás a Kiszolgáló város tervezési dimenzióhoz illeszkedik, de érinti a Megtartó, a Zöldülő és a Digitális város tervezési dimenziót is.
2.	akcióterületi fejlesztés munkacíme	Belváros akcióterület fejlesztése - Tamási belváros (MAG) rekonstrukciója
3.	akcióterületi fejlesztés illeszkedése az FVS stratégiai céljaihoz	Az akcióterületi beavatkozás a „Társadalmi-demográfiai fenntarthatóság” és „Környezeti-, klimatikus-, energetikai fenntarthatóság” átfogó stratégiai célokhoz illeszkedik.
4.	az akcióterületi fejlesztés kijelölésének indoklása	A terület a város központja, a városi és járási adminisztrációs, kulturális kiskereskedelmi és szolgáltató intézmények sűrűsödési pontja. A lakosság számára fontos helyszínek kapcsolatai hiányosak, a közterületek megújítása a kiemelt projekthelyszíneken kívül nem történt meg, továbbá a területen több önkormányzati tulajdonban levő, hasznosítatlan épület található, amelyek városi szolgáltatásba vonása kívánatos. A városközponttal kapcsolatos fejlesztési cél elérése érdekében („élhető, vonzó, komfortos, zöld belváros”) számos területet lefedő intézkedést kell végrehajtani.
5.	az akcióterületi fejlesztés célja és rövid tartalma	A városrész jövőképe egy olyan, központi fekvésének, jelenlegi és jövőbeli közigazgatási, kulturális, szociális, közösségi funkcióhoz illeszkedő, rendezett és modern városképp, mely jobb, élhetőbb környezetet teremt a város lakói számára, emellett a helyi gazdasági szereplők megjelenését, a helyi közösség aktivitását, az idegenforgalom növekedését és a foglalkoztatás javulását eredményezi. A cél egy olyan belvárosi, a város életében központi szerepet betöltő tengely létrehozása, ahol méltó módon találkozik az épített, kulturális és a természeti környezet. A tengelyen található épületek új funkciói képviselik a művészetet, a kultúrát, valamint az épített környezet által megjeleníthető egyéb értékeket, kiegészülve a városközponti tengelyen értelemszerűen szükséges rendeltetésű egységekkel (pl.: vendéglátóhely, egyéb kiszolgáló egység, helyi termék bolt, alkotóműhelyek, stb.). A komplex beavatkozás alapja egy olyan zöld franchise rendszer, mely széles körű együttműködésben valósul meg, s a közösen megfogalmazott kritérium rendszer mentén működik.

AT4.	kérdés	kifejtés
1.	akcióterület illeszkedése a tervezési dimenziókhoz	A beavatkozás a Prosperáló város tervezési dimenzióhoz illeszkedik.
2.	akcióterületi fejlesztés munkacíme	Barnamezős területek fejlesztése
3.	akcióterületi fejlesztés illeszkedése az FVS stratégiai céljaihoz	A beavatkozás a „Gazdasági fenntarthatóság” átfogó célhoz és az „Barnamezős területek városrehabilitációs és gazdaságfejlesztési célú fejlesztése” részcélnél illeszkedik.
4.	akcióterület kijelölésének indoklása	A barnamezős területek Tamási város Helyi Építési Szabályzatában kijelölésre kerültek. Az elhagyott, alulhasznosított épületek és környezetük hasznosítása a város hosszú távú programjaiban szerepel. A barnamezős területek hasznosítása gazdasági, közösségi, közszolgálati, lakhatási szinten szolgálja a város fejlesztési elképzeléseit.
5.	az akcióterületi fejlesztés célja és rövid tartalma	Az akcióterületi beavatkozással az elhagyott, jelenleg alulhasznosított épületek és környezetük rehabilitációja, új funkcióval történő felruházása valósul meg. Ennek eredményeképpen egyrésztől javulnak az önkormányzati feladatellátás feltételei, másrészt a gazdasági versenyképesség feltételei. Az akcióterületi beavatkozás projektelemei: • Volt bútorraktár funkcióváltó átalakítása Bérlakások kialakítása 1-4 fős részekkel, külső-belső átalakítás, komplett funkcióváltás. • Barnamezős területek revitalizációja (Volt tejüzem barnamezős megújítása, kármentesítése) Tamási 84 és 1888 hrsz területen (6407m², 1466m²) lakások építése, meglévő épület átalakítása, közművesítés, barnamező kármentesítéssel. • Volt Deák utcai Termelő Szövetkezet irodaház átalakítása Fecskeházzá (bérlakás) Tamási 107. hrsz ingatlanban 9-10 db, 30-40 m²-es lakás kialakítás, területrendezés, komplett funkcióváltás.

AT5.	kérdés	kifejtés
1.	akcióterület illeszkedése a tervezési dimenziókhoz	A beavatkozás a Prosperáló város tervezési dimenzióhoz illeszkedik.
2.	akcióterületi fejlesztés munkacíme	Gyógyhely akcióterület - Komplex gyógyfürdő fejlesztés
3.	akcióterületi fejlesztés illeszkedése az FVS stratégiai céljaihoz	A beavatkozás a „Gazdasági fenntarthatóság” átfogó célhoz és „A helyi gazdaság egészségturisztikai alapú fejlesztése” részcélnél illeszkedik.
4.	akcióterület kijelölésének indoklása	A város jövője szempontjából kiemelt jelentőséggel bír a termál- és gyógyvízkészletre épülő fürdő- és gyógyturizmus. Az elmúlt évek fejlesztéseinek köszönhetően a Tamási Termálfürdő országos hírű idegenforgalmi célponttá erősödött. A fürdő további fejlesztése, illetve az ehhez kapcsolódó nagy volumenű egészség- és gyógyturisztikai fejlesztések indokolják az akcióterületi lehatárolást. A terület komplex fejlesztése a város gazdasági fejlődésének egyik fő kitörési pontja.
5.	az akcióterületi fejlesztés célja és rövid tartalma	A termálvízre épülő gyógyturizmus még kiaknázatlan lehetőségeket rejt. Cél a gyógyhely cím elnyerése, mely egyrészt jelentős marketing presztízs is a város életében, amely miatt remélt fellendülő turizmus vélhetően egyéb vállalkozások fejlődését is indukálja. A kiemelt gyógy- és egészségturisztikai fejlesztés mellett tanuszoda is kialakításra kerül, amely az iskolai testnevelés és a helyi sportolási lehetőségek bővítését jelenti. Az akcióterületen tervezett beavatkozások: • Tamási Termálfürdő fejlesztése Tervezett tevékenységek: Az úszómedence felújítása, lelátó és öltözőblokk építése és a csúszdapark kialakítása medencével. A kültéri 33-as medence felújítása, átépítése, illetve csúszdapark kiépítése. A fürdő területén zöldfelületi fejlesztés, parkosítás és ehhez kapcsolódóan egy gyermek játszótér kialakítása. A jogszabályi előírásoknak megfelelő gépészeti felújítások. A továbbfejlesztéssel összefüggő kiszolgáló egységek, vendéglátó helyek és parkolók kialakítása, illetve meglévők felújítása, bővítése, valamint a várhatóan nagyobb vendégszámot kiszolgáló eszközök beszerzése. Szauna bővítés. Járdák rekonstrukciója. Szolgáltatás színvonalához hozzájáruló eszközök beszerzése. • Egészségmegőrző negyed kialakítása A fürdő körüli területen tervezett az Egészségmegőrző negyed létrehozása: sport-egészség-wellness-rekreáció és pihenés támogatása, amely részeként egy mozgáskorlátozottakat, fogyatékkal élőket is kiszolgáló speciális sportközpont, komplexum létesülne, amely edzőtáborok, felkészítő táborok helyszínéül is szolgálhat. A komplexum részeként a meglévő akadálymentes (ability) fürdőterület bővítése, továbbá ability sportszálloda (tenispályával és röplabda pályával), apartman jellegű szálláshelyfejlesztés (street gym és tornapálya elemekkel), rehabilitációs klinika (sportrehabilitációs és gyógyászati részleggel) és kosárlabda csarnok jelenhetnének meg. A szálláshely fejlesztések egyben biztosítanák az edzőtáborok szervezésének lehetőségét és a sportturisták megfelelő

AT5.	kérdés	kifejtés
		színvonalú fogadását. Ezek a területek egyben túrakerékpározás és túralovaglás kiindulópontjai is lehetnének. • Turisztikai szálláshelyfejlesztés Tamási Motel és Kemping (meglévő) akadálymentesség fejlesztése, komplett külső és belső felújítása. Zöldfelületek rekonstrukciója, belső utak és parkolók rendezése, funkcióbővítés. • Tanuszoda létrehozása (egyedi projektként is megjelenik) A nemzeti tanuszodafejlesztési program keretében a Tamási 1875/8 hrsz ingatlanon (Miklósvár és Dám utca, hrsz.: 1875/8) egy 1308,7 m2 fedett uszoda rendeltetésű épület kivitelezése valósul meg, teljes körű, kulcsrakész kivitelben, a kapcsolódó uszodatechnológiai, környezetrendezési, külső közműépítési munkákkal.

6.3.3. Stratégiai célkitűzéseket támogató, átfogó szervezeti rendszerként működő stratégiai keretrendszerek (hálózatos, vonalas fejlesztések)

	kérdés	kifejtés
1.	beavatkozás/ projekt illeszkedése a tervezési dimenziókhoz	A beavatkozás a Megtartó város tervezési dimenzióhoz illeszkedik.
2.	beavatkozás/projekt munkacíme	Helyi humán fejlesztések, programok, sportprogramok, szabadidős programok megvalósítása Tamásiban
3.	beavatkozás/projekt illeszkedése az FVS stratégiai céljaihoz	A beavatkozás a „Társadalmi-demográfiai fenntarthatóság” átfogó célhoz illeszkedik.
4.	beavatkozás hálózatos jellegének bemutatása	A beavatkozás több hasonló, egymással szorosan összefüggő projektelemet, programot tartalmaz egy azonos tematika mentén. A város valamennyi demográfiai-társadalmi egységére fókuszál.
5.	a beavatkozás célja és rövid tartalma	Tamási aktív civil és kulturális élettel rendelkezik. Erre alapozva igyekszik élhetőbbé tenni a települést, bevonva a 21. századi innovációs eszközöket. Az önkormányzat és a vállalkozói, valamint a non-profit szféra együttműködése napi szintű. A partnerségi rendszerek biztosítják, hogy a helyi aktorok, térségfejlesztési szereplők, az önkormányzati, gazdasági, civil szféra aktív szervezetei és maga a lakosság együttesen tervezzék és valósítsák meg a helyi kulturális és sportprogramokat. Cél az aktív közösségi életre épülő, erős civil szervezeti háló megőrzése, életben tartása. A beavatkozás keretében tervezett programok, hagyományok ápolása, bemutatása elősegíti a helyi közösségek megerősödését. A részletes program kidolgozás alatt.

	kérdés	kifejtés
1.	beavatkozás/ projekt illeszkedése a tervezési dimenziókhoz	A beavatkozás a Megtartó város tervezési dimenzióhoz illeszkedik.
2.	beavatkozás/projekt munkacíme	Felzárkóztató programok, akciók
3.	beavatkozás/projekt illeszkedése az FVS stratégiai céljaihoz	A beavatkozás a „Társadalmi-demográfiai fenntarthatóság” átfogó célhoz illeszkedik.
4.	beavatkozás hálózatos jellegének bemutatása	A beavatkozás több hasonló, egymással szorosan összefüggő projektelemet, programot tartalmaz egy azonos tematika mentén. A város valamennyi demográfiai-társadalmi egységére fókuszál.
5.	a beavatkozás célja és rövid tartalma	Az önkormányzat a TÁMOP-5.3.6-11/1, a TOP-5.2.1-15 és a TOP-4.3.1-15 pályázati konstrukciók keretében jelentős beavatkozásokat hajtott végre a társadalmi felzárkóztatás érdekében, melynek következtében a szegregált területek oldása megtörtént. A demográfiai fenntarthatóság értelmezési keretében a hagyományos elemek mellett (népességszám fenntartása, vándorlási egyenleg javítása, öregedési index javítása) egyenrangú elemként jelennek meg az antiszegregációs célkitűzések, melynek lényege, hogy biztosítani kell a város demográfiai-társadalmi egységét valamennyi társadalmi csoport integrációjával, nem csupán egy-egy területre fókuszálva. A program célja egyrészt a szegregátumokban/szegregációval veszélyeztetett területeken élő lakossági csoportok helyzetének javítása, ugyanakkor a szegregációval veszélyeztetett, nem szükségképpen szegregált területen élő csoportok helyzetének stabilizálása, illetve javítása is. A részletes beavatkozási tervet az Antiszegregációs program tartalmazza.

	kérdés	kifejtés
1.	beavatkozás/ projekt illeszkedése a tervezési dimenziókhoz	A beavatkozás a Zöldülő város tervezési dimenzióhoz illeszkedik.
2.	beavatkozás/projekt munkacíme	Hulladékkezelés, kármentesítés
3.	beavatkozás/projekt illeszkedése az FVS stratégiai céljaihoz	A beavatkozás a „Környezeti-, klímatis-, energetikai fenntarthatósági cél” átfogó célhoz és „A természeti környezettel szimbiózisban élő és fejlődő, folyamatosan csökkenő ökológiai lábnyommal rendelkező település kialakítása” tematikus részcéllal illeszkedik.
4.	beavatkozás hálózatos jellegének bemutatása	A beavatkozás keretében a város több pontján kialakult környezeti szennyezések, hulladékkezelés, kármentesítés valósul meg, hasonló vagy azonos tevékenységekkel.
5.	a beavatkozás célja és rövid tartalma	A hulladékgazdálkodási feladatok kikerültek az önkormányzati feladatok közül, azonban a zöldhulladék kezelése még mindig nagy terhet jelent a települések számára. Az önkormányzat által a közterületekről összegyűjtött zöldhulladék mennyisége egyre nagyobb. A zöldhulladék kezelését komposztálással és a komposzt anyag zöldfelületekre való visszajuttatásával jelentős költségcsökkentést lehet elérni a városüzemeltetés terén valamint a természeti környezet megóvása terén. A projekt megoldást jelenthet a mezőgazdasági termelés során keletkezett jelentős zöldhulladék kezelésére is. A korábban megszűnt hulladéklerakó területének rekultivációja szintén a forráshiányos önkormányzatra hárul, a hatósági kötelezéssel érintett. A beavatkozás célja a rendezett települési környezet kialakítása, a környezeti terhelés csökkentése. A beavatkozás keretében tervezett projektek: • Települési szintű körforgásos gazdasági stratégiák kidolgozása (zöldhulladék) Lakossági hulladékgyűjtés pontrendszerrel és ahhoz kapcsolódó okoskártya szolgáltatás kidolgozásával. • Tamási-Pári megszűnt hulladéklerakó rekultivációja Tamási-Pári megszűnt hulladéklerakó végleges felső zárórteg rendszerének kialakítása. • Komposztáló telep létrehozása

	kérdés	kifejtés
1.	beavatkozás/ projekt illeszkedése a tervezési dimenziókhoz	A beavatkozás a Zöldülő város tervezési dimenzióhoz illeszkedik.
2.	beavatkozás/projekt munkacíme	Önkormányzati épületek energetikai korszerűsítése
3.	beavatkozás/projekt illeszkedése az FVS stratégiai céljaihoz	A beavatkozás a „Környezeti-, klímatis-, energetikai fenntarthatósági” átfogó célhoz és a „Tamási Város Önkormányzata ökológiai lábnyomának csökkentése az önkormányzati épületek energetikai felújításával” részcélnél illeszkedik.
4.	beavatkozás hálózatos jellegének bemutatása	A beavatkozás több, azonos jellegű projektelemből áll, egymást kiegészítő hatással bírnak.
5.	a beavatkozás célja és rövid tartalma	A megújuló energiaellátásra való átállás az önkormányzati intézmények, közszolgáltatások tekintetében kiemelt feladat. A környezeti fenntarthatóság, klímabarát települési stratégia irányába hat az épületek energiahatékonyságának javítása az erőforrásokkal való takarékoskodás és a környezeti terhelés csökkentése. A város számára kiemelt cél, hogy valamennyi közintézménye, illetve városi szolgáltatása energetikai szempontból a legkevésbé környezetterhelő módon kerüljön ellátásra, melynek megfelelően az önkormányzati ingatlanok energetikai korszerűsítési programja folytatásra kerül. A program elemei közül a legnagyobb energetikai fogyasztók felújítása tervezett elsősorban: • Tamási Könyv László Városi Könyvtár épületének energetikai korszerűsítése: A projekt keretében a könyvtár épületének külső és belső felújítása, energetikai korszerűsítése valósulna meg a szükséges épületgépészeti beavatkozásokkal és a működéshez szükséges eszközbeszerzéssel. • Fenntartható energiahatékonysági fejlesztés Tamásiban: Komplex energiahatékonysági fejlesztések önkormányzati épületeken.

kérdés		kifejtés
1.	beavatkozás illeszkedése a tervezési dimenziókhoz	A beavatkozás a Megtartó város tervezési dimenzióhoz illeszkedik, de érinti a Prosperáló város tervezési dimenziót is.
2.	beavatkozás munkacíme	Önkormányzati telekprogram
3.	beavatkozás illeszkedése az FVS stratégiai céljaihoz	A beavatkozás a „Társadalmi-demográfiai fenntarthatóság” átfogó célhoz és „Életkezési feltételek és lehetőségek javítása:„Maradj Tamásiban, gyere Tamásiba” részcélhoz illeszkedik.
4.	beavatkozás hálózatos jellegének bemutatása	A beavatkozás több, egymáshoz kapcsolódó, azonos jellegű beavatkozási pontból áll.
5.	a beavatkozás célja és rövid tartalma	A beavatkozás célja a helybeli és az ideiglenesen vagy tartósan Tamásiban letelepedők számára vonzó lakhatási lehetőséget biztosítson. A beavatkozás indoka a népességcsökkenés mérséklése, megállítása. A város számára stratégiai fontosságú, hogy egyfelől a város fiataljai a jövőjüket Tamásiban tervezzék, itt alapítsanak családot és hosszútávon is a város társadalmi-gazdasági fejlődését szolgálják, másfelől vonzó lakókörnyezetet legyen képes biztosítani a Városba betelepülő befektetők munkavállalói számára is. A beavatkozás konkrét célja új építési telkek biztosításával megállítani a népességcsökkenést, növelni a város lakosság megtartó és népességvonzó képességét. A beavatkozás tartalma: • Közművesített építési telkek kialakítása Építési telkek kialakítása az Illyés Gyula utca alatti lakótelkek, Belátó utcai telkek, Kápolna utcai telkek, Építők utcai telkek vonatkozásában - mindenütt 20-30 db-os telekszámmal.

kérdés		kifejtés
1.	beavatkozás illeszkedése a tervezési dimenziókhoz	A beavatkozás a Megtartó város tervezési dimenzióhoz illeszkedik, de érinti a Prosperáló város tervezési dimenziót is.
2.	beavatkozás munkacíme	Minőségi bérlakás-állomány fejlesztése
3.	beavatkozás illeszkedése az FVS stratégiai céljaihoz	A beavatkozás a „Társadalmi-demográfiai fenntarthatóság” átfogó célhoz és „Életkezdesi feltételek és lehetőségek javítása:„Maradj Tamásiban, gyere Tamásiba” részcélhoz illeszkedik.
4.	beavatkozás hálózatos jellegének bemutatása	A beavatkozás több, egymáshoz kapcsolódó, azonos jellegű beavatkozási pontból áll.
5.	a beavatkozás célja és rövid tartalma	A beavatkozás célja a helybeli és az ideiglenesen vagy tartósan Tamásiban letelepedők számára vonzó lakhatási lehetőséget biztosítson. Egyrészt a helyi lakosság lakhatási körülményeinek javítását célozza minőségi bérlakások biztosításával, másrészt a betelepülő vállalkozások menedzsmentjének ún. szakmai bérlakás biztosításával nyújt kiegészítő lakhatási lehetőséget. A beavatkozás indoka a népességcsökkenés mérséklése, megállítása. Az ingatlanpiaci áremelkedés, illetve az építési költségek jelentős növekedése indokoltta teszik, hogy a tamási ingatlanpiacon az önkormányzat is megjelenjen egy olyan lakhatási termékkel, amely az építési költségeknél, illetve a jelentős saját erőnél lényegesen kisebb forrásból elérhető azon fiatalok és családok számára, akik szeretnének a városban letelepedni, illetve életet kezdeni. A beavatkozás egyik tervezett iránya: • A volt bútorraktár barnamezős átalakítása, volt tejüzem mellett Bérlakások kialakítása 1-4 fős részekkel, külső-belső átalakítás, komplett funkcióváltás.

kérdés		kifejtés
1.	beavatkozás illeszkedése a tervezési dimenziókhoz	A beavatkozás a Prosperáló város tervezési dimenzióhoz illeszkedik.
2.	beavatkozás munkacíme	Aktív- és vadászturizmus fejlesztése, kapcsolódó kereskedelmi szálláshely-fejlesztés
3.	beavatkozás illeszkedése az FVS stratégiai céljaihoz	A beavatkozás a „Gazdasági fenntarthatóság” átfogó célhoz és az „Helyi gazdaság fejlődési-fejlesztési lehetőségeinek elősegítése-támogatása” rész célhoz illeszkedik.
4.	beavatkozás hálózatos jellegének bemutatása	A beavatkozás több, egymáshoz kapcsolódó, azonos jellegű programból, beavatkozási pontból áll.
5.	a beavatkozás célja és rövid tartalma	Cél a vadászat, halászat, ökoturizmus, lovassporton alapuló, hálózattá fejlesztett rekreációs, szabadidős, üdülési és sportolási turisztikai kínálat, valamint az ezeket kiszolgáló közlekedés, kereskedelem, vendéglátás, és szálláshely-szolgáltatás kialakítása. Tervezett projektek: • Lovasturizmus: lovas túraútvonalak mellé lovas pontok kialakítása • Túraútvonalak kialakítása, Fenyves és Parkerdő összekötése • Gyulaj–Tamási erdőterületek fenntartható ökoturisztikai célú megnyitása • Dámvad, erdőgazdálkodás mint turisztikai attrakció bemutatása • Horgászturizmus továbbfejlesztése • Pacsmagi tavak átfogó turisztikai hasznosítása • Kishenyi Kúria kulcsos házzá alakítása • Balaton parti úttörőtábor rendbetétele • Szálláshely szolgáltatások bővítése • Okostelefonos alkalmazások kialakítása, ICT alapú megoldások Ehhez a tematikus, hálózatos beavatkozáshoz tartozik még: • Lovaspálya fejlesztése

kérdés		kifejtés
1.	beavatkozás illeszkedése a tervezési dimenziókhoz	A beavatkozás a Prosperáló város tervezési dimenzióhoz illeszkedik.
2.	beavatkozás munkacíme	Kulturális- és gasztroturizmus fejlesztése
3.	beavatkozás illeszkedése az FVS stratégiai céljaihoz	A beavatkozás a „Gazdasági fenntarthatóság” átfogó célhoz és az „Helyi gazdaság fejlődési-fejlesztési lehetőségeinek elősegítése-támogatása” részcélhoz illeszkedik.
4.	beavatkozás hálózatos jellegének bemutatása	A beavatkozás több, egymáshoz kapcsolódó, azonos jellegű programból, beavatkozási pontból áll.
5.	a beavatkozás célja és rövid tartalma	A város gazdag építészeti és kulturális öröksége, illetve a Trófea vadgasztronómiai fesztivál hagyománya fontos kiegészítő eleme a tamási turisztikai desztináció által kínált élmény-portfóliónak. Tervezett projektek: ☐ Műemlékvédelem ☐ Kulturális programkínálat bővítése (fesztiválok) ☐ Tamási lovasnapok ☐ Helyi ételkülönlegességeket felvonultató, magas színvonalú étterem kialakítása ☐ Vasúti skanzen kialakítása ☐ Marketingtevékenység kialakítása

kérdés		kifejtés
1.	beavatkozás illeszkedése a tervezési dimenziókhoz	A beavatkozás a Digitális város tervezési dimenzióhoz illeszkedik
2.	beavatkozás munkacíme	Tamási az intelligens város
3.	beavatkozás illeszkedése az FVS stratégiai céljaihoz	A beavatkozás a „Gazdasági fenntarthatóság” átfogó célhoz és az „Okos város fejlesztések megvalósítása a gazdasági versenyképesség javítása érdekében” részcélhoz illeszkedik.
4.	beavatkozás hálózatos jellegének bemutatása	A beavatkozás több, egymáshoz kapcsolódó, azonos jellegű programból, beavatkozási pontból áll.
5.	a beavatkozás célja és rövid tartalma	A digitális átállás keretében valamennyi önkormányzati és egyéb közszolgáltatás digitális platformokra történő átállása megkerülhetetlen, elmaradhatatlan fejlesztési eleme Tamási jövőjének. A város az eddigi, fenntarthatóságra épülő törekvéseit szem előtt tartva és azt kiegészítve kívánja a digitális lehetőségeket kihasználni, egy kreatív-digitális „okosváros”-t kialakítani, úttörő szerepet vállalva e téren a régió többi települése számára. Cél a kornak megfelelő, modern technológiákra alapuló, élhető, fenntartható közintézmény létrehozása, amelyben az épület-automatika rendszerek mind az ügyfelek, mind a dolgozók számára biztosítják a megfelelő komfort körülményeket, mindezt a leghatékonyabb energia felhasználás mellett. Az infokommunikációs eszközök alkalmazásával cél a korszerű és hatékony városfejlesztés és városüzemeltetés, melynek eredményeként a városüzemeltetési költségek optimalizálása, a lakosság életminőségének („quality of life”) javulása, a közösség gazdaságának élénkülése várható. Tamási, az Intelligens Város program tervezett projektjei: • Okoshivatal A hivatali ügyintézés- és lakossági szolgáltatások digitalizálása • Okosváros fejlesztések Okosmérők felszerelése – energiaközösség létrehozása. Az önkormányzat tulajdonában lévő intézmények energia- és fogyasztás monitoring rendszereinek fejlesztése és felügyeleti rendszerek létrehozása Okos hulladékgazdálkodás; okos városüzemeltetés

kérdés		kifejtés
1.	beavatkozás illeszkedése a tervezési dimenziókhoz	A beavatkozás a Kiszolgáló város tervezési dimenzióhoz illeszkedik.
2.	beavatkozás munkacíme	Külterületi ivóvízhálózat fejlesztése
3.	beavatkozás illeszkedése az FVS stratégiai céljaihoz	A beavatkozás a „Társadalmi-demográfiai fenntarthatósági” átfogó célhoz és az „Az életminőség javítása a városi humán közszolgáltatások infrastrukturális fejlesztésével” részcélnél illeszkedik.
4.	beavatkozás hálózatos jellegének bemutatása	A beavatkozás hálózatos jellege abból következik, hogy annak keretében új területek vízellátásának kiépítése történik meg, csatlakozva a meglévő közműhálózatra.
5.	a beavatkozás célja és rövid tartalma	A város közigazgatási területén számos olyan külterületi illetve zártkerti lakóingatlan van, ahol nincs kiépítve a vezetékes ivóvízhálózat. Mivel a tartályos vízzelvitel drága, illetve számos előírásnak kell megfelelni, a hálózatot mielőbb ki kellene építeni. A beavatkozás célja a külterületi lakott területeken a vezetékes ivóvízellátás biztosítása. A konkrét beavatkozás Szemcsepusztá, Szurokhegy egy részének vízellátásának kiépítését érinti.

kérdés		kifejtés
1.	beavatkozás illeszkedése a tervezési dimenziókhoz	A beavatkozás a Kiszolgáló város tervezési dimenzióhoz illeszkedik, de érinti a Zöldülő város tervezési dimenziót is.
2.	beavatkozás munkacíme	Közösségi közlekedés feltételeinek javítása
3.	beavatkozás illeszkedése az FVS stratégiai céljaihoz	A beavatkozás a „Környezeti-, klímatis-, energetikai fenntarthatósági” átfogó célhoz és a „Kerékpárforgalmi hálózati tervben szereplő kerékpáros fejlesztések megvalósítása, folytatása” részcélnél illeszkedik.
4.	beavatkozás hálózatos jellegének bemutatása	A beavatkozás vonalas jellege a közösségi kerékpáros rendszer jellegéből adódik.
5.	a beavatkozás célja és rövid tartalma	A beavatkozás célja a kerékpárutak mellett szükséges pihenők, dokkolók, kerékpárkölcsonzók kialakítása és közösségi kerékpáros rendszerbe történő integrálása. A beavatkozás eredményeképp mind a hivatásforgalmú, mind a szabadidős célú kerékpározás népszerűsége növekszik és egyidejűleg a személygépkocsi városi célú használatának visszaszorulása várható. A beavatkozás keretében kerékpáros dokkolók telepítése, kerékpárok beszerzése tervezett.

kérdés		kifejtés
1.	beavatkozás illeszkedése a tervezési dimenziókhoz	A beavatkozás a Zöldülő város tervezési dimenzióhoz illeszkedik, de érinti a Kiszolgáló város tervezési dimenziót is.
2.	beavatkozás munkacíme	Geotermikus közműrendszer fejlesztése, bővítése
3.	beavatkozás illeszkedése az FVS stratégiai céljaihoz	A beavatkozás a „Környezeti-, klimatikus-, energetikai fenntarthatósági” átfogó célhoz és „A természeti környezettel szimbiózisban élő és fejlődő, folyamatosan csökkenő ökológiai lábnyommal rendelkező település kialakítása” tematikus célhoz illeszkedik.
4.	beavatkozás hálózatos jellegének bemutatása	A beavatkozás hálózatos jellege abból következik, hogy annak keretében új fogyasztók kerülnek rácsatlakozásra a meglévő közműhálózatra. Az új kút létesítése szintén a meglévő rendszerhez csatlakozik.
5.	a beavatkozás célja és rövid tartalma	Tamási biomassza fűtőművel kiegészített geotermális fűtési rendszere országosan is az egyik legnagyobb arányú települési szintű megújuló energia bázis. A gazdasági tevékenységek folytatásához szükséges megújuló energiabázis további kiépítése, a meglévő hálózatok és rendszerek ilyen irányú bővítése, fejlesztése kiemelt célja a városnak. A beavatkozás konkrét célja a város villamos energia igényének előállítását célzó geotermikus közműrendszer fejlesztése, bővítése új kút fúrásával, a fogyasztói kapacitás bővítése mellett. A geotermikus erőmű működéséhez az alábbi létesítmények és berendezések szükségesek: - termelő és visszasajtoló kutak - termál rendszer és berendezései (kútszivattyú, gázleválasztó, csővezeték, nyomásfokozó/keringető szivattyúrendszer, vízkezelő berendezés, szűrőrendszer, stb.) - erőművi berendezések (hőcserélő, turbina, generátor, szivattyúk, kenési rendszer, stb.) - hűtőrendszer (hűtővíz biztosítás, keringetés, hűtőberendezések, vízkezelés, stb.) - elektromos hálózati csatlakozás, transzformátor(ok), kapcsolóberendezések, vezérlés, stb. A medencealjzati víztározó feltárása esetén az előzetesen becsült geotermikus paraméterek alapján reálisan kb. 1,0 - 2,5 MW elektromos teljesítményű geotermikus erőmű építhető ki Tamásiban, amely éves szinten kb. 8 500 000 - 21 000 000 kWh elektromos energia előállítását valósíthatja meg.

kérdés		kifejtés
1.	beavatkozás illeszkedése a tervezési dimenziókhoz	A beavatkozás a Kiszolgáló város tervezési dimenzióhoz illeszkedik.
2.	beavatkozás munkacíme	Belterületi közutak fejlesztése
3.	beavatkozás illeszkedése az FVS stratégiai céljaihoz	A beavatkozás a „Környezeti-, klimatikus-, energetikai fenntarthatósági” stratégiai célhoz és a „Városi úthálózat fejlesztése, parkolási lehetőségek javítása, bővítése, közlekedés biztonságának javítása” részcélhoz illeszkedik.
4.	beavatkozás hálózatos jellegének bemutatása	A beavatkozás a város belterületi úthálózatának fejlesztését foglalja magában.
5.	a beavatkozás célja és rövid tartalma	Az önkormányzat nagy hangsúlyt fektet a belterületi utak-, járdák karbantartására, folyamatos megújítására. A beavatkozás célja, hogy a belterületi utak fejlesztésével javuljon a lakosság életminősége, megelégedettsége, a szolgáltatásokhoz való hozzáférése. A fejlesztéssel érintett helyszínek kiválasztásánál elsődleges szempont a sűrű forgalom, a nem megfelelő műszaki állapot és a lakossági igényeinek figyelembevétele. Az FVS tervezési ciklusában az alábbi útszakaszok megújítását tervezi a város: • Arany J. utca: Deák F. u-tól Bezerédj u-ig 150 m² teljes burkolat felújítás, kétoldali zúzottköves padka kialakításával; • Jókai utca teljes burkolat felújítás, kétoldali 50 cm-es zúzottköves padka kialakításával; • Dobó utca teljes burkolat felújítás, kétoldali 50 cm-es zúzottköves padka kialakításával; • Szentmárton utca teljes burkolat felújítás, kétoldali 50 cm-es zúzottköves padka kialakításával; • Móra Ferenc utca 600 m² burkolat felújítás, kétoldali 50 cm-es zúzottköves padka kialakításával

kérdés		kifejtés
1.	beavatkozás illeszkedése a tervezési dimenziókhoz	A beavatkozás a Kiszolgáló város tervezési dimenzióhoz illeszkedik.
2.	beavatkozás munkacíme	Településrészek közötti összekötő út felújítása
3.	beavatkozás illeszkedése az FVS stratégiai céljaihoz	A beavatkozás a „Környezeti-, klimatikus-, energetikai fenntarthatósági” stratégiai célhoz és a „Városi úthálózat fejlesztése, parkolási lehetőségek javítása, bővítése, közlekedés biztonságának javítása” részcélnél illeszkedik.
4.	beavatkozás hálózatos jellegének bemutatása	A beavatkozás a város külterületi úthálózatának fejlesztését foglalja magában.
5.	a beavatkozás célja és rövid tartalma	A beavatkozás célja a Tamási-Fornádpusztá-Kecsege településrészek és Fürged települések közötti összekötő út felújítása, a közlekedési infrastruktúra javítása. A beavatkozás keretében a 65. számú főutat és Tamási-Fornádpusztát, valamint Tamási-Kecsege településrészeket összekötő utak felújítása tervezett: Tamási, 0189/2 hrsz, 0305 hrsz, 0322 hrsz, 0329 hrsz, 0430 hrsz. - cca 6000 fm szakaszon.

kérdés		kifejtés
1.	beavatkozás illeszkedése a tervezési dimenziókhoz	A beavatkozás a Kiszolgáló város tervezési dimenzióhoz illeszkedik.
2.	beavatkozás munkacíme	Rácvölgy kerékpárút/járda kialakítása
3.	beavatkozás illeszkedése az FVS stratégiai céljaihoz	A beavatkozás a „Környezeti-, klimatikus-, energetikai fenntarthatósági” stratégiai célhoz és a „Városi úthálózat fejlesztése, parkolási lehetőségek javítása, bővítése, közlekedés biztonságának javítása” részcélnél illeszkedik.
4.	beavatkozás hálózatos jellegének bemutatása	A kerékpárút, járda kialakítása vonalas létesítmény, csatlakozik a meglévő közlekedési felületekhez.
5.	a beavatkozás célja és rövid tartalma	A beavatkozást a lakossági igény indokolja. Rácvölgy felé a szilárd burkolatú közlekedési felület hiányzik, nincs járda, sem kerékpárút. A projekt keretében tervezett beavatkozás: Kétsávos kerékpárút vagy gyalogosjárda kialakítása a 65. sz. úttal párhuzamosan, kb. 2 km hosszan, Tamási Rácvölgy településrészen a belterületi lakott részekhez.

6.4. Várostérségi szintű beavatkozási területek részletezése

6.4.1. Stratégiai célkitűzésekkel rendelkező térségi bevonással megvalósítható egyedi projektek

A projektfejlesztés jelenlegi szakaszában nem azonosítottunk térségi bevonással megvalósítható egyedi projektet.

6.4.2. Átfogó stratégiai megalapozottságú térségi keretrendszerek (térségi hálózatos, vonalas fejlesztések)

a) hálózatos infrastrukturális fejlesztések

	kérdés	kifejtés
1.	beavatkozás tematikus fókusza	A beavatkozás a Kiszolgáló város tervezési dimenzióhoz illeszkedik.
2.	beavatkozás munkacíme	Szennyvízelvezetési agglomeráció „Tamási város szennyvíztisztító telep korszerűsítése és bővítése”
3.	illeszkedése a megyei program céljaihoz	S7 stratégiai cél: Települési infrastruktúra és közszolgáltatások fejlesztése
4.	illeszkedése az FVS céljaihoz	A beavatkozás a „Társadalmi-demográfiai” és a „Környezeti-, klimatikus-, energetikai fenntarthatósági” átfogó célokhoz illeszkedik.
5.	a beavatkozás célja és rövid tartalma (a térségi vonatkozások kiemelésével)	A beruházás célja, hogy a jelenleg csatornázatlan Pári és Nagykónyi településeken valamint Tamási egyes csatornázatlan településrészein a szennyvízelvezetés és kezelés korszerű módon, a környezet minimális terhelésével megoldott legyen.
6.	minden érintett településen elvégzett fejlesztési tevékenységek	Szennyvízcsatorna rendszer kiépítése: Pári és Nagykónyi településeken, Tamási településen a csatornázatlan településrészekén.
7.	egyedi tevékenységek és azok gazdái (település, konkrét szereplő)	Tamási Város Önkormányzata - szennyvíztisztító telep korszerűsítése, bővítése, csatornázatlan helyeken szennyvízcsatorna kiépítése Pári Község Önkormányzata – szennyvízcsatorna rendszer kiépítése Nagykónyi Község Önkormányzata – szennyvízcsatorna rendszer kiépítése
8.	hatások és a hatásokban érintett települések köre	Jelenleg a csatornázatlan területeken a szennyvízelhelyezés közműpótló berendezések alkalmazásával történik. Ezek csekély arányban zárt szennyvíztárolók, a többségük viszont szikkasztó gödör/medence, melyekből a szennyvíz nagy része a talajba szivárog, jelentősen terhelve ezzel a talajt, talajvizet. A beavatkozás eredményeképp az érintett településeken a környezetterhelés minimálisra csökken.
9.	koordináció módja, az érintett települések bevonása a koordinációba	A Tamási központú szennyvízelvezetési agglomerációhoz csatlakozó települések: Nagykónyi és Pári. A beruházás az NFP Nemzeti Fejlesztési Programiroda Nonprofit Kft. közreműködésében valósul meg.

	kérdés	kifejtés
1.	beavatkozás tematikus fókusza	A beavatkozás a Kiszolgáló város tervezési dimenzióhoz illeszkedik.
2.	beavatkozás munkacíme	Siófok-Tamási-Dombóvár-Orfú-Pécs kerékpárút
3.	illeszkedése a megyei program céljaihoz	S3 stratégiai cél: A megye természeti erőforrásainak, táji és természeti értékeinek és épített környezetének védelme, szélesebb körű megismertetése, potenciáljának javítása, fenntartható hasznosítása és tematikus összekapcsolása.
4.	illeszkedése az FVS céljaihoz	A beavatkozás a „Társadalmi-demográfiai” és a „Környezeti-, klimatikus-, energetikai fenntarthatósági” átfogó célokhoz illeszkedik.
5.	a beavatkozás célja és rövid tartalma (a térségi vonatkozások kiemelésével)	A Siófok - Szabadhídvég - Tamási - Dombóvár - Orfú - Pécs kerékpáros útvonal új nyomvonalon vezetett önálló kerékpárút, kerékpáros nyom és közúton kijelölt útvonal fejlesztési lehetőségeit tárja fel. A tervezett kerékpárút a Balatoni Bringakör kerékpáros útvonalhoz csatlakozva indul Siófokon a Sió-csatorna partján, felhasználva a meglévő kerékpárutat, és Pécs meglévő kerékpárforgalmi hálózatához, a Szigeti úton vezetett "K20" jelű kerékpárúthoz csatlakozva végződik. A projekt előkészítési feladatainak folytatásaként 2021. év júliusában lezárult az engedélyezési és kiviteli tervek készítésére, valamint az építési és kapcsolódó engedélyek megszerzésére kiírt tervezői közbeszerzési eljárás. A tervezési feladat négy részre osztva készülhet el, az alábbi bontásban: 1. rész: Siófok – Tamási (Termálfürdő) közötti cca. 49 km hosszúságú kerékpárúti szakasz ; 2. rész: Tamási (Termálfürdő) – Dombóvár (központ) közötti cca. 38 km hosszúságú kerékpárúti szakasz; 3. rész: Dombóvár (központ) – „Mecsek-kör” (Oroszló – Tekeres) közötti cca. 49 km hosszúságú kerékpárúti szakasz; 4. rész: „Mecsek-kör” (Oroszló – Tekeres) – Pécs (Szigeti út) közötti cca. 38 km hosszúságú kerékpárúti szakasz.
6.	minden érintett településen elvégzett fejlesztési tevékenységek	kerékpárút építése, kerékpáros nyomvonal kijelölése
7.	egyedi tevékenységek és azok gazdái (település, konkrét szereplő)	n.a.
8.	hatások és a hatásokban érintett települések köre	Érintett megyék: Baranya megye, Fejér megye, Somogy megye, Tolna megye. Érintett települések: Ádánd, Bodolyabér, Dalmand, Dombóvár, Döbrököz, Felsőnyék, Fürged, Gerényes, Husztót, Jágónak, Kaposszekcső, Kishajmás, Kisvaszar, Kocsola, Komló, Kovácsszénája, Magyarhertelend, Magyarszék, Mecsekpölöske, Meződ, Mezőkomárom, Mindszentgodisa, Nagykónyi, Orfú, Oroszló, Pári, Pécs, Sásd, Siófok, Siójut, Szabadhídvég, Tamási, Tarrós, Tékes, Vásárosdombó, Váznok. A térségfejlesztési beavatkozással a kisebb települések gazdasági-, társadalmi leszakadásának mérséklése várható. A kerékpárút fejlesztés a térségi kapcsolatok javítását szolgálja, nagyban hozzájárul a turizmus hatásainak erősítéséhez is.
9.	koordináció módja, az érintett települések bevonása a koordinációba	A projekt gazdája a NIF Zrt.

b) szervezeti működési (szolgáltatás) hálózatok fejlesztése

	kérdés	kifejtés
1.	beavatkozás tematikus fókusza	A beavatkozás a Megtartó város tervezési dimenzióhoz illeszkedik.
2.	beavatkozás munkacíme	Szociális ellátást támogató humáninfrastruktúra fejlesztése
3.	illeszkedése a megyei program céljaihoz	S5 stratégiai cél: Oktatásfejlesztés, hátrányos helyzetű csoportok munkaerő- piaci esélyeinek javítása, a digitális átállás elősegítése az oktatásban.
4.	illeszkedése az FVS céljaihoz	A beavatkozás a „Társadalmi-demográfiai fenntarthatóság” átfogó célhoz és „Az életminőség javítása a városi humán közszolgáltatások infrastrukturális fejlesztésével” rész célhoz illeszkedik.
5.	a beavatkozás célja és rövid tartalma (a térségi vonatkozások kiemelésével)	A különböző jellegű szociális ellátásokra egyre nagyobb igény van Tamásiban is. A beavatkozási célja a hatékony és magas minőségű szociális ellátás biztosítása, az esélyegyenlőség szempontjainak érvényesülésével. A DÁM Önkormányzati Társulás fenntartásában lévő Tamási és Környéke Szociális Központ alapszolgáltatást nyújtó szociális intézmény biztosítja a város és a környező települések lakosai számára a házi gondozást, nappali ellátását, étkeztetést, családsegítést és gyermekjóléti szolgáltatást. A szociális alapellátást biztosító intézmény kapacitása túlterhelt, a jelenlegi helyen egyre nehezebb körülmények között tudja ellátni a folyamatosan növekvő számú rászorulókat, ezért az intézmény fejlesztése különösen indokolt. Tervezett projektelemek: • Volt tüdőgondozó épületének funkcióváltó megújítása A DÁM Önkormányzati Társulás fenntartásában lévő Tamási és Környéke Szociális Központ alapszolgáltatást nyújtó szociális intézmény biztosítja a város és a környező települések lakosai számára a házi gondozást, nappali ellátását, étkeztetést, családsegítést és gyermekjóléti szolgáltatást. A szociális alapellátást biztosító intézmény kapacitása túlterhelt, a jelenlegi helyen egyre nehezebb körülmények között tudja ellátni a folyamatosan növekvő számú rászorulókat, ezért az intézmény fejlesztése különösen indokolt. • Bentlakásos otthon kialakítása Tartós bentlakást lehetővé tevő szociális intézmény, idősek otthona Tamásiban nem üzemel, pedig az idősödő lakosság számára miatt egyre nagyobb igény van rá. Jelenleg az idősellátás csak az alapellátás tekintetében biztosított, illetve a szomszédos települések tudnak bentlakásos, szakellátást biztosítani, viszont a férőhely hiány miatt egyre kevesebben tudják az ellátást igénybe venni. A beavatkozás során a volt 2-es iskola funkcióváltása valósulhatna meg egy bentlakásos otthonnal (komplett külső-belső felújítás, energetikai beavatkozás, épületgépészeti rendszerek). Cél, hogy a Tamási 1585 hrsz. alatt felvett, közigazgatásilag a 7090 Tamási, Fő u. 1. szám alatt található, épület megnevezésű, 7779 m2 alapterületű, használatból kivont belterületi, forgalomképes ingatlanon (volt 2-es iskola épület) lehetőség szerint 75 fő, de legalább 55 fő kapacitással idősek otthona bentlakásos intézmény kerüljön kialakításra és működjön.

	kérdés	kifejtés
6.	minden érintett településen elvégzett fejlesztési tevékenységek	A fizikai beavatkozás Tamási településen valósul meg, a társult települések a beruházás eredményeként létrejött magasabb színvonalú szociális ellátásban részesülnek.
7.	egyedi tevékenységek és azok gazdái (település, konkrét szereplő)	A beavatkozással érintett ingatlan tulajdonosa: Tamási Város Önkormányzata Az intézmény fenntartója: DÁM Önkormányzati Társulás
8.	hatások és a hatásokban érintett települések köre	A szociális alap-, illetve szakellátás minőségi fejlesztése. A társulásban résztvevő önkormányzatok köre.
9.	koordináció módja, az érintett települések bevonása a koordinációba	DÁM Önkormányzati Társulás Társulási Tanácsa koordinálja az együttműködést a társulási megállapodás szerint.

33. ábra: Beavatkozások besorolása tervezési dimenzióként

Beavatkozás sorszáma	Beavatkozás megnevezése	Besorolásuk
Prosperáló város tervezési dimenzió		
Beavatkozás 1.	FVS és annak megvalósításához szükséges településfejlesztési stratégiai dokumentumok elkészítése Tamásiban	S
Beavatkozás 2.	Iparterületek fejlesztése	AT
Beavatkozás 3.	Barnamezős területek fejlesztése	AT
Beavatkozás 4.	Komplex gyógyhely fejlesztés	AT
Beavatkozás 5.	Aktív- és vadászturizmus fejlesztése, kapcsolódó kereskedelmi szálláshely-fejlesztés	H
Beavatkozás 6.	Kulturális- és gasztró turizmus fejlesztése	H
Beavatkozás 7.	Helyi gazdaság, rövid ellátási láncok (REL) program	S
Zöldülő város tervezési dimenzió		
Beavatkozás 1.	Önkormányzati épületek energetikai korszerűsítése	H
Beavatkozás 2.	Hulladékkezelés, kármentesítés	H
Beavatkozás 3.	Geotermikus közműrendszer fejlesztése, bővítése - fogyasztók bevonása	H
Digitális város tervezési dimenzió		
Beavatkozás 1.	Tamási az intelligens város	H
Megtartó város tervezési dimenzió		
Beavatkozás 1.	József Attila és Móricz Zsigmond lakótelepek és környezetük komplex megújítása	AT
Beavatkozás 2.	Gyermeknevelést támogató humán infrastruktúra fejlesztése	S
Beavatkozás 3.	Szociális ellátást támogató infrastruktúra fejlesztése	TH
Beavatkozás 4.	Önkormányzati telekprogram	H
Beavatkozás 5.	Minőségi bérlakásállomány fejlesztése	H
Beavatkozás 6.	Helyi egészségügyi és szociális infrastruktúra fejlesztése	S
Beavatkozás 7.	Ravatalozó rekonstrukciója, energetikai megújítása	S
Beavatkozás 8.	Katolikus Oktatási Negyed	S
Beavatkozás 9.	Tamási belváros (MAG) rekonstrukciója	AT
Beavatkozás 10.	Lovaspálya fejlesztése	S
Beavatkozás 11.	Tamási Tanuszoda létrehozása	S
Beavatkozás 12.	Helyi humán fejlesztések, programok, sportprogramok, szabadidős programok megvalósítása Tamásiban	H
Beavatkozás 13.	Felzárkóztató programok, akciók megvalósítása	H
Kiszolgáló város tervezési dimenzió		
Beavatkozás 1.	Belterületi közutak megújítása Tamásiban	H
Beavatkozás 2.	Tamási-Fornád-pusztá-Kecsege településrészek közötti útrekonstrukció	H
Beavatkozás 3.	Siófok-Tamási-Dombóvár-Orfű-Pécs kerékpárút	TH
Beavatkozás 4.	Kerékpárút összekötő szakasz a Siófok-Pécs kerékpárúthoz	TH
Beavatkozás 5.	Közösségi közlekedés feltételeinek javítása	H
Beavatkozás 6.	Szennyvízelvezetési agglomeráció „Tamási város szennyvíztisztító telep korszerűsítése és bővítése”	TH
Beavatkozás 7.	Külterületi ivóvíz hálózat fejlesztése	H
Beavatkozás 8.	Rácvölgy felé kerékpárút v. járda kialakítása	H

6.5. Stratégiai együttműködési menetrendek

6.5.1. Zöld átállás menetrend

A Fenntartható Városfejlesztési Stratégia jelen munkarésze alapvetően arra törekszik, hogy Tamási Város Önkormányzata számára lefedtesse a klímaváltozással és egyéb környezeti kihívásokkal kapcsolatos beavatkozási kereteket, célokat, illetve feladatokat határozzon meg az ún. zöld finanszírozási keretrendszer (ZFK) számára, amelyet Tamási városának 2024. december 31-ig kell kidolgoznia. Ennek megalapozásaként az FVS egy zöld átállás menetrendet vázol fel, mely a stratégia módszertani útmutatója alapján az alábbi részterületeket fedi le:

- röviden elemzi a település jelenlegi zöld állapotát,
- rendszerezi a témához kapcsolódó kihívásokat,
- bemutatja az elmúlt időszak releváns beavatkozásait,
- áttekinti a hatályos zöld stratégiai dokumentumokat,
- meghatározza egy előzetes célrendszert,
- kijelöli a zöld fejlesztések lehetséges beavatkozási területeit,
- azonosítja a zöld átállás előkészítésébe és megvalósításába bevonandó szervezeteket,
- valamint megad egy ütemtervet a zöld finanszírozási keretrendszer elkészítéséhez.

6.5.1.1. Előkészítés

A jelenlegi zöld állapot és kihívások bemutatása

Tamási természeti, környezeti állapotát és adottságait részletesen elemeztük a helyzetfeltáró és -értékelő fejezetekben, így az alábbiakban kizárólag az FVS módszertani útmutató által megadott fő tématerületek vonatkozásában összegezzük a legfontosabb megállapításokat.

Az éghajlatváltozás hatásainak mérséklése

A klímaváltozás hatásai a dél-dunántúli régiót és ezen belül Tamási városát különösen érzékenyen érinti elsősorban az egyre szélsőségesebbé váló időjárási körülmények miatt. Általánosan elmondható, hogy ezen folyamat negatív eredményeként az éghajlati adottságok, mikroklimatikus viszonyok változása figyelhető meg. A csapadékkéntizálás változékony, csökken a csapadék mennyisége, míg a csapadéktelen, száraz periódusok egyre hosszabbak, így a talaj kiszáradása, pusztulása fokozódó probléma. Az aszályos időszakok hosszának növekedése és a talajvízszint csökkenése kifejezetten kedvezőtlen a térségben fontos mezőgazdaság és a városi zöldfelületek fenntartása szempontjából egyaránt, az öntözési igények és az ezzel együtt járó költségek is emelkedhetnek, miközben mitigációs szempontból a vízhiányra való felkészülés is indokoltá vált.

A helyzetet tovább nehezíti a mozaikos tájszerkezet, a földhasználat és mezőgazdasági művelés elaprózottsága, mely további forrása lehet a talajok degradációjának. Emellett a korszerűtlen mezőgazdasági gyakorlatok, művelési módok alkalmazása, például a dombhátak és meredekebb domboldalak beszántása a talajerózió egyik meghatározó tényezője. Ráadásul, tekintettel a térségi erdőterületek országos átlag alatti arányára, az erdőterületek, különösen a véderdők, valamint a települési zöldfelületek további növelése indokolt, mert ezek segítik a térség ellenállóságának növekedését a klímaváltozás hatásaival, valamint a szél-, vagy vízerózióval szemben, továbbá és megfelelő borítottságot biztosítanak a kedvező víz-, talaj- és levegővédelemhez.

A klímaváltozás egyik okozója a fosszilis energiaforrások használata – ennek mérséklésére Tamásiban jelentős előrelépések történtek. Mindennek keretében Tamási városvezetése az elmúlt évek során, uniós források felhasználásával több energetikai beruházást hajtott végre saját ingatlanállományán belül (pl. geotermikus fűtőrendszer kiépítése, középületek energetikai fejlesztése), melyek eredményeit a 2.1.8.7 alfejezetben részleteztük. Ezen beruházásoknak köszönhetően az önkormányzat éves energiamegtakarításában jelentős hatékonyságnövekedés következett be, mely javítja a

fejlesztett ingatlanok működtetési és fenntarthatósági feltételeit, illetve csökkenti a közintézmények CO₂ emisszióját.

Az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás

A negatív tapasztalatok alapján megállapítható, hogy az éghajlatváltozás hatásait lokálisan nehéz érdemben mérsékelni, így emiatt legalább akkora figyelmet kell fordítani az adaptációs képesség erősítésére – többek között az alábbi módokon:

- szárazságtűrő növényfajok nagyobb mértékű telepítése mind a mezőgazdaságban, mind a rekreációs célú zöldfelületek esetében,
- burkolt felületek nagyságának, hőelnyelő képességének csökkentése,
- zöld és kék infrastruktúra bővítése és megújítása,
- energiahatékonysági korszerűsítések megvalósítása,
- szemléletformálás a lakosság, az intézmények és a vállalkozások körében.

A vízi erőforrások fenntartható használata és védelme

Ahogy arra a helyzetelemzés is reflektált (2.1.13.3. alfejezet) a város legjelentősebb felszíni vízfolyása a Koppány-patak, melynek hossza mintegy 56 km, átlagos vízhozama Tamásinál 0,84 m³/s volumenű. A vízgyűjtője kelet–nyugati fekvésű, területe Tamási környékén 43 hektárt ölel fel. A patak vize közepes szerves-anyagtartalom mellett kedvező oxigénháztartással bír. A foszforformák, valamint a nitrit-N nagy mennyisége a patak felső szakaszán mért szennyező hatásokat jelzi. A biológiai produkció tűrhető nagyságú, ugyanakkor a patak mikrobiológiai mutatók tekintetében szennyezettnek minősül. A patakot szennyező források a város területén: a települési csapadékvíz, a kommunális szennyvíz, a termálfürdő lefolyó vize és az ipari vizek (61. számú főút benzinkútja). A felszíni vizekben kimutatható szennyezések ellenére az OTTrT Tamásit egyáltalán nem sorolja be az országos vízminőség-védelmi terület övezetébe.

A Koppány-patak felső szakaszán – különösen a nyári időszakban – okoz jelentős problémát a balatonlellel szennyvíztisztító telep tisztított szennyvíz bevezetése. Az időszakosan fellépő terheléstöbblet (idegenforgalom) a telep hidraulikai és biológiai kapacitását is meghaladja, ami így egy kisvízfolyásban okoz jelentős terhelést. Szintén az alegységen és szintén a Koppányt terheli Tamási szennyvíztisztító telepe is, ahol az (előtisztított) ipari kibocsátás miatt több esetben is vízminőségi káreseményt okozott a telepről elfolyó víz.

Ezen a téren ugyanakkor fontos előrelépést jelentett a Tamási-Pári szennyvízagglomeráció kialakítása, a külterületi csatornafejlesztés, illetve a tamási szennyvíztisztító telep fejlesztése, mely csökkentette a folyó ökológiai terhelését Tamási területén.

A körforgásos gazdaságra való áttérés

A körforgásos gazdaságban rejlő lehetőségeket egyelőre kevésbé tudta kihasználni a város, azonban annak jelentősége a jövőben egyre nagyobb lehet a köz- és a magánszektorban is: különösen a turizmus, a mezőgazdasági folyamatok, illetve az elektronikai termelőüzemek területén van lehetősége Tamásinak érvényesíteni azt a szemléletet, amely a hulladéktermelés minimalizálására, valamint az újrahasznosítás mértékének növelésére fókuszál.

A szennyezés megelőzése és csökkentése

Az ipari termelés átrendeződésének, illetve a technológiai fejlődésnek köszönhetően az elmúlt évtizedek során jelentősen változott a légszennyező anyagok kibocsátásának mennyisége és jellege. Ennek köszönhetően Tamásiban nagymértékben csökkent a kén-dioxid, a szén-monoxid, a nagyméretű részecskéket tartalmazó szilárdanyag és az ipari eredetű nitrogén-oxid kibocsátás. Ugyanakkor a levegőminőség helyzetét szintén számottevően befolyásolja a jelenlegi gépjárműállomány átlag életkora, ami az évek múlásával emelkedett. A jelentős közúti közlekedésből származó légszennyezés elsősorban a 61. és a 65. sz. főút mentén okoz jelentős emissziós károkat.

A légszennyezettségi adatok szerint Tamási levegőminősége gyakorta problémásnak tekinthető az egészségügyi határértéket időközönként meghaladó kén-dioxid és szállópor koncentráció miatt, mely a településen zajló gazdasági tevékenységek emissziós következményeként írható le. Éppen ezért a jövőben fokozott figyelmet szükséges fordítani a városban működő vállalatok zöldítésére, a károsanyag-kibocsátás csökkentésére.

A biológiai sokféleség és az ökoszisztémák védelme és helyreállítása

Tamási térségében, csupán egy Natura2000 besorolású természetvédelmi területet azonosíthatunk, a várostól keletre elterülő Pacsmagi-tavak vidékét, mely nagyságrendileg 440 hektár madárvédelmi területet foglal magába. Ezen kívül Tamási környékén egyedül a Nagykónyi és Értény nyugati határában lévő Koppány-menti réteket (363 hektár), illetve a Pincehely és Tolnanémedi keleti szomszédságában található Kisszékely-dombságot (2644 hektár) említhetjük meg további térségi Natura 2000 területként.

Az elmúlt időszak zöld, energetikai, klímaalkalmazkodás segítő beavatkozásai

A tudatosabb városi energiagazdálkodás és energiahatékonyság erősítése, illetve a környezetszennyezés csökkentése érdekében Tamási vezetése az elmúlt évek során az alábbi fejlesztési projekteket valósította meg:

- Az önkormányzat 2010-2013 között a KEOP-4.2.0/B/09-2010-0030 pályázati konstrukcióban geotermikus közműrendszert épített ki összesen 970,92 millió forint támogatási összeg felhasználásával. Mindennek köszönhetően mára 13 közintézmény (óvodák, iskolák, művelődési központ, könyvtár, bíróság) fűtését geotermikus energiával biztosítják, melynek köszönhetően az önkormányzat kifejezetten környezettudatos energetikai gazdálkodást tud megvalósítani.
- Energiahatékonysági beruházás eredményeként Tamási Polgármesteri Hivatalának és a Városi Könyvtárának a villamosenergia igényét fotoelektromos rendszer biztosítja, az ehhez szükséges napelemeket a Művelődési Központ tetőfelületén helyezték el.
- Tamási Város helyi klímastratégiájának kidolgozása és a település lakosságának klímatudatosságát erősítő szemléletformálásának előmozdítása.
- „Zöld Pont és Civilház” kialakítása valósult meg a Deák Ferenc utca 43. sz. alatti használaton kívüli, leromlott állapotban lévő épületben. Az épület, tekintettel arra, hogy a városi szegregátum szélén helyezkedik el, új funkciót jelent az ott élők számára is.
- A „Zöld város kialakítása” című projekt révén olyan megújított zöldterületek jöttek létre, melyek új kulturális, közösségi funkcióikkal a város kedvelt találkozóhelyéivé, a szabadidős tevékenységek helyszínéivé és kulturális rendezvények új otthonává vált.
- A Tamási Termálfürdőt magába foglaló miklósvári vízgyűjtőterület csapadékvíz elvezetésének kiépítése.
- A város területén már meglévő kerékpár útvonalak/nyomvonalak összekapcsolása és az északi külső iparterület becsatolása a kerékpárút-hálózatba.

A zöld átállás szempontjából meghatározó dokumentumok

Ahogy arra a 2.1.14. alfejezet is részletesen kitér, Tamási Város Képviselő-testülete 2020-ban fogadta el a település klímastratégiáját, mely a város környezeti állapotának és emissziós helyzetképeinek felmérésén keresztül azonosította a jelentősebb ökológiai kockázatokat és az elérendő célkitűzéseket. Az elvégzett helyzetfeltárás eredményeként (lásd. 2.1.14. alfejezet) a stratégiai dokumentum az alábbi mitigációs és adaptációs célokat jelöli ki:

- Energiafelhasználás hatékonyságának növelése a kibocsátás csökkentésével;
- Megújuló energiaforrások arányának növelése a helyi energiaszerkezetben;
- A közlekedésből származó CO₂ kibocsátás csökkentése;
- Az erdőterületek növelése;

- Helyi vízkárok és villámárvíz elleni sérülékenységi csökkentése, vízbázisok védelme; Települési zöldterületek és zöldfelületek növelése;
- Természetes és természetközeli területek növelése;
- Hőhullámokkal szembeni védekezés erősítése;
- Épített környezet sérülékenységeinek csökkentése;
- Aszályal szembeni hatékony védekezésre felkészült mezőgazdasági területek arányának növelése;
- Helyi fenntartható gazdaság, turizmus, ökoturizmus erősítése;
- Klímatudatos fogyasztói magatartás erősítése;
- A helyi adaptációs ismeretek és gyakorlati tudás bővítése, ennek alkalmazásának ösztönzése; ÜHG kibocsátás csökkentését célzó szemléletformálás;
- Az önkormányzat klímatudatos lakossági, intézményi és gazdasági szereplőket bevonó kommunikációjának erősítése.

A települési klímastratégiaival párhuzamosan, Tamási esetében **Tolna Megye Klímastratégiája** (2017) is releváns szakpolitikai alapidokumentumként értelmezhető, amely több, a település jövőképét is meghatározó megállapítást tartalmaz. Eszerint Tolna megye – mezőgazdasági jellegéből, illetve talajadottságaiból fakadóan – hazai szinten is különösen sérülékeny területnek számít az éghajlatváltozás várható hatásait tekintve, ugyanakkor a klímaváltozás hatásaival szembeni sérülékenység még megyén belül is igen nagy területi különbséget mutat.

A megyében a hőmérséklettel kapcsolatos szélsőségek egyértelműen és szignifikánsan a melegedés irányába mozdultak el, a szélsőséges időjárási események pedig a térséget határozottan érintik; különösen a villámárvizek, a hőhullámos napok gyakorisága növekszik folyamatosan, megjelentek a talajdegradáció problémái, továbbá kedvezőtlen képet mutat a társadalom struktúrájának átalakulása (fogyó, elöregedő, romló egészségi állapotú népesség). Ezek a negatív tendenciák, a 2050-ig készült klímamodellek előrejelzései alapján, tovább folytatódhatnak, ezáltal még inkább sérülékenyvé téve a diverz természeti és táji adottságokkal rendelkező, főként mezőgazdaságra épülő és kedvezőtlen demográfiai folyamatokkal rendelkező Tolna megyét. Ezt a helyzetet jelentősen befolyásolhatja, várhatóan pozitív irányba az ország egyetlen atomerőművének elkövetkező évtizedbeli bővítésével kapcsolatos beruházás., Várhatóan már az építési időszak, majd az üzemeltetés erőteljesen átalakítja Tolna megye társadalmi-gazdasági helyzetét, valamint a táji-környezeti elemekre, településképre, a megyében élők mindennapjaira is hatással lesz a jövőben.

A megye alkalmazkodóképességének romlása az éghajlati kitettség növekedésének, a társadalom adaptációs képessége csökkenésének, valamint a stratégiai döntések nem megfelelő jellegének, hiányának tudható be. Tolna megye aszályal szembeni területei növekednek, a hőhullámos napok száma szintén emelkedést mutat, a szélsőséges időjárási események gyakoribbá válnak. A népesség száma drasztikusan csökken, a fiatalok elvándorlása jelentős, a társadalom elöregedő és az egészségi állapot romlik. Bár számos kiváló szemléletformáló akció jelent meg a megyében, általános az itt élők tudás- és információhiánya, amely különösen súlyos lehet a jövőben annak tükrében, hogy a fiatal, a tanulni és környezetét megváltoztatni képes korosztály aránya folyamatosan csökken.

A klímaváltozás elleni sikeres fellépés érdekében a megyei klímastratégia az alábbi mitigációs és adaptációs célkitűzések megvalósítására tesz javaslatot:

- Energiafelhasználás hatékonyságának növelése a kibocsátás csökkentésével;
- Megújuló energiaforrások arányának növelése a helyi energiaszerkezetben;
- A közlekedésből származó CO₂ kibocsátás csökkentése;
- Az erdőterületek növelése;
- Aszályal szemben védett területek arányának növelése;
- Helyi vízkárok elleni sérülékenység csökkentése;
- Hőhullámokkal szembeni védekezés erősítése;
- Épített környezet sérülékenységének csökkentése;

- Ár- és belvízvédelmi rendszer fenntartása;
- Települési zöldterületek és zöldfelületek növelése;
- A természeti és táji értékek sérülékenységeinek vizsgálata;
- A klímaváltozáshoz való alkalmazkodás feltételeinek megteremtése a borvidékeken;
- A védett épített értékek sérülékenységeinek felmérése;
- Helyi turizmus, ökoturizmus erősítése;
- Klímatudatos fogyasztói magatartás erősítése;
- A helyi adaptációs ismeretek és tudás bővítése;
- ÜHG kibocsátás csökkentését célzó szemléletformálás;
- Megyei Önkormányzat klímatudatos szakmai és lakossági kommunikációjának erősítése.

6.5.1.2. Előzetes karbonsemlegességi célrendszer

Tamási célrendszerében hangsúlyos szerepet kap a környezet- és természetvédelem, valamint a klímaadaptáció kérdésköre, mely kettő átfogó célt, valamint ezeken belül négy részcélt érint, melyek az alábbiak:

- Életminőség javítása, vonzó életkörülmények biztosítása a helyi lakosok számára és a betelepülés erősítése érdekében;
- Karbonsemleges helyi társadalmi-gazdasági ökoszisztéma kialakítása megújuló energetikai bázison ;
- A klímaváltozás hatásaihoz alkalmazkodó, azt mérséklő hosszútávon élhető települési (lakó-) környezet kialakítás;
- A természeti környezettel szimbiózisban élő és fejlődő, folyamatosan csökkenő ökológiai lábnyommal rendelkező település kialakítása.

Az alábbi mátrixban jelöljük az összefüggéseket a stratégiai célkitűzések és a zöld dimenzió hat szempontja között, melyek figyelembevételével koherencia teremthető a zöld átmenet során az egyes beruházások között.

26. táblázat: Az előzetes zöld célkitűzések kapcsolódása a zöld dimenzió szempontjaihoz

Zöld dimenzió szempontjai	Zöld dimenzió szempontjai					
	Az éghajlatváltozás méréséklése	Az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás	A vízi erőforrások fenntartható használata és védelme	A körforgásos gazdaságra való áttérés	A szennyezés megelőzése és csökkentése	A biológiai sokféleség és az ökoszisztémák védelme és helyreállítása
Zöld célok						
Életminőség javítása, vonzó élethelyek biztosítása a helyi lakosok számára és a betelepülés erősítése érdekében						
Karbonsemleges helyi társadalmi-gazdasági ökoszisztéma kialakítása megújuló energetikai bázison						
A klímaváltozás hatásaihoz alkalmazkodó, azt mérséklő hosszútávon élhető települési (lakó-) környezet kialakítása						
A természeti környezettel szimbiózisban élő és fejlődő, folyamatosan csökkenő ökológiai lábnyommal rendelkező település kialakítása						

	közvetlen kapcsolat
	közvetett kapcsolat

Forrás: saját szerkesztés

A fentiekben meghatározott zöld célkitűzésekhez szükségszerűen indikátorokra kell rendelni, melyek segítségével a célkitűzések megvalósítása monitorozható. Tamási esetében az alábbi indikátorok alkalmazása javasolt:

27. táblázat: A zöld finanszírozási keretrendszer lehetséges indikátorai

Zöld célok	Indikátor	Mértékegység	Mérés módszere
Életminőség javítása, vonzó életkörülmények biztosítása a helyi lakosok számára és a betelepülés erősítése érdekében	Zöld- és vízfelületek arányának változása; Megújított és újonnan kiépített közterek, utak, kerékpárutak, járdák hossza; közműolló mértéke (hulladékkezelés, szennyvízkezelés)	%; km, m ² ; %	Önkormányzati adatbázis, zöldfelületi kataszter, TeIR, Lechner adatszolgáltatás
Karbonsemleges helyi társadalmi-gazdasági ökoszisztéma kialakítása megújuló energetikai bázison	Önkormányzati fenntartású épületek, illetve magánkézből lévő termelőüzemek energiafelhasználása; Települési gáz és villanyfogyasztás mértéke; Megújuló energiatermelés arányának növekedése; Települési ÜHG kibocsátás	TJ/év; kW; kWh, m ³ ; %, kW; t CO ₂	MAVIR és/vagy helyi áramszolgáltató adatszolgáltatása; KSH; A települési CO ₂ kataszter időszakos felülvizsgálata
A klímaváltozás hatásaihoz alkalmazkodó, azt mérséklő hosszútávon élhető települési (lakó-) környezet kialakítása	Zöld- és vízfelületek arányának változása; Megújított és újonnan kiépített közterek, utak, kerékpárutak, járdák hossza; közműolló mértéke, szelektív hulladékgyűjtés aránya (hulladékkezelés, szennyvízkezelés)	%; km, m ² ; %	Önkormányzati adatbázis, zöldfelületi kataszter, TeIR, Lechner adatszolgáltatás
A természeti környezettel szimbiózisban élő és fejlődő, folyamatosan csökkenő ökológiai lábnyommal rendelkező település kialakítása	Települési ÜHG kibocsátás; közműolló mértéke, szelektív hulladékgyűjtés aránya (hulladékkezelés, szennyvízkezelés)	t CO ₂ ; %	TeIR A települési CO ₂ kataszter időszakos felülvizsgálata

Forrás: saját szerkesztés

6.5.1.3. A zöld fejlesztések beavatkozási területeinek meghatározása

Az FVS-ben szereplő beavatkozások közül több is szorosan kapcsolódik a zöld finanszírozási keretrendszerhez. Az alábbi táblázat bemutatja az érintett indikatív projekteket, projekttypusokat, továbbá kapcsolódásukat a zöld célokhoz, a potenciális környezeti hatásukat, a megtérülő jellegüket, a kapcsolódó soft jellegű akciókat és az előkészítettségüket.

28. táblázat: A zöld finanszírozási keretrendszer indikatív beavatkozási területei

Indikatív projektek/projekttypusok	Kapcsolódó zöld cél	Környezeti hatás (pozitív/negatív/semleges)	Potenciális megtakarítás és/vagy megtérülő jellegű tevékenység	Lehetséges soft jellegű, a zöld átállást támogató akciók	Előkészítettség
Ravatalozó rekonstrukciója, energetikai megújítása	Karbonsemleges helyi társadalmi-gazdasági ökoszisztéma kialakítása megújuló energetikai bázison	pozitív	ÜHG-kibocsátás csökkenés Csökkenő energiafelhasználás	Szemléletformálás az energiahatékonyság növelése és az ÜHG-kibocsátás csökkentése érdekében	Fejlesztési elemenként eltérő az előkészítettség
Önkormányzati épületek energetikai korszerűsítése	Karbonsemleges helyi társadalmi-gazdasági ökoszisztéma kialakítása megújuló energetikai bázison	pozitív	ÜHG-kibocsátás csökkenés Csökkenő energiafelhasználás	Szemléletformálás az energiahatékonyság növelése és az ÜHG-kibocsátás csökkentése érdekében	Fejlesztési elemenként eltérő az előkészítettség
Geotermikus közműrendszer fejlesztése, bővítése	Életminőség javítása, vonzó életkörülmények biztosítása a helyi lakosok számára és a betelepülés erősítése érdekében Karbonsemleges helyi társadalmi-gazdasági ökoszisztéma kialakítása megújuló energetikai bázison	pozitív	ÜHG-kibocsátás csökkenés Csökkenő energiafelhasználás	Szemléletformálás az energiahatékonyság növelése és az ÜHG-kibocsátás csökkentése érdekében	Fejlesztési elemenként eltérő az előkészítettség

6.5.1.4. A zöld átállás kidolgozásának szervezeti kérdései és ütemezése

A zöld átállással menetrend megvalósításához kapcsolódó döntések meghozatala elsősorban a város képviselő-testületének kompetenciája, ugyanakkor a szakmai döntések előkészítésébe egyértelműen a Polgármesteri Hivatal (ezen belül is a Városfejlesztési és Városüzemeltetési Iroda) munkatársainak, szakértőinek (illetve szükséges esetben az önkormányzat által, konkrét feladatellátással szerződötetett külső szakértő) aktív szerepvállalása is szükségesnek ítéltető. Az önkormányzat hivatali erőforrásainak becsatornázása mellett ugyanakkor szintén elengedhetetlen, hogy a települési zöld átmenet folyamatába a helyi gazdasági, szociális és civil szereplők is aktív szereplőként vegyenek részt, mely biztosítja a települési szintű partnerség fenntartását, valamint a különböző társadalmi érdekek figyelembevételét.

Mindennek figyelembevételével (a partnerségi tervezéssel szoros összhangban), Tamási zöld átállásának megtervezésébe és megvalósításába az alábbi szereplők partnerségi bevonása indokolt:

- Tamási és Térsége LEADER Egyesület
- Tamási Szabadidő és Sport Egyesület
- Tamási Bringasport Egyesület
- Tamási Caritas Egyesület
- Tamási Térsége Turisztikai Egyesület
- Tamási Polgárőr Egyesület
- Tamási Romákért Civil Egyesület

A település zöld átállásának konzekvens megvalósításához az alábbi Gantt-diagram szerinti előrehaladási módszer alkalmazása javasolt:

29. táblázat: A zöld átállás tervezésének ütemezése

Feladat	2022				2023				2024			
	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4
A Zöld Finanszírozási Keretrendszer (ZFK) tervezésében és megvalósításában részt vevő önkormányzati és egyéb szakemberek kijelölése, feladataik meghatározása												
ZFK partnerség kialakítása												
Helyzetértékelés készítése												
ZFK partnerségi egyeztetés a helyzetértékelésről és az előzetes célkitűzésekről												
Célrendszer kialakítása												
A zöld átállást támogató beavatkozásokhoz kapcsolódó értékelés és kiválasztás módszertanának kidolgozása												
ZFK partnerségi egyeztetések a beavatkozásokról												
A beavatkozások meghatározása												
A zöld átállást alátámasztó üzleti modell kidolgozása												
ZFK tervezet összeállítása												
ZFK tervezet partnerségi és társadalmi egyeztetése												
ZFK véglegesítése és elfogadása												
ZFK benyújtása az Irányító Hatóságnak												

Forrás: saját szerkesztés

6.5.2. Digitális átállás menetrend

A digitális technológia alkalmazása a XXI. század harmadik évtizedében már a mindennapok részévé vált, szervesen áthatva a társadalmi és gazdasági folyamatokat, ezzel jelentős befolyást gyakorolva egy adott település életminőségére és gazdasági versenyképességére. Éppen ezért elengedhetetlen, hogy a hazai kis- és középvárosok, így Tamási is kiemelt hangsúlyt fektessenek a helyben elérhető digitális közszolgáltatások fejlesztésére („felhő” alapú önkormányzat), az okos város típusú közterületi fejlesztések megvalósítására, illetve a társadalom digitalizációs fokának erősítésére. Fontos azonban hangsúlyoznunk, hogy az elmúlt évek során az önkormányzat a Digitális Jólét Program lehetőségeit kihasználva igyekezett a lehető legnagyobb mértékben előmozdítani a település digitális fejlődését, mely az alábbi eredményekhez vezetett:

- A Digitális Jólét Program által nevesített 10 pilot projekt egyikeként Tamásiban a korábbi fejlesztési eredményekre (geotermikus közműrendszer, okos közvilágítás) alapozva okos város fejlesztési stratégia elkészítéséhez nyert támogatást;
- A stratégia megalkotásának első lépéseként Tamásiban „Településszonda” címmel egy átfogó helyzetértékelés és 2037-ig szóló javaslatcsomag készült, mely kellő áttekintés mellett stabil keretet nyújt a stratégia további részleteinek kidolgozásához

Mindebből adódóan, a digitális átállás perspektívájából Tamási kapcsán az alábbi megállapítások fogalmazhatók meg:

- A felmérés eredményeként az önkormányzat pontos képpel rendelkezik a helyi adottságok és hiányosságok tekintetében;
- Ugyanígy, az előzetes felmérő munkának köszönhetően a város vezetése megfelelő ismeretekkel bír a digitális urbanisztikai trendek és az elérhető okos megoldások kapcsán, mely tudatos fejlesztési folyamatot biztosít;
- A fejlesztések megvalósításához a tervezésre helyett főként a források azonosítására és sikeres lehívására kell az önkormányzatnak figyelmet fordítania.

Fontos azonban, hogy az eddig elvégzett tervezési munka eredményei az FVS koherens fejlesztési keretrendszerébe is integrálódjanak, az önkormányzat más településfejlesztési céljaival egységes struktúrába és logikai összefüggési viszonyrendszerbe tagolódjanak. Ezt a célt szolgálja az FVS szerkezetében kidolgozandó digitális átállás menetrend, amelyre építve 2024. december 31-ig szükséges kidolgozni a település részletes digitális akciótervét.

6.5.2.1. Előkészítés

Az FVS 2.3.3 fejezete már részleteiben is bemutatta és értékelte Tamási, mint digitális város helyzetképét, így a digitális átállás menetrend részeként csupán célzottan, tematikusan összegezzük Tamási fő kihívásait, amelyek alapjaiban befolyásolják felkészültségét és jövőbeni beavatkozási irányait a digitális átállás terén.

- **Az infrastruktúra kiépítettsége:** Pozitív tény, hogy a városban az internet szolgáltatás szélessávon elérhető optikai összeköttetés segítségével, illetve a város területén összesen 12 helyen működik ingyenes köztéri wifi hot-spot (Wifi4EU pályázat keretében megvalósított), mely a lakosok és az ide látogató turisták digitális fogyasztási igényeit tudja kielégíteni. További pozitívum, hogy a városi geotermikus közműrendszer, illetve a közvilágítást szabályozó InterAct rendszer is Smart city technológián alapul, így Tamási digitális státusza országos összehasonlításban (a vidéki kisvárosok mezőnyében) kifejezetten kedvezőnek ítéltető. Fontos azonban, hogy ezen túlmenően Tamási további hangsúlyt helyezzen az okos infrastruktúra fejlesztésére, az eddig elért eredmények továbbvitelére (pl. épületgépészeti, forgalomirányítási szenzorok elhelyezése, stb.), mely a település digitális átállásához további lendületet nyújthat.
- **Eszközellátottság:** A lakossági kérdőíves felmérés eredményéből kiderül, hogy Tamási lakosságának informatikai eszközellátottsága jónak tekinthető. A válaszadók 92 százaléka

rendelkezik okostelefonnal, körülbelül háromnegyedük pedig munkavégzéshez és egyéni igényekhez használt laptopal. Szintén magas (55 százalék) az okos televízióval rendelkező válaszadók aránya, de a még kevésbé elterjedt okosórákat is a megkérdezettek közel 22 százaléka használja, míg a háztartási okoseszközök a válaszadók 17 százalékánál érhetők el. Szintén megemlítendő, hogy az internetszolgáltatást a válaszadóknak 65 százaléka használja napi munkavégzés céljából, míg elektronikus ügyfélkapuval a megkérdezetteknek összesen 76 százaléka rendelkezik. Ezzel szemben az internetet szórakozás céljából, illetve ismeretszerzésre és kommunikációra a válaszadók relatíve alacsony, 62 százalékos aránya alkalmazza napi szinten.

- **A humán erőforrás IKT kompetenciái:** A válaszadó intézmények véleménye alapján a további digitális fejlesztéseket részben az alkalmazottak nem megfelelő felkészültsége is akadályozhatja, ennek ellenére viszonylag kis részük szervez rendszeresen vagy legalább eseti jelleggel képzést a számukra. Kedvező azonban, hogy az önkormányzati hivatal „intelligens hivatal” profiljának tervezett erősítése várható, illetve hogy az IKT-eszközök és hálózat karbantartásához a városi intézmények többsége alkalmaz vagy megbíz dedikált szakembert.
- **A lakosság IKT kompetenciái:** A lakossági kérdőív eredményei alapján kijelenthető, hogy a válaszadók közel 95 százaléka digitális készségeit átlagosnak, vagy átlagon felülnek tartotta, melynek értelmében a lakosság jelentős hányada rendszeresen használ infokommunikációs eszközöket, internetet, illetve vesz igénybe digitális szolgáltatásokat. Hangsúlyozandó azonban, hogy a hátrányosabb helyzetű és az idősebb korú lakosság esetében a digitális kompetenciák, valamint a digitális szolgáltatásokhoz történő hozzáférés problémásnak ítéltető, melynek kezelésére a jövőben kitüntetett figyelmet szükséges fordítani (főként a helyi civil szervezetek bevonásával).
- **Közzolgáltatások digitalizációja:** A közterületeken elérhető wifi hotspotok mellett a város másik jelentős digitális közzolgáltatásaként az önkormányzati hivatal digitális ügyintézése tekinthető. Tamási Város Önkormányzata a 22/2005 (XI.6.) számú önkormányzati rendelet értelmében lehetőséget biztosít az elektronikus ügyintézésre, külön erre a célra létrehozott önkormányzati online platformon (Önkormányzati Hivatali Portál) keresztül. Az önkormányzat az itt közzétett elektronikus űrlapok útján, illetve azokban az ügyekben, melyekben nem lehetséges külön elektronikus űrlap segítségével ügyet intézni, az e-Papír szolgáltatást révén biztosítja a lehetőséget az elektronikus ügyintézésre.
A helyi közzolgáltatások terén a járási hivatal, a kórház, valamint a helyi érdekeltégű közművállalatok említendők meg még releváns szereplőként. Esetükben szintén elmondható, hogy a fontosabb ügyintézési típusok online ügyfélkapun keresztül lebonyolíthatók, s csakis a legszükségesebb esetben szükséges személyes jelenlét mellett ügyeket intézni.
- **Digitális gazdaság:** A helyi vállalatok kapcsán elmondható, hogy a digitalizáció vívmányait csak korlátozott mértékben alkalmazzák, közülük egyik sem tekinthető az Ipar 4.0 klasszikus példájaként. Éppen ezért a város gazdasági szerkezetét továbbra is elsősorban a munkaintenzív, nem pedig a technológiaintenzív ágazatok, termelőegységek határozzák meg, mely egyértelműen jelöli ki Tamási helyét a nemzetgazdaság és a digitális gazdaság szerkezetén belüli értékláncban.

6.5.2.2. Célok megfogalmazása és rendszerezése

Tamási esetében az FVS stratégiai és rész céljai közül közvetlenül a digitális átállás területéhez csupán egyetlen rész cél kötődik szervesen, ugyanakkor az „intelligens város” (smart city) horizontális fejlesztési alapelv további két rész cél esetében is közvetett relevanciával bír. Ez a relevancia számos fejlesztési területre kiterjedhet, legyen szó akár az IT háttérfeltételekről, a szolgáltatói és a felhasználói oldal kompetenciáiról, vagy a kínált települési (köz)szolgáltatásokról, melyekhez interpretációs alapként a Lechner Tudásközpont által azonosított okosváros alrendszereket indokolt alkalmazni:

- okos kormányzás;
- okos mobilitás;
- okos emberek;
- okos gazdaság;
- okos környezet;
- okos életkörülmények (humán szolgáltatások).

Az alábbi táblázatban összegezzük, hogy az FVS releváns rész céljai potenciálisan miként kapcsolódhatnak települési digitális fejlesztésekhez, illetve az egyes okosváros alrendszerekhez.

30. táblázat: Tamási indikatív digitális céljainak kapcsolódása az FVS célrendszeréhez és az okos alrendszerekhez

FVS rész cél	Kapcsolódó indikatív digitális cél	Lehetséges digitális indikátor	Kapcsolódó okos alrendszer
A humán közszolgáltatások fejlesztése a népességmegtartó képesség erősítése és a betelepüléshez szükséges vonzerő növelése érdekében	Kültéri wifi hotspotok telepítése Kültéri kamerarendszer fejlesztése Okos város-típusú kültéri eszközök (pl. okospad, digitális infotáblák, okos WC, okos világítás, okos öntözőrendszer, stb.) telepítése Közszolgáltatások kínálatának, minőségének és hatékonyságának javítása digitális megoldások alkalmazásával Szemléletformálás, az e-ügyintézés és a digitális szolgáltatások használatának ösztönzése	Kültéri wifi hotspotok száma és az általuk lefedett terület (db, m ²) Kültéri kamerák száma (db) Okos város-típusú kültéri eszközök száma (db) A városban elérhető digitális közszolgáltatások, és az azokat igénybevevők száma (db, fő) Digitális szemléletformáló rendezvények és a bevont lakosok száma (db, fő)	okos emberek okos életkörülmények okos környezet okos mobilitás okos kormányzás
A helyi gazdaság hozzáadott értékének növelése, a hálózatosodás-klaszteresedés-digitalizáció elősegítésével, a feltételek biztosításával	Megújuló energiaforrások részarányának növelése a termelési folyamatokban Körkörös gazdasági megoldásokat alkalmazó vállalatok számának növelése Digitális, infokommunikációs, elektronikai területen működő vállalatok számának növelése Gazdasági hozzáadott érték növelése a robotizáción, automatizáción keresztül Vállalkozások digitális felkészültségének és kompetenciáinak javítása Munkavállalók digitális kompetenciáinak javítása	Megújuló energiaforrások részaránya a termelési folyamatokban (%) Körkörös gazdasági megoldásokat alkalmazó vállalatok száma (db) Digitális, infokommunikációs, elektronikai területen működő vállalatok száma (db) A robotizációt, automatizációt megvalósító cégektől befolyt iparűzési adó (Ft)	okos gazdaság okos környezet
A klímaváltozás hatásaihoz alkalmazkodó, azt mérséklő hosszútávon élhető települési (lakó-) környezet kialakítása	Épületenergetikai beruházáson átesett közintézmények, épületek számának növelése Épületenergetikai célokat szolgáló szenzorok, fogyasztásmérők, IT eszközök beépítése Megújuló energiafelhasználás arányának növelése a települési ingatlanállományon belül	Épületenergetikai beruházáson átesett közintézmények, épületek száma (db) Beépített épületenergetikai célokat szolgáló szenzorok, fogyasztásmérők, IT eszközök száma (db) Megtakarított energia mértéke (kWh, MJ) háztartási méretű kiserőművek beépített kapacitása (kWh)	okos emberek okos életkörülmények okos kormányzás okos környezet

6.5.2.3. A digitális fejlesztések beavatkozási területeinek meghatározása

A feltárt helyzetkép alapján megállapítható, hogy Tamási sikeres digitális átállásának elősegítése érdekében – összhangban a Nemzeti Digitalizációs Stratégiával – az alábbi ajánlások gyakorlati fogantatása nevezhető indokoltnak az egyes szakterületek mentén:

Okos kormányzás

- Adataalapú közigazgatás továbbfejlesztése az egyszeri adatszolgáltatás elvének, valamint az e-közigazgatási szolgáltatások közötti interoperábilis adatkapcsolatok alkalmazása által
- Az okos város megoldások irányításához szükséges központi IT infrastruktúra biztosítása
- Az e-ügyintézés kiszélesítése érdekében lakossági és vállalkozói szemléletformálás, segítségnyújtás

Okos mobilitás

- A közlekedési sajátosságok és szükségletek felmérésén alapulva a helyi adottságokhoz leginkább illeszkedő okos beavatkozások meghatározása és kidolgozása (pl. elektromos buszok beszerzése, turisztikai célokat szolgáló közösségi kerékpárrendszer, okos zebrák kiépítése)

Okos emberek

- Az okos város megoldások irányításához szükséges IT humán erőforrás biztosítása
- Digitális írástudatlanság felszámolás, a digitális kompetenciák javítása a lakosság körében (főként a hátrányos helyzetű társadalmi rétegek esetében)
- A köznevelési, a szak- és felnőttképzési intézményekben a digitális tudásátadás használatának és a digitális szaktudásnak a bővítése

Okos gazdaság

- A mezőgazdasági, ipari és turisztikai sajátosságok és szükségletek felmérésén alapulva a helyi adottságokhoz leginkább illeszkedő okos beavatkozások meghatározása és kidolgozása (automatizáció, robotizáció erősítése)
- Digitális vállalkozásfejlesztési program: különböző funkciójú szoftverek kidolgozása vállalkozások számára, honlapfejlesztés támogatása, komplex vállalatirányítási rendszerek bevezetésének ösztönzése, munkavállalók digitális kompetenciafejlesztése
- Coworking-irodák, azaz közösségi munkahelyek létesítése elsősorban barnamezős beruházások keretében főként a mikro-, kis- és középvállalkozások, home-office rendszerben dolgozó szabadúszók számára széleskörű digitális szolgáltatásokkal
- Turisztikai attrakciók kialakítása, fejlesztése smart megoldásokkal (pl. gamification, online marketing, digitális platformok), amelyek a helyi látványosságok marketing értékét növelik és a legrövidebb idő alatt a legjobb minőségben elérhető turisztikai szolgáltatásokat biztosítják
- Precíziós és okos mezőgazdaság elterjesztésének ösztönzése (pl. automatizált öntözésirányítás, szenzoros és dataalapú gazdálkodás)

Okos környezet

- Szélessávú, nagysebességű internethálózat kiépítése a hiányzó területeken – beleértve a vezetékek nélküli hozzáférés biztosítását is
- Köztéri okos infrastruktúra telepítése (okospad, köztéri wifi jeladók, infopanelek, levegőtisztaság-mérő szenzorok, biztonsági kamerarendszer fejlesztése)
- Önkormányzati épületeket összekapcsoló okos hálózat kialakítása a villamos energia-, földgáz- és vízfogyasztás monitorozása, távvezérlése céljából
- Zöldfelületek fejlesztése esetében automatizált öntözésirányítás előnyben részesítése

- Okos közvilágítás kialakítása energiaracionalizálás és a valós igényekhez való igazítás céljából, okos lámpatestek kihelyezése, amelyben a hálózatra kapcsolt világítótestek és az irányítóközpont között kétirányú adatkapcsolat és távvezérlés kerül kialakításra

Okos életminőség

- Olyan alapinfrastrukturális és eszközfejlesztések megvalósítása, amelyek szükségesek a város általános digitális szolgáltatási portfóliójának javításához és bővítéséhez (pl. városapplikáció fejlesztése)
- Digitális megoldások bevezetése az időskorúak, demensek ellátásába, gondozásába (pl. mozgásérzékelő, szívritmusmérő, gyógyszeradagolás megfigyelése, digitális kerítés)

A jelen dokumentumon alapuló digitális átállás akcióterv elkészítése, valamint a tervezett beavatkozások részleteinek kidolgozása és megvalósítása érdekében Tamási városvezetésének – az eddig elvégzett tervező munkán túlmenően – már most néhány lépést szükséges megtennie. Éppen ezért javasolt a releváns helyi és térségi szereplők (pl. intézmények, szolgáltatók, engedélyező hatóságok, civil szervezetek, vállalkozások, okos város szakértők) aktív bevonása, így tapasztalatuk, véleményük és elvárásaik megjelenhetnek a partnerségben elkészítendő akciótervben. A megvalósítás pénzügyi hátterének biztosításához igénybe vehetők a TOP Plusz, a DIMOP Plusz és egyéb kapcsolódó ágazati programok vagy határmenti programok (pl. HU-HR Interreg programok) forrásai, valamint közvetlen európai uniós programok is (pl. DIGITAL).

7. Finanszírozási terv

7.1. Elérhető és bevonható források

Tamási gazdasági, pénzügyi helyzetét és a tervezett fejlesztések potenciális költségigényét figyelembe véve megállapítható, hogy a beruházások túlnyomó többségének megvalósíthatóságát szignifikáns módon befolyásolhatja a lehetséges külső – elősorban európai uniós, valamint kisebb részben állami források – rendelkezésre állása.

A 2021-2027 közötti időszak európai uniós támogatási forrásai a rendelkezésre álló információk alapján következő Operatív Programokon keresztül érhetőek el Magyarországon:

- Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Program Plusz (GINOP Plusz),
- Környezeti és Energiahatékonysági Operatív Program Plusz (KEHOP Plusz),
- Integrált Közlekedésfejlesztési Operatív Program Plusz (IKOP Plusz),
- Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program Plusz (EFOP Plusz),
- Digitális Megújulás Operatív Program Plusz (DIMOP Plusz),
- Magyar Halgazdálkodási Operatív Program Plusz (MAHOP Plusz),
- Terület- és Településfejlesztési Operatív Program Plusz (TOP Plusz).

A Tamási számára elérhető források közül kiemelten fontosnak számít a TOP Plusz által biztosított pályázati keretrendszer, amelyben a település az ERFA 11. cikkelye szerinti „fenntartható városfejlesztés” célterületeként (1. prioritás) kijelölésre került, így a programjai megvalósításához dedikált forrásokhoz juthat hozzá (melyezt az FVS mellékletét képező TVP dokumentum tovább részletez).

A fentiekben részletezett Operatív Programok konstrukciói mellett Tamási városa egyéb, uniós és nemzetközi támogatással megvalósuló programok forrásait is igénybe veheti fejlesztési elképzelései megvalósításához. Ebbe kategóriába a az alábbi fejlesztési lehetőségek tartoznak:

- Határon átnyúló együttműködési programok (Magyarország-Horvátország)
- Transznacionális programok (pl. Interreg Central Europe, Duna Transznacionális Program, Interreg Europe),
- Közvetlen brüsszeli kiírású programok (pl. URBACT, Horizon Europe, CERV, LIFE).

A tervezett fejlesztések megvalósításához lehetséges eszközei lehetnek a hitelfelvétel és a kötvénykibocsátás, azonban ezen eszközök jövőbeli felhasználása külső és belső okok miatt sem valószínű:

- Belső okként jellemezhető, hogy Tamási törekszik a takarékos önkormányzati gazdálkodásra, ennek megfelelően kerül a hitel igénybevételét.
- Külső gátló tényezőként a Magyarország gazdasági stabilitásáról szóló 2011. évi CXCV. törvény tekinthető, amelynek 10. §-a jelentősen korlátozza az önkormányzatok adósságot keletkeztető ügyletek kötését. A jogszabály értelmében Tamási esetében az adott évi saját bevételeinek 20%-át, de legfeljebb a 10 millió forintot meghaladó adósságot keletkeztető ügylete megkötéséhez a Kormány hozzájárulása szükséges.

7.1.1. Aktorok, meghatározó szereplők

Figyelembe véve, hogy Tamási projektjeinek túlnyomó hányadát alapvetően európai uniós forrásból fogja finanszírozni (az eddigi gyakorlat alapján), a legfontosabb szereplőkként az adott Operatív Program Irányító Hatóságai, illetve Közreműködő szervezetei nevezhetők meg. Ezek közül is prioritást élvez a Terület- és Településfejlesztési Operatív Program Plusz irányító hatósági feladatainak ellátására kijelölt Pénzügyminisztérium, valamint az OP közreműködő szervezete, a Magyar Államkincstár.

Ugyanakkor a tervezett beruházások egy részének pénzügyi fedezete előreláthatólag megvalósulhat a GINOP Plusz, a KEHOP Plusz, az EFOP Plusz, valamint a DIMOP Plusz segítségével is. Ezen operatív programok esetében a releváns Irányító Hatóságokat az alábbi táblázat tartalmazza:

31. táblázat: egyes Operatív Programok forrásainak felhasználásával kapcsolatos irányító hatósági feladatok ellátására kijelölt szervezet

Operatív Program	Kijelölt Irányító Hatóság
GINOP Plusz	Pénzügyminisztérium
KEHOP Plusz	Innovációs és Technológiai Minisztérium
EFOP Plusz	Emberi Erőforrások Minisztériuma
DIMOP Plusz	Miniszterelnöki Kabinetiroda

Forrás: 256/2021. (V. 18.) Korm. rendelet

2022. júniusától, kormányzati szerkezetátalakítás nyomán a KÖZOP, IKOP, IKOP Plusz, a KEOP, KEHOP, KEHOP Plusz, a GOP, GINOP, GINOP Plusz, a TÁMOP, TIOP, EFOP, RSZTOP, EFOP Plusz, a ROP, TOP, VEKOP és a TOP Plusz programok végrehajtásáért felelős irányító hatóságok a **Miniszterelnökség** keretében működnek tovább.

Azon nagyobb volumenű fejlesztések tekintetében, melyek megvalósítására Tamásinak nincs saját forrása, illetve uniós támogatás sem áll rendelkezésre, fontos szerepe lehet a különböző jogcímen nyújtott állami támogatásoknak, melyek esetében aktorként a Kormány léphet fel.

Ezzel párhuzamosan, a közúti infrastruktúra fejlesztéséhez kapcsolódóan fontos szerepe lehet a Magyar Közút Nonprofit Zrt.-nek, mint a térségi (nem önkormányzati kezelésben lévő) utak fenntartásáért felelős szervnek.

A gazdasági infrastruktúra fejlesztési, vállalkozásfejlesztési, esetleg K+F projektek megvalósításába, fenntartásába tevékeny szerepet játszhatnak a magánszféra gazdasági társaságai, a meghatározóbb fajsúllyal rendelkező helyi vállalatok (lásd. 2.1.7.3. fejezet) – legyen az akár a beavatkozáshoz szükséges önerőbe történő beszállás vagy a fejlesztés eredményeképp megépült infrastruktúra fenntartása.

7.1.2. Kitekintés

A „Tolna Megye Integrált Területi Programja 2021-2027” című dokumentum 3 olyan lehetséges beruházást nevesít, amely kapcsolódási pontot jelenthet Tamásihoz:

- A Paks II beruházáshoz kapcsolódó Közép-Duna Menti Kiemelt Térség komplex fejlesztéseinek megvalósítása;
- Tamási járás öko- és gyógyturisztikai fejlesztése;
- Siófok-Tamási-Dombóvár-Pécs kerékpárút tervezése, megépítése;

Mindemellett a megyei ITP az alábbi fontosabb fejlesztési célkitűzéseket nevesíti, melyek potenciális esetben Tamási esetében is relevánsnak tekinthetők:

- Logisztikai központok kialakításának támogatása;
- Helyi adottságokra alapozott mezőgazdaság és feldolgozóipar fejlesztése;
- Egészség- és gyógy-turizmusban rejlő lehetőségek kihasználása egyetemekkel, illetve a gyógyfürdőkkel együttműködve; fekvőbeteg-, járóbeteg-ellátás, valamint diagnosztikai területen.

7.1.3. Egyéb kötöttségek és lehetőségek

A fejlesztésre fordítható források növelésére az alábbi lehetőségek állhatnak Tamási rendelkezésére:

- Fejlesztésre fordítható adóbetételek, kiemelten a helyi iparüzési adó és helyi idegenforgalmi adóbevételek,
- Az Önkormányzat és az és az annak tulajdonában álló szervezetek gazdasági tevékenységéből származó haszon fejlesztésre történő fordítása,
- Hitelfelvétel, kötvénykibocsátás, városfejlesztési alap létrehozása.

Akadályokat jelenthet a források fejlesztésre történő felhasználásában a következő tényezők:

- Az Önkormányzat helyi adóbevételeinek elapadása (pl. egy nagyobb helyi vállalkozás megszűnése vagy termelési intenzitásának csökkenése érezhetően csökkenti a helyi iparüzési adóbevételeket).
- Az Önkormányzat és az annak tulajdonában álló szervezetek gazdasági tevékenységéből nem származik fejlesztésre fordítható nyereség.
- Az Önkormányzat működését biztosító állami támogatás mértéke csökken, vagy nem emelkedik akkora ütemben, mint amennyire a működési költségek emelkedése következtében indokolt lenne, ezáltal a potenciálisan fejlesztésre fordítható forrásokat az önkormányzat kénytelen legalább részben a működési költségek kiegyenlítésére fordítani.
- Előfordulhat, hogy az Önkormányzat úgy dönt, hogy fejlesztései finanszírozása érdekében hitelt kíván felvenni, de a Kormány a Magyarország gazdasági stabilitásáról szóló 2011. évi CXIV. törvényben foglaltakra hivatkozva nem adja meg a szükséges hozzájárulást.
- A fejlesztések megvalósulása során az építőipari áremelkedés következtében – költségvetési ráemelés hiányában – a tervezett beruházások csökkentett műszaki tartalommal valósulhatnak meg, esetlegesen rosszabb esetben a beruházás is meghiúsulhat.
- A magánszféra termelőberuházásaihoz nem fog megfelelő számban és minőségben humánerőforrás rendelkezésre állni, így a település gazdaságfejlesztése korlátok közé szorulhat.

7.2. Az üzleti modell bemutatása

A stratégia alapját az európai uniós forrásokra épülő operatív programok céljai meghatározzák, ugyanakkor a stratégiakészítés idején még csak részben ismertek, hogy mikor és milyen pályázati források válnak elérhetővé, mely kedvezményezetteknek, és milyen kritériumrendszernek kell megfelelni. Így csak azon projektek költségbeclése adott, ahol az előkészítés már előrehaladott stádiumban van, a többi projektnél a pályázati felhívások megjelenését követően kerülhet meghatározásra a pontos projektterv és költségvetés. A stratégia kitér a magán befektetőkkel való szervezett és strukturált együttműködés lehetőségeire, de esetükben még inkább bizonytalan a források és kritériumok ismerete nélkül a várható beruházások ütemezése és volumene.

Az üzleti modell nem más, mint az előző fejezet megállapításainak az összefoglalása, melyhez az alábbi alapelveket vettük figyelembe:

Forrás-mix: Törekedtünk a forrás-mix kialakítására, amiben a projektek finanszírozása több lábon áll. Egy projektet, beavatkozást akár több típusú forrásból is lehet finanszírozni. A beavatkozások, projektek megvalósítása során elsősorban az európai uniós, valamint hazai – 100%-os vissza nem térítendő - forrásból történő finanszírozásra fókuszáltunk a város hitelfelvételeinek minimalizálása, adósságcspadába kerülésének elkerülése érdekében.

Rugalmasság: A finanszírozási tervben rögzített projektek nem „kőbe vésett” tételek. A projektfejlesztés során egy-egy projekt paraméterei változhatnak. A tervezési időszakban folyamatosan figyelni kell a makro- és mikrokörnyezet változásait. Ennek következtében kerülhetnek a listára új projektek, de előfordulhat, hogy lesz olyan projekt, ami átütemezésre, módosításra vagy törlésre kerül.

Pénzügyi fenntarthatóság: A megvalósítást követően a projekteknek jellemzően van költségvonzata, fenntartási költséggel is kell számolni, de esetleg termelhetnek bevételt is. A stratégiában megfogalmazott célok elérése érdekében megvalósuló projektek hozzájárulnak egy vonzó gazdasági, társadalmi környezet kialakításához, melynek révén növekszik a városban letelepedett lakosság, valamint kis- és középvállalkozások száma. Mindezek eredményeképpen javul a város fizetőképessége, kereslete, adóbevétele, mely lehetőséget teremt a város hitelfelvételeinek csökkentésére, további fejlesztési elképzelésekhez szükséges források megteremtésére.

Környezeti fenntarthatóság: A beruházási projektek megvalósítása esetében kiemelt figyelmet fordítunk a környezeti fenntarthatóság szempontjára, környezetbarát technológiai megoldások alkalmazására, melyek hozzájárulnak a város üzemeltetési kiadásainak csökkentésére. Az önkormányzat határozott lépéseket tesz az „önfenntartó város” modelljének elérésére, mely csökkenti a város energiafüggőségét.

Projektek kiválasztása: A projektek megvalósítási sorrendje nem csak a forrás rendelkezésre állásán múlik. A megvalósításnál több szempontot is figyelembe vettünk (pl. a beavatkozás sürgőssége, a kapcsolódó projektek készültségi foka, a megvalósításban közreműködő humánerőforrás kapacitása, stb.)

Eredményesség: A vissza nem térítendő támogatásokra fókuszáló megközelítés kiindulópontja elsősorban a társadalmi haszon mérhetősége, ami számokban nehezen kifejezhető. A társadalmi haszon mellett szükséges figyelembe venni a pénzügyi eredményességet is, azonban az FVS jelenlegi szakaszában ez még nem mérhető.

Partnerség: A projektek megvalósítása során nagy hangsúlyt fektetünk a partnerségre várostársági és városi szinten egyaránt, mely hozzájárul a lakossági elégedettséghez, a hatékony városfejlesztéshez és nem utolsósorban a közfeladatellátásra fordított kiadások megosztásához.

Fontos kihangsúlyozni, hogy a 3. fejezetben megfogalmazott olyan külső makro tényezők, mint az Oroszország-Ukrajna között kialakult háborús helyzet, a nemzetközi energiaárak változása vagy a

nemzetközi pénzpiaci mozgások olyan mértékű bizonytalanságot hordoznak, melyek alapjaiban átírhatják az FVS tervezési és megvalósítási környezetét, így a finanszírozási tervét is.

7.2.1. Beavatkozások adatainak gyűjtése és ismertetése dimenzióként összegezve

Jelen fejezetben tervezési dimenzióként mutatjuk be az FVS tervezése során összegyűjtött projekteket, valamint összegezve bemutatjuk az egyes dimenziók finanszírozási tervét. Ezen belül az

- összesített tervezett beruházási költségét,
- az esetleges megtérülést biztosító elemeket,
- a beruházás lehetséges forrásait,
- a finanszírozási elemek várható arányát,
- a beruházások várható hatásait, eredményeit,
- a felmerülő lehetséges kockázatokat,
- valamint a projektben partnerként, érdekelteként bevonható szereplőket.

32. táblázat: Beavatkozások adatainak gyűjtése és ismertetése dimenzióként összegezve

PROSPERÁLÓ DIMENZIÓ ÖSSZESÍTETT ADATAI		
Megvizsgálandó szempontok		A szempont részletezése
Dimenzió	összesített	41 130 000 000 Ft
tervezett	beruházási	
költsége		
Megtérülést	(bevételek,	- helyi adóbevétel növekedés - bérleti díjak emelkedése - turizmusból származó bevételek növekedése - új foglalkoztatók letelepedése - beszállítói kapcsolatok erősítése
jövedelmet)	biztosító	
elemek		
Források		- vissza nem térítendő hazai és uniós támogatások (TOP_Plus, KDMFT, GINOP_Plus, Turisztikai Fejlesztési Célelőirányzat, egyéb állami forrás (MNSK)) - piaci befektető - önkormányzati költségvetési forrás (korlátozottan)
Finanszírozás	elemek	- A finanszírozási elemek aránya részletes pénzügyi elemzés hiányában még nem megállapítható
aránya		
Várható	vagy	- társadalmi hasznok: foglalkoztatás növekedése, javuló életminőség - pénzügyi hasznok: vonzóbb gazdasági környezet, adóbevételek növekedése, vállalkozói versenyképesség erősödése, gazdasági diverzifikáció, turizmusból származó bevételek emelkedése, beruházás során keletkezett vagyon értékének növekedése - pozitív externáliák: csökkenő CO2 kibocsátás - negatív externáliák: a kivitelezéssel járó zaj- és porterhelés hatása a közvetlen környezetre; növekvő közúti teherforgalom, ezáltal növekvő lég-, és zajszennyezés, keletkező hulladékmennyiség növekedése.
eredmények	elvárt	
Kockázatok		- megvalósítás kockázatai: megfelelően képzett munkaerő hiánya; negatív gazdasági-, (kül)politikai környezet; építőipari gazdasági szereplők túlterheltsége; építőipari kapacitáshiány; tervezési és menedzsmentproblémák - finanszírozási kockázatok: finanszírozási forrás hiánya; a beruházási/projekt költségek jelentős megemelkedése; finanszírozási, likviditási nehézségek, befektetői érdektelenség - fenntartási kockázatok: gazdasági-, jogi környezet kiszámíthatatlansága; vendégforgalom elmaradása; inflációs hatások miatt tervezhetetlen üzemeltetési költségek; szakember hiány

PROSPERÁLÓ DIMENZIÓ ÖSSZESÍTETT ADATAI	
Megvizsgálandó szempontok	A szempont részletezése
Érdekeltek	- Tamási Város Önkormányzata - Tamási Termálfürdő - DámPont Ökoturisztikai Látogatóközpont - Tamási Vagyongazdálkodó Kft. - gazdasági társaságok, piaci szereplők - civil szervezetek - lakosság

ZÖLDÜLŐ DIMENZIÓ ÖSSZESÍTETT ADATAI	
Megvizsgálandó szempontok	A szempont részletezése
Dimenzió tervezett költsége	összesített beruházási 4 750 000 000 Ft
Megtérülést jövedelmet) elemek	(bevételek, biztosító) - az energia-megtakarításból felszabaduló források - szolgáltatási díjból származó bevétel növekedés
Források	- vissza nem térítendő hazai és uniós támogatások (TOP_Plusz, egyéb állami támogatás, KEHOP Plusz) - piaci befektető - önkormányzati költségvetési forrás (korlátozottan)
Finanszírozás aránya	- A finanszírozási elemek aránya részletes pénzügyi elemzés hiányában még nem megállapítható
Várható vagy elvárt eredmények, hatások	- társadalmi hasznok: lakossági elégedettség, javuló életminőség - pénzügyi hasznok: fogyasztói kapacitás bővülése, csökkenő energiaárak, csökkenő rezszi költségek, beruházás során keletkezett vagyon értékének növekedése - pozitív externáliák: vonzóbb és tisztább környezet, csökkenő ökológiai lábnyom, csökkenő talaj- és környezetterhelés, üvegházhatású gázok kibocsátásának csökkenése - negatív externáliák: a kivitelezéssel járó zaj- és porterhelés hatása a közvetlen környezetre
Kockázatok	- megvalósítás kockázatai: megfelelően képzett munkaerő hiánya; negatív gazdasági-, (kül)politikai környezet; építőipari gazdasági szereplők túlterheltsége; építőipari kapacitáshiány; tervezés, kivitelezés elhúzódása - finanszírozási kockázatok: finanszírozási forrás hiánya; a beruházási/projekt költségek jelentős megemelkedése; finanszírozási, likviditási nehézségek, befektetői érdektelenség - fenntartási kockázatok: gazdasági-, jogi környezet kiszámíthatatlansága; vendégforgalom elmaradása; inflációs hatások miatt tervezhetetlen üzemeltetési költségek; szakember hiány; a beavatkozás nem hozza a várt eredményeket; kihasználatlan kapacitások
Érdekeltek	- Tamási Város Önkormányzata - Tamási Vagyongazdálkodó Kft. - Vertikál Közszolgáltató Nonprofit Kft. - Vertikál Nonprofit Kft. - gazdasági társaságok - lakosság

DIGITÁLIS DIMENZIÓ ÖSSZESÍTETT ADATAI		
Megvizsgálandó szempontok		A szempont részletezése
Dimenzió tervezett költsége	összesített beruházási	4 150 000 000 Ft
Megtérülést (bevétel, jövedelmet) biztosító elemek		- Bevéeltermelő elemet nem tartalmaz
Források		- vissza nem térítendő uniós és hazai támogatás (DIMOP_Plusz, KEHOP_Plusz, egyéb hazai) - piaci befektető - önkormányzati költségvetési forrás (korlátozottan)
Finanszírozás aránya	elemek	- A finanszírozási elemek aránya részletes pénzügyi elemzés hiányában még nem megállapítható
Várható vagy elvárt eredmények, hatások		- társadalmi hasznok: modernizáló helyi társadalom, gazdaság, közszolgáltatás; a város növekvő vonzerő és megtartó képessége; fenntarthatóbb, élhetőbb település; növekvő felhasználói élmény a turisztikai szegmensben - pénzügyi hasznok: javuló gazdasági versenyképesség; optimalizált városüzemeltetés; költségmegtakarítás; beruházás során keletkezett vagyon értékének növekedése - pozitív externáliák: csökkenő ökológiai lábnyom; csökkenő környezetterhelés; papírhulladék csökkenése - negatív externáliák: digitális élettér bővülésével csökkenő személyes kapcsolatok
Kockázatok		- megvalósítás kockázatai: megfelelően képzett munkaerő hiánya; beszállítói problémák alapanyaghiány miatt; nem megfelelő szoftver kiválasztása - finanszírozási kockázatok: finanszírozási forrás hiánya; inflációs hatások - fenntartási kockázatok: gazdasági-, jogi környezet kiszámíthatatlansága; szakember hiány; az elkészült digitális rendszerek nem stabilak, frissítésük nem megfelelő; az új alkalmazások bevezetésével járó változások elfogadtatásának hiánya
Érdekeltek		- Tamási Város Önkormányzata - Tamási Polgármesteri Hivatal - Tamási Városüzemeltető Kft. - Intézmények - Gazdasági társaságok - lakosság

MEGTARTÓ DIMENZIÓ ÖSSZESÍTETT ADATAI		
Megvizsgálandó szempontok		A szempont részletezése
Dimenzió tervezett költsége	összesített beruházási	37 007 000 000 Ft
Megtérülést jövedelmet) elemek	(bevételek, biztosítók)	- lakásbérleti díjakból származó bevétel - térítési díjak - szolgáltatásokból befolyó díjak
Források		- TOP_Plusz, önkormányzati költségvetési forrás, egyéb állami támogatás, közvetlen EU-s források, civil pályázatok, intézményi saját költségvetések, közmű szolgáltatói és egyéb támogatások
Finanszírozás aránya	elemek	- A finanszírozási elemek aránya részletes pénzügyi elemzés hiányában még nem megállapítható
Várható vagy elvárt eredmények, hatások		- társadalmi hasznok: javuló esélyegyenlőség; növekvő lakossági elégedettség; hátrányos helyzetű lakosság társadalmi felzárkózása; erősödő közösségi kohézió; társadalom befogadóképessége javul; javuló életminőség; szolgáltatáshoz való hozzáférés javulása; tudásmegosztás; a város lakosságmegtartó- és vonzó képessége emelkedik; szolgáltatáshoz való hozzáférés javulása - pénzügyi hasznok: minimális pénzügyi haszon; beruházás során keletkezett vagyon értékének növekedése - pozitív externáliák: csökkenő ökológiai lábnyom; csökkenő környezetterhelés; csökkenő CO2 kibocsátás - negatív externáliák: a kivitelezéssel járó zaj- és porterhelés hatása a közvetlen környezetre
Kockázatok		- megvalósítás kockázatai: építési elemek esetében tervezés, kivitelezés elhúzódnása; kivitelezés ütemezésének ütközése a nevelési időszakokkal; lakossági hozzá állás (együttműködés hiánya vagy ellenállás); civilszervezetek motivátlansága, passzivitása; újabb pandémiás helyzet akadályozza a közösségi programok megvalósítását; a feladatellátáshoz szükséges humánerőforrás hiánya - finanszírozási kockázatok: finanszírozási forrás hiánya; a fizetőképes bérleti kör hiánya; a kivitelezési költségek emelkedése miatt magas bérleti díjak, építőipari költségek folyamatos emelkedése; inflációs hatások; otthonteremtési támogatási rendszer megváltoztatása - fenntartási kockázatok: a fenntartási költségek a tervezettnél magasabbak lesznek; feladatellátáshoz szükséges humánerőforrás hiánya; gazdasági-, jogi környezet kiszámíthatatlansága
Érdekeltek		- Tamási Város Önkormányzata - DÁM Önkormányzati Társulás/Tamási és Környéke Szociális Központ - Magyar Nemzeti Sport Központ - Tamási Városüzemeltető Kft. - Magyar Katolikus Egyház Pécsi Egyházmegye/Béri Balogh Ádám Katolikus Gimnázium, Kollégium, Általános Iskola és Óvoda - piaci szereplők - civil szervezetek - lakosság

KISZOLGÁLÓ DIMENZIÓ ÖSSZESÍTETT ADATAI		
Megvizsgálandó szempontok		A szempont részletezése
Dimenzió tervezett költsége	összesített beruházási	10 350 000 000 Ft
Megtérülést jövedelmet) elemek	(bevételt, biztosító	- fogyasztóktól származó díjbevétel - szolgáltatásokból befolyó díjak - bérleti díj
Források		- TOP_Plusz, DIMOP_Plusz, egyéb állami támogatás, KDMT
Finanszírozás aránya	elemek	- A finanszírozási elemek aránya részletes pénzügyi elemzés hiányában még nem megállapítható
Várható vagy elvárt eredmények, hatások		- társadalmi hasznok: élhetőbb városi környezet; a város vonzereje növekszik; közösségi közlekedési feltételek javulása; esélyegyenlőség javulása; a környezetbarát kerékpáros közlekedési mód terjedése; egészségesebb életmód; javuló közmű szolgáltatások; ivóvízellátás minőségének javulása - pénzügyi hasznok: beruházás során keletkezett vagyon értékének növekedése; - pozitív externáliák: balesetek számának csökkenése; gépjárműkárok csökkenése; az újonnan aszfaltozott utak hatására csökken a szálló por koncentráció; kerékpározás egészségre gyakorolt pozitív hatása; fejlődő lakossági közműszolgáltatás; csökkenő talajterhelés, gazdasági fejlődéshez szükséges kapacitás növekedése; a szennyező anyagok megtisztítása a szennyvízből - negatív externáliák: a kivitelezéssel járó zaj- és porterhelés hatása a közvetlen környezetre; konfliktusok száma növekszik a kerékpáros és egyéb közlekedési módok között
Kockázatok		- megvalósítás kockázatai: megfelelően képzett munkaerő hiánya; építőipari gazdasági szereplők túlterheltsége; építőipari kapacitáshiány, tervezés, kivitelezés elhúzódása; negatív gazdasági-, (kül)politikai környezet - finanszírozási kockázatok: finanszírozási forrás elmaradása; negatív inflációs hatások; az építőipari költségek folyamatos emelkedése - fenntartási kockázatok: gazdasági-, jogi környezet kiszámíthatatlansága; hibás tervezésből, kivitelezésből fakadó többlet karbantartási feladatok
Érdekeltek		- Tamási Város Önkormányzata - NIF Zrt. - NFP Nemzeti Fejlesztési Programiroda Nonprofit Kft. - Pári Község Önkormányzata - Nagykónyi Község Önkormányzata - DRV Zrt. - piaci szereplők

7.2.2. A finanszírozási terv összefoglalója

A finanszírozási terv részleteit jelen dokumentum mellékleteként csatolt Finanszírozási tervtábla tartalmazza, összesítését pedig az alábbi táblázat.

33. táblázat: Összesítő pénzügyi tábla

Megvizsgálendő szempontok	Tervezett beruházási költség (Ft)
Prosperáló dimenzió összesített tervezett beruházási költsége	41 130 000 000
Zöldülő dimenzió összesített tervezett beruházási költsége	4 750 000 000
Digitális dimenzió összesített tervezett beruházási költsége	4 150 000 000
Megtartó dimenzió összesített tervezett beruházási költsége	37 007 000 000
Kiszolgáló dimenzió összesített tervezett beruházási költsége	10 150 000 000
FVS összesített tervezett beruházási költsége	97 387 000 000

7.3. Fenntartható üzemeltetés

A városfejlesztési célokat szolgáló projektek fejlesztésének szerves része a fenntarthatóság vizsgálata. A pénzügyi fenntarthatóság olyan szempont, ami segíti a döntéshozókat a megvalósítandó projektek kiválasztása során.

A fenntarthatóság vizsgálatakor projektenként szükséges majd felmérni az üzemeltetés során felmerülő költségeket, esetleges bevételeket. A városfejlesztési célokat szolgáló, a korábbi fejezetekben azonosított beavatkozások előkészítettsége jelenleg még nem olyan előrehaladott, hogy projektszinten az üzemeltetésre, megtérülésre vonatkozó pontos számítások rendelkezésre álljanak.

A fenntarthatósági vizsgálatnál az alábbi szempontokat kell elsődlegesen számításba venni projektenként:

- időtáv meghatározása: a megvalósítás időtartamát követően években meghatározott fenntartási időszak. (Várhatóan mekkora a kötelező időtartam – mekkora a megtérüléshez szükséges időtartam?),
- költségek: a felmerülő fenntartási költségek nevesítése és mértékének meghatározása,
- bevételek: amennyiben a fenntartás során bevételek is azonosíthatóak, akkor azt is számításba kell venni,
- externáliák: a projekt vagy beavatkozás által kiváltott közvetett negatív vagy pozitív hatások, amik lehetnek környezeti, gazdasági, társadalmi hatások.
- a projekt esetleges későbbi értékesítésének lehetősége (pl. egy ingatlanfejlesztés eredményének várható értékesítése).

A beavatkozás csomagok tervezett ütemezése alapján az előkészítések, tervezések nagy része 2022. III. negyedévében megkezdődnek, a kivitelezések csúcsidőszakként a 2023. II. félév - 2025.I. félév közötti időszak jellemezhető. Ez a menetrend csak abban az esetben tekinthető ideálisnak és reálisnak, ha a tervezett projektek finanszírozása rendelkezésre áll, nem akadályozza a megvalósítást tervezései, engedélyezési, pályázati vagy közbeszerzési hátráltató tényező. A projektek megvalósítási ideje átlag 18-36 hónapra, míg a fenntartási idő 3-5 évre tehető.

A felmerülő költségek beavatkozástól függően jellemzően a következők lehetnek:

- Szakmai megvalósításban közreműködő munkatársak költségei
- Szakmai megvalósításhoz kapcsolódó személyi jellegű ráfordítás
- Szakmai megvalósításhoz kapcsolódó útiköltség, kiküldetési költség
- Képzéshez kapcsolódó költségek
- Egyéb szakértői szolgáltatás költségei
- Marketing, kommunikációs szolgáltatások költségei
- Projektszintű könyvvizsgálat költsége
- Egyéb szolgáltatási költségek
- Rezsiköltségek
- Infrastruktúra használatához kapcsolódó díjak
- Karbantartási és pótlási költségek
- Egyéb műszaki jellegű szolgáltatások költségei

7.4. Projektcsatorna fejlesztés intézményesítése

A projektötlet kialakításától annak megvalósításáig egy többlépcsős, éveken át húzódó folyamat vezet. Az alábbi részekben az ellátandó funkciókat, a kulcsszereplők azonosítását vesszük sorba, illetve felvázoljuk az intézményi modellt.

7.4.1. Ellátandó funkciók

Fejlesztési célok meghatározása: a város fejlesztési céljainak, potenciális fejlesztési területeinek, meghatározása, amelyek megjelennek a településfejlesztési dokumentumokban (Településfejlesztési Konceptióban, a Gazdasági Programban, ITS-ben, FVS-ben).

Projektgyűjtés: A projektgyűjtés során a város feltérképezi a meghatározott célok eléréséhez szükséges beavatkozásokat, projekteket, a lakossági-, vállalkozói igényeket. A város nemcsak az önkormányzaton belül, hanem a vállalkozói és a civil szféra körében megvalósítható projekteket is összegyűjti.

Projektlista készítése: A projektgyűjtés eredményeként kialakul egy lehetséges projektlista, amely a projekt címén kívül már tartalmazza nagyvonalakban a tervezett tevékenységeket és a becsült költségkalkulációt.

Finanszírozási források felmérése: Megtörténik a beavatkozások lehetséges forrásainak felmérése (pl. uniós pályázat, költségvetési támogatás, önkormányzati finanszírozás, befektető bevonása).

Prioritások meghatározása: A finanszírozási források alapján a lehetséges projektek köre szűkülhet, vagy a prioritási lista változhat. A prioritásokat nemcsak a finanszírozási lehetőségek befolyásolhatják, hanem pl. az adott beavatkozás sürgőssége, a lakossági nyomás, más projekthez való ütemezés kérdése.

Projektek támogathatósági feltételeinek vizsgálata: Amennyiben egy projektjavaslat pályázati forrásból támogatható, vizsgálatra kerülnek a támogathatósági feltételek, a megvalósítható tevékenységek, az igényelhető támogatás mértéke stb. A feltételek alapján a projekttartalom módosítását is el kell végezni.

Partnerségi egyeztetés: A településfejlesztési dokumentumok minden esetben széles körű társadalmi egyeztetéssel készülnek, melynek során a tervezett projektek változhatnak.

Döntés: Ahhoz, hogy egy projekt megvalósításra kerüljön, szükséges a projekt gazda részéről a megfelelő kompetenciával rendelkezők döntése, melyhez komoly pénzügyi-, gazdasági-, társadalmi felelősségvállalás tartozik. A döntés a projektcsatorna fejlesztés során folyamatosan ellátandó funkció és feladat, pl. döntés egy adott projekt előkészítéséről, a kész projektterv jóváhagyásáról, támogatási kérelem benyújtásáról, a megvalósításról, a projekt módosításáról, felfüggesztéséről, stb.

Kapcsolattartás potenciális befektetőkkel: A projekt megvalósítás vagy a fenntartás finanszírozásához fel kell térképezni a lehetséges befektetőket, mely folyamatos kapcsolattartást, egyeztetést, koordinációs feladatot igényel.

Megvalósítási dokumentumok elkészítés: Amennyiben döntés születik egy projekt megvalósításáról, pályázat benyújtásáról el kell készíteni a projektjavaslat részletes műszaki/szakmai tartalmát, költségvetését, a Megvalósíthatósági Tanulmányt, üzleti tervet.

Pályázatok kezelésével kapcsolatos feladatok: Amennyiben a projekt finanszírozása európai uniós vagy hazai forrásból támogatható, akkor el kell készíteni a támogatási kérelmet, gondoskodni kell annak benyújtásáról. Támogatói döntés esetében kiemelt feladat a támogatási szerződéshez szükséges dokumentumok elkészítése, megküldése, a pénzügyi elszámolások benyújtása, az előrehaladási és záró jelentések, beszámolók elkészítése. A vállalt indikátorok a szakmai megvalósítás nyomon követése szintén ehhez a feladatcsoporthoz tartozik. A határidőre történő megvalósítás érdekében rendszeres időközönként projektkooperációkat, egyeztetéseket kell tartani a megvalósítás szereplőivel, támogató szervezettel. A feladathoz tartozik a döntésekhez szükséges előterjesztések, döntés-előkészítő dokumentumok elkészítése. A pályázatok kezeléséhez tartozó pénzügyi feladatok az elkülönített könyvelés, a beszerzett eszközök, vagyontárgyak nyilvántartása, stb.

Projektek lebonyolítása: A beruházás, szakmai megvalósítás lebonyolítása (nem csak a pályázatból finanszírozott projektek esetén). A megvalósításhoz szükséges beszerzési, közbeszerzési eljárások lefolytatása. Munkaterület átadás-átvételi eljárás lefolytatása, műszaki átadás-átvétel lefolytatása.

Monitoring: A projektfejlesztés folyamatos monitoring tevékenységet követel, mely a projektfejlesztés minden szakaszában érvényesül, s melyet részletesen kifejtettünk a 4. fejezetben.

Fenntartási kötelezettségek nyomon követése: a projekt, beruházás megvalósítását követően elkezdődik a projekt-fenntartás időszaka, mely feladat során beszámoló készül a fenntartási kötelezettségek teljesítéséről.

Kulcsszereplők nevesítése

A településfejlesztés jogszabályban is nevesített felelőse, a stratégiai feladatok kulcsszereplője Tamási Város Önkormányzata és annak első számú vezetője, a Polgármester. A projektfejlesztések operatív feladatainak kulcsszereplőjeként a Városfejlesztési és Városüzemeltetési Iroda azonosítható, amely szinte valamennyi lépés eredményes teljesítéséért felelősséggel tartozik.

A folyamat további szereplői és szerepkörei a következők:

- Képviselő-testület;
- Bizottságok;
- Jegyző;
- Tamási város lakossága;
- Tamási város gazdasági társaságai;
- Tamási város civil szervezetei;
- Nemzetiségi Önkormányzatok;
- Polgármesteri Hivatal;
- Hatósági Iroda;
- Titkársági Iroda;
- Pénzügyi Iroda;
- Tolna Megyei Önkormányzat, mint a megye fejlesztéséért felelős területi szereplő
- Településfejlesztési szakértők, településmérnökök, projektfejlesztési tanácsadók

A város irányítási-, működési modelljét az FVS 2.4.2 fejezete tartalmazza, mely részletesen kitér a feladatok azonosítására, a kompetenciákra illetve a felelősségi körre.

7.4.2. Intézményi modell bemutatása

A projektcsatorna fejlesztés intézményi modelljét az alábbi táblázat mutatja be:

Projektszakasz	A feladat meghatározása	Felelős szereplő
Projekt előkészítés első szakasza	Fejlesztési célok meghatározása	Polgármester, Jegyző, Képviselő-testület, Bizottságok, Polgármesteri Hivatal, lakossági igények, helyi intézmények, gazdasági társaságok, civil szervezetek
	Projektgyűjtés	Városfejlesztési és Városüzemeltetési Iroda, Tolna Megyei Önkormányzat
	Projektlista készítése	Városfejlesztési és Városüzemeltetési Iroda
	Finanszírozási források felmérése	Városfejlesztési és Városüzemeltetési Iroda, Pénzügyi Iroda
	Prioritások meghatározása	Képviselő-testület, Polgármester, Városfejlesztési és Városüzemeltetési Iroda, Településfejlesztési szakértők
	Projektek támogathatósági, finanszírozási feltételeinek felmérése	Városfejlesztési és Városüzemeltetési Iroda, Pénzügyi Iroda, projektfejlesztési tanácsadók
Projekt előkészítés 2. szakasza	Kapcsolattartás potenciális befektetőkkel	Polgármester, Városfejlesztési és Városüzemeltetési Iroda
	Partnerségi egyeztetés	A Partnerségi Tervben meghatározott szereplők
	Megvalósítási dokumentumok elkészítése, a projekt műszaki előkészítése	Városfejlesztési és Városüzemeltetési Iroda, Pénzügyi Iroda, Hatósági Iroda Műszaki Hatósági Csoport, tervezők, településfejlesztési szakértők, tanácsadók
Projekt megvalósítás	Pályázatok kezelésével kapcsolatos feladatok	Városfejlesztési és Városüzemeltetési Iroda, Pénzügyi Iroda
	Projektek lebonyolítása	Városfejlesztési és Városüzemeltetési Iroda, Hatósági Iroda Műszaki Hatósági Csoport, Pénzügyi Iroda
Projektfenntartás	Fenntartási kötelezettségek és a projekt eredmények folyamatos nyomon követése	Városfejlesztési és Városüzemeltetési Iroda
Valamennyi projektszakaszt érinti	Döntés	Képviselő-testület, Polgármester
	Monitoring	Városfejlesztési és Városüzemeltetési Iroda, Polgármester, Jegyző, Bizottságok

8. Mellékletek

8.1. Antiszegregációs terv

8.1.1. Helyzetelemzés és értékelés

8.1.1.1 A szegregáció társadalmi jelenségeinek horizontális elemzése – a változások értékelése

Tamási város társadalmát érintő, a **szegregáció² veszélyeit magukba hordó folyamatokat**, illetve a folyamatok előzményeire, esetenként a várost kívülről érő, a társadalmi-politikai környezetből érkező hatásokra is kitérve – a Fenntartható Városfejlesztési Stratégia (FVS) 2. és 3. fejezeteivel, illetve a város 2023-ig érvényes Helyi Esélyegyenlőségi Programjával összhangban, azok tartalmára is támaszkodva – , röviden a következőkben foglalhatjuk össze.

Tekintve, hogy az Antiszegregációs Program önállóan is értelmezhető dokumentum, a városra, különösen annak társadalmára vonatkozó fontosabb tényeket, tendenciákat e dokumentum keretei között ismét felidézzük.

Tamási és környéke már az őskorban az átlagosnál intenzívebben lakott terület volt. Ezt azok a 3700 éves bronzkori leletek is bizonyítják, melyet a Várhegyen találtak. A régészeti leletek tanúsága alapján a rómaiak korában uradalmi központ jellegű település állhatott errefelé. A tatárjárás után a településen vár épült. A település a török hódoltság alatt kisebb jelentőségű török várral is rendelkezett. A török hódoltság után Tamási várkastéllyal rendelkező főúri birtokközpont volt, 1622-től az Esterházy család birtokát képezte, és Tolna vármegye egyik jelentős településévé fejlődött. Tamási 1730-ban mezővárosként szerepelt az összeírásokban. A város 1750 előtt Tamási járási székhely, 1872-ben pedig járásbíróság is létesült itt.

A település mindig is jelentős helye volt Tolna megyének, központi szerepe azonban az 1890-es években csökkent, amikor a Tamási székhelyű dombóvári járást kettéosztották.

A 19. század végi fejlődés csak részlegesen érintette Tamásit, mivel a vasúti fővonalak elkerülték a települést, miközben más környékbeli települések fejlődése (pl. Dombóvár, Bátaszék) felgyorsult. Tamásiban inkább csak helyi jelentőségű, elsősorban a mezőgazdasághoz kapcsolódó ipar fejlődött ki.

A város fejlődése a két világháború között lelassult, a lakosság a környező nagyvárosokba kezdett vándorolni. Az 1960-as évektől, a „szocialista iparosítás” időszakában Tamási új közintézményekkel, lakóteleppel és ipari üzemekkel bővült, 1984-ben városi címet kapott.

A rendszerváltás utáni privatizációval a korábban eredményesen működő termelőszövetkezetek, az állami gazdaság és a kiváló minőségű földterületek egy része külföldi érdekeltségű vállalkozások tulajdonába került. A birtokkoncentráció mellett a növénytermesztési vetésforgó, takarmánytermelés, állattartás és trágyázás egymásra épülő hagyományos mezőgazdasági vertikuma is szétesett. A hiányos fafeldolgozó-ipar ellenére jelentős az erdőgazdálkodás. A szántóföldeken gabonaféléket, kukoricát, napraforgót termesztnek. Az elmúlt évtizedekben jelentős fluktuáció figyelhető meg a város meghatározó feldolgozóipari üzemeinek körében. Az ezredforduló után több, korábban jól működő vállalkozás leépült vagy elköltözött. Helyettük azonban új, jelentős foglalkoztató vállalkozások érkeztek.

Tamási város társadalmának állapotát legegyszerűbben a város demográfiai sajátosságaival, és a mögötte lévő folyamatokkal jellemezhetjük.

² Fontos emlékeztetnünk arra, hogy a szegregáció nem kötődik szükségképpen konkrétan meghatározható földrajzi helyekhez, ld. például sajnálatos módon megfigyelhető a demográfiai/nemi, etnikai, vagy az intézményi alapú diszkrimináció következtében megjelenő szegregáció is.

A **település népessége** a mezővárosi jellegnek köszönhetően a 20. század első két évtizedében kismértékben meghaladta a mai lakosságszámot: 1910-ben például 9 274 fő, 1920-ban 9 422 fő lakott a városban.

2010 és 2019 között Tamási lakónépességének száma 8.449 főről 7.906³ főre, míg 2010 és 2019 között állandó népességszáma 8.606 főről 8 115 főre⁴ csökkent. A 2010-2019 közötti évtizedben mind az állandó, mind a lakónépesség hozzávetőleg 7%-os csökkenése jellemző. Tamási a Tolna megyei járási székhelyek között a legkisebb népességszámmal rendelkező település, amely a megye lakosságának körülbelül 3,6 százalékát alkotja.

Tamási népességszámának alakulását két háttértényező alakította, alakítja: a természetes szaporodás-fogyás, illetve a migráció, azaz a be- és elvándorlás negatív egyenlege.

A város **demográfiai szerkezetét** tekintve megállapíthatjuk, hogy a népességfogyás tendenciája mellett a 0-14 éves korúak aránya az állandó népességen⁵ belül 2010 – 2015 között 12% körül alakult 2015 – 2019 között nagyon lassú, de egyenletes emelkedést mutat: a 2015-ben jellemző 13,0%-os érték 2019-re 13,9%-ra emelkedett. A 15 – 59 éves állandó lakosok aránya ugyanebben az időszakban 64,8%-ról 57,5%-ra mérséklődött, míg a 60 évesnél idősebben súlya 22,9%-ról 28,6%-ra nőtt.

A város lakosságát a **fokozódó előregedés jellemzi**. Tamási öregedési indexe - vagyis a 100 fő 15 évesnél fiatalabb lakosra jutó 65 évesnél idősebb lakos számát megjelenítő mutató értéke - 2010 és 2019 között 187,6 főről 205,4 főre emelkedett. Ez a változás az index értékének 109,5%-os növekedését jelenti. Tamási lakossága a Tamási járásra, illetve az ország egészére jellemző mértéknél gyorsabban öregszik, ugyanakkor a Tolna megyére, illetve más, Tolna megyei járásközpontokra jellemzőnél kedvezőbb helyzetet mutat. A **lakosság előregedése** a jelenleg látható tendenciákra figyelemmel még a legkedvezőbb demográfiai forgatókönyvek szerint is **tartósan folytatódni fog**.

Az átlagos családnagyság Tamásiban 3 fő.

Tamási népességének előregedésével, az egyéb okok mellett pedig a szülőképes korban lévő nők számának csökkenésével szoros összefüggést mutat a lakosság természetes fogyásának alakulása. A természetes szaporodás-fogyás egyenlege az elmúlt évtized minden esztendejében veszteséget jelez, azaz minden évben többen haltak meg, mint amennyien születtek. A természetes szaporodás-fogyás a vizsgált időszakban erősen hullámzó tendenciát mutatott. (Lásd az alábbi adatsort. A KSH adatközlési gyakorlata miatt a legfrissebb adat 2019-es. Az értékek ezrelékben értendők.)

2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
-5,4‰	-5,7‰	-4,3‰	-2,6‰	-4,5‰	-3,3‰	-2,4‰	-4,1‰	-2,4‰	-3,3‰

A jövőt illetően a születések számának további csökkenése prognosztizálható, hiszen a reprodukcióban lévő nők száma még az elvándorlás nélkül is csökken, mivel az 1990-es évek közepén született korosztályok létszáma jóval alacsonyabb az 1980-as évek kohorszainál. Ugyan ezt a tendenciát követheti a halálozási ráták csökkenése is, de a természetes fogyás üteme várhatóan nőni fog.

3 Magyarország Közigazgatási Helynévkönyve, 2019

https://www.ksh.hu/docs/hun/hnk/hnk_2019.pdf

4 A lakónépességre vonatkozó adatok forrása a Belügyminisztérium Nyilvántartások Vezetéséért felelős Helyettes Államtitkárság. (A BM adatai szerint Tamásiban 2021-ben 7 997 fő volt állandó lakosként bejelentkezve.)

https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwi0jN3JkKD3AhXCMewKHYOWBGQQFnoECAsQAQ&url=https%3A%2F%2Fnyilvantart.o.hu%2Fletoltes%2Fstatistikak%2Fkozerdeku_lakossag_2019.xlsx&usq=AOvVaw1dn7PJjFbHOH4hac4yTFU

5 A elérhető adatok, bár azok a különböző adatközlő szervek számára többnyire rendelkezésre állnak, sajnálatos módon nem biztosítanak elegendő, és összehasonlítható információt egy-egy település társadalmának, gazdaságának jellemzéséhez. Ez az oka annak, hogy esetenként a lakónépességgel (azaz a ténylegesen a településen élők számával), más esetben az állandó népesség (azaz „papíron” a településen élők) számával, néha 2019-es, máskor 2021-es adatokkal vagyunk kénytelenek dolgozni.

Tamási lakosságának csökkenését eredményező másik tényező, a népesség **migrációja**, azaz a városba be, illetve a városból elköltözők vándorlási egyenlege. A migráció a fokozódó ütemű előregedési tendenciához képest erőteljesebb módon érezteti negatív hatásait, hozzájárulva ezzel a város lakosságszámának csökkenéséhez. A vándorlási egyenleg erőteljesen hullámzó tendenciát mutat, a két pozitív egyenleget eredményező év ellenére összességében azonban negatív egyenleget eredményez. (Lásd az alábbi adatsort. A KSH adatközlési gyakorlata miatt ebben az adatsorban ez esetben is 2019-es a legfrissebb adat. Az értékek ezrelékben értendők.)

2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
-6,2‰	-3,0‰	-4,4‰	-13,2‰	+1,1‰	-10,2‰	+1,5‰	-1,4‰	8,2‰	-4,5‰

A migrációval összefüggésben – más, Tamásihoz hasonló városok tapasztalataira figyelemmel - nem elhanyagolható annak a veszélye, hogy e jelenség miatt a helyi társadalom fokozottan ki van téve az erózió kockázatának, azaz a mobilisabb rétegek – a fiatalabbak, képzettebbek – elvándorlásának.

A foglalkoztatottság szoros összefüggést mutat a város gazdaságát, illetve a városban élő népességet jellemző sajátosságokkal. A foglalkoztatottsági ráta a relatíve legfrissebb elérhető adatok szerint a Tamásiban élő 15-64 éves korú lakosok körében 70% volt, az adat 2019-re vonatkozik. Az átlag mögött azonban jelentős eltérések mutatkoznak: a megfelelő korú roma népességen belül ennek a rátának az értéke 42%, a nem romák esetében 70%.

A foglalkoztatottságot jellemző adatokkal szoros összefüggést mutatnak **a munkanélküliségi adatok**.

A nyilvántartott álláskereső aránya Tamási esetében, a hazai és térségi trendekkel megegyező mértékben, 2012 óta fokozatos csökkenést mutat. Ennek a munkaerőpiaci folyamatnak eredményeként Tamásiban a regisztrált álláskereső aránya a 15-64 éves korosztályon belül 2012 és 2019 között 8,4 százalékról 3,1 százalékra zsugorodott, vagyis a város területén a foglalkoztatás további bővítése számára már csupán korlátozott humánkapacitás áll rendelkezésre.

Hasonló következtetésre juthatunk, ha a 180 és 360 napnál hosszabb ideje munkanélküli státuszban élő lakosok arányának változását tekintjük. Ebben az esetben, a vizsgált időszak során a 180 napnál hosszabb ideje nyilvántartott munkanélküliek aránya a munkanélküliek teljes csoportján belül 51,2 százalékról 35,4 százalékra, míg a 360 napnál tovább regisztrált munkanélküliek aránya 2,7 százalékról 0,6 százalékra mérséklődött.

A TeIR adatai alapján azonban fontos negatívumként megjegyezni, hogy az álláskereső arányának, illetve az álláskereső idejének csökkenésével párhuzamosan a 25 év alatti fiatal munkanélküliek, valamint az alacsony presztízsű (jövedelmű) szakmákban elhelyezkedők aránya 2011 és 2020 között kisebb léptékű növekedésen ment keresztül. Ennek eredményeként a 25 évnél fiatalabb munkanélküliek aránya Tamásiban – az országos trenddel ellentétesen – 16,3 százalékról 19,3 százalékra nőtt, míg az alacsony presztízsű szakmát betöltők aránya (a foglalkoztatottak csoportján belül) – az országos trendhez igazodva – a 25%-ról 34%-ra emelkedett. Vagyis következtetésként hangsúlyozandó, hogy Tamási erősödő foglalkoztatási státusza nem eredményezett javulást sem a fiatalok munkaerőpiaci integrációjának hatékonyságában, sem pedig a foglalkoztatás minőségi javulásában. Így a város foglalkoztatási szerkezetét továbbra is a fiatalok nehézkes belépése, valamint a konvencionális (alacsony hozzáadott értéket előállító) foglalkoztatási formák jellemzik.

A foglalkoztatottsággal összefüggésben fontos megemlíteni **a foglalkoztathatóság** kérdését is. Szocializációs tényezők mellett a foglalkoztathatóság összefüggést mutat az iskolai végzettség alakulásával, de a hátrányos helyzet kialakulásának, illetve az ilyen helyzet újratermelődésének a veszélyével is. A legfeljebb alapfokú végzettséggel rendelkező 15-74 évesek aránya 2019-ben Tamásiban 21% volt. (Ez az arány gyakorlatilag megegyezik az ország egészét jellemző 20,8%-os értékkel.)

A városban élő 18-24 év közötti fiatalok körében 2019-ben a korai iskolaelhagyók⁶ aránya 13,0%, ugyanez az adat az ország egészét tekintve 11,8% volt.

A **hátrányos helyzet újratermelődésének** egy indikátora azoknak a legfeljebb alapfokú végzettséggel rendelkező személyeknek az aránya, akinek az apja is legfeljebb alapfokú végzettséggel rendelkezett. Ez az arány a TelR adatbázisa szerint 2019-ben a város esetében 14% volt (országos adat ebben a dimenzióban nem érhető el).

Ugyancsak a hátrányos helyzet újratermelődésének esélyeit jelzi az az adat, amely a Tamásiban általános iskolába (5-8 osztályokba) járó tanulók lemorzsolódási esélyeit jellemzi. Az Oktatási Hivatal adatai szerint a 2021/22 tanévben a Tamásiban tanuló általános iskolai, felső tagozatos tanulók 7%-át fenyegeti a lemorzsolódás veszélye⁷. (A közölt adat az Oktatási Hivatal adatközlésének tartalma miatt a Tamásiban tanuló, és nem a Tamásiban lakó, felsőtagozatos általános iskolai tanulóakra vonatkozik.)

A város lakóinak életminőségét alakító fontos dimenzió a számukra **elérhető jövedelem**, annak nagysága. A városra mért fajlagos jövedelem átlagos, nominális értéke – a megyei, illetve az országos tendenciához hasonlóan – 2010 és 2019 között folyamatosan emelkedett.

Az egy főre eső éves nettó jövedelem szintje a 2010-es 600 ezer forintos szintről indulva 2019-re megközelítette az 1,17 millió forintos szintet, mely hozzávetőlegesen 95 százalékos nominális növekményt jelent.

A javuló tendencia ellenére a Tamásira jellemző fajlagos jövedelem mértéke továbbra is elmarad a Tolna megyei járásközpontok, valamint a hazai jövedelmi átlag növekedési ütemétől és mértékétől. Mindennek következményeként 2019-re Tamási fajlagos jövedelme a hazai átlagtól nagyságrendileg 150 ezer, míg a Tolna megyei járásközpontok (Paks által torzított) átlagához képest pedig 280 ezer forint értékű elmaradást mutatott, amelyek a város jövedelmi felzárkózásának sikertelenségét jelzik.

A Fenntartható Városfejlesztési Stratégia és az Antiszegregációs Program szempontjából is kitüntetett jelentőségű a helyi társadalom fenntarthatósági szempontjainak a figyelembe vétele. (Lásd például a „megtartó város”, vagy a „kiszolgáló város” elemzési szempontokat.)

A KSH a **fenntartható fejlődés indikátorai**⁸ közé beemelt az ún. „laekeni indikátorok” közül néhányat. Ezen összegző indikátorok alapján Tamási város lakosságának helyzete a következőképpen jellemezhető.

Relatív jövedelmi szegénységben élők aránya⁹ Tamási város lakosságán belül 2019-ben 13% volt. (Ugyanez az arány az egész országot illetően 2019-ben 12,2%, 2020-ban 12,7% volt.)

A súlyos anyagi deprivációban élők aránya¹⁰ a városban 2019-ben 7%. (Az ország egészét jellemző arány 2019-ben 8,0%, 2020-ban pedig 8,3%.)

6 Korai iskolaelhagyók: a legfeljebb alapfokú iskolai végzettséggel rendelkező 18-24 éves fiatalok, akik az elmúlt négy hétben sem iskolarendszerű, sem iskolarendszeren kívüli oktatásban, képzésben nem vettek részt.

7 Oktatási Hivatal, A lemorzsolódás megelőzését szolgáló korai jelző- és pedagógiai támogató rendszer 1.1

<https://www.kir.hu/kir2esl/Lekerdezések/Aggregator>

8 A KSH fenntartható fejlődés indikátorainak a tartalmi meghatározása, illetve a 2020-ban az ország egészére jellemző adatok forrása: <https://www.ksh.hu/elektkorulmenyek>
A 2019-es országos adatok itt olvashatóak: <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/hazteletszin/2019/index.html#szegnysgrtsadalmikirekesztds>

9 Relatív jövedelmi szegénységben élők aránya: a medián ekvivalens jövedelem 60%-ánál kevesebb jövedelemmel rendelkező háztartásokban élő személyek aránya. Medián ekvivalens jövedelem: a teljes népesség OECD 2 fogyasztási egységre jutó jövedelem alapján történő sorba rendezése után a sor közepén lévő jövedelem jelenti a mediánt, vagyis hozzá képest pontosan ugyanannyinak van kevesebb, illetve több jövedelme.

10 Súlyos anyagi deprivációban élők aránya: azon személyekre tekinthető érvényesnek a súlyos anyagi depriváció, akikre az alábbi kilenc problémából legalább négy jellemző:

1. hiteltörlesztéssel vagy lakással kapcsolatos fizetési hátralékuk van; 2. a lakás megfelelő fűtésének hiánya; 3. váratlan kiadások fedezetének hiánya; 4. kétnaponta hús, hal, vagy azzal egyenértékű tápanyag fogyasztásának hiánya; 5. évi egyhetes, nem otthon töltött üdülés hiánya; 6. anyagi okokból nem rendelkezik személygépkocsival; 7. anyagi okokból nem rendelkezik mosógéppel; 8. anyagi okokból nem rendelkezik színes televízióval; 9. anyagi okokból nem rendelkezik telefonnal.

A nagyon alacsony munkaintenzitású háztartásban élők aránya¹¹ a városban 2019-ben 4% volt. (Az ország egészére jellemző arány 2019-ben 3,6%, 2020-ban 5,0%.)

Végezetül egy összegző indikátor: **a szegénységnek, társadalmi kirekesztődés kockázatának kitettek aránya¹²** e településen 19%. (Ezen indikátor országos átlaga 2019-ben 17,7%, 2020-ban 18,2%.)

A most idézett KSH-indikátorok összegző módon jelzik a helyi társadalom állapotot néhány kiemelt szempont szerint. Ezek az indikátorok azonban rámutatnak egy másik tendenciára is: miközben a szegregált (szegregátumokban élő) lakosok aránya a 2011. évi népszámlálás adatait alapul véve Tamási esetében 2-4% körül alakul¹³, aközben a relatív jövedelmi szegénység által érintettek aránya közel – a 4%-os arányt alapul véve – háromszor, a súlyos anyagi deprivációban élők aránya ennél közel kétszer magasabb, a szegénységnek, társadalmi kirekesztődés kockázatának kitettek aránya pedig több mint négyszerese a szegregátumokban élő lakosoknak. A szegregáció, illetve annak veszélye tehát jelen van a szegregátumok határain kívül is.

Konklúziók, beavatkozási szükségletek meghatározása

A fentiekben röviden vázolt, témánk szempontjából néhány releváns folyamat **következményei jól előre láthatóak/jelezhetőek**.

A relatíve magas számú inaktív korúakhoz kapcsolódó probléma a **nyugdíjak folyamatos értékvesztése** is. A nyugdíjak bérekhez viszonyított aránya folyamatosan csökkent az elmúlt 20 évben. Itt azonban nem folyamatos ereszkedés volt megfigyelhető. Eleinte a nyugdíjak zárkóztak a bérekhez, ám ezt a folyamatot először a 2008-as válság, majd a svájci indexálás kivezetése megszakította. 2013-tól kezdve pedig a nyugdíjak látványosan elkezdtek leszakadni az átlagbérektől. Az ellátmány a nettó nominális átlagkereset százalékában 2010-ben 65,4% volt, ez az arány 2020-ra 49,7%-ra mérséklődött¹⁴. E tendenciák a nyugdíjas korúak egyes csoportjait érintő elszegényedés veszélyét vetítik előre.

A város népességének előregedése következtében egyre inkább **növekszik a szociális szolgáltatások iránti igény**, amelyre a szociális ellátórendszert fel kell készíteni. A születések számának csökkenése az oktatási intézményhálózatban teremthet intézményfenntartási problémákat.

A lakosság előregedése, a fiatalok elvándorlása olyan településimázs kialakulásához és megerősítéséhez is hozzájárulhat, amely kevésbé vonzza a potenciális beköltözőket, befektetőket, ebből a szempontból tehát a probléma öngerjesztő jellegűvé válhat. Egy ilyen helyzet ilyen kifejezetten kedvezőtlen hatást gyakorolhat a helyi társadalom megújulásának esélyeire.

A város egészére értelmezhető problémák mellett külön is említeni kell a deprivált helyzetben lévő, a város szegregátumaiban élő lakossági csoportot, akik, mint írtuk, Tamási népességének 2-4%-át alkotják.

Tamási város társadalmát érintő, a nem szükségképpen térbeli szegregáció veszélyeit magukba hordó folyamatok e rövid jellemzésével összefüggésben a következő, **kiegészítő megjegyzéseket** szükséges megfogalmaznunk:

11 Nagyon alacsony munkaintenzitású háztartásban élők aránya: azon személyek aránya, akik olyan háztartásban élnek, ahol a munkaképes korú (18–59 év közötti) tagok az előző évben teljes munkapotenciáljuk kevesebb mint 20%-át töltötték munkával.

12 Szegénységnek, vagy társadalmi kirekesztődésnek kitettek aránya: azon személyek aránya, akik a relatív jövedelmi szegénység, a súlyos anyagi depriváció vagy a munkaszegénység közül legalább egyben érintettek.

13 A korábbi ITS, illetve HEP által közölt számok alapján született becslés.

14 KSH STADAT 25.1.1.33. Nyugdíjak, ellátások, járadékok és egyéb járandóságok, saját jogú nyugdíjak

Forrás: https://www.ksh.hu/stadat_files/szo/hu/szo0033.html

- Az FVS Antiszegregációs Programja elkészítése során komoly problémát jelent a **friss, releváns adatok hiánya**¹⁵. További nehézséget jelent, hogy az elérhető adatok néha – ugyanazon adatszolgáltató esetében is, pl. KSH – egymásnak is ellentmondanak, az eltérő módszertani háttér miatt összevetésük problémás lehet. A releváns adatok hiánya különösen problémássá teszi olyan beavatkozásokra irányuló, a fenntarthatóság kritériumainak is megfelelő stratégiák elkészítését, amelyek gyorsan változó, komplex viszonyokra kell, hogy reflektáljanak. Meglehetősen sajátos, és **nem fenntartható gyakorlat** 10 évente elkészített népszámlálási adatokkal jellemezni egy-egy helyi társadalom állapotát, amely adatok a hosszú feldolgozási idő miatt már a nyilvánosságra hozataluk időpontjában is részlegesen elavultak.
- Jelen Antiszegregációs Program az elkészítésére vonatkozó „Módszertani Útmutatás” szerint a 2022-es évre tervezett népszámlálást követően **szükségképpen megújításra szorul**. Amellett, hogy minden bizonnyal friss információk válnak elérhetővé a helyi társadalom legfontosabb dimenzióit illetően, feltehetően 2024-ben nyílik lehetőség a területi alapú szegregáció/szegregátumok friss lehatárolására is. Tekintve, hogy egy társadalomban a lényegi változások (pl. demográfiai folyamatok, stb.) nem egy-két év alatt következnek be, úgy véljük, a város társadalmával kapcsolatban megfogalmazott megállapítások az elkövetkező években is érvényesek maradnak.
- Jelen Antiszegregációs Program írásának ideje alatt (2022 április) az **infláció mértéke** már meghaladta a 8,5%-ot, illetve zajlik **az orosz-ukrán háború** is. A magas infláció már önmagában is komoly figyelmet igényel egy olyan város esetében, ahol a pénzromlás a demográfiai sajátosságok miatt egyes társadalmi csoportokat különösen hátrányos helyzetbe hozhat. A határaink mentén kirobbant háborúnak jelenleg pontosan előre nem látható pl. a gazdaságot – érintő következményei minden bizonnyal hatnak a város társadalmára is. **Ezekre a hatásokra – például egy gyorsan reagálni képes városmonitoring rendszer kialakításával - előre fel kell készülni.**

Az Antiszegregációs Program szempontjából Tamási város **lakossági csoportjait érintő**, beavatkozást igénylő legfontosabb **horizontális problémái** a következők (nem fontossági sorrend):

- a város gazdaságának helyzetéből, jellegéből adódó foglalkoztatási problémák
 - + a munkanélküliség/az aktív korúak foglalkoztathatóságát jellemző sajátosságokhoz illeszkedő munkahelyek iránti igények kielégítése
- ezzel összefüggésben a város egyes társadalmi csoportjainak foglalkoztathatósági problémái
 - + az kedvezőtlen iskolai végzettség/képzettség struktúrájából következő problémák,
 - + a tartós, stabil foglalkoztathatósághoz szükséges szociális készségekkel összefüggő problémák
- a település népességének elöregedéséből következő problémák
 - + az elöregedő népesség szomatikus, mentális egészségével összefüggő ellátási igények változásai
 - + a helyi társadalomba való integráltság lazulása
 - + az elszegényedés veszélye, annak komplex következményei
- Tamási lakosságának hozzávetőleg 2-4%-át adó, szegregátumokban élő, deprivált helyzetű társadalmi csoportok problémái
 - + a deprivált helyzettel összefüggésben az alacsony életminőség
 - + a deprivált helyzet újratermelődésének magas esélyei
 - + a társadalmi integráltsággal összefüggő problémák (pl. diszkrimináció, integrálhatóság)

¹⁵ „Mivel 2011 óta nem történt Magyarországon Népszámlálás, a korábban gyakorlatként alkalmazott KSH Népszámlálási adatbázisra alapozott szegregációs vizsgálat elvégzése jelen tervezési feladat keretében nem lehetséges.” Az FVS tartalmára vonatkozó módszertani ajánlás szerint „a 2022. évi népszámlálás adatainak publikálását követően elvárás a városokkal szemben, hogy frissítsék helyzetfeltárást az akkor majd rendelkezésre álló adatokkal”.

Forrás: Fenntartható Városfejlesztési Stratégia Módszertani Kézikönyve, 2021-27

Az Antiszegregációs Program szempontjából a város irányítási/intézményi rendszerét érintő, beavatkozást igénylő fontosabb problémák a következők:

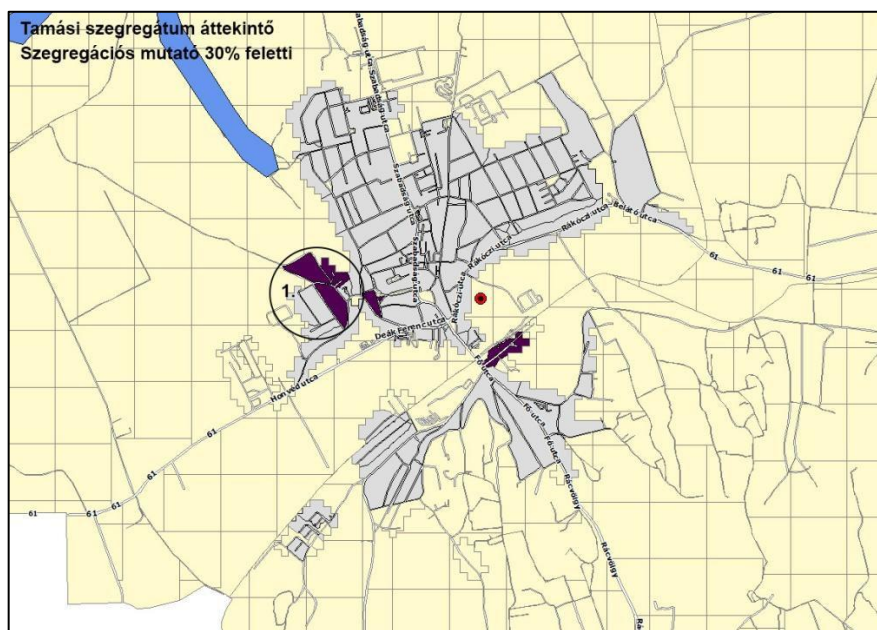
- a helyi társadalom problémáinak komplex, naprakész ismeretének hiánya,
- fenntartható beavatkozások megtervezésének, finanszírozásának, megvalósításának nehézségei,
- a különféle (nem csak antiszegregációs tartalmú) programok közötti szinergiák tudatos kihasználásának nehézségei.

A most említett problémacsoportok kezelése érdekében javasolt **városmonitoring rendszer kialakítása, és folyamatos működtetése**, az ehhez szükséges erőforrások felkutatása, biztosítás (részletesebben ld. később).

8.1.1.2 A szegregáció területi vonatkozásai (szegregátumok) – a változások értékelése

A 2011. évi népszámlálási adatok alapján a KSH által megjelölt szegregátumok lehatárolása az időközben bekövetkezett változások miatt az ITS 2017. évi felülvizsgálata során korrekciókra szorult. A korrekciók eredményeképpen, az FVS helyzetelemzésével összhangban Tamásiban három terület kezelhető szegregátumként, illetve szegregációval veszélyeztetett területként¹⁶ (e területeket a 2017-ben felülvizsgált ITS-ben alkalmazott térképen illusztráljuk).

1. számú térkép: Tamási város szegregátumai a 2011-es népszámlálás alapján, (KSH lehatárolás)

Tamási város szegregátumai, illetve szegregációval veszélyeztetett területei

1. Budai városrész

Tamási Integrált Településfejlesztési Stratégiája 2016-ban felülvizsgált változatának Antiszegregációs programja, illetve a város Helyi Esélyegyenlőségi Programja szerint a város **belterületén** a 2011-es népszámlálás adatai alapján egy szegregátum, az ún. **Budai városrész** található. A KSH e minősítését a helyben dolgozó szakemberek közlései nyomán, a 2011 óta bekövetkezett változások miatt célszerűbb **szegregációval veszélyeztetett területként** kezelni.

16 A szegregált területrészek jellemzése során frissebb adatok hiányában a jelenleg hatályos ITS, illetve az Antiszegregációs Program írásakor hatályos HEP adataira támaszkodunk. A szegregált, illetve szegregációval veszélyeztetett területek pontosabb jellemzése a 2022-ben tervezett népszámlálás után, az adatok publikálását követően lehetséges.

Buda városrész szegregációs veszélyeztetettségét eredményező problémák, hatások kialakulása pusztán néhány évre vezethető vissza. Az egyik ilyen hatás a településrészt érintő migráció: a területen korábban élő emberek közül sokan elköltöztek. Az elköltöző családok helyére részben az alacsony ingatlanárak, részben pedig családi, szívességi lakáshasználati rendszerek kedvező lehetőséget teremtettek az alacsonyabb végzettségű, alacsony jövedelmű családok számára a beköltözéshez. Az alacsonyabb státuszú háztartások magukkal hordozzák a deviancia jegyeit, melyek közül a legtöbben a drog terjesztését és használatát tartják kiemelkedő problémának.

A városrész számára kitörési pontot jelent, hogy a terület magasabb társadalmi státuszú lakók által lakott utcákkal körülvett terület. A városrészen belül is kiépített az ivóvíz- és szennyvízhálózat, illetve korábban csapadékcatorna hálózat is létesült. Az utak 90 százalékban szilárd aszfaltburkolattal rendelkeznek, a közvilágítás az utcákban nagyjából megoldott. (Kivételt képez a Hunyadi tér, ahol ennek pótlása szükséges.) A közösségi funkciók terén ugyanakkor hiányként jelentkezik egy kültéri vagy fedett közösségi színtér kialakítása, melynek létesítésére jelentős igény mutatkozik. Továbbá, a meglévő hálózat ellenére a legfontosabb környezeti problémát továbbra is a szennyvíz okozza, mivel számos ingatlan esetében az ingatlan becsatornázása nem megoldott.

Szegregátumspecifikus beavatkozások

A budai szegregátum helyzetén a TOP-5.2.1-es konstrukcióban elnyert város rehabilitációs projekttel kívánt az önkormányzat a Magyar Máltai Szeretetszolgálat Egyesület együttműködésével érdemben javítani. A projekt célja a szegregátumban élők életminőségének javítása, és integrációjának elősegítése volt. A társadalmi együttműködés erősítését szolgáló helyi szintű komplex program megvalósítása, komplex módon célozta a közösségi és egyéni szintű társadalmi integráció feltételeinek megteremtését, a folyamatos szociális munka biztosítását, a foglalkoztatás elősegítését, az egészségtudatos életmód népszerűsítését, illetve a szolgáltatásokhoz való hozzáférés javítását.

A TOP-5.2.1 programhoz kapcsolódóan a „Leromlott városi területek rehabilitációja” címmel, a TOP-4.3.1-15 azonosító számú konstrukció keretében, egy újabb városrehabilitációs projekt megvalósításával lehetőség nyílt arra, hogy újabb szociális bérházak kialakítására kerüljön sor. A város északnyugati területén fekvő, hosszabb ideje funkció nélkül álló, használaton kívüli egykori kenyérgyári épület és az azt övező környezet helyreállítása is megvalósult. A tervezett fejlesztésekkel a városrészben a társadalmi igényeknek megfelelően „sportok háza” névvel közösségi épület jött létre, amely a városban, valamint a közelben, szomszédos területeken lévő szegregátumban élők számára biztosít sportolási lehetőséget.

2. Kosba

A város külterületén további két szegregációnak minősíthető terület nevesíthető.

Az egyik ilyen terület Kosbán és a vele egybefüggő Újvárhegy területén alakult ki szegregátum, amely a város központjától 3,5 km-re délkeletre található, a város belterületén. A terület a Rác-völgyi árok mentén fut, melynek vonalát követi a 65. számú út. Az enyhén hullámos felszínű, széles és viszonylag egyenes dombhátakkal rendelkező szőlő területen alakult ki folyamatosan lakott terület. Kosba lakossága a 2011-es népszámláláskor 89 fő volt. Szegregációs indexe a 2011. évi statisztikai adatok alapján 31 százalék, ami alapján még éppen szegregációval veszélyeztetett területnek minősül, de Tamásin belül ezen a területen a legmagasabb az alacsony komfortfokozatú lakások (86,7%), és az egyszobás lakások aránya (48%). Kosba területén az infrastruktúra hiányos: csak egy részén van szilárd útburkolat, nincs kiépített ivóvízhálózat, nincs kiépített gázhálózat, sok a leromlott állapotú épület. A területen kizárólag lakóházak vannak, közösségi szolgáltatás, közintézmény nem található.

Szegregátumspecifikus beavatkozások

Az életkörülmények, a szociális helyzet javítása érdekében a város önkormányzata sikeresen pályázott a Társadalmi Megújulás Operatív Program keretében megvalósuló TÁMOP-5.3.6-11/1 kódszámú „Komplex telep program”. A projekt az említett szegregátumban 24 hónap alatt (2013. április 1. – 2015.

március 31.) valósult meg. A komplex beavatkozás a szociális, közösségfejlesztési, oktatási, egészségügyi, képzési és foglalkoztatási területeket integráltan kezelte.

3. Öreghenye

A másik külterületi szegregátum Öreghenye. A terület lakossága a legutóbbi 2011-es népszámláláskor 57 fő volt. A terület a városközponttól 5 km-re helyezkedik el, szegregációs indexe a 2011. évi statisztikai adatok alapján 35,9 százalék volt, mely számos szociális mutató tekintetében a legkedvezőtlenebb helyzetet jelenti Öreghenye számára. Az alacsony komfortfokozatú lakások aránya a Helyi Esélyegyenlőségi Programban rögzített adat szerint 83,3 százalék. A területen az infrastruktúra rendkívül hiányos: nincs szilárd útburkolat, nincs kiépített ivóvízhálózat, nincs kiépített gázhálózat, valamint sok a leromlott állapotú épület. A területen kizárólag magántulajdonú lakóházak vannak, közintézmény nem található a külterületen.

Szegregátumspecifikus beavatkozások

Szegregátumspecifikus beavatkozásra vonatkozóan nem áll rendelkezésre információ.

A külterületi szegregátumok felszámolása nem lehetséges, az ingatlanok szinte kizárólag magántulajdonban vannak, sokan nem kívánnak a területéről elköltözni, elérhető szociális bérlakások nincsenek, az ezen a területen élők nem rendelkeznek megfelelő anyagi forrásokkal a város központibb részébe történő beköltözéséhez.

8.1.2. Antiszegregációs terv

8.1.2.1 Az antiszegregációs fejlesztési célok és beavatkozási javaslatok

Antiszegregációs fejlesztési célok

Tamási város antiszegregációs fejlesztési céljainak meghatározása előtt célszerű határozottan felidézni néhány olyan alapelvet, amelyek érvényesítése különösen fontos az Antiszegregációs program céljainak meghatározása, e célok elérését szolgáló konkrét beavatkozások tervezése, majd a beavatkozások megvalósításának „menedzselése” során¹⁷.

A fenntartható antiszegregációs programok stratégia alapját a stratégiai ciklus menedzsment adja. A fenntartható antiszegregációs program a város társadalmának változásait nyomon követő dinamikus, élő dokumentum. A folyamatosan változó külső környezet, az alkalmazkodóképesség, reziliencia erősítésének szükségessége ezt várja el a korszerű városi stratégiától. Ezt a megközelítést támogatja a stratégiai ciklus menedzsment módszere, amely az egyes fázisok egymásra hatását, összekapcsolását, és a teljes folyamat nyomon követését, majd a visszacsatolást biztosítja.

A Tamási városát jellemző reziliencia táplálkozhat egyrésztől egy abszorpciós képességből, amikor a várost érő negatív hatások egy bizonyos mértékének, szintjének ellent tud állni a rendszer, az esetleges sokkhatás után pedig minden vissza tud állni a régi kerékvágásba.

A városi reziliencia második eleme a folyamatos kiigazítás, az állandó és rugalmas reagálás mind szervezeti/intézményi, mind pedig eszközrendszer oldalról. A körülmények folyamatos figyelemmel kísérésével, a változások nyomon követésével állandó kiigazításra kerül a város reagálásának mértéke és módja.

A reziliencia harmadik eleme maga a változás elérése, bevezetése, azaz a transzformáció. Ez akkor következik be, amikor egy meglévő rendszert, egy alkalmazott eszközrendszert lecserélünk annak hatékonyságvesztése miatt.

17 A következő néhány bekezdés a Fenntartható Városfejlesztési Stratégiák elkészítését támogató kézikönyv különösen megszívlelendő egyes részeinek az Antiszegregációs Programhoz illesztett átiratát tartalmazza.

Tamási, mint reziliens város esetében nagy jelentőségű a település azon képessége, amelynek köszönhetően a rendszer a külső negatív hatásoknak ellenáll (abszorpciós képesség), a külső behatásokra megváltozik (transzformációs képesség), avagy a megváltozott külső körülményekhez alkalmazkodik (adaptációs képesség). Tamási, mint reziliens város rugalmasan reagál a begyűrűző, akár sokk-szerűen megjelenő változásokra, és azokat követően képes viszonylag rövid idő alatt újra működőképesé válni vagy új pályára állni.

A fenti elvek figyelembevételével a város Antiszegregációs Programjában foglaltak megvalósításának menedzselése komplex, folyamatos erőfeszítést igénylő feladat, amelyhez azonban rendelkezésre állnak a megfelelő kapacitások.

Tamási, mint a korábbiak szerint reziliens közelített város FVS Antiszegregációs Programja fenntartható, és eredményes megvalósítása érdekében célszerű:

- a 2023-ig hatályos ITS Antiszegregáció Programja által javasolt **monitoring bizottság**
- az ITS Antiszegregáció Programban említett **Integrációs Kerekasztal**, és
- a Helyi Esélyegyenlőségi Programban foglaltak végrehajtásának ellenőrzése érdekében létrehozott **HEP Fórum**

összevonása, és egy olyan városmonitoring rendszer kialakítása, amely – a javasolt összevonás eredményeként létrejött testület tagjainak ismereteire, napi szakmai tapasztalataira támaszkodva - komplex módon figyelemmel kíséri a helyi társadalom állapotának alakulását, és képes a szükséges és kellően gyors reagálásra. Az említett testületek összevonását nem csupán a párhuzamosságok megszüntetése indokolja. Korábban több helyen is érintettük azokat a tervezési problémákat, amelyek abból adódnak, hogy a település nem jut elegendő releváns és naprakész adathoz a nagy adatgazda szervezetektől, mint pl. a KSH, stb. Az elavult (demográfiai dimenziókban 10 évnél is régebbi, gyakran egymásnak is ellentmondó) adatokra támaszkodva a város valós problémáira reflektáló, a változásokhoz gyorsan alkalmazkodó városirányítás komoly nehézségekkel szembesül.

A fenntartható várostervezés és vezetés megköveteli a beavatkozások eredményességét, vagy éppen a menet közben történő módosításokra vonatkozó folyamatos és gyors visszacsatolást.

A fentiek szerint létrehozni javasolt Városmonitoring Csoport összetételéből adódóan képes a csoportot alkotó szakemberek napi tapasztalatainak összegzésére, így egy folyamatosan friss helyzetkép megalkotására, a kibontakozóban lévő problémák időben történő jelzésére, stb. A folyamatosan frissülő helyzetkép, a folyamatok naprakész ismerete pedig elengedhetetlen feltétele a város rezilienssé válásának.

Az FVS Antiszegregációs Program és a Helyi Esélyegyenlőségi Program kapcsolata

Tamási város a Helyi Esélyegyenlőségi Programjában a következő küldetést fogalmazta meg:

„A HEP – mint az esélyegyenlőség legfőbb helyi szintű dokumentuma – egyik fő értéke és egyben küldetése az alkotmányos jogok (alapjogok) érvényre juttatásának támogatása az Európai Unió Alapjogi Chartájával összhangban a szabadságok, az egyenlőség, a szolidaritás, a polgárok és az igazságszolgáltatás területén, különös tekintettel az alábbiakra:

- A szabadsághoz és biztonsághoz való jog
- A magán- és a családi élet tiszteletben tartása
- A személyes adatok védelme
- A gondolat-, a lelkiismeret- és a vallásszabadság
- A véleménynyilvánítás és a tájékozódás szabadsága
- Az oktatáshoz való jog
- A foglalkoztatás megválasztásának szabadsága és a munkavállaláshoz való jog
- A férfiak és a nők közötti egyenlőség

- A gyermekek jogai
- Az idősök jogai
- A fogyatékkal élő személyek beilleszkedése
- A gyermekmunka tilalma és a fiatalok munkahelyi védelme
- A szociális biztonság és a szociális segítségnyújtás
- Egészségvédelem
- Környezetvédelem

Fontos, hogy Tamási városban megteremtődjön az esélyegyenlőség a társadalmi élet minden színterén: a fizikai és kulturális környezetben, a lakhatás és a közlekedési eszközök vonatkozásában, a szociális és egészségügyi ellátás, az iskoláztatási és munkaalkalmak, valamint a kulturális és társadalmi élet, sport és szórakozási lehetőségek területén is. A fogyatékos személyek speciális segítséget igénylő emberek. Életük nem kevesebb, és nem több, egyszerűen más, másfajta emberi élet. A fogyatékos ember, a betegekhez, az idősökhöz és a gyermekekhez hasonlóan segítségre szorul.

Tamási Város Önkormányzatának célja, hogy minden lakója számára elérhetővé tegye a közszolgáltatásokat, biztosítsa az idősök, a fogyatékkal élők és a hátrányos helyzetű polgárok esélyegyenlőségét az élet különböző területein.”

Tamási Város Önkormányzata az Esélyegyenlőségi Program elfogadásával érvényesíteni kívánja:

- az egyenlő bánásmód, és az esélyegyenlőség biztosításának követelményét,
- a közszolgáltatásokhoz történő egyenlő hozzáférés elvét,
- a diszkriminációmentességet,
- szegregációmentességet,
- a foglalkoztatás,
- a szociális biztonság,
- az egészségügy,
- az oktatás és a lakhatás területén.

A város a HEP IT-ben célcsoportokra bontotta megvalósítani tervezett programjait. Ezek a célcsoportok a következők: (A javasolt programok célcsoportok szerinti bontását az FVS módszertani útmutatója nem teszi lehetővé.)

- A mélyszegénységben élők és a romák
- A gyermekek
- A nők
- Az idősök
- A fogyatékkal élők

Az FVS Antiszegregációs Program a fentiekben megfogalmazott célkitűzések mellett a Helyi Esélyegyenlőségi Program tervezett beavatkozásokkal kapcsolatban megfogalmazott célok elérését is szolgálja.

A horizontális antiszegregációs célok és beavatkozások a város FVS Antiszegregációs Programjában

A Helyi Esélyegyenlőségi Programban megfogalmazott elvekkel összhangban, emellett a 2023-ig érvényes antiszegregációs célokat is megtartva - a szükségesnek tartott kiegészítésekkel együtt - az FVS Antiszegregációs Program horizontális céljait a következő táblázatban jelenítjük meg.

34. táblázat: Tamási város horizontális antiszegregációs céljai

Horizontális célok
„Technológiai jellegű” horizontális cél
T. A helyi társadalom, ezen belül különösen a szegregáló hatások által veszélyeztetett csoportok helyzetének alakulására vonatkozó ismeretének javítása, a beavatkozások folyamatos monitorozása ún. Városmonitoring Csoport létrehozásával
Tartalmi jellegű horizontális célok
1. Az esélyegyenlőség biztosítása a város minden fejlesztési beavatkozásánál, annak figyelembevételével, hogy semmilyen fejlesztés nem járulhat hozzá a településen belüli, vagy kívüli szegregáció kialakulásához és erősödéséhez. Az esélyegyenlőség, a szegregáció-mentesség biztosítása a településen.
2. Oktatási integráció biztosítása
3. Az alacsony státuszú lakosság foglalkoztatási helyzetének javítása
4. A szociális szolgáltatásokhoz való hozzáférés javítása
5. Közösségi terek biztosítása

A 2023-ig érvényes célok minimális korrekcióval, kiegészítéssel történő megtartása indokolt. A korrekció célja „8.1.1.1 A szegregáció társadalmi jelenségeinek horizontális elemzése – a változások értékelése fejezet - Konklúziók, beavatkozási szükségletek meghatározása” című részben összefoglalt problémákhoz jobban illeszkedjék.

A horizontális antiszegregációs célokat, és a célok elérése érdekében 2027-ig tervezett beavatkozásokat a következő táblázatban foglaljuk össze.

Horizontális antiszegregációs célok és beavatkozások

Az Antiszegregációs Program horizontális céljai nem csupán a szegregátumokban/szegregációval veszélyeztetett területeken élő lakossági csoportok helyzetének javítását szolgálják, de e célok elérése fontos a szegregációval veszélyeztetett, nem szükségképpen szegregált területen élő csoportok helyzetének stabilizálása, illetve javítása szempontjából is.

Megjegyzés: az antiszegregációs célok elérése érdekében javasolt beavatkozások költségvetését/költségbecslését nem bontjuk szegregátumok szerint. Ennek több oka is van, ezek a következők:

- a település mérete, illetve a szegregátumokban élő népesség relatíve alacsony száma miatt a beavatkozások területi bontása sem technikai, sem tartalmi értelemben nem indokolt, a bontás a beavatkozások hatékony megvalósítását inkább gátolná, mint támogatná.
- a javasolt beavatkozások tartalma miatt a területi bontás jelentős mértékben megemelné az egyes beavatkozások költségeit.

	Célok	A célok elérése érdekében tervezett beavatkozások 2021-2027	Költség és annak tervezett forrása
	<i>A fejlesztések céljának meghatározása az adott horizontális szempont vonatkozásában a 2027-ig terjedő időtávra. Nem koncepcionális célokról van szó, hanem konkrét stratégiai ill. operatív célokról!</i>	- a korábbi tervezési időszakból áthozott és folytatásra tervezett folyamatok - újonnan kezdeményezett beavatkozások - természetesen egy célhoz tetszőleges számú beavatkozás kapcsolható	<i>A beavatkozások becsült költségének bemutatása</i>
T	A helyi társadalom, ezen belül különösen a szegregáló hatások által veszélyeztetett csoportok helyzetének alakulására vonatkozó ismeretének javítása, a beavatkozások folyamatos monitorozása ún. Városmonitoring Csoport létrehozásával	<u>A korábbi tervezési időszakból áthozott és folytatásra tervezett folyamat:</u> A város önkormányzata a HEP kidolgozására, a megvalósítás értékelésére, ellenőrzésére és az ennek során nyert információk visszacsatolására, valamint a programba történő beépítésének garantálására HEP Fórumot hozott létre. A 2023-ig hatályos Antiszegregációs Program intézkedései megvalósulásának folyamatos vizsgálata érdekében monitoring bizottságot, illetve Integrációs Kerekasztalt is működtet. <u>Újonnan kezdeményezett beavatkozások</u> - A Helyi Esélyegyenlőségi Programért felelős HEP Fórum, illetve az Integrációs Kerekasztal, valamint a monitoring bizottság összevonásával, szükség szerint eseti résztvevők (szakértők, az érintett csoportok képviselői) bevonásával megalakul, és folyamatosan működik a Városmonitoring Csoport. A csoport folyamatos figyelemmel kíséri a város társadalmát alkotó lakosság-csoportok élethelyzetének, problémáinak alakulását, szükség esetén felhívja a figyelmet a kialakulóban lévő problémákra, illetve beavatkozási javaslatokat fogalmaz meg e problémák orvoslására. - Rendszeresen ismétlődő felmérés megvalósítása, ill. az adatok karbantartása a mélyszegénységben élő gyermekek, fiatalok, felnőttek számáról a további tervezési feladatok megalapozásához.	12M Ft

	Célok	A célok elérése érdekében tervezett beavatkozások 2021-2027	Költség és annak tervezett forrása
1.	Az esélyegyenlőség, a szegregáció-mentesség biztosítása a településen. Az elégtelen lakhatási körülmények, a lakóhelyi szegregáció felszámolása, integrált, illetve a társadalmi normáknak megfelelő minőségű lakókörnyezet kialakítása, a megváltozott lakhatási körülményekhez, környezethez való adaptációs készségek fejlesztése.	<u>A korábbi tervezési időszakból áthozott és folytatásra tervezett folyamat:</u> 1/1. Alacsony komfortfokozatú lakások bontása, minőségjavító beavatkozások (100M Ft.) <u>Újonnan kezdeményezett beavatkozások</u> 1/2. Előrefizetős fogyasztásmérők telepítése, ahol a feltételek rendelkezésre állnak 1/3. Mobilizációs terv kidolgozása, megvalósítása annak érdekében, hogy a kiköltözők integrált környezetbe kerüljenek 1/4. Alapvető gazdálkodási, pénzügyi és adószabálykezelési ismeretek oktatása a célterületen 1/5. Egyénre szabott életvezetési tanácsadás^[1] a célterületen 1/6. A családsegítő szolgálat fejlesztése, védőnők, szociális munkások foglalkoztatásának támogatását biztosító (pályázati) források felkutatása	304M Ft Megjegyzés: azon beavatkozások esetében, amelyek építőipari kivitelezést igényelnek, a kivitelezések költségei a konkrét programok kidolgozását követően lehetséges. A megjelölt bekerülési összeg becslés.
2.	Oktatási integráció biztosítása.	<u>A korábbi tervezési időszakból áthozott és folytatásra tervezett folyamat:</u> - <u>Újonnan kezdeményezett beavatkozások</u> 2/1. Hátrányos helyzetű (és a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre jogosult), illetve szegregátumokban élő gyermekek arányának kiegyenlítése az óvodai, iskolai feladat-ellátási helyek között (az intézményi szegregáció kialakulásának megakadályozása) 2/2. Szűrést követően alapozó terápia biztosítása az 5. életévüket betöltött óvodások részére. 2/3. Étkezést is biztosító nyári napközi program fenntartása hátrányos helyzetű, illetve szegregátumokban élő gyermekek számára 2/4. Ösztöndíj rendszer kidolgozása, működtetése^[1] a középfokú oktatásban rész vevő hátrányos helyzetű, illetve szegregátumokban élő fiatalok számára (HHH-s gyermekek, fiatalok számára) 2/5. Iskolán kívüli fejlesztő, közösségépítő sport és szabadidős programok kidolgozása, a feltételek biztosítása (integrált jelleggel) 2/6. Óvoda és iskola-pedagógusok számára szervezett rendszeres fakultatív képzések/konferenciák 2/7. Szülők iskolája program kidolgozása, illetve működtetése az oktatásra kötelezett korban lévő hátrányos helyzetű, vagy deprivált környezetben élő gyermekek szülei számára 2/8. Tudatmódosító szerek (alkohol, drog) fogyasztását visszaszorító programok megvalósítása a rendőrséggel, civil szervezetekkel közösen 2/9. Az „Év tamási pedagógusa” elismerés alapítása, hagyománnyá fejlesztése a hátrányos helyzetű, deprivált gyermekekért, fiatalokért végzett szakmai tevékenység elismerésére	262M Ft Tervezett forrás: TOP Plusz; EFOP Plusz

	Célok	A célok elérése érdekében tervezett beavatkozások 2021-2027	Költség és annak tervezett forrása
3.	Az alacsony státuszú lakosság foglalkoztatási és foglalkoztathatósági helyzetének javítása.	<u>A korábbi tervezési időszakból áthozott és folytatásra tervezett folyamat:</u> - <u>Újonnan kezdeményezett beavatkozások</u> 3/1. Kisléptékű gazdaságfejlesztési program a konyhakertek művelésére, szükség szerint közösségi kert kialakítása, térítésmentes piac- és közterülethasználat biztosítása a megtermelt termékek értékesítésének támogatására 3/2. Munkanélküliség csökkentését szolgáló pályázati lehetőségek felkutatása (önkormányzat, munkáltatók) 3/3. Felzárkóztató képzések (általános iskola elvégzését vagy szakmaszerzést célzó) szervezése 3/4. Az elsődleges munkaerőpiacon történő elhelyezkedést követő jelleggel is támogató (munkahelyi) mentorprogramok kidolgozása, működtetése 3/5. Egyénre szabott álláskeresést támogató programok a Gazdasági Kamara, ill. helyi vállalkozások, civil szervezetek bevonásával 3/6. Pályaorientációs program kidolgozása a helyi köznevelési intézményekben tanulók számára, helyi munkáltatók bevonásával.	146M Ft Források: önkormányzati költségvetés, TOP Plusz; GINOP Plusz; EFOP Plusz.
4.	A szociális és közösségi szolgáltatásokhoz való hozzáférés esélyeinek javítása körében.	<u>A korábbi tervezési időszakból áthozott és folytatásra tervezett folyamat:</u> - <u>Újonnan kezdeményezett beavatkozások</u> 4/1. Információs akadálymentesítő programok kidolgozása, működtetése a hátrányos helyzetű, illetve időskorú lakossági csoportok számára 4/2. A külterületeken, szegregátumokban, vagy deprivált családokban élő gyermekek szolgáltatásokhoz való hozzáféréseinek javítása	83M Ft
5.	A közösségi viszonyok, a helyi közélet fejlesztése, a helyi társadalom integráltságának, kohéziójának erősítése, e célok eléréséhez közösségi terek, illetve programok biztosítása.	<u>A korábbi tervezési időszakból áthozott és folytatásra tervezett folyamat:</u> - <u>Újonnan kezdeményezett beavatkozások</u> 5/1. Törekvés a krízishelyzetben igénybe vehető szolgáltatások biztosítására, anyaatthon kialakítása, pályázati forrásból erre szolgáló épület építése (80M Ft.) 5/2. A jelenleg meglévő civil szervezetek tevékenységének támogatása, a nők civil aktivitásának elősegítése, női civil szervezet létrehozása 5/3. Községi tér kialakítása, működtetése a célcsoportok tagjainak bevonásával, velük való együttműködésben 5/4. Községi kert kialakítása szegregátumban, ill. a város más területein is igény szerint civil szervezetek, helyi vállalkozások mentorálásával (Ld. még 3. pont alatt)	530M Ft Megjegyzés: azon beavatkozások esetében, amelyek építőipari kivitelezést igényelnek, a kivitelezések költségei a konkrét programok kidolgozását követően lehetséges. A megjelölt bekerülési összeg becslés.

	Célok	A célok elérése érdekében tervezett beavatkozások 2021-2027	Költség és annak tervezett forrása
		5/5. Közösségi terek akadálymentes használatának biztosítása mozgássérültek, fogyatékkal élők, időskorú lakosság számára 5/6. Lakóhelyi közösségi sportolásra alkalmas területek kialakítása, eszközökkel való felszerelése gyermekek, fiatalok, felnőttek számára 5/7. Közösségi tereken megvalósuló generációs, intergenerációs programok facilitátor-képzése, illetve alkalmazása	
	ÖSSZESEN (6 évre)		1.335M Ft

Területi fókuszú antiszegregációs célok és beavatkozások

A szegregátumok, illetve szegregációval veszélyeztetett területek területfejlesztéssel, műszaki beavatkozásokkal történő megszüntetésére a tervezési időszakban nem látszik reális esély. A cél, hogy a társadalmi/térbeli mobilizációs esélyek/lehetőségek megteremtésével a szegregációt oldjuk, a szegregátumokban élők számát csökkentsük.

	Szegregátum	Célok	Tervezett beavatkozások 2021-2027	Költség és annak tervezett forrása
		A fejlesztések céljának meghatározása a szegregátum vonatkozásában a 2027-ig terjedő időtávra. Nem koncepcionális célokról van szó, hanem konkrét stratégiai ill. operatív célokról!	<i>továbbvitt folyamatok</i> • egyéni fejlesztések • közösségépítés • lakókörnyezet/ infrastruktúra • lakhatás <i>2021-ben kezdeményezett beavatkozások</i> • egyéni fejlesztések • közösségépítés • lakókörnyezet / infrastruktúra • lakhatás	Az egyes konkrét fejlesztési elemek becsült költségének bemutatása.
1.	1. szegr.	T. A helyi társadalom, ezen belül különösen a szegregáló hatások által veszélyeztetett csoportok helyzetének alakulására vonatkozó ismeretének javítása, a beavatkozások folyamatos monitorozása ún. Városmonitoring Csoport létrehozásával	<u>A korábbi tervezési időszakból áthozott és folytatásra tervezett folyamat:</u> A város önkormányzata a HEP kidolgozására, a megvalósítás értékelésére, ellenőrzésére és az ennek során nyert információk visszacsatolására, valamint a programba történő beépítésének garantálására HEP Fórumot hozott létre. A 2023-ig hatályos Antiszegregációs Program intézkedései megvalósulásának folyamatos vizsgálata érdekében monitoring bizottságot, illetve Integrációs Kerekasztalt is működtet. <u>Újonnan kezdeményezett beavatkozások</u> - A Helyi Esélyegyenlőségi Programért felelős HEP Fórum, illetve az Integrációs Kerekasztal, valamint a monitoring bizottság összevonásával, szükség szerint	

Szegregátum	Célok	Tervezett beavatkozások 2021-2027	Költség és annak tervezett forrása
		eseti résztvevők (szakértők, az érintett csoportok képviselői) bevonásával megalakul, és folyamatosan működik a Városmonitoring Csoport. A csoport folyamatos figyelemmel kíséri a város társadalmát alkotó lakosság-csoportok élethelyzetének, problémáinak alakulását, szükség esetén felhívja a figyelmet a kialakulóban lévő problémákra, illetve beavatkozási javaslatokat fogalmaz meg e problémák orvoslására. - Rendszeresen ismétlődő felmérés megvalósítása, ill. az adatok karbantartása a mélyszegénységben élő gyermekek, fiatalok, felnőttek számáról a további tervezési feladatok megalapozásához.	
1. szegr.	1. Az esélyegyenlőség, a szegregáció-mentesség biztosítása a településen. Az elégtelen lakhatási körülmények, a lakóhelyi szegregáció felszámolása, integrált, illetve a társadalmi normáknak megfelelő minőségű lakókörnyezet kialakítása, a megváltozott lakhatási körülményekhez, környezethez való adaptációs készségek fejlesztése.	<u>A korábbi tervezési időszakból áthozott és folytatásra tervezett folyamat:</u> - Alacsony komfortfokozatú lakások bontása, minőségjavító beavatkozások <u>Újonnan kezdeményezett beavatkozások</u> - Előrefizetős fogyasztásmérők telepítése, ahol a feltételek rendelkezésre állnak - Mobilizációs terv kidolgozása, megvalósítása annak érdekében, hogy a kiköltözők integrált környezetbe kerüljenek - Alapvető gazdálkodási, pénzügyi ismeretek oktatása a célterületen - Adósságkezelési ismeretek oktatása a célterületen - Egyénre szabott segítségnyújtás, életvezetési tanácsadás^[1] a célterületen - Védőnők, szociális munkások foglalkoztatásának támogatását biztosító (pályázati) források felkutatása	
1. szegr.	2. Oktatási integráció biztosítása.	<u>A korábbi tervezési időszakból áthozott és folytatásra tervezett folyamat:</u> - <u>Újonnan kezdeményezett beavatkozások</u> - Halmozottan hátrányos helyzetű (és a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre jogosult), illetve szegregátumokban élő gyermekek arányának kiegyenlítése az óvodai, iskolai feladat-ellátási helyek között (az intézményi szegregáció kialakulásának megakadályozása) - Szűrést követően alapozó terápia biztosítása az 5. életévüket betöltött óvodások részére - Étkeztetést is biztosító nyári napközi program fenntartása hátrányos helyzetű, illetve szegregátumokban élő gyermekek számára - Ösztöndíj rendszer kidolgozása, működtetése^[2] a középfokú oktatásban részt vevő hátrányos helyzetű, illetve szegregátumokban élő fiatalok számára (HHH-s gyermekek, fiatalok számára)	

Szegregátum	Célok	Tervezett beavatkozások 2021-2027	Költség és annak tervezett forrása
		- Iskolán kívüli fejlesztő, közösségépítő sport és szabadidős programok kidolgozása, a feltételek biztosítása (integrált jelleggel) - Óvoda és iskola-pedagógusok számára szervezett rendszeres fakultatív képzések/konferenciák - Szülők iskolája program kidolgozása, illetve működtetése az oktatásra kötelezett korban lévő hátrányos helyzetű, vagy deprivált környezetben élő gyermekek szülei számára - Tudatmódosító szerek (alkohol, drog) fogyasztását visszaszorító programok megvalósítása a rendőrséggel, civil szervezetekkel közösen - Az „Év tamási pedagógusa” elismerés alapítása, hagyománnyá fejlesztése a hátrányos helyzetű, deprivált gyermekekért, fiatalokért végzett szakmai tevékenység elismerésére	
1. szegr.	3. Az alacsony státuszú lakosság foglalkoztatási és foglalkoztathatósági helyzetének javítása.	<u>A korábbi tervezési időszakból áthozott és folytatásra tervezett folyamat:</u> - <u>Újonnan kezdeményezett beavatkozások</u> - Kisléptékű gazdaságfejlesztési program a konyhakertek művelésére, szükség szerint közösségi kert kialakítása, térítésmentes piac- és közterülethasználat biztosítása a megtermelt termékek értékesítésének támogatására - Munkanélküliség csökkentése szolgáló pályázati lehetőségek felkutatása (önkormányzat, munkáltatók) - Felzárkóztató képzések (általános iskola elvégzését vagy szakmaszerzést célzó) szervezése - Az elsődleges munkaerőpiacon történő elhelyezkedést követő jelleggel is támogató (munkahelyi) mentorprogramok kidolgozása, működtetése - Egyénre szabott álláskeresést támogató programok a Gazdasági Kamara, ill. helyi vállalkozások, civil szervezetek bevonásával - Pályaorientációs program kidolgozása a helyi köznevelési intézményekben tanulók számára, helyi munkáltatók bevonásával.	
1. szegr.	4. A szociális és közösségi szolgáltatásokhoz való hozzáférés esélyeinek javítása körében.	<u>A korábbi tervezési időszakból áthozott és folytatásra tervezett folyamat:</u> - <u>Újonnan kezdeményezett beavatkozások</u> - Információs akadálymentesítő programok kidolgozása, működtetése a hátrányos helyzetű, illetve időskorú lakossági csoportok számára - A külterületeken, szegregátumokban, vagy deprivált családokban élő	

	Szegrégátum	Célok	Tervezett beavatkozások 2021-2027	Költség és annak tervezett forrása
			gyermekek szolgáltatásokhoz való hozzáféréseinek javítása - a Városmonitoring Csoport érdemi működtetése	
	1. szegr.	5. A közösségi viszonyok, a helyi közélet fejlesztése, a helyi társadalom integráltságának, kohéziójának erősítése, e célok eléréséhez közösségi terek, illetve programok biztosítása.	<u>A korábbi tervezési időszakból áthozott és folytatásra tervezett folyamat:</u> - <u>Újonnan kezdeményezett beavatkozások</u> - Törekvés a krízishelyzetben igénybe vehető szolgáltatások biztosítására, anyaoththon kialakítása, pályázati forrásból erre szolgáló épület építése - A jelenleg meglévő civil szervezetek tevékenységének támogatása, a nők civil aktivitásának elősegítése, női civil szervezet létrehozása - Községi tér kialakítása, működtetése a célcsoportok tagjainak bevonásával, velük való együttműködésben - Községi kert kialakítása szegregátumban, ill. a város más területein is igény szerint civil szervezetek, helyi vállalkozások mentorálásával (Ld. még 3. pont alatt) - Községi terek akadálymentes használatának biztosítása mozgássérültek, fogyatékkal élők, időskorú lakosság számára - Lakóhelyi községi sportolásra alkalmas területek kialakítása, eszközökkel való felszerelése gyermekek, fiatalok, felnőttek számára - Községi tereken megvalósuló generációs, intergenerációs programok facilitátor-képzése, illetve alkalmazása	
	2. szegr.	T. A helyi társadalom, ezen belül különösen a szegregáló hatások által veszélyeztetett csoportok helyzetének alakulására vonatkozó ismeretének javítása, a beavatkozások folyamatos monitorozása ún. Városmonitoring Csoport létrehozásával	<u>A korábbi tervezési időszakból áthozott és folytatásra tervezett folyamat:</u> A város önkormányzata a HEP kidolgozására, a megvalósítás értékelésére, ellenőrzésére és az ennek során nyert információk visszacsatolására, valamint a programba történő beépítésének garantálására HEP Fórumot hozott létre . A 2023-ig hatályos Antiszegregációs Program intézkedései megvalósulásának folyamatos vizsgálata érdekében monitoring bizottságot, illetve Integrációs Kerekasztalt is működtet. <u>Újonnan kezdeményezett beavatkozások</u> - A Helyi Esélyegyenlőségi Programért felelős HEP Fórum, illetve az Integrációs Kerekasztal, valamint a monitoring bizottság összevonásával, szükség szerint eseti résztvevők (szakértők, az érintett csoportok képviselői) bevonásával megalakul, és folyamatosan működik a Városmonitoring Csoport. A csoport folyamatos figyelemmel kíséri a város társadalmát alkotó lakosság-csoportok élethelyzetének, problémáinak alakulását, szükség esetén felhívja a figyelmet	

Szegregátum	Célok	Tervezett beavatkozások 2021-2027	Költség és annak tervezett forrása
		a kialakulóban lévő problémákra, illetve beavatkozási javaslatokat fogalmaz meg e problémák orvoslására. - Rendszeresen ismétlődő felmérés megvalósítása, ill. az adatok karbantartása a mélyszegénységben élő gyermekek, fiatalok, felnőttek számáról a további tervezési feladatok megalapozásához.	
2. szegr.	1. Az esélyegyenlőség, a szegregáció-mentesség biztosítása a településen. Az elégtelen lakhatási körülmények, a lakóhelyi szegregáció felszámolása, integrált, illetve a társadalmi normáknak megfelelő minőségű lakókörnyezet kialakítása, a megváltozott lakhatási körülményekhez, környezethez való adaptációs készségek fejlesztése.	<u>A korábbi tervezési időszakból áthozott és folytatásra tervezett folyamat:</u> - Alacsony komfortfokozatú lakások bontása, minőségjavító beavatkozások <u>Újonnan kezdeményezett beavatkozások</u> - víz- és kommunális szolgáltatások (szemétszállítás) fejlesztése - Mobilizációs terv kidolgozása, megvalósítása annak érdekében, hogy a kiköltözők integrált környezetbe kerüljenek - Alapvető gazdálkodási, pénzügyi ismeretek oktatása a célterületen - Adósságkezelési ismeretek oktatása a célterületen - Egyénre szabott segítségnyújtás, életvezetési tanácsadás^[1] a célterületen - Védőnők, szociális munkások foglalkoztatásának támogatását biztosító (pályázati) források felkutatása	
2. szegr.	2. Oktatási integráció biztosítása.	<u>A korábbi tervezési időszakból áthozott és folytatásra tervezett folyamat:</u> - <u>Újonnan kezdeményezett beavatkozások</u> - Halmozottan hátrányos helyzetű (és a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre jogosult), illetve szegregátumokban élő gyermekek arányának kiegyenlítése az óvodai, iskolai feladat-ellátási helyek között (az intézményi szegregáció kialakulásának megakadályozása) - Szűrést követően alapozó terápia biztosítása az 5. életévüket betöltött óvodások részére - Étkeztetést is biztosító nyári napközi program fenntartása hátrányos helyzetű, illetve szegregátumokban élő gyermekek számára - Ösztöndíj rendszer kidolgozása, működtetése^[2] a középfokú oktatásban részt vevő hátrányos helyzetű, illetve szegregátumokban élő fiatalok számára (HHH-s gyermekek, fiatalok számára) - Iskolán kívüli fejlesztő, közösségépítő sport és szabadidős programok kidolgozása, a feltételek biztosítása (integrált jelleggel)	

Szegregátum	Célok	Tervezett beavatkozások 2021-2027	Költség és annak tervezett forrása
		- Óvoda és iskola-pedagógusok számára szervezett rendszeres fakultatív képzések/konferenciák - Szülők iskolája program kidolgozása, illetve működtetése az oktatásra kötelezett korban lévő hátrányos helyzetű, vagy deprivált környezetben élő gyermekek szülei számára - Tudatmódosító szerek (alkohol, drog) fogyasztását visszaszorító programok megvalósítása a rendőrséggel, civil szervezetekkel közösen - Az „Év tamási pedagógusa” elismerés alapítása, hagyománnyá fejlesztése a hátrányos helyzetű, deprivált gyermekekért, fiatalokért végzett szakmai tevékenység elismerésére	
2. szegr.	3. Az alacsony státuszú lakosság foglalkoztatási és foglalkoztathatósági helyzetének javítása.	<u>A korábbi tervezési időszakból áthozott és folytatásra tervezett folyamat:</u> - <u>Újonnan kezdeményezett beavatkozások</u> - Kisléptékű gazdaságfejlesztési program a konyhakertek művelésére, szükség szerint közösségi kert kialakítása, térítésmentes piac- és közterülethasználat biztosítása a megtermelt termékek értékesítésének támogatására - Munkanélküliség csökkentése szolgáló pályázati lehetőségek felkutatása (önkormányzat, munkáltatók) - Felzárkóztató képzések (általános iskola elvégzését vagy szakmaszerzést célzó) szervezése - Az elsődleges munkaerőpiacon történő elhelyezkedést követő jelleggel is támogató (munkahelyi) mentorprogramok kidolgozása, működtetése - Egyénre szabott álláskeresést támogató programok a Gazdasági Kamara, ill. helyi vállalkozások, civil szervezetek bevonásával - Pályaorientációs program kidolgozása a helyi köznevelési intézményekben tanulók számára, helyi munkáltatók bevonásával.	
2. szegr.	4. A szociális és közösségi szolgáltatásokhoz való hozzáférés esélyeinek javítása körében.	<u>A korábbi tervezési időszakból áthozott és folytatásra tervezett folyamat:</u> - <u>Újonnan kezdeményezett beavatkozások</u> - Információs akadálymentesítő programok kidolgozása, működtetése a hátrányos helyzetű, illetve időskorú lakossági csoportok számára - A külterületeken, szegregátumokban, vagy deprivált családokban élő gyermekek szolgáltatásokhoz való hozzáféréseinek javítása - a Városmonitoring Csoport érdemi működtetése	

	Szegregátum	Célok	Tervezett beavatkozások 2021-2027	Költség és annak tervezett forrása
	2. szegr.	5. A közösségi viszonyok, a helyi közélet fejlesztése, a helyi társadalom integráltságának, kohéziójának erősítése, e célok eléréséhez közösségi terek, illetve programok biztosítása.	<u>A korábbi tervezési időszakból áthozott és folytatásra tervezett folyamat:</u> - <u>Újonnan kezdeményezett beavatkozások</u> - Törekvés a krízishelyzetben igénybe vehető szolgáltatások biztosítására, anyaatthon kialakítása, pályázati forrásból erre szolgáló épület építése - A jelenleg meglévő civil szervezetek tevékenységének támogatása, a nők civil aktivitásának elősegítése, női civil szervezet létrehozása - Községi tér kialakítása, működtetése a célcsoportok tagjainak bevonásával, velük való együttműködésben - Községi kert kialakítása szegregátumban, ill. a város más területein is igény szerint civil szervezetek, helyi vállalkozások mentorálásával (Ld. még 3. pont alatt) - Községi terek akadálymentes használatának biztosítása mozgássérültek, fogyatékkal élők, időskorú lakosság számára - Lakóhelyi községi sportolásra alkalmas területek kialakítása, eszközökkel való felszerelése gyermekek, fiatalok, felnőttek számára - Községi tereken megvalósuló generációs, intergenerációs programok facilitátor-képzése, illetve alkalmazása	
3.	3. szegr.	T. A helyi társadalom, ezen belül különösen a szegregáló hatások által veszélyeztetett csoportok helyzetének alakulására vonatkozó ismeretének javítása, a beavatkozások folyamatos monitorozása ún. Városmonitoring Csoport létrehozásával	<u>A korábbi tervezési időszakból áthozott és folytatásra tervezett folyamat:</u> A város önkormányzata a HEP kidolgozására, a megvalósítás értékelésére, ellenőrzésére és az ennek során nyert információk visszacsatolására, valamint a programba történő beépítésének garantálására HEP Fórumot hozott létre. A 2023-ig hatályos Antiszegregációs Program intézkedései megvalósulásának folyamatos vizsgálata érdekében monitoring bizottságot, illetve Integrációs Kerekasztalt is működtet. <u>Újonnan kezdeményezett beavatkozások</u> - A Helyi Esélyegyenlőségi Programért felelős HEP Fórum, illetve az Integrációs Kerekasztal, valamint a monitoring bizottság összevonásával, szükség szerint eseti résztvevők (szakértők, az érintett csoportok képviselői) bevonásával megalakul, és folyamatosan működik a Városmonitoring Csoport. A csoport folyamatos figyelemmel kíséri a város társadalmát alkotó lakosság-csoportok élethelyzetének, problémáinak alakulását, szükség esetén felhívja a figyelmet a kialakulóban lévő problémákra, illetve beavatkozási javaslatokat fogalmaz meg e problémák orvoslására.	

	Szegregátum	Célok	Tervezett beavatkozások 2021-2027	Költség és annak tervezett forrása
			- Rendszeresen ismétlődő felmérés megvalósítása, ill. az adatok karbantartása a mélyszegénységben élő gyermekek, fiatalok, felnőttek számára a további tervezési feladatok megalapozásához.	
	3. szegr.	1. Az esélyegyenlőség, a szegregáció-mentesség biztosítása a településen. Az elégtelen lakhatási körülmények, a lakóhelyi szegregáció felszámolása, integrált, illetve a társadalmi normáknak megfelelő minőségű lakókörnyezet kialakítása, a megváltozott lakhatási körülményekhez, környezethez való adaptációs készségek fejlesztése.	<u>A korábbi tervezési időszakból áthozott és folytatásra tervezett folyamat:</u> - Alacsony komfortfokozatú lakások bontása, minőségjavító beavatkozások <u>Újonnan kezdeményezett beavatkozások</u> - víz- és kommunális szolgáltatások (szemétszállítás) fejlesztése - Mobilizációs terv kidolgozása, megvalósítása annak érdekében, hogy a kiköltözők integrált környezetbe kerüljenek - Alapvető gazdálkodási, pénzügyi ismeretek oktatása a célterületen - Adósságkezelési ismeretek oktatása a célterületen - Egyénre szabott segítségnyújtás, életvezetési tanácsadás^[L1] a célterületen - Védőnők, szociális munkások foglalkoztatásának támogatását biztosító (pályázati) források felkutatása	
	3. szegr.	2. Oktatási integráció biztosítása.	<u>A korábbi tervezési időszakból áthozott és folytatásra tervezett folyamat:</u> - <u>Újonnan kezdeményezett beavatkozások</u> - Halmozottan hátrányos helyzetű (és a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre jogosult), illetve szegregátumokban élő gyermekek arányának kiegyenlítése az óvodai, iskolai feladat-ellátási helyek között (az intézményi szegregáció kialakulásának megakadályozása) - Szűrést követően alapozó terápia biztosítása az 5. életévüket betöltött óvodások részére. - Étkeztetést is biztosító nyári napközi program fenntartása hátrányos helyzetű, illetve szegregátumokban élő gyermekek számára - Ösztöndíj rendszer kidolgozása, működtetése^[L1] a középfokú oktatásban részt vevő hátrányos helyzetű, illetve szegregátumokban élő fiatalok számára (HHH-s gyermekek, fiatalok számára) - Iskolán kívüli fejlesztő, közösségépítő sport és szabadidős programok kidolgozása, a feltételek biztosítása (integrált jelleggel) - Óvoda és iskola-pedagógusok számára szervezett rendszeres fakultatív képzések/konferenciák	

Szegregátum	Célok	Tervezett beavatkozások 2021-2027	Költség és annak tervezett forrása
		- Szülők iskolája program kidolgozása, illetve működtetése az oktatásra kötelezett korban lévő hátrányos helyzetű, vagy deprivált környezetben élő gyermekek szülei számára - Tudatmódosító szerek (alkohol, drog) fogyasztását visszaszorító programok megvalósítása a rendőrséggel, civil szervezetekkel közösen - Az „Év tamási pedagógusa” elismerés alapítása, hagyománnyá fejlesztése a hátrányos helyzetű, deprivált gyermekekért, fiatalokért végzett szakmai tevékenység elismerésére	
3. szegr.	3. Az alacsony státuszú lakosság foglalkoztatási és foglalkoztathatósági helyzetének javítása.	<u>A korábbi tervezési időszakból áthozott és folytatásra tervezett folyamat:</u> - <u>Újonnan kezdeményezett beavatkozások</u> - Kisléptékű gazdaságfejlesztési program a konyhakertek művelésére, szükség szerint közösségi kert kialakítása, térítésmentes piac- és közterülethasználat biztosítása a megtermelt termékek értékesítésének támogatására - Munkanélküliség csökkentése szolgáló pályázati lehetőségek felkutatása (önkormányzat, munkáltatók) - Felzárkóztató képzések (általános iskola elvégzését vagy szakmaszerzést célzó) szervezése - Az elsődleges munkaerőpiacon történő elhelyezkedést követő jelleggel is támogató (munkahelyi) mentorprogramok kidolgozása, működtetése - Egyénre szabott álláskeresést támogató programok a Gazdasági Kamara, ill. helyi vállalkozások, civil szervezetek bevonásával - Pályaorientációs program kidolgozása a helyi köznevelési intézményekben tanulók számára, helyi munkáltatók bevonásával.	
3. szegr.	4. A szociális és közösségi szolgáltatásokhoz való hozzáférés esélyeinek javítása körében.	<u>A korábbi tervezési időszakból áthozott és folytatásra tervezett folyamat:</u> - <u>Újonnan kezdeményezett beavatkozások</u> - Információs akadálymentesítő programok kidolgozása, működtetése a hátrányos helyzetű, illetve időskorú lakossági csoportok számára - A külterületeken, szegregátumokban, vagy deprivált családokban élő gyermekek szolgáltatásokhoz való hozzáféréseinek javítása - a Városmonitoring Csoport érdemi működtetése	

	Szegrégátum	Célok	Tervezett beavatkozások 2021-2027	Költség és annak tervezett forrása
	3. szegr.	5. A közösségi viszonyok, a helyi közélet fejlesztése, a helyi társadalom integráltságának, kohéziójának erősítése, e célok eléréséhez közösségi terek, illetve programok biztosítása.	<u>A korábbi tervezési időszakból áthozott és folytatásra tervezett folyamat:</u> - <u>Újonnan kezdeményezett beavatkozások</u> - Törekvés a krízishelyzetben igénybe vehető szolgáltatások biztosítására, anyaoththon kialakítása, pályázati forrásból erre szolgáló épület építése - A jelenleg meglévő civil szervezetek tevékenységének támogatása, a nők civil aktivitásának elősegítése, női civil szervezet létrehozása - Községi tér kialakítása, működtetése a célcsoportok tagjainak bevonásával, velük való együttműködésben - Községi kert kialakítása szegregátumban, ill. a város más területein is igény szerint civil szervezetek, helyi vállalkozások mentorálásával (Ld. még 3. pont alatt) - Községi terek akadálymentes használatának biztosítása mozgássérültek, fogyatékkal élők, időskorú lakosság számára - Lakóhelyi községi sportolásra alkalmas területek kialakítása, eszközökkel való felszerelése gyermekek, fiatalok, felnőttek számára - Községi tereken megvalósuló generációs, intergenerációs programok facilitátor-képzése, illetve alkalmazása	

8.1.2.2 A szociális városrehabilitáció akcióterületének meghatározása és a választás indoklása (amennyiben releváns)

Jelen programban nem releváns.

8.1.2.3 A két antiszegregációs beavatkozási dimenzió kapcsolata

	Szegregátum	Szegregátum 1.	Szegregátum 2.	Szegregátum 3.
Átfogó beavatkozás				
1. Az esélyegyenlőség, a szegregáció-mentesség biztosítása a településen. Az elégtelen lakhatási körülmények, a lakóhelyi szegregáció felszámolása, integrált, illetve a társadalmi normáknak megfelelő minőségű lakókörnyezet kialakítása, a megváltozott lakhatási körülményekhez, környezethez való adaptációs készségek fejlesztése.		X	X	X
2. Oktatási integráció biztosítása.		X	X	X
3. Az alacsony státuszú lakosság foglalkoztatási és foglalkoztathatósági helyzetének javítása.		X	X	X
4. A szociális és közösségi szolgáltatásokhoz való hozzáférés esélyeinek javítása körében.		X	X	X
5. A közösségi viszonyok, a helyi közélet fejlesztése, a helyi társadalom integráltságának, kohéziójának erősítése, e célok eléréséhez közösségi terek, illetve programok biztosítása.		X	X	X

8.1.2.4 A beavatkozások ütemezése

Tervezett akciók és beavatkozások	2021 2. félév	2022 1. félév	2022 2. félév	2023 1. félév	2023 2. félév	2024 1. félév	2024 2. félév	2025 1. félév	2025 2. félév
horizontális									
1. Az esélyegyenlőség, a szegregáció-mentesség biztosítása a településen. Az elégtelen lakhatási körülmények, a lakóhelyi szegregáció felszámolása, integrált, illetve a társadalmi normáknak megfelelő minőségű lakókörnyezet kialakítása, a megváltozott lakhatási körülményekhez, környezethez való adaptációs készségek fejlesztése.	X	X	X	X	X	X	X	X	X
2. Oktatási integráció biztosítása.	X	X	X	X	X	X	X	X	X
3. Az alacsony státuszú lakosság foglalkoztatási és foglalkoztathatósági helyzetének javítása.	X	X	X	X	X	X	X	X	X
4. A szociális és közösségi szolgáltatásokhoz való hozzáférés esélyeinek javítása körében.	X	X	X	X	X	X	X	X	X

Tervezett akciók és beavatkozások	2021 2. félév	2022 1. félév	2022 2. félév	2023 1. félév	2023 2. félév	2024 1. félév	2024 2. félév	2025 1. félév	2025 2. félév
5. A közösségi viszonyok, a helyi közelet fejlesztése, a helyi társadalom integráltságának, kohéziójának erősítése, e célok eléréséhez közösségi terek, illetve programok biztosítása.	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Szegregátumokként									
1. szegregátum									
1. Az esélyegyenlőség, a szegregáció-mentesség biztosítása a településen. Az elégtelen lakhatási körülmények, a lakóhelyi szegregáció felszámolása, integrált, illetve a társadalmi normáknak megfelelő minőségű lakókörnyezet kialakítása, a megváltozott lakhatási körülményekhez, környezethez való adaptációs készségek fejlesztése.	X	X	X	X	X	X	X	X	X
2. Oktatási integráció biztosítása.	X	X	X	X	X	X	X	X	X
3. Az alacsony státuszú lakosság foglalkoztatási és foglalkoztathatósági helyzetének javítása.	X	X	X	X	X	X	X	X	X
4. A szociális és közösségi szolgáltatásokhoz való hozzáférés esélyeinek javítása körében.	X	X	X	X	X	X	X	X	X
5. A közösségi viszonyok, a helyi közelet fejlesztése, a helyi társadalom integráltságának, kohéziójának erősítése, e célok eléréséhez közösségi terek, illetve programok biztosítása.	X	X	X	X	X	X	X	X	X
2. szegregátum									
1. Az esélyegyenlőség, a szegregáció-mentesség biztosítása a településen. Az elégtelen lakhatási körülmények, a lakóhelyi szegregáció felszámolása, integrált, illetve a társadalmi normáknak megfelelő minőségű lakókörnyezet kialakítása, a megváltozott lakhatási körülményekhez, környezethez való adaptációs készségek fejlesztése.	X	X	X	X	X	X	X	X	X

Tervezett akciók és beavatkozások	2021 2. félév	2022 1. félév	2022 2. félév	2023 1. félév	2023 2. félév	2024 1. félév	2024 2. félév	2025 1. félév	2025 2. félév
2. Oktatási integráció biztosítása.	X	X	X	X	X	X	X	X	X
3. Az alacsony státuszú lakosság foglalkoztatási és foglalkoztathatósági helyzetének javítása.	X	X	X	X	X	X	X	X	X
4. A szociális és közösségi szolgáltatásokhoz való hozzáférés esélyeinek javítása körében.	X	X	X	X	X	X	X	X	X
5. A közösségi viszonyok, a helyi közélet fejlesztése, a helyi társadalom integráltságának, kohéziójának erősítése, e célok eléréséhez közösségi terek, illetve programok biztosítása.	X	X	X	X	X	X	X	X	X
3. szegregátum									
1. Az esélyegyenlőség, a szegregáció-mentesség biztosítása a településen. Az elégtelen lakhatási körülmények, a lakóhelyi szegregáció felszámolása, integrált, illetve a társadalmi normáknak megfelelő minőségű lakókörnyezet kialakítása, a megváltozott lakhatási körülményekhez, környezethez való adaptációs készségek fejlesztése.	X	X	X	X	X	X	X	X	X
2. Oktatási integráció biztosítása.	X	X	X	X	X	X	X	X	X
3. Az alacsony státuszú lakosság foglalkoztatási és foglalkoztathatósági helyzetének javítása.	X	X	X	X	X	X	X	X	X
4. A szociális és közösségi szolgáltatásokhoz való hozzáférés esélyeinek javítása körében.	X	X	X	X	X	X	X	X	X
5. A közösségi viszonyok, a helyi közélet fejlesztése, a helyi társadalom integráltságának, kohéziójának erősítése, e célok eléréséhez közösségi terek, illetve programok biztosítása.	X	X	X	X	X	X	X	X	X

8.1.2.5 Az antiszegregációs terv pénzügyi terve

Tervezett akciók és beavatkozások	becsült költség	tervezett forrás
horizontális		
- A Városmonitoring Csoport megalakítása és folyamatos működtetése		önkormányzati saját erőforrások
1/1. Alacsony komfortfokozatú lakások bontása, minőségjavító beavatkozások	100M Ft	EFOP_Plusz, közvetlen EU-s források, civil pályázatok, intézményi saját költségvetések, közmű szolgáltatói és egyéb támogatások
1/2. Előrefizetős fogyasztásmérők telepítése, ahol a feltételek rendelkezésre állnak	1,5M Ft	közmű szolgáltatói és önkormányzati saját forrás
1/3. Mobilizációs terv kidolgozása, megvalósítása annak érdekében, hogy a kiköltözők integrált környezetbe kerüljenek	4M Ft	
1/4. Alapvető gazdálkodási, pénzügyi és adószabályozási ismeretek oktatása a célterületen	87M Ft	TOP_Plusz 3. prioritás
1/5. Egyénre szabott életvezetési tanácsadás ^[11] célterületen	29M Ft	TOP_Plusz 3. prioritás
1/6. A családsegítő szolgálat fejlesztése, védőnők, szociális munkások foglalkoztatásának támogatását biztosító (pályázati) források felkutatása	83M Ft	EFOP_Plusz, civil pályázatok, intézményi saját költségvetések, közmű szolgáltatói és egyéb támogatások
2/1. Halmozottan hátrányos helyzetű (és a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre jogosult), illetve szegregátumokban élő gyermekek arányának kiegyenlítése az óvodai, iskolai feladat-ellátási helyek között (az intézményi szegregáció kialakulásának megakadályozása)	28M Ft	
2/2. Szűrést követően alapozó terápia biztosítása az 5. életévüket betöltött óvodások részére	84M Ft	
2/3. Étkezést is biztosító nyári napközi program fenntartása hátrányos helyzetű, illetve szegregátumokban élő gyermekek számára	62M Ft	
2/4. Ösztöndíj rendszer kidolgozása, működtetése ^[11] a középfokú oktatásban rész vevő hátrányos helyzetű, illetve szegregátumokban élő fiatalok számára (HHH-s gyermekek, fiatalok számára)	28M Ft	
2/5. Iskolán kívüli fejlesztő, közösségépítő sport és szabadidős programok kidolgozása, a feltételek biztosítása (integrált jelleggel)	25M Ft	

Tervezett akciók és beavatkozások	becsült költség	tervezett forrás
2/6. Óvoda és iskola-pedagógusok számára szervezett rendszeres fakultatív képzések/konferenciák	13M Ft	
2/7. Szülők iskolája program kidolgozása, illetve működtetése az oktatásra kötelezett korban lévő hátrányos helyzetű, vagy deprivált környezetben élő gyermekek szülei számára	14M Ft	
2/8. Tudatmódosító szerek (alkohol, drog) fogyasztását visszaszorító programok megvalósítása a rendőrséggel, civil szervezetekkel közösen	8M Ft	
2/9. Az „Év tamási pedagógusa” elismerés alapítása, hagyománnyá fejlesztése a hátrányos helyzetű, deprivált gyermekekért, fiatalokért végzett szakmai tevékenység elismerésére	9M Ft	
3/1. Kisléptékű gazdaságfejlesztési program a konyhakertek művelésére, szükség szerint közösségi kert kialakítása, térítésmentes piac- és közterülethasználat biztosítása a megtermelt termékek értékesítésének támogatására	38M Ft	
3/2. Munkanélküliség csökkentése szolgáló pályázati lehetőségek felkutatása (önkormányzat, munkáltatók)	12M Ft	
3/3. Felzárkóztató képzések (általános iskola elvégzését vagy szakmaszerzést célzó) szervezése	6M Ft	
3/4. Az elsődleges munkaerőpiacon történő elhelyezkedést követő jelleggel is támogató (munkahelyi) mentorprogramok kidolgozása, működtetése	63M Ft	
3/5. Egyénre szabott álláskeresést támogató programok a Gazdasági Kamara, ill. helyi vállalkozások, civil szervezetek bevonásával	8M Ft	
3/6. Pályaorientációs program kidolgozása a helyi köznevelési intézményekben tanulók számára, helyi munkáltatók bevonásával	19M Ft	
4/1. Információs akadálymentesítő programok kidolgozása, működtetése a hátrányos helyzetű, illetve időskorú lakossági csoportok számára	45M Ft	
4/2. A külterületeken, szegregátumokban, vagy deprivált családokban élő gyermekek szolgáltatásokhoz való hozzáféréseinek javítása	38M Ft	
5/1. Törekvés a krízishelyzetben igénybe vehető szolgáltatások biztosítására, anyaatthon kialakítása, pályázati forrásból erre szolgáló épület építése	82M Ft	

Tervezett akciók és beavatkozások	becsült költség	tervezett forrás
5/2. A jelenleg meglévő civil szervezetek tevékenységének támogatása, a nők civil aktivitásának elősegítése, női civil szervezet létrehozása	66M Ft	
5/3. Közösségi terek kialakítása, működtetése a célcsoportok tagjainak bevonásával, velük való együttműködésben	161M Ft	
5/4. Közösségi kert kialakítása szegregátumban, ill. a város más területein is igény szerint civil szervezetek, helyi vállalkozások mentorálásával	Ld. 3. pont alatt	
5/5. Közösségi terek akadálymentes használatának biztosítása mozgássérültek, fogyatékkal élők, időskorú lakosság számára	3M Ft (csak igényfelmérés)	
5/6. Lakóhelyi közösségi sportolásra alkalmas területek kialakítása, eszközökkel való felszerelése gyermekek, fiatalok, felnőttek számára	180M Ft	
5/7. Közösségi tereken megvalósuló generációs, intergenerációs programok facilitátor-képzése, illetve alkalmazása	38M Ft	
szegregátumonként (megj.: a beavatkozások városi szinten értendők, megbontásuk nem releváns)		
1. Budai városrész		
2. Kosba		
3. Öreghenye		
szociális városrehabilitációs projekt (amennyiben releváns)		
NEM RELEVÁNS		
Összesített költség:	1 334,5M Ft	

8.2. Kérdőív mellékletek

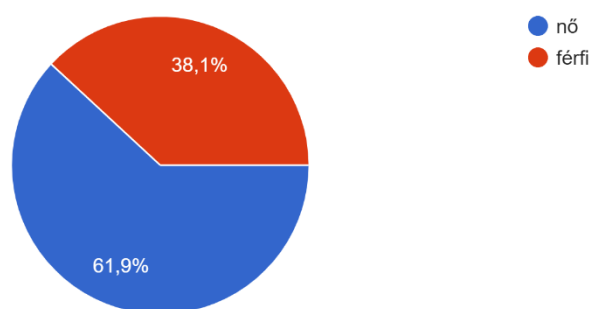
8.2.1. Lakossági kérdőívek

Tamási Város Önkormányzata a település Fenntartható Városfejlesztési Stratégiája kapcsán, a település fejlődésének folyamatát, valamint a lakosság által kívánatosnak tartott fejlesztési irányokat tükröző aktuális információk gyűjtése érdekében kérdőíves felmérést végzett a városi lakosság körében. A felmérésben 160 helyi lakos vett részt.

A kérdőív első blokkja a válaszadók személyes adatainak felmérésére irányult. A megkérdezettek körében jelentős egyenlőtlenség figyelhető meg a nemek tekintetében. A nők részaránya 62 százalék, míg a férfiak aránya csupán 38 százalék volt a felmérésben.

1.) Válaszadó neme:

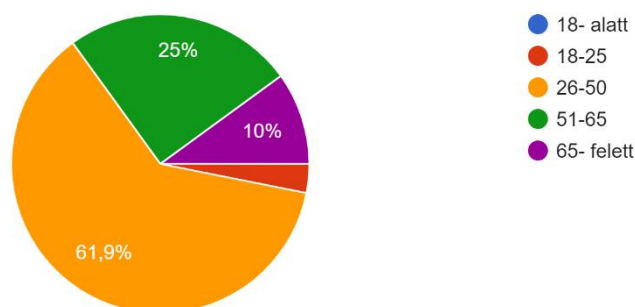
160 válasz

A következő, válaszadók korára irányuló kérdésre érkezett válaszok alapján a 26-50 év közötti korosztály részvétele bizonyult a legnagyobb arányúnak, a megkérdezettek 62 százaléka tartozik ebbe a korcsoportba. Szintén jelentősnek mondható az 51-65 év közöttiek részvételi aránya, mely 25 százalékra tehető. A 65 év felettiak részaránya 10, a 26 évnél fiatalabbak aránya mindössze 3 százalékra tehető.

2.) Válaszadó kora (év):

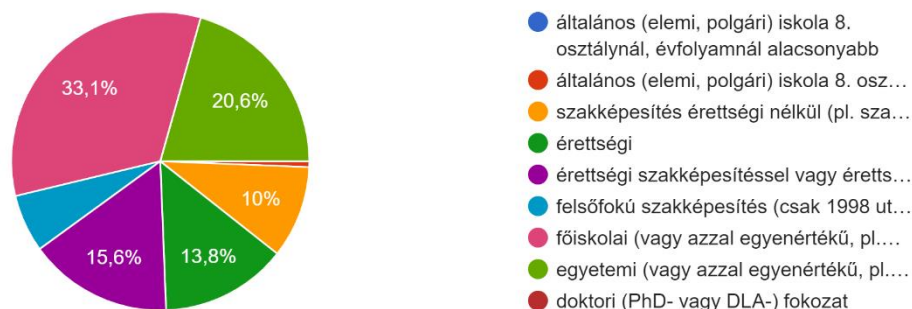
160 válasz

A válaszadók legmagasabb iskolai végzettsége terén a legnagyobb arányt a főiskolai diplomával rendelkezők képviselik (33%), őket hasonló számban követik az egyetemi diplomával rendelkezők (21%) aránya. Szintén nagy számban vettek részt a felmérésben érettségivel és szakképesítéssel rendelkezők (16%), a csak érettségivel rendelkezők aránya (14%), míg az érettségi nélküli szakképesítéssel rendelkezők aránya (10%) volt.

3.) Válaszadó legmagasabb iskolai végzettsége:

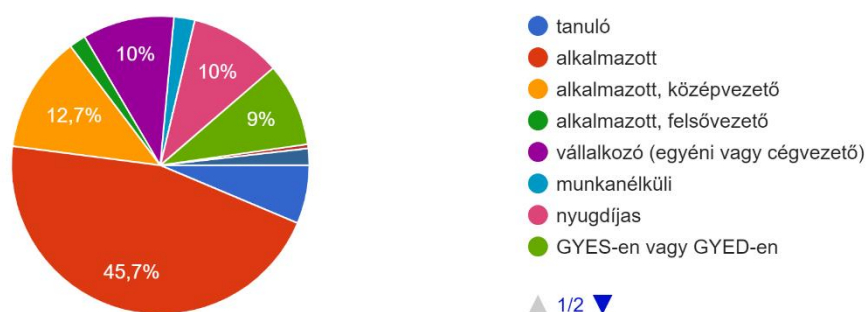
160 válasz

A válaszadók státuszát tekintve közel fele alkalmazott (46%), emellett a vállalkozók (11%), a nyugdíjasok aránya (15%), és a középvezetők (12%) aránya bizonyult számottevőnek a felmérés résztvevőinek körében.

4.) Válaszadó jelenlegi státusza:

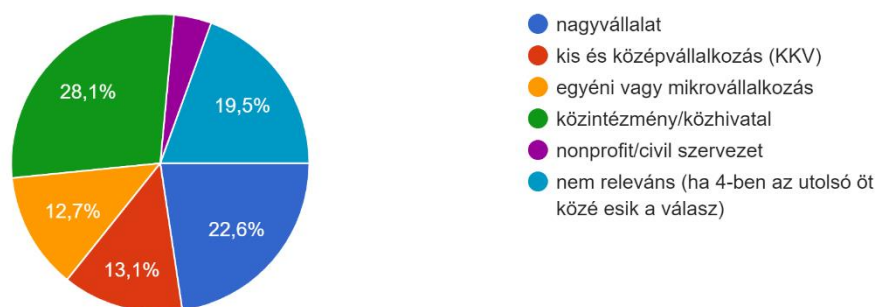
221 válasz

A kérdőív kitöltőinek 48 százaléka közintézményben végez munkát, 12 százalék esetében nagyvállalat, 10 százalék esetében pedig kis és középvállalkozás a megkérdezett munkáltatója. A mikrovállalkozásoknál foglalkoztatottak aránya, illetve egyéni vállalkozók aránya szintén 13 százalék.

5.) Munkavégzés helyének típusa

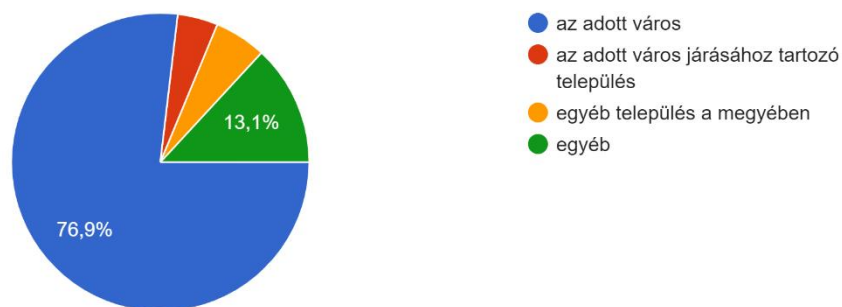
221 válasz

A munkavégzés földrajzi helyét tekintve a kitöltők 77 százaléka tamási illetőségű munkahellyel rendelkezik, 4 százalék a Tamási járásban, 6 százalék egyéb Tolna megyei településeken, míg a válaszadók 13 százaléka Tolna megyén kívüli településeken végez munkát.

6.) Munkavégzés földrajzi helye:

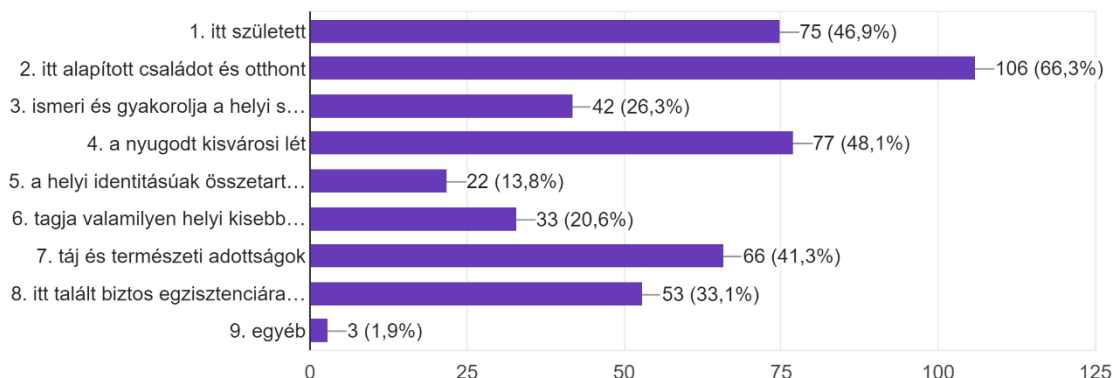
160 válasz

A megkérdezettek 66 százalékának Tamásihoz való kötődését az itt történt családalapítás jelenti, második legnagyobb arányban (56%) pedig a helyi születést jelölték meg a válaszadók, mint helyi kötődésük okát. Szintén sokan (48%) kötődnek Tamásihoz annak nyugodt, kisvárosi jellege okán, 41 táj és természeti adottságok miatt kötődik a településhez.

Mi jelenti az Ön helyi kötődésének alapját? (több válasz is lehetséges)

160 válasz

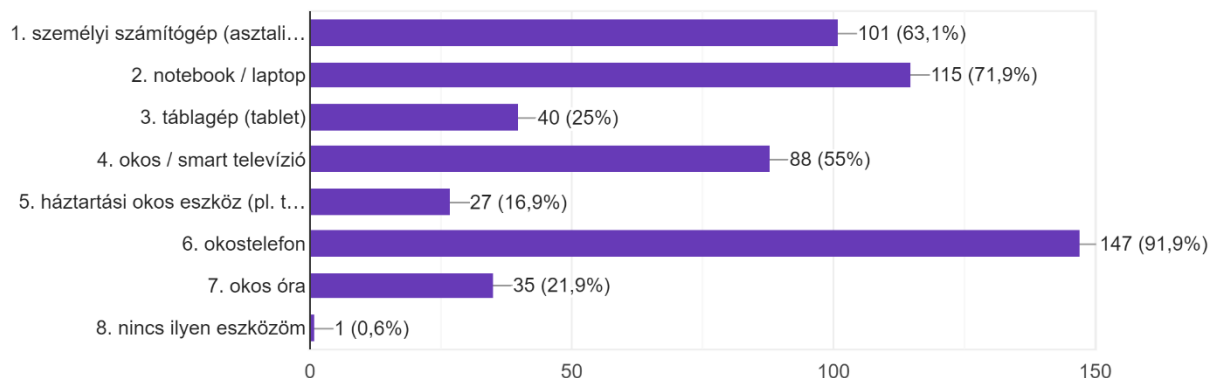
A felmérés következő kérdésköre az egyes tényezők fejlesztésének a válaszadó helyi életminőségével való elégedettségének növelésében betöltött szerepét vizsgálta. A válaszok fényében elmondható, hogy az életminőségre legnagyobb hatást a magas jövedelmet biztosító munkalehetőségek, a közszolgáltatások minősége, valamint a közbiztonság gyakorolja.

A humán közszolgáltatásokkal való elégedettség mérésére irányuló kérdéskör alapján viszonylagos elégedettség állapítható meg a legtöbb közszolgáltatást illetően. Ez alól kivételt képez az egészségügyi alap- és szakellátás, a járdák és közterületek, zöldterületek minősége, a kerékpárosokat támogató infrastruktúra, az utak minősége, valamint némi elégedetlenség regisztrálható a kiemelt közintézmények és kereskedelmi létesítmények környezetében elérhető parkolási lehetőségek kapcsán is.

A kérdőív digitális eszközhasználatra irányuló szegmensének tanulsága szerint a tamásiak 92 százaléka használ okostelefont, a lappal rendelkezők aránya 72, míg az okos televízióval rendelkezők aránya 55 százalék. A megkérdezettek 63 százalékának háztartásában van asztali számítógép. Szintén számottevő a táblagéppel (25%), okos órával (22%), valamint háztartási okos eszközökkel (17%) rendelkezők aránya.

Milyen elektronikus eszközöket használ a hétköznapiakban? (több válasz is lehetséges kivéve, ha a válasz a 8.)

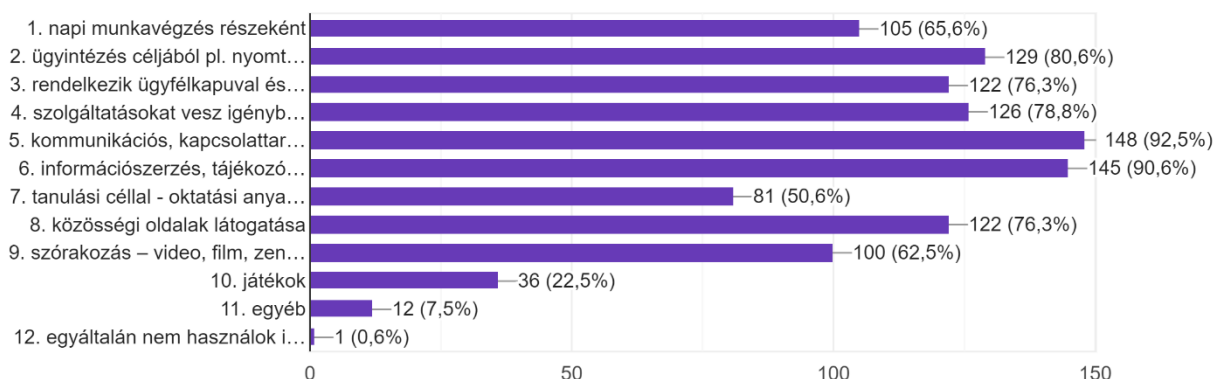
160 válasz

A kérdőív kitért a válaszadók internethasználattal kapcsolatos céljaira. Ez alapján kiderült, a megkérdezettek 93 százaléka használja kommunikációra és kapcsolattartásra, információszerezésre, tájékozódásra, pedig 91 százalék az internetet. A közösségi oldalak használóinak aránya csupán 76 százalék, azonban az internetet ügyintézés céljából is használók aránya 81 százalékra tehető. Szintén nagy arányban használják a kérdőív résztvevői az internetet ügyfélkapu használatára, szolgáltatások igénybevitelére, szórakoztató tartalmak elérésére, napi munkavégzésre, valamint tanulásra is.

Milyen céllal használja az INTERNETET? (több válasz is lehetséges)

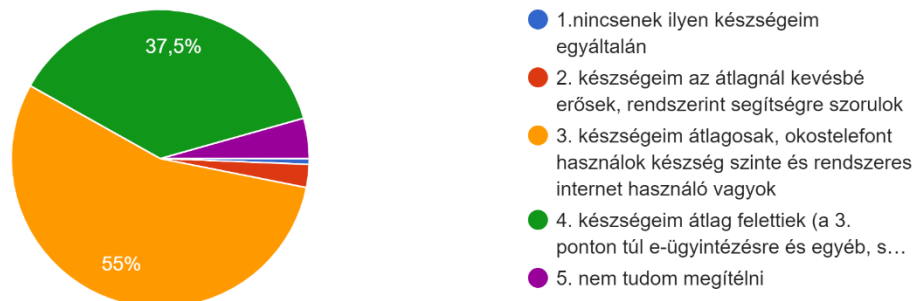
160 válasz

A válaszadók 38 százaléka ítélte saját IT eszközök használatával kapcsolatos jártasságát átlagon felülinek, 55 százalék pedig átlagosnak véli azt. Az átlagosnál rosszabbnak, a válaszadók csupán 3 százaléka gondolja saját készségeit.

Hogyan értékeli az IT eszközök használatával kapcsolatos jártasságát (összehasonlítva magát saját korosztályával)? (csak egy válasz lehetséges)

160 válasz

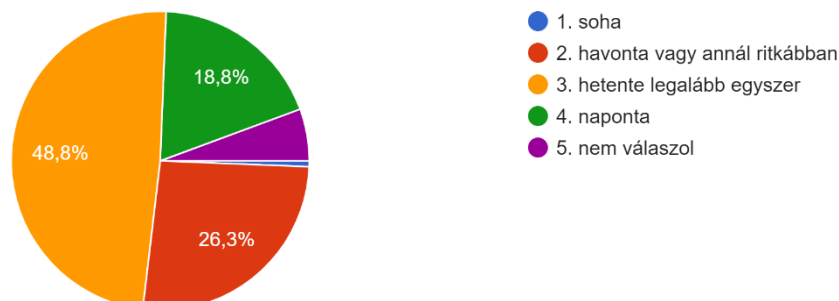
A kérdőív az egyes szolgáltatókkal való kapcsolattartási módokra is kitért, mely alapján az online ügyintézés relatív alacsony aránya állapítható meg. Egyedül az áramszolgáltatóval kapcsolatos ügyintézés terén él a válaszadók többsége az online ügyintézés lehetőségével, továbbá a távhő, víz és csatorna szolgáltató, valamint közhivatali ügyintézés terén ér el az online kapcsolattartás magasabb részarányát. A szolgáltatók túlnyomó többségével történő kapcsolattartás terén továbbra is a személyes, valamint telefonos és postai út bizonyul mérvadónak Tamásiban.

A kérdőív következő szegmense a klímaváltozás hatásaira, valamint a város zöldfelületeire vonatkozott. A kérdőív a kitöltők életminősége szempontjából fontosnak tartott tényezők feltérképezésére is kitért. A beérkezett válaszok alapján megállapítható, hogy a környezettudatos életvitel, a szelektív hulladékgyűjtés, az egészséges, térségben megtermelt élelmiszerek fogyasztása, valamint kisebb mértékben a megújuló erőforrások használata, és a közösségben való aktív részvétel fontos tényező a lakosok életminősége és a település jövője szempontjából egyaránt.

A felmérés következő kérdése a városi zöldterületek, parkok látogatottságára irányult. A válaszadók 49 százaléka hetente legalább egyszer, 26 százalék havonta, vagy ritkábban, 19 százalék pedig naponta látogatja ezen területeket.

Milyen gyakran látogat városi zöldterületeket, parkokat?

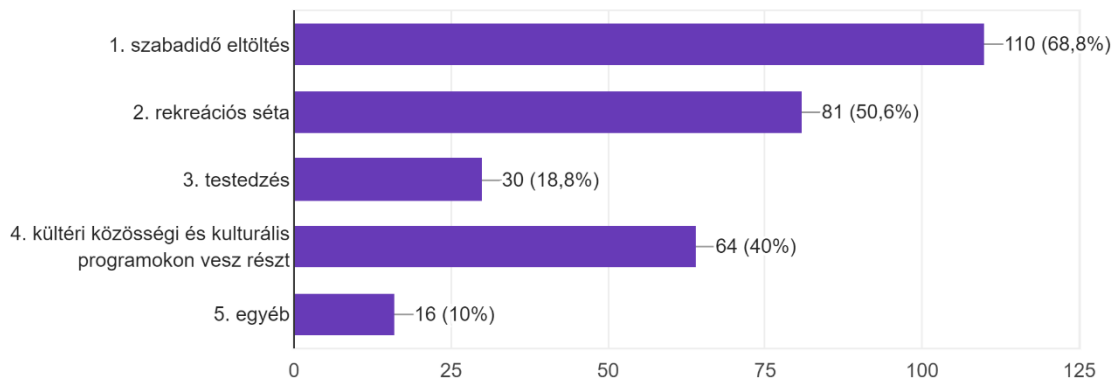
160 válasz

A felmérés a zöldterületek látogatásának céljára is kitért. A legjellemzőbb motivációnak a szabadidő eltöltése (69%) bizonyult, továbbá gyakoriak a rekreációs séták (51%) is, továbbá a kültéri közösségi és kulturálisprogramokon való részvétel tekinthető jelentős motivációnak (40%).

Milyen céllal látogat városi zöldterületeket, parkokat?

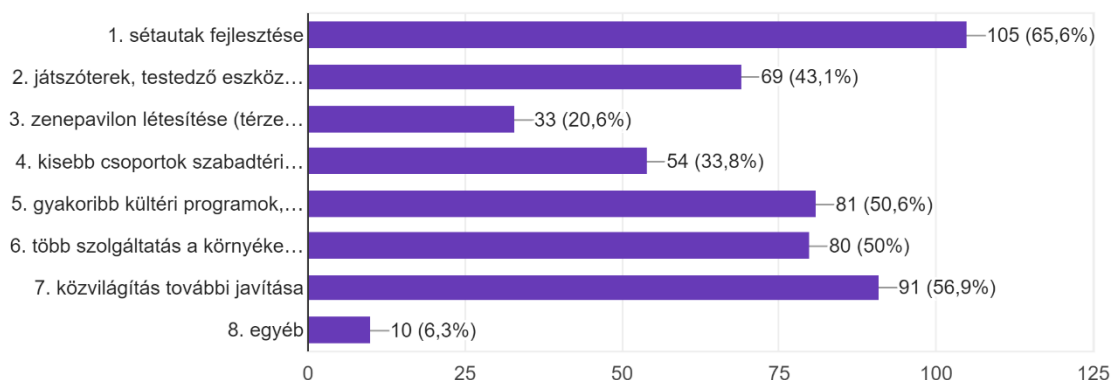
160 válasz

A felmérés keretében a válaszadók kifejthették a város zöldfelületeivel kapcsolatos fejlesztési elképzeléseiket. A megkérdezettek legnagyobb arányban sétautak (66%) és a közvilágítás fejlesztését (57%) javasolták. Továbbá a programok (51%) és szolgáltatások (50%) terén regisztrálható kiemelt igény.

Hogyan lehetne vonzóbbá tenni a belváros zöldfelületeit az Ön és családja számára (fejlesztések, új funkciók stb.)? (több válasz is lehetséges)

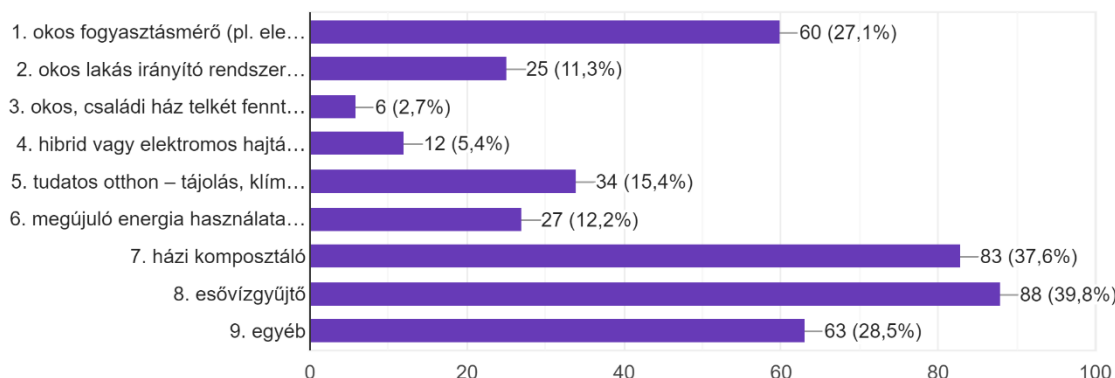
160 válasz

Az otthon alkalmazott környezettudatos eszközök és megoldások tekintetében a legelterjedtebbnek az esővízgyűjtő berendezés (62%) és komposztáló (53%) bizonyult.

Milyen környezettudatos eszközökkel, megoldásokkal rendelkezik otthonában? (több válasz is lehetséges)

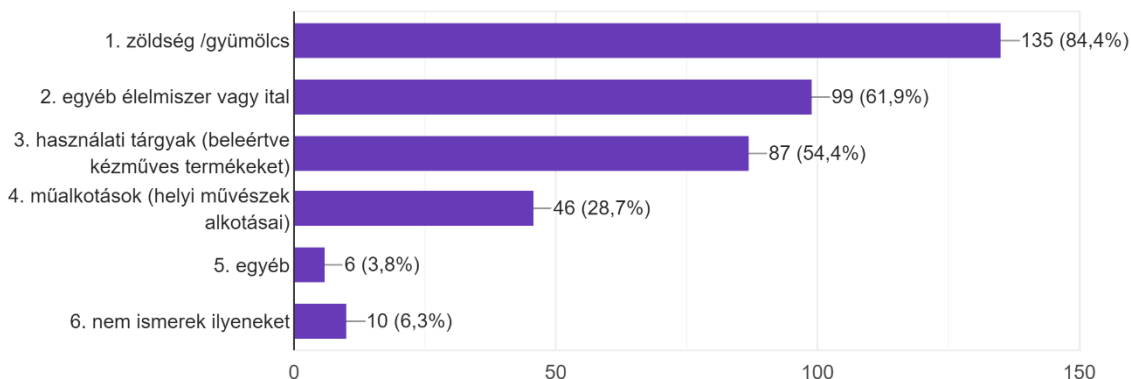
221 válasz

A helyi termékek ismerete terén elsősorban a helyi zöldségek és gyümölcsök (84%) és egyéb élelmiszerek, italok (62%) dominanciája figyelhető meg. Azonban szintén nagy bázissal rendelkeznek a lakosság körében a helyi kézműves termékek (55%) és műalkotások (29%) is.

Milyen helyben, illetve térségben létrehozott termékeket ismer? (több válasz is lehetséges)

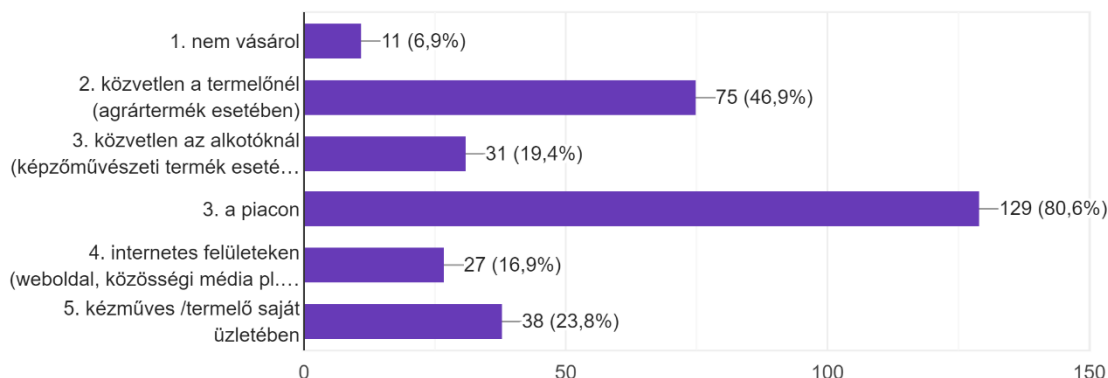
160 válasz

A helyi termékek vásárlása esetében elsősorban a piac (81%) szolgál helyszínnül, valamint sokan vásárolnak közvetlenül a termelőtől (47%), illetve a termelő üzletében (24%). A vásárlást internetes felületen bonyolítók aránya 17 százalékra tehető.

Hol vásárol Ön helyi/ térségi termékeket? (több válasz is lehetséges) (az 1. válasz kizárja a több válasz lehetőségét!)

160 válasz

8.2.2. Intézményi kérdőívek

Az intézményi helyzet feltárása érdekében kétirányú felmérés zajlott. Egyfelől a település intézményei felé a lakossági megkereséshez hasonlóan egy online kérdőív került kiküldésre. másfelől pedig célzott interjúk kerültek lebonyolításra a város üzemeltetésében, fejlesztésében meghatározó szereplőkkel, szervezetek képviselőivel.

Az intézményi kérdőív a városvezetés jövőre vonatkozó elképzelései mellett kíváncsi volt megszólított szervezetek jövőképeire is. Az egyes intézmények által adott válaszok összefoglalóan az alábbiak voltak:

- az önkormányzati szervezetek, cégek intézményi stabilitásának hosszútávú megőrzése, az ehhez szükséges humán erőforrás és költségvetési fedezet biztosítása,
- folyamatos, előre átgondolt növekedés,
- minőségi köznevelési szolgáltatások biztosítása,
- az általános iskolai oktatás terén a jelenlegi tanulói osztálylétszám és összes tanulói létszám bővítése, továbbá az intézményi infrastruktúra fejlesztése;
- versenyképes, korszerű technikával működő vállalati háttér konszolidálása;
- a fiatalok fokozott megszólítása, a város közösségi életének fellendítése (pl. katolikus negyed projekt megvalósítása),
- az önkormányzati ingatlanvagyon fenntarthatóbb működtetése.

A megkérdezett szervezetek többsége úgy nyilatkozott, hogy nem rendelkezik intézményi szintű fejlesztési tervvel, ugyanakkor néhányan megjegyezték, hogy évindító egyeztetéseket, az éves célok meghatározását elvégzik.

A szervezetek szinte kivétel nélkül gondolkodnak valamilyen konkrét fejlesztésben a jövőre nézve, amelyek a fent is meghatározott célok teljesítésében is segítik őket. A leggyakrabban hangoztatott fejlesztési elképzelések az alábbiak voltak:

- Infrastruktúrafejlesztés:
 - Ingatlanberuházás
 - Nagyobb karbantartási munkálatok végrehajtása, energetikai korszerűsítéssel kiegészítve
 - Községi terek fejlesztése
 - Energetikai korszerűsítés
 - Teljeskörű épületátalakítás
 - Régi óvodaépület felújítása

- Ravatalozó felújítása, járdák építése, urnafal bővítése.
 - Tamási Fürdő külterületének pályázati úton történő fejlesztése
- Eszközbeszerzés (nem digitális):
 - Műszerek beszerzése, korszerűsítése
 - Új eszközök, berendezések beszerzése
 - Az oktatás magas szinten való végzéséhez a fenntartó által vagy pályázati forrásból történő eszközbeszerzés.
 - Udvari játékeszközök beszerzése.
- Eszközbeszerzés (digitális):
 - Minden tanterembe digitális tábla beszerzése, mely nagy mértékben hozzásegítené a tanulókat az ismeretek elsajátításához
 - Számítógép és egyéb gyengeáramú rendszerfejlesztések megvalósítása
 - Számítógépes munkaállomások kialakítása, korszerűsítése
 - Egységes vállalatirányítási rendszer, folyamatos fejlesztése
- Szervezetfejlesztés:
 - Struktúraváltás, új működési modell bevezetés
 - Fiatal munkaerő bevonása
 - Dolgozói képzések szervezése
- Humán erőforrásfejlesztés:
 - Képzések szervezése, fiatal munkaerő integrálása
 - Az oktatási intézményekben szakos ellátottság folyamatos biztosítása, különös tekintettel a nyugállományba vonuló pedagógusok pótlására
 - Óvodapedagógus-hiány kezelése
- Kapcsolati hálózat fejlesztése:
 - Hazai, mind külföldi intézményközi kapcsolatok fejlesztése, megerősítése
 - Duális képzőpartnerek körének bővítése konstans jelleggel
 - Az egyházmegyei társintézményekkel való kapcsolattartás fejlesztése
 - Elsősorban az Erasmus+ programnak köszönhetően létrejött nemzetközi oktatási partnerségek továbbfejlesztése

A múltban megvalósult fejlesztéseket a megkérdezett intézmények az eddigiekben szinte kizárólag uniós, s kisebb részben állami támogatások segítségével hajtották végre.

Az intézményi beszámolók szerint a szervezetek a feladataik ellátáshoz szükséges informatikai eszközállománnyal rendelkeznek, ugyanakkor ennek szintje nem haladja meg az átlagos irodai eszközfelszereltség színvonalát. A válaszok alapján gyakorlatilag a személyi állománynak megfelelő mennyiségű asztali számítógéppel/laptoppal rendelkeznek, melyet szervezetenként nyomtatók, fénymásolók egészítenek ki. A szervezetek tulajdonát képező digitális eszközök csupán csak egy része kapcsolódik a hálózatra. Lan és/vagy wifi hálózat általában biztosított, ugyanakkor nagy hiány mutatkozik okostelefonokból és önálló adattároló szerverből. A rendelkezésre álló eszközöket az intézmények bevallásuk szerint az alaptevékenységek ellátására és a kapcsolódó adminisztráció ellátására használják. Az alaptevékenységet az egészségügyi, szociális és városüzemeltetési szolgáltatásokkal kapcsolatos ügyintézés, adatrögzítés, -tárolás és -küldés jelenti.

A felfebb bemutatott IKT jellegű fejlesztési igényt, szükségletet az is magyarázza, hogy a legtöbb intézménynél az elmúlt években erre nem volt alkalom. Mivel a digitalizáció folyamatosan fejlődik és lakossági oldalról is egyre nagyobb igény van az ilyen típusú ügyintézési lehetőségekre, ezért nélkülözhetetlenné válnak a digitális fejlesztések a jövőben. A megkérdezettek bevallása alapján az eddigiekben a legnagyobb korlátot a fejlesztések végrehajtásában a forráshiány jelentette.

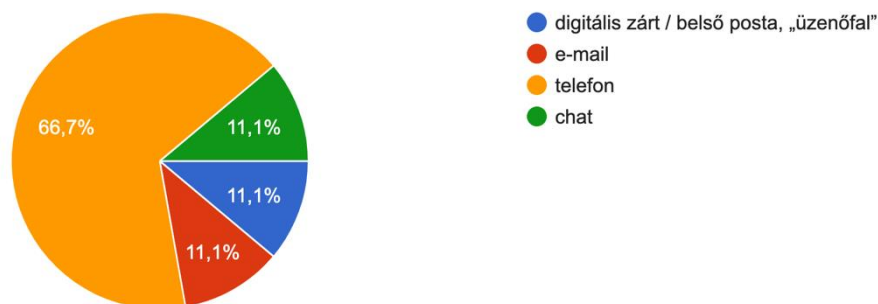
Az intézmények digitális anyagvagyonát javarészt az alaptevékenységhez kapcsolódó adatok, valamint adminisztratív és pénzügyi információk jelentik. A szervezetek tevékenykedése során nyert adatokat

feldolgozzák és digitálisan eltárolják későbbi felhasználásra, adatelemzésre. A tárolás a legtöbb esetben saját adatbázisban és szerveren történik.

Az online kérdőív kitért az intézmények szervezeten belüli és külső kommunikációjának jellegére is. A megkérdezett intézmények többsége elsősorban telefonon bonyolítja a belső kommunikációt, míg az e-mail, a zárt belső hálózat, illetve a chat ennél kisebb arányban terjed el.

Melyik belső kommunikációs módszer a legjellemzőbb?

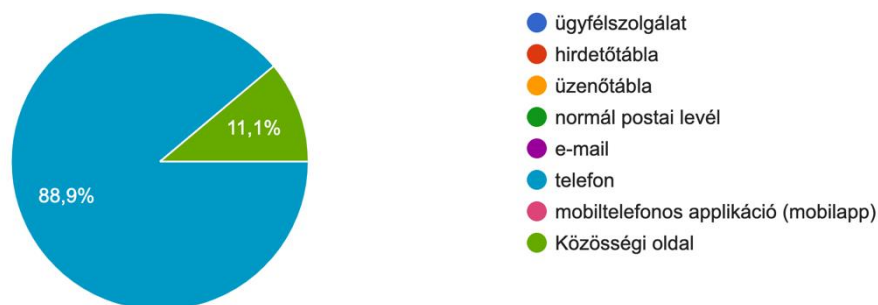
9 válasz

A külső kommunikációnál már szélesebb a kommunikációs csatornák tárháza, de ebben az esetben az intézmények szinte kizárólag a telefonon és minimálisan a közösségi oldalon keresztül történő kommunikációt alkalmazzák.

Melyik külső kommunikációs módszer a legjellemzőbb?

9 válasz

A kérdőívet kitöltő intézmények egy jelentős része rendelkezik önálló honlappal. A honlapokon ugyanakkor általában egyoldalú a kommunikáció, vagyis a friss hírek, aktualitások olvashatók, vagy éppen a tevékenységhez kapcsolódó formanyomtatványok tölthetők le a weboldalról.

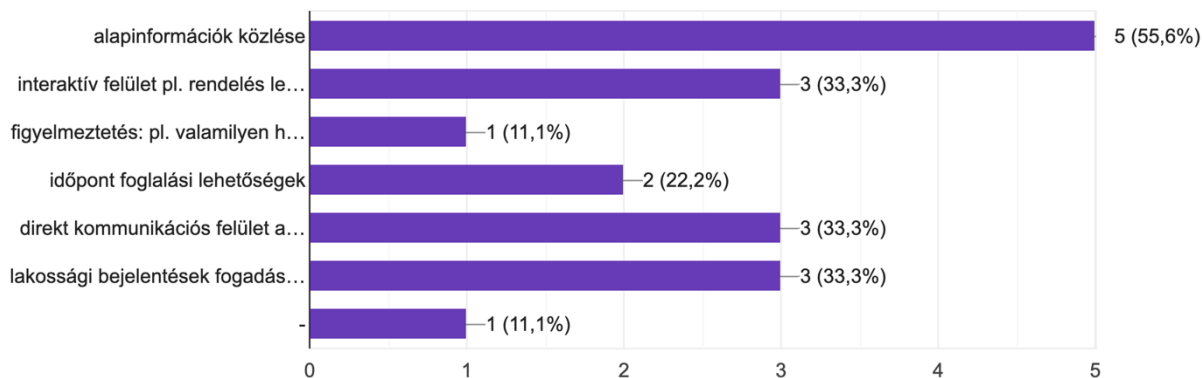
Ami jelentős hiányossággént róható fel, hogy egy intézmények jelentős hányadában nem készült igényfelmérés, elégedettségmérés a szolgáltatással kapcsolatban. Ez pedig segítséget nyújthatna a szükséges fejlesztések egzaktabb meghatározásában, és a problémás területek azonosításában.

A kérdőív kitért arra is, hogy ha az intézményeknek volna lehetőségük arra, hogy szolgáltatásukat extra tartalommal és funkciókkal is megjeleníthetik egy városi mobiltelefonos applikációban, akkor milyen

területekre terjesztenék azt ki. A legtöbbben az alapinformációkat közzétévő lehetőségeket jelölték meg, de az interaktív és direkt kommunikációs felületek kialakítása vagy a lakossági bejelentések fogadása is hasznos elem volna.

Ha volna rá lehetőségük, szolgáltatásukat milyen tartalommal és funkciókkal jelenítenék meg egy VÁROSI MOBIL telefonos APPLIKÁCIÓ-ban?

9 válasz

Az intézmények a működésüknek otthont adó épületek működési és fenntartási rendszereire vonatkozóan csak korlátozottan tudtak nyilatkozni, azt önkormányzati kompetenciaként jelölték meg. A szervezetek külön az ingatlanra vonatkozóan a legtöbb esetben nem használnak épületüzemeltetést/helyiséggazdálkodást támogató informatikai rendszert/szoftvert, kivéve néhány példát, ahol az épületfűtést mobilapplikáción keresztül is lehet szabályozni. Az adott épületről általában csak papír alapú tervekkel rendelkeznek a megkérdezett szolgáltatók.

A kérdőív bizonyos része a megkérdezett szervezet humánerőforrás-kapacitásaira is kitért. Az állományi létszám feladattól függően eltérő képet mutatott, ugyanakkor az is elmondható, hogy a foglalkoztatottak jelentős többsége felsőfokú (főként az oktatási intézményekben), kisebb hányaduk pedig középfokú végzettséggel rendelkezett. Az intézmények többségénél külön informatikai alkalmazott (rendszergazda), IKT-val kapcsolatos szakirányú végzettséggel rendelkező munkavállaló rendelkezésre áll, így a rendszergazdai feladatokat az intézmények többnyire belső erőforrással képesek menedzselni.

A válaszadó intézmények bevallása szerint nem terveznek IKT-kompetencia fejlesztésére fókuszáló tanfolyamokat, képzéseket, melynek oka, hogy munkavállalói részről nem mutatkozott még erre igény.

Mélyinterjú rövid összefoglalása

2022. február 23-án került sor egy mélyinterjúra az alábbi szereplőkkel: polgármester, alpolgármester, városi főépítész, városfejlesztési és városüzemeltetési irodavezető, illetve az iroda szakemberei. Az interjúk során az alábbi kérdőív képezte a strukturált párbeszéd fonalát:

1. Hogyan tudná bemutatni az önkormányzat irányítási és működési struktúráját a fejlesztések és üzemeltetés perspektívájából? Kérjük, mutassák be a város önkormányzatának működését, a döntési folyamatok dinamikáját!
 - a. Kérjük, mutassák be az önkormányzati hivatal szerkezetében azon szervezeti egységeket és személyi felelősöket, akik részt vesznek a fejlesztések, stratégiák előkészítésében, a tervezett fejlesztések megvalósításában, a projektmenedzsment feladatok teljesítésében, illetve egyéb kapcsolódó feladatok végrehajtásában, majd a fejlesztések városi működési rendszerbe történő integrálásában.

- b. Kérjük, részletezzék a városfejlesztés szempontjából kiemelten fontos szervezeti egységek / személyek szerepét a folyamatban. Hol jelennek meg a városfejlesztéssel, zöld és digitális átállással kapcsolatos kompetenciák? Részletezzék a fejlesztések végrehajtásában résztvevő önkormányzati cégek működését (pl. városfejlesztő társaság vagy annak utódszervezete, gazdaságfejlesztő társaság, TDM stb.) Történt 2015 óta bármilyen érdemi átalakítás? Amennyiben igen, mi indokolta? Milyen változások vannak folyamatban vagy láthatók előre?
 - c. Kérjük, fejtse ki, hogy milyen jellegzetes belső akadályok adódnak a fejlesztési projektek vonatkozásában a hivatalon belül (HR felkészültsége, hiányos kompetenciák, kapacitáshiány, folyamatmenedzsment problémák stb.). 2015 óta milyen lépéseket tettek a problémák kiküszöbölésére?
 - d. Kérjük, írják le a stratégiai ciklus végrehajtásában részt vevő külső cég(ek) (pl. városfejlesztő társaság) működését és szerepét a stratégiai folyamatban.
 - e. A képviselő-testület munkáját milyen szakbizottságok támogatják, azoknak milyen szerepe van a stratégia létrehozásának és megvalósításának folyamatában?
 - f. Jelenleg hol jelennek meg a döntéshozatali mechanizmusban a városfejlesztéssel, zöld és digitális átállással kapcsolatos kompetenciák?
 - g. Kérjük, írja le, hogy a korábbi stratégiai ciklusban milyen módon érvényesült a több szintű helyi kormányzás (governance) elve: Milyen formában és milyen körben kerültek bevonásra a partnerségi folyamatban résztvevők a stratégiai tervezésbe és végrehajtásba?
 - h. Kérjük, mutassák be, hogy milyen lépéseken keresztül történt egy-egy **fejlesztéssel / projekttel kapcsolatos** döntés annak kiválasztása, a projekt fejlesztése, tartalmának kialakítása, esetleges időközi változtatások kapcsán.
 - i. Kérjük, adjon átfogó képet a város működtetéséről jelezve, hogy az egyes, város működését biztosító szolgáltatások hogyan, milyen tulajdonosi, szervezeti formában működnek és hogyan kapcsolódnak a város önkormányzatához.
 - j. Kérjük, külön emeljék ki és foglalják össze az **önkormányzati tulajdonú városi cégek rendszerét**.
2. Mely szervezetek vesznek részt a városi szolgáltatások biztosításában, milyen szervezet (név, jogi forma) és milyen formában végzi a feladatot (állami intézmény, önkormányzati tulajdonú cég, társulásban működtetett cég, szolgáltatói szerződésen keresztül működő piaci cég/szervezet stb.). Kérjük az alábbi működési területekre fókuszáljon:
- a. városüzemeltetés (közterületek, zöldfelületek karbantartása, víz, szennyvíz, áram – közvilágítás, internet stb.)
 - b. humán közszolgáltatások (nem csak önkormányzati hatáskörű) (oktatás, szociális szolgáltatások, egészségügy, kulturális, közművelődési szolgáltatások)
 - c. közösségi közlekedés
 - d. hulladékgyűjtés stb.
3. Folytat-e a környező településekkel várostérségi koordinációt bármilyen tárgykörben? Amennyiben igen, kérem ismertesse pár mondatban az alábbiaknak megfelelően.
- a. Kérjük, fejtse ki, hogy a térségi vonatkozású fejlesztési kérdéseket illetően milyen fórumok, mechanizmusok működnek?
 - b. Hol és milyen keretek között születnek a térségi fejlesztésekkel kapcsolatos döntések (polgármesterek tanácsa, projekt irányító csoport stb.) Ennek lehetséges formáit alább részletesebben bemutatjuk – ha ezeken túl alkalmaz térségi koordinációs módszereket kérjük, ismertesse.

- c. Milyen zárt kommunikációs eszközöket használnak?
 - d. A térségi, több települést érintő projektek koordinációja, végrehajtása milyen szervezeti, menedzsment keretek között zajlik?
4. Milyen jövőképpel rendelkezik a város fejlesztéseit illetően 5-10 éves időtávon belül?
5. Milyen kockázatokat és lehetőségeket tud azonosítani a város fejlesztési jövőképét illetően az alábbi területek esetében:
 - a. gazdaságilag prosperáló város
 - b. zöldülő, környezetbarát település
 - c. digitalizáció (gazdasági és társadalmi értelemben egyaránt)
 - d. demográfiai értelemben megtartó város
 - e. szolgáltatásfejlesztés, életminőség javítása
6. Az előző kérdésben felsorolt szakpolitikai területeken milyen fejlesztések megvalósítását tervezi a következő 5-10 év során. Rendelkezik-e ezen területeket érintően szakmai/ágazati stratégiával (pl. ZIFFA, klímastratégia vagy SEAP/SECAP, SUMP, SMART CITY, stb.)? Ha nem, tervezi-e valamelyik elkészítését ezen időtávon belül?
7. Van-e esetleg a fenti szakmai/ágazati területeket érintően létező vagy tervezett együttműködése olyan külső szervezettel, céggel, szolgáltatóval, akivel érdemesnek tartaná az FVS készítése során közvetlenül felvenniük a kapcsolatot (elsősorban a zöld átállás, környezet- klímavédelem és a digitális átállás, smartosodás tématerületeket illetően)?
8. Tervez-e átalakítást, szervezetfejlesztést a város irányítási, működtetési struktúrájában (főként a fejlesztések megvalósításának és fenntartásának perspektívájából).
9. Tervezi-e fokozottabb várostérségi koordináció kialakítását az előttünk álló években?

A korábbi stratégiai dokumentumokban Tamási közép- és hosszú távon is meghatározta a város jövőképét, céljait, a településfejlesztési elveket. Elvileg ezek a dokumentumok 2023-ig illetve 2030-ig szólnak. E tekintetben arra lennének kíváncsiak, hogy az ott megfogalmazott célok, tervek mennyire aktuálisak még, mi az, ami pontosításra szorul, esetleg vannak-e újabb célok? E gondolkörre fókuszálva az alábbi, egyszerű kérdéseket szeretnénk átbeszélni a jövőkép és a célok meghatározása kapcsán az interjú során (ami egyben illeszkedik a 3. fejezethez is):

1. A város jövőképét röviden összefoglalva így határozták meg: „Tamási a helyi erőforrások sokoldalú, innovatív és integrált hasznosításán alapuló gazdaságfejlesztés és ezzel összhangban növekvő társadalmi jólét városa.” Ezzel a jövőképpel a továbbiakban is tud azonosulni?
2. Ha egy szóval kellene megfogalmazni, jellemezni Tamásit mi lenne az?
3. Az integrált szemlélet mennyire tudott megvalósulni a településfejlesztési beavatkozásoknál?
4. A város milyen aktív vállalkozásfejlesztési és befektetés-ösztönzési politikával járul hozzá a vállalkozói aktivitás növekedéséhez? Milyen befektetés ösztönző lehetőségeket kínálnak (vagy terveznek) a különféle ágazatok potenciális befektetőinek?
5. A város gazdasági életében az idegenforgalom kiemelkedő eredményeket elérő gazdasági ágazat. Vannak-e további fejlesztési tervek ezen a területen? Cél az újabb szolgáltatások, attrakciók létrehozása vagy inkább a meglévők minőségi fejlesztése?
6. A negatív vándorlási egyenleg megállítására milyen beavatkozásokat tervez? (pl. bérletprogram fiatalok számára, idősök életminőségének javítása)
7. A helyi társadalom identitástudatának fejlesztésére, erősítésére milyen akciókat, beavatkozásokat tervez?

8. Az intelligens város (Smart City) koncepció hogyan jelenik meg a városfejlesztés és a városüzemeltetés területein?
9. Milyen tényezők befolyásolják, mozgatják Tamási regionális szerepkörének erősítését?
10. A hosszútávú stabil foglalkoztatás feltételeit milyen eszközökkel tudják biztosítani?

Az interjú során szerzett információk és tapasztalatok a helyzetelemző fejezetekbe (különsöképpen a 2.3 és 2.5. alfejezetekbe) szervesen beépültek, így az interjú eredményeinek további boncolgatása a konklúziók ismétlésével ezen alfejezet keretében nem indokolt.

8.3. Finanszírozási terv beavatkozásokként

A cselekvési tervben azonosított beavatkozásokra kitöltött finanszírozási terv táblázatok az FVS mellékleteként, külön excel fájlként kerülnek csatolásra.

Lásd: csatolt excel táblázat.

TOP_Plusz-1.3.1-21_
FVS_finanszírozasi tei